DANILO IVEZIĆ

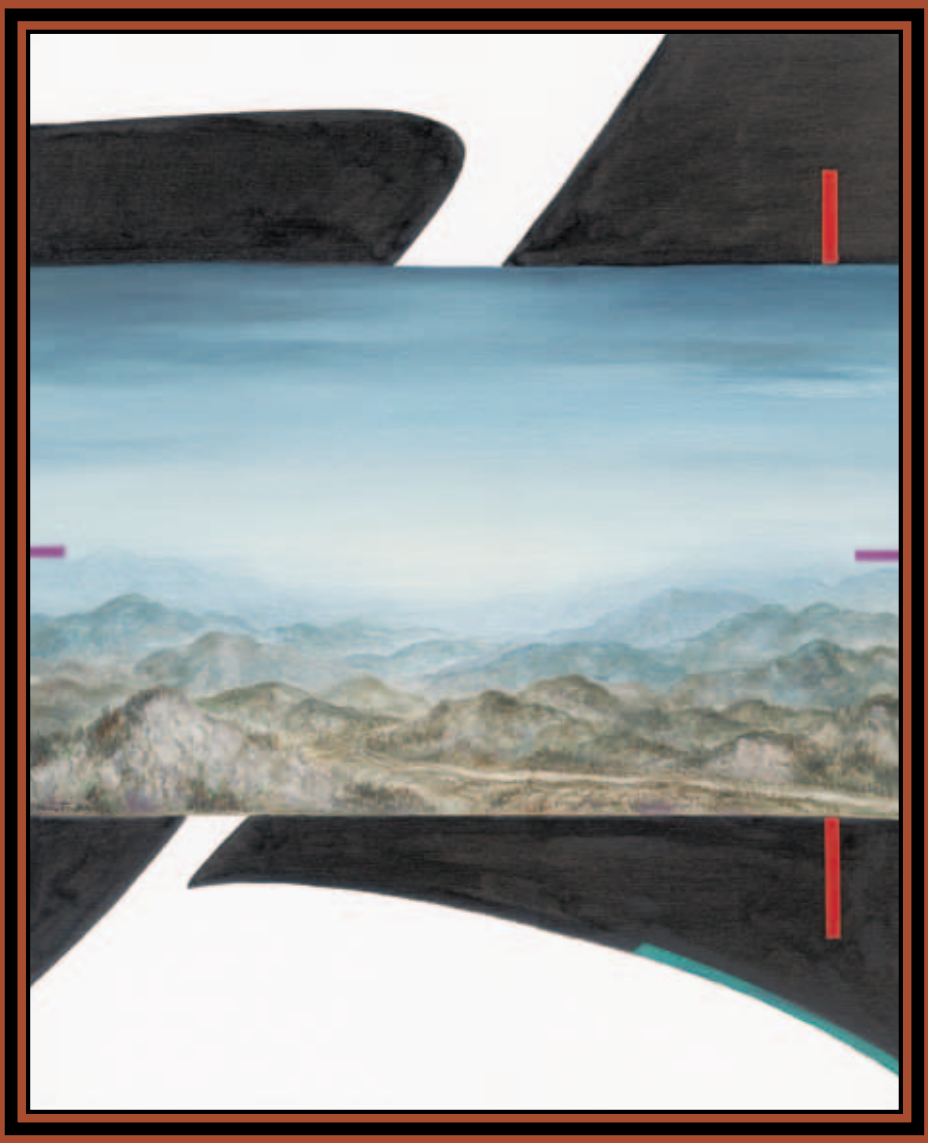

KRONIKA NZCH

1991-2011

Dvadeset godina u životu čovjeka je zavidna brojka, dvadeset godina u djelovanju jedne udruge, k tome s prefiksom NACIONALNA, je respektabilan podatak. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je formirana u vremenu koje nije bilo blagonaklono prema Crnogorcima i Crnoj Gori, ne zbog nečijeg odnosa prema njima, već zbog njihovog odnosa prema nekom. U danima hrvatske borbe za opstanak i puni državnopravni subjektivitet, u zoru hrvatske II. Republike, i hrvatski Crnogorci su bili svjesni da se trebaju primjereno definirati kao nacionalna zajednica i aktivno uključiti u kolektivnu podršku ukupnim hrvatskim državnim nastojanjima.

DANILO IVEZIĆ

KRONIKA NZCH
1991-2011

Zagreb, 2012.

Verba volant, scripta manent

/riječi lete, napisano ostaje/

SADRŽAJ

1. POVIJESNI PREGLED 5

1.1. 1991–1995 5

1.2. 1995–1999 14

1.3. 1999–2001 21

1.4. 2001–2003 35

1.5. 2003–2006 52

1.6. 2006–2011 89

2. INTERNACIONALIZACIJA CRNOGORSKOG PITANJA 185

2.1. NZCH I INTERNACIONALIZACIJA CRNOGORSKOG DRŽAVNOG PITANJA–UVOD 185

2.2. PLAIDOYER ZA INTERNACIONALIZACIJU CRNOGORSKOG DRŽAVNOG PITANJA 186

2.3. PROGRAMSKI DOKUMENTI: "CRNA GORA I EVROPA" 189

2.4. NEOBJAVLJENO OTVORENO PISMO O NACIONALNOM IDENTITETU CRNOGORSKE DRŽAVE 193

2.5. PROGRAMSKI DOKUMENT: "APEL ZAPADNIM DEMOKRATIJAMA" 197

2.5.1. UOČI FORMALNOG UKIDANJA SR JUGOSLAVIJE –RAZGOVOR DELEGACIJE NZCH I CSA S JUGOSLOVENSKIM AMBASADOROM (6. VELJAČE 2002.) 199

2.6. STAV PREMA FORMIRANJU „DRŽAVNE ZAJEDNICE SRBIJA I CRNA GORA“ 203

2.7. NZCH I GAŠENJE CSA 208

2.8. HRVATSKI CRNOGORCI POKRET ZA NEZAVISNU EVROPSKU CRNU GORU 211

3. CRNOGORCI U POLITIČKOM SUSTAVU HRVATSKE 219

3.1. POTEŠKOĆE U RADU VIJEĆA I PREDSTAVNIKA 224

4. DOKUMENTA 231

1. POVIJESNI PREGLED

1.1. 1991–1995

"Crnogorci Hrvatske, upravo: *hrvatski Crnogorci*, punopravni članovi hrvatskog *demosa*–jedinstven su korpus, koji individualizira svoje pripadnike u njihovu barem dvojnom identitetu, spoje matične i izabrane, crnogorske i hrvatske sastavnice. Svjesni te dvojnosti, tih sastavnica koje se međusobno obogaćuju i nadograđuju, hrvatski Crnogorci mogu, i kao autonomni pojedinci i kao neponovljiv kolektivitet, naći primjeren put između Scile getoizacije i Haribde asimilacije.

Sasvim jednostavno: bez svojih Crnogoraca Hrvatska ne bila ono što jest, pogotovo ono što želi biti; bez svoje Hrvatske Crnogorci koju u njoj žive ne bili ono što jesu ili što mogu biti."[1]

Dvadeset godina u životu čovjeka je zavidna brojka, dvadeset godina u djelovanju jedne udruge, k tome s prefiksom NACIONALNA, je respektabilan podatak. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je formirana u vremenu koje nije bilo blagonaklono prema Crnogorcima i Crnoj Gori, ne zbog nečijeg odnosa prema njima, već zbog njihovog odnosa prema nekom. U danima hrvatske borbe za opstanak i puni državnopravni subjektivitet, u zoru hrvatske II. Republike, i hrvatski Crnogorci su bili svjesni da se trebaju primjereno definirati kao nacionalna zajednica i aktivno uključiti u kolektivnu podršku ukupnim hrvatskim državnim nastojanjima.

U vrijeme osnivanja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, u Republici Hrvatskoj živjelo je, prema popisu stanovništva iz 1991. godine, 9724 Crnogoraca. Osnivačka skupština je održana u hotelu "Panorama", u Zagrebu 21. 12. 1991, a Zajednica je registrirana 6.1.1992. rješenjem Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske i upisana kao udruga građana u registar. Bila je to, među prvim, primjenama, u praksi tek donesenog „Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj."[2] Voditelj

[1] Dragutin Lalović: "Svrha Ljetopisa i o njojzi besjeda". *Ljetopis crnogorski br. 1, 2002/2003* /str 2/

[2] Donesen na Saboru Republike Hrvatske (u trodomnom sazivu) 4. 12. 1991. (NN 65/91). Ovaj Ustavni zakon je bio utemeljen na načelima Povelje Ujedinjenih naroda, Opće deklaracije o pravima čovjeka, Međunarodnog pakta

i koordinator poslova oko osnivanja, izrade statuta i održavanja skupštine bio je sveučilišni profesor Veselin–Aga Simović, koji je i predsjedavao Osnivačkoj skupštini.

U trenutku osnivanja Nacionalne zajednice u Hrvatskoj je (u Zagrebu) djelovalo Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb,[3] čije će se aktivnost prožimati s aktivnostima Nacionalne zajednice u prvim godinama njihovog zajedničkog postojanja. Pa tako u prvom Statutu NZCH (iz 1991.) stoji: *„Društvo 'Montenegro' svojim osnovnim ciljevima i djelatnošću ostvaruje dio zadataka Zajednice s kojom tijesno surađuje.“*

Skupština je izabrala predsjednika, dva potpredsjednika i članove Glavnog odbora (13 plus 5 zamjenika). Za predsjednika NZCH je izabran Drago Kastratović, novinar, a za potpredsjednike Veselin–Aga Simović, sveučilišni profesor i Ljubo Plamenac, dipl. ing. el. koji su ujedno bili i članovi Glavnog odbora. U Glavni odbor sa statusom članova izabrani su: Milutin Anđelić, Aleksandra Gilić, Danilo Krunić, Strahinja Marović, Pavle Spasić (svi iz Zagreba), Nedjeljko Đukanović (Zadar), dr. Nikola Hajduković (Osijek), Ilija Marković (Crikvenica), Božo Martinović (Dubrovnik), Miroje Popović (Split) i Dušan Roganović (Rovinj), a sa statusom zamjenika članova izabrani su: Milo Banović, Ilija Božović, Blagota Drašković, Momir Pavlićević i Lovro Barlović (svi iz Zagreba). Za tajnicu je izabrana Aleksandra Gilić dipl. iur.

Broj članova Glavnog odbora i sastav je dijelom promijenjen na Skupštini 29. 5. 1993. Sukladno izmjenama Statuta broj članova Glavnog odbora je povećan na 15 (novi članovi su postali Miroje Popović iz Splita i Ranko Ćetković iz Zagreba), umjesto Lovra Barlovića izabran je Đorđija Ćuković (Sisak), a umjesto dr. Nikole Hajdukovića izabran je dr. Milorad Nikčević (Osijek).[4]

Sudjelovanje dijela Crnogoraca u agresiji, razaranjima i pljačkama Konavala, Dubrovačke župe i Dubrovnika iz onakve Crne i najcrnje Gore kakvu ne želimo, nanijelo je neizmjerive štete crnogorskom narodu i Crnoj Gori, ne samo na moralnom planu. Ciljevi kreatora agresije na ovaj dio Hrvatske bili su usmjereni protiv Crne Gore i Crnogoraca (i onih tamo u

o građanskim i političkim pravima i načelima brojnih drugih međunarodnih dokumenata, zbog čega je dobio povoljne ocjene na raznim stranama, ali taj zakon nije bio izraz stvarnog unutarnjeg političkog htijenja da se riješe manjinski problemi, već međunarodnog pritiska. Kasnije dopunjavan i mijenjan: 8. 5. 1992. (NN 27/92), 21. 9. 1995.-suspenzija dijela Ustavnog zakona (NN 68/95), 19. 5. 2000. (NN 51/00), 24. 10. 2000(105/00).

[3] Koje je osnovano 17. 11. 1990. na temelju Zakona o društvenim organizacijama i udruženjima građana od 13. 2. 1990. (NN 10/90) -po kojem su se u to vrijeme osnivale i političke stranke.

[4] *Crnogorski glasnik br. 6*, 15. 10. 1993. /str. 1/

Crnoj Gori i ovih ovamo u Hrvatskoj), a vodili su kompromitaciji i izolaciji Crne Gore kao i negativnom stavu prema Crnogorcima. Stoga je osnivačka skupština Nacionalne zajednice osudila rat i agresiju na Hrvatsku, posebno sudjelovanje Crnogoraca u njemu. Usvojeno je otvoreno pismo Momiru Bulatoviću, predsjedniku Predsjedništva SR Crne Gore, u kojem se između ostaloga kaže:

> *„U ovom istorijskom trenutku kada se sudbina drage nam Crne Gore određuje Vašim odlukama Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske traži da donesete odluku o prihvaćanju prijedloga Evropske zajednice, tražimo da proglasite nezavisnost i zatražite međunarodno priznanje Crne Gore. Vjerujemo da ste svjesni da se Crna Gora suprotnom odlukom baca u ambis definitivne propasti i da je izgubljena za sve generacije svoga budućeg potomstva.“*

U najtežim ratnim godinama prve polovice 90–tih godina, NZCH nosilac je brojnih i zapaženih inicijativa, tribina, izdavačkih pothvata, kao trajno svjedočanstvo političke lucidnosti i građanske hrabrosti i poduzetnosti hrvatskih Crnogoraca. A na liniji kako afirmacije hrvatske suverenosti, tako i nastojanja da se i Crna Gora izvuče iz opakog hegemonističkog stroja, koji je toliko naudio njezinu obrazu i nacionalnim interesima.

Prema usvojenom Statutu, Nacionalna zajednica radi i djeluje na ostvarivanju i osiguravanju ravnopravnosti, identiteta, svestranog razvoja i drugih interesa i ciljeva Crnogoraca u Republici Hrvatskoj. Ciljevi i zadaće su joj: očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta Crnogoraca, upoznavanje s njihovom kulturom te njegovanje i razvijanje kulture, običaja i jezika, pomoć pri ostvarivanju prava Crnogoraca, među kojima i prava na zastupljenost u tijelima državne vlasti.

Odmah po osnivanju utvrđene su programske aktivnosti djelovanja, među kojima su naznačeni: Izdavanje publikacija (*Crnogorci u Hrvatskoj*, *Crnogorci u Hrvatskoj i agresija na Republiku Hrvatsku*, *Povijest Boke*, *Monografija Dimitrije Popović* u suradnji sa Školskom knjigom); Izdavanje lista kojim bi se ostvarila komunikacija unutar crnogorske populacije u Hrvatskoj (na početku *Crnogorski glasnik*–biltenskog karaktera) kao i informiranost o aktivnostima unutar Zajednice i svim ostalim pitanjima na rješavanju statusa crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj; Održavanje „Crnogorskih šednika“ svojevrsnih tribina s aktualnom tematikom u prostorijama Društva 'Montenegro'; U organizacionom smislu planirano je osnivanje Ogranaka Zajednice u svim većim središtima u Hrvatskoj i određene kontakt osobe (u Rijeci–Nikola Ilić; Rovinju– Dušan Roganović, Slobodan

Brajović, Stevo Papić; Zadru–Neđeljko Đuranović; Osijeku–dr. Milorad Nikčević; Šibeniku–Milorad Piletić; Sisku–Đorđije Ćuković[5]).

Ostvarena je suradnja s osnovanim Vladinim Uredom za međunacionalne odnose preko Savjeta predstavnika nacionalnih manjina, tijela formiranog od strane Ureda čiji zadatak je bio osiguravanje, zaštita i nesmetano odvijanje nacionalnih, vjerskih kulturnih, obrazovnih i drugih posebnosti pripadnika naroda i narodnih zajednica (termin iz Ustavnog zakona). Savjet je činilo petnaest predstavnika nacionalnih manjina, koji će u 1992. formirati Koordinaciju nacionalnih manjina, neformalno tijelo, sa zadatkom zajedničkog istupa (s usklađenim stavovima) pred državnim organima a u cilju zastupanju interesa svih manjina i efikasnijeg rješavanja problema svake ponaosob.[6]

Na samom početku svog djelovanja NZCH se suočava s otežavajućim okolnostima koje su tražile i dodatni angažman.

- činjenicom rata i ratnih razaranja koja se vode na teritoriji Hrvatske, a u kojima učestvuju pripadnici matičnog naroda i matične države

- prostornoj raspršenosti, koja pogoduje slabljenju, a vremenom i kidanju veza unutar crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj

- problemima nastalim u postupku dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike crnogorske nacionalnosti (kao uostalom i za sve pripadnike drugih naroda osim većinskog), zbog birokratske samovolje, nezakonitog postupanja pojedinaca na nižim instancama i tzv diskrecionog prava toga pojedinca da uskrati izdavanje dokumenta

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske se u nekoliko navrata u prvim godinama svoga djelovanja, potaknuta ratnim događanjima i agresivnom ratnom politikom crnogorskog rukovodstva, javno odredila prema svemu, iznoseći svoje stavove i protivljenje, osuđujući svako ugrožavanje mira i slobode (u čijem je formuliranju bila važna uloga predsjednika Zajednice, Draga Kastratovića). Saopćenje izdano u povodu agresije na Hrvatsku / prethodno citirano/ s osnivačke Skupštine 21. 12. 1991, potom 1. 3. 1992. povodom referenduma u Crnoj Gori–zajedno s Društvom 'Montenegro' i saopćenje u povodu agresije na BiH 9. 4. 1992. o osudi toga čina[7].

[5] *Crnogorski glasnik br. 1, 15. 5. 1992.* /str. 4/

[6] Ova, samoorganizirana, Koordinacija će u osnovi u 1992. i 1993. odraditi poslove koje je prema zamisli Ureda za međunacionalne odnose trebao odraditi Savjet predstavnika nacionalnih manjina.

[7] U njemu između ostalog piše: „Ogorčeni smo i dižemo glas protiv najnovijeg akta agresije srpskog imperijalizma, protiv krvoprolića u Bosni i Hercegovini…."

Veliki problem, pa i iskušenje, kako za pojedince pripadnike crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj, tako i za Nacionalnu zajednicu, predstavljalo je stjecanje, dobivanje, hrvatskog državljanstva. Loše zamišljena, a još gore provođena aktivnost na stjecanju hrvatskog državljanstva kroz kojekakve nesmotrenosti, subjektivizam, nedopustiva sporost administracije, rezultirali su velikim brojem neriješenih slučajeva koji su se pretvarali u osobne drame i neizvjesnost. Problem je bio identičan i sa svim ostalim nacionalnim manjinama. Kulminirao je apsurdnim zahtjevom da se svima koji nemaju domovnice jednostavno uzme biračko pravo (što je bila važna dokumentaciona osnova za državljanstvo). Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je bila inicijator sastanka Koordinacije nacionalnih manjina (18. 11. 1992.) s temom–problemi oko stjecanja hrvatskog državljanstva- na kojem je usvojen tekst, potpisan od strane predstavnika svih manjina (15), temeljem kojeg su manjinski zastupnici u Saboru trebali pokrenuti na saborskom zasjedanju ovo pitanje. Usvojeni tekst glasi:

> *„Usprkos svim upozorenjima predstavnika nacionalnih manjina, unatoč sve žešćoj javnoj kritici i obećanjima da će se problem domovnica riješiti u najskorije vrijeme, pripadnici manjina i dalje trpe najteže posljedice tromosti državnog aparata zbog koje žive u neizvjesnosti, bez dokumenata i mogućnosti da realiziraju svoja temeljna ljudska prava kao što su radni odnos, otkup društvenog stana, otkup dionica, posjedovanje nekretnina, reguliranje mirovinskog statusa itd.*
>
> *Obećanja da će se izdavanje domovnica ubrzati bilo je previše da bi im se, više, moglo vjerovati. Ljudi čekaju u prosjeku devet mjeseci, a domovnice još nisu dobili, točnije taj temeljni dokument dobilo ih je vrlo malo: u albanskoj nacionalnoj zajednici jedva 10%, u makedonskoj 10%, u romskoj svega 3%. Ništa bolje ne stoje ni Rusini, Mađari i dr.*
>
> *U takvoj situaciji jedan visoki dužnosnik nalazi za potrebnim izjaviti da je njegov otac na državljanstvo u Austriji čekao 17 godina pa bi oni koji ga traže u Republici Hrvatskoj morali tu činjenicu imati na umu. Umjesto da taj gospodin, pozivajući se na taj nezgodni primjer svoga oca, istakne da to što je doživio njegov otac u suverenoj i demokratskoj Hrvatskoj ne smije proživljavati nitko, on postupa posve obrnuto, očito nesvjestan da svojoj zemlji time samo stvara dodatne teškoće i ruši njen ugled u svijetu.*
>
> *U ovom sam visokom domu zastupnik nacionalnih manjina i situacija stvorena nerazumno sporim izdavanjem domovnica nameće mi obvezu da zatražim najkonkretnije odgovore na pitanja:*

1. Do kada će biti završena administrativna operacija izdavanja domovnica?

2. Zašto se s podacima o izdanim i neizdanim domovnicama ne izlazi u javnost?

3. Tko će stišati ljude u redovima nacionalnih manjina koji su uistinu ogorčeni?[8]

Početkom 1993. vidljivi su i veći pomaci u rješavanju statusa državljanstva. Po riječima tadašnjeg predsjednika Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Draga Kastratovića, broj neriješenih slučajeva za pripadnike crnogorske nacionalne manjine je oko četrdesetak.[9]

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je svoje programske aktivnosti koncipirala kroz: *redovnu djelatnost, funkcionalnu djelatnost i djelatnost Zajednice koja se ostvaruje kroz rad Društva 'Montenegro'*. U okviru *redovne djelatnosti* zadatak osnivanja ogranaka Nacionalne zajednice u većim središtima Hrvatske u kojima je evidentna veća koncentracija pripadnika crnogorske nacionalnosti, u 1992. i 1993, djelomično je realiziran. Osnovani su ogranci u Splitu (28. 11. 1992.–predsjednik Miroje Popović), Zagrebu (13. 2. 1993.–predsjednik Ranko Ćetković) i Rovinju (6. 3. 1993.–predsjednik Dušan Roganović). Važno je napomenuti da su svi osnovani ogranci Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske ujedno i ogranci Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb (po Statutu Društva oni su kolektivni članovi Društva 'Montenegro').[10] Napravljene su određene organizacione priprema za osnivanje ogranaka u Rijeci i Crikvenici, dok su rezultati izostali u Zadru, Šibeniku i Osijeku. Otežane komunikacije, smanjena mogućnost putovanja, ekonomske pa i egzistencijalne poteškoće onemogućavale su veće okupljanje i angažman pojedinaca, pogotovu na prostorima u zoni neposrednih ratnih događanja.

Rad Zajednice je važnim dijelom bio određen iznosom financijskih sredstava koja su uvjetovala i dinamiku i sadržaj realizacije programskih zadataka.[11] Tako se i u *funkcionalnoj djelatnosti* to odrazilo u manjoj realizaciji u odnosu na planirano. U izdavačkoj djelatnosti ostalo se na biltenu *Crnogorski glasnik* (koji će kao takav izlaziti do kraja 1993. zaključno s

[8] *Crnogorski glasnik br. 4*, 2. 2. 1993. /str.3/

[9] Iz Referata sa Skupštine NZCH održane 29. 5. 1993.

[10] *Crnogorski glasnik br. 5*, 25. 5. 1993. /str.2/

[11] U 1992. Zajednica je raspolagala iznosom od 1.200 000,00 hrd (hrvatskih dinara).

brojem 6). Rad na planiranim publikacijama zastao je na početku, dok su određeni rezultati postignuti u organizaciji tribina i okruglih stolova, u prostorijama Društva 'Montenegro' u Vinogradskoj 17, „Crnogorski šednik“, koji je okupljao članove s ciljem druženja, razmjene mišljenja oko pojedinih tema. Kao uvodničari gostovali su Davor Gjenero, Zdravko Petak, prof. dr. Dušan Bilandžić, ukupno ih je održano osam. Nešto šireg karaktera bilo je sudjelovanje na tribini „Međunarodno kulturno druženje“ organizirano u suradnji s Međunarodnim centrom za usluge u kulturi.

Djelatnost Zajednice kroz rad Društva 'Montenegro', sa zadaćom da njeguje tradiciju kulturnih veza i suradnju Crne Gore i Hrvatske, osim dijela u izdavačkim programa i nešto ostvarenih kontakata s raznim oblicima udruživanja Crnogoraca u inozemstvu, što je rezultiralo s nekoliko zajednički izdanih javnih saopćenja[12], zbog ukupne ratne situacije, nije značajnije realizirana. U izdavačkom dijelu su objavljeni naslovi: *Elementa Montenegrina 2*, te knjige Pavla MIJOVIĆA *Crnogorski apokrifi*, *Njegoševe tužne armonije* i *Ipak nasljeđe–Eppur patrimonium*. Ostvarena je suradnja sa Školskom knjigom na izdavanju publikacije *Monografija* Dimitrija POPOVIĆA.

Sredinom 1993. projektirana su četiri prioritetna pravca djelovanja NZCH:[13]

1. Realizacija prijeko potrebnih obrazovno–političkih programa.

2. Učvršćenje organizacione strukture kojom se osigurava realizacija prava manjina i svakog njenog pripadnika u svakodnevnom životu.

3. Razvijanje društvenog života i nekih formi unutarnje socijalne samopomoći.

4. Utemeljenje i razvoj djelatnosti kojima bi se osigurali dodatni izvori financiranja Zajednice.

U referatu predsjednika NZCH, Draga Kastratovića, u obrazloženju navedenih pravaca djelovanja, između ostalog, stoji:

„…Da bismo našoj djeci omogućili da makar u tečajnoj formi upoznaju Crnogorski jezik koji u zemlji porijekla još nema pravo na svoje ime, a decenijama je temeljno, sintaktički i leksički sakaćen i u samoj supstanciji uništavan … Odlučili smo se stoga za cikluse predavanja i razgovora o istoriji, jeziku, književnosti i uopće kulturnoj baštini Crnogoraca…

[12] Apel Crnogorcima u zemlji i dijaspori, 1992; Za suverenu, demokratsku i prosperitetnu Crnu Goru- Deklaracija Crnogoraca u dijaspori, 1993.

[13] Referat predsjednika NZCH Draga Kastratovića na godišnjoj Skupštini 29. 5. 1993.

Kako vjera u crnogorskom slučaju zadire u bitne relacije njihove nacionalne opstojnosti naš obrazovno–politički program ne smije zaobići ni tu problematiku…

Ono što nam je nametano i podmetano da bi nas se provincijaliziralo i obezvrijedilo što prije ćemo zaboraviti. Na guslama neka grade vrijednosni sistem oni koji bez njih ne mogu. Na tlu Crne Gore vjekovima su stvarane vrijednosti koje solidno komuniciraju sa svjetskim vrijednostima. Nekih pedesetak godina prije toliko mitologizirane i uz gusle oplakivane Kosovske bitke nastale su filozofske rasprave Nikole Modruškog, godine 1493. Crnogorci su ušli u svijet Gutenbergove galaksije, dobili su prvu štampanu knjigu u vrijeme kad ju je imalo samo mali broj naroda u Evropi, a 1758. Jovan Balević iz Bratonožića branio je svoju doktorsku disertaciju u Halleu i objavio raspravu o vjeri i mjeri propagande u njoj…

Samo se po sebi razumije da će se znatan dio naših aktivnosti, osobito u izdavaštvu, odvijati u okviru Društva 'Montenegro'. I ono sada ulazi u fazu konsolidiranja. Možemo sastaviti vrlo solidan tim javnih kulturnih radnika, kompetentnih za uređivački dio posla. Imamo i kadrovske mogućnosti za pokretanje lista Zajednice koji nam je nasušno potreban, jer ovo što imamo samo je bilten malo prepotentno nazvan 'Crnogorskim glasnikom'.

Moramo aktivirati sve snage s kojima raspolažemo u velikoj i maloj privredi, obrtu i menadžerstvu, uobličiti krug ljudi koji će razvijanjem nekih poslova, angažmana i sponzorstava omogućiti da naši projekti dobiju materijalnu potporu. Ono što dobivamo kao dotaciju, na papiru prilično, u stvarnosti nedostatno, jer država u trenutnoj situaciji jednostavno nije u stanju biti izdašnija.

Otvaraju se, dakle, prostori naših djelovanja. U ovom trenutku moramo se osobito potruditi da stvorimo neke punktove, naša sastajališta u nekim gradovima Hrvatske. Za početak dovoljno je da se nađu prostori u društvenim domovima i drugim prikladnim zgradama kako bi se makar u podstanarskom statusu mogle započeti naše najosnovnije aktivnosti. Bila bi to okupljališta za cijela područja koja gravitiraju tim gradovima. Uz Zagreb potrebno je oformiti punkt u Rovinju ili Puli za Istarsku županiju, u Rijeci za Primorsko–goransku, Splitu za Splitsko–dalmatinsku…

…Sve one koji misle da je misle da je Zajednica nekakva hijerarhijski uređena organizacija moramo i ovom prilikom upozoriti da je ona ukupnost svih naših djelatnosti usmjerenih na čuvanje identiteta crnogorske narodne zajednice u ovom državnom i društvenom ambijentu, na zaštitu prava svakog pojedinca i gradnju njene što dostojnije pozicije. Jasno je da mora postojati središnjica koja podstiče i povezuje sve aktivnosti, ali se te aktivnosti moraju razvijati u sredinama u kojima živimo…"[14]

U ovom periodu u Crnoj Gori se počinju odvijati određena događanja, koja će definirati neke bitne aktivnosti Zajednice–započela je obnova *Crnogorske pravoslavne crkve;* osnovana je *Matica crnogorska;* pojavio se *pravopis i* proslavljena je *petstota godišnjica prve štampane knjige*.

Odboru za obnovu Autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve–Opštenarodnom zboru, Cetinje, 30.10.1993. godine upućen je tekst podrške:[15]

"S najvećom smo radošću primili vijest da počinje veliki posao obnove Crkve koja je stvorena i opstala u dugim crnogorskim vjekovima osamljeničke borbe za slobodu, a zatim divljački tabana, ništena i zbrisana u žalosnim posljednjim decenijama crnogorskog posrtanja pod mučkim udarcima zlih sila.

Osjećamo danas da biju damari cetinjskog neba, da opet niče zrnjevlje stoljetnih patnja i žrtvovanja i da vas koji ste se prihvatili velikog djela potomci neće pitati gdje ste vrijeme prosuli. U stolici našeg crkvenog poglavara ne može više sjediti niko drugi nego čovjek iz našeg naroda. S previše je žrtava i stranica krvave istorije to potvrđeno da bi se našu tečevinu silom i nečasnim maglinama moglo i dalje poricati.

Vaše pregnuće zauvijek ubija laži-pijavice, smutnje i bolna crnogorska poniženja. Neizmjerno smo radosni ali nam je i žao što u ovim značajnim trenucima ne možemo biti s vama da pozdravimo dugo čekanog poglavara naše crkve. S vjerom u Boga da vaš veliki čin bude snažan impuls za izbavljenje Crne Gore iz svih nesreća koje su je snašle, upućujemo vam najtoplije čestitke."

U 1992. Nacionalna zajednica s Društvom 'Montenegro' započinje pripreme kako bi se u 1994. obilježila 500–ta godina prve štampane crnogorske knjige, jednog od najznačajnijih kulturnih događaja, ne samo u crnogorskoj kulturi. Zbog nedostatka sredstava, nemogućnosti direktnog komuniciranja s Crnom Gorom i niza drugih okolnosti, s projektima kako su bili planirani, nije se odmah krenulo. Koncem 1993. ponovno su pokrenute pripreme za obilježavanje te obljetnice. S Josipom Bratulićem, profesorom na Filozofskom fakultetu i potpredsjednikom Matice Hrvatske i s akademikom

[14] Skupština NZCH od 29. 5. 1993.

[15] Zajednički stav NZCH i Društva 'Montenegro' u vezi s pravom Crnogoraca da imaju svoju crkvu.

Anicom Nazor, ravnateljicom Staroslavenskog zavoda Hrvatskog filološkog instituta dogovorena je suradnja i suradnja njihovih institucija u obilježavanju ove značajne obljetnice. Nacionalna zajednica obavila je niz organizacionih i drugih poslova tako da je u Zagrebu 25. i 26. studenoga 1994. održan skup *"Pola milenijuma Crnojevića štamparije"*, uz učešće više intelektualaca i znanstvenika iz Crne Gore i Hrvatske.[16] Posao oko organizacije skupa odradio je Organizacioni odbor (imenovan od strane Glavnog odbora Zajednice) na čelu s prof. dr. Miloradom Nikčevićem. Prilozi sa skupa objavljeni su u knjigama: *Pola milenijuma Crnojevića štamparije* (sažetak radova 1994.) i kasnije 1996. zbornik radova pod istim nazivom.

Krajem 1994. dolazi i do značajnijeg razmimoilaženja i poremećaja odnosa među pojedincima iz rukovodstva Nacionalne zajednice i Društva 'Montenegra', kao samostalnih udruga. U osnovi ovoga sukoba je činjenica da Nacionalna zajednica (njeno uže rukovodstvo) nije imala „kontrolu" nad Društvom 'Montenegro' koje je (sukladno programima NZCH i svim zvaničnim aktima) trebalo realizirati značajan dio zajedničkih programskih dijelova na kulturnom planu prema matičnoj, ali i prema državi življenja. Na to se nadovezuje i činjenica da rukovodstvo Društva 'Montenegro' nije sukladno svom Statutu, u periodu od osnivanja do kraja 1994, sazvalo Skupštinu Društva (što će i biti iskorišteno od strane pojedinaca iz NZCH za pokretanje i realizacije zahtjeva za ukidanjem Društva).

1.2. 1995–1999

Početkom 1995 NZCH usvaja DEKLARACIJU O POLOŽAJU CRNOGORSKOG JEZIKA [17]:

„Već više od sedamdeset godina, od surove likvidacije crnogorske države 1918 godine, traje potiranje crnogorskog jezika. U posljednjim godinama čini se sve da mu se i ime posve zatre. U više navrata Glavni odbor Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske raspravljao je o položaju crnogorskog jezika naročito poslije raspada bivše SFRJ, a jednim otvorenim apelom u nezavisnom listu *Monitor* (od 31. 7. 1992.) osvrnuli smo se na tadanju raspravu o prijedlogu Ustava Republike Crne Gore tražeći da u taj osnovni zakon uđe ono što je najprirodnije i najneotuđivanije: U CRNOGORSKOM USTAVU CRNOGORSKI JEZIK.

Crnogorsku smo javnost tada upozorili da će biti veoma pogubno, lingvistički nedopustivo i za Crnogorce politički genocidno da se dopušti da se tzv srpsko/hrvatski jezik ustavno preimenuje u srpski jezik. Nadali smo se tada da će naučni i kulturni krugovi zajedno s demokratskim snagama Crne Gore i njene dijaspore, uspjeti da unesu u crnogorski Ustav atribuciju (narodnog) jezika. Na žalost, te nade se nijesu ostvarile, i zato se danas u Ustavu Republike Crne Gore crnogorski jezik tretira kao srpski. Unešeni naziv „srpski jezik" u kontradikciji je s pomenom crnogorskog naroda u preambuli i na drugim mjestima spomenutog Ustava.

> *Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, kao dio etničkog korpusa crnogorskog naroda, usvaja Deklaraciju o položaju, stanju i priznavanju crnogorskog jezika i njegovoj primjeni u našoj praksi u skladu sa zakonskim propisima i Zakonom o nacionalnim manjinama Republike Hrvatske. Deklaraciju usvajamo iz razloga što se jezik naše Zajednice, kao i jezik naše matične zemlje, ne može nikako drugačije imenovati, ni u Crnoj Gori ni u nacionalnoj populaciji izvan nje, do dosljednom atribucijom crnogorski jezik. Svi slavenski narodi bivše Jugoslavije za koje se tvrdilo da govore jednim jezikom (Hrvati, Srbi i Bošnjaci/Muslimani), svi osim Crnogoraca, svoje su jezike naimenovali svojim nacionalnim imenom. Odbacujemo, dakle, porobljivačku manipulaciju kojom se naš materinji jezik, što smo ga donijeli s majčinih usana i s njim započeli prvu govornu komunikaciju, tretira kao surogat, podvarijanta ili dijalekt srpskog jezika. Kao i jezici svih naroda i crnogorski jezik korespondira s istorijskim, državnim, kulturnim i duhovnim prostorom na kojem je nastao, njegova supstancija oslikava sve bitne dimenzije toga prostora; on je jedan od ključnih odrednica nacionalnog identiteta Crnogoraca, otkako postoje civilizacije i poimanje prava zna se da su zatiranja i zabrane jezika najsurovije nasilje nad ljudima.*
>
> *Prema rezultatima istraživanja crnogorske lingvističke nauke, riječ je o markantno oformljenom i prepoznatljivom narodnom jeziku koji ima svoje fonološke, prozodijske, morfološke, sintaktičke, semiotičke, leksikofrazeološke, pravopisne i druge posebnosti; vlastitu genezu, istoriju i književnu samopotvrdu. U njemu je uobličena i dalje će se uobličavati crnogorska književnost.*
>
> *Crnogorski jezik je duhovna vrijednost crnogorskog naroda, izražajni*

[16] Na skupu je podneseno jedanaest referata naučnika i kulturologa iz Republike Hrvatske i šest iz Crne Gore.

[17] Usvojena na Skupštini NZCH, 18. 2. 1995. Skupština je izabrala novo (staro?) rukovodstvo. Podaci o izabranim članovima Glavnog odbora nijesu objavljeni u glasilu NZCH *Fakta Montenegrina*.

etimon kojega treba „spasiti", očuvati, njegovati i dalje razvijati. To je moralni dug crnogorskih naraštaja današnjice prema prošlosti, precima, velikanima i pisanoj riječi. Crnogorski jezik je jedan od uslova opstanka Crnogoraca u sadašnjosti i budućnost.

Pridružujemo se crnogorskim kulturnim institucijama i opozicionim listovima koji prihvaćaju nedavno objavljeni PRAVOPIS crnogorskog jezika i uvode ga u svakodnevnu jezičku praksu. Podržavamo ih u borbi za crnogorski jezik. Stoga Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske poziva crnogorsku populaciju da, u skladu sa zakonskim propisima države u kojoj živimo, njegujemo, sistematski učimo i vrednujemo crnogorski jezik kako to rade svi civilizirani narodi. Time doprinosimo razvoju demokracije u državi čiji smo građani i očuvanju svoga nacionalnog identiteta."

U skladu s navodima u Deklaraciji, a u sklopu preustroja fakulteta prema Zakonu o visokom školstvu, podnešen je zahtjev nadležnim sveučilišnim i znanstvenim resorima da se odobri među južnoslavenskim jezicima i književnostima uvođenje plana i programa *dodiplomskog studija crnogorske književnosti* na Odsjeku slavistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U ime Nacionalne zajednice zahtjev su potpisali Drago Kastratović, prof. dr. Veselin Simović i prof. dr. Milorad Nikčević (Okvirni nastavni plan izradio je prof. dr. Milorad Nikčević). Ponuđeni okvirni nastavni plan usvojilo je Znanstveno–nastavno vijeće Filozofskog fakulteta 8. 5. 1995.[18]

Zaoštravanje odnosa s Društvom 'Montenegro' i sve otvoreniji sukobi, koji se polako počinju prenositi i na pojedince u tijelima NZCH, rukovodstvo NZCH kompenzira osnivanjem CKD 'Montenegro - Montenegrina' Zagreb.[19] U obrazloženju, osnivanja, se kaže: „*Time je realizovana zamisao inicijatora (*čitaj užeg rukovodstva NZCH*) da Crnogorci u Hrvatskoj dobiju kulturno društvo koje će djelovati pod okriljem naše Zajednice (podcrtao DI), u punoj koordinaciji s njom i svim našim društvima koja se još budu osnivala."* Zajedno sa Statutom i programskim odrednicama na skupu je izglasana i Odluka o tome da će Društvo djelovati kao sastavnica Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Iz rukovodstva ovog Društva će biti upućen zahtjev nadležnim tijelima republike Hrvatske za ukidanjem Društva 'Montenegro'[20]

[18] Nastava je bila organizirana u ljetnjem semestru 1996, naslov „Crnogorska kultura i civilizacija te Crnogorska književnost", predavač prof. dr. Milorad Nikčević.

[19] Crnogorsko kulturno društvo 'Montenegro-Montenegrina', osnovano 20. 5. 1995.–prvi predsjednik Milorad Popović, a kasnije: Vuk Đuričić; prof.dr. Milorad Nikčević; prof.dr. Josip Pečarić; prof.dr. Zoran Žugić.

[20] Rješenje o ukidanju uručeno je Društvu 'Montenegro' 30. 10. 1995.

Pokrenuta je *Fakta Montenegrina*[21] *kao glasnik NZCH (naznačeno u naslovu) umjesto Crnogorskog glasnika* čiji je zadnji broj, kao biltena, objavljen krajem 1993. Glasilo će u razdoblju do 1999. (pa dijelom i u 1999. godini budući da broj 13 nosi datum septembar 1999.–sedam mjeseci nakon smjene starog rukovodstva) biti korišteno, dijelom, u obračunu s neistomišljenicima, kako pojedincima tako i udruženjima. Obilježje većine tekstova (brojevi od 1 do 13) je izostanak vremenske odrednice (točnog datuma i godine) događanja, čak se i na naslovnici, sve do broja 10, ne nalazi niti mjesec niti godina izlaženja (godina i datum ne postoji niti u impresumu), kao i selektivnost u informacijama, što u mnogo čemu otežava točnost rekonstruiranja dešavanja u i oko NZCH u naznačenom periodu.

U novouređenim prostorijama u Vinogradskoj 17, ranije prostor Društva 'Montenegro' koje je NZCH prenijela na sebe nakon pokrenutih aktivnosti za ukidanjem Društva, na svečanom otvorenju (15. 11. 1995.) predstavljena je knjiga *Hrvatski i crnogorski književni obzori* autora prof. dr. sc. Milorada NIKČEVIĆA. Predstavljanju su prisustvovali Nedjeljko Fabrio, Pero Budak, Jevrem Brković i drugi. Ujedno je otvorena izložba slikara Stanka Grubača iz Osijeka „Crnogorski motivi" i „Osječke crkve iz sna". Ovom izložbom započinje svoje djelovanje, dosta uspješno, galerija 'Montenegrina' u kojoj su do 1999. svoje radove izlagali: *Vladimir Vrljić Arkin, Marijana Kolesar, Jasna Anđelić, Aljoša i Igor Reljić, Dajana Riss, Nina Pjevac, Ljubica Poček Stanišić, Doroteja Meštrović, Zoran Galić-Flash, Nives Missoni, Božena Cingulin, Zlatko Latković, Tereza Kašuba, Nataša Rajković-Drvar, Vladimir Pfeifer*.

U prosincu 1995. Nacionalna zajednica je s Društvom 'Montenegro–Montenegrina' organizirala (u Velikoj dvorani „Školske knjige" u Zagrebu) i predstavljanje knjige Jevrema BRKOVIĆA *Glosarij* uz učešće: Blagote Draškovića (Crna Gora), Vlada Gotovca, Nedeljka Fabrija, Zlatka Tomičića i Borisa Marune (Hrvatska). Početkom 1996. i u Varaždinu će biti predstavljene knjige *Glosarij* i *Hrvatski i crnogorski književni obzori*.

Nakon zatišja od dvije godine u formiranju ogranaka, u Rijeci je (12. 7. 1995.) osnovan Ogranak NZCH za Primorsko–goransku županiju (predsjednik Ivan Brajović), pa, ponovo, dvije godine kasnije i Ogranak NZCH za Varaždinsku županiju (predsjednik Jovan Radonjić).

Organizirana je prva proslava Petrovdana, 12.7.1997. (koja će prerasti u tradiciju i imati kontinuitet do današnjih dana–u organizaciji udruženja iz Rijeke) u Zagrebu, u Vinogradskoj 17, da bi naredne 1998. godine u

[21] Od 1995. do 2001. izaći će 17 brojeva.

Fužinama ova manifestacija bila prvi put održana pod nazivom Petrovdanski sabor.[22]

Od 13. do 27. 7. 1997. realizirana je, uspješno, u Peroju, Ljetna škola 'Montenegrina 1997'. Nastavni plan i program izradio je prof. dr. Milorad Nikčević (crnogorski jezik, pravopis, povijest, zemljopis, kultura), a školu je polazilo 19 učenika uzrasta od 1. do 8. razreda osnovne škole.

Zakon o udrugama iz 1997.[23] uvodi bitnu novinu, u odnosu na prethodne zakone, mogućnost osnivanja saveza ili zajednice udruga kao pravnih osoba[24] uz odrednicu da ustrojstveni oblici udruge (podružnice, ogranci klubovi i sl) nemaju svojstvo pravne osobe, što je otvorilo nove prostore organizacionog i programskog povezivanja u okviru crnogorske (ali i ostalih) nacionalnih manjina u RH. Na Skupštini NZCH, održanoj 29. 11. 1997. u prostorijama (tada još uvijek) ogranka Nacionalne zajednice u Rijeci, usvojen je novi Statut[25] (zbog obaveze usklađivanja najvišeg pravnog akata udruge s novim Zakonom o udrugama) i izabrano novo rukovodstvo[26]. U uvodnom izlaganju predsjednik NZCH Drago Kastratović naglašava značaj promjena koje uvodi Zakon o udrugama, riječima:

„Jasno je da Zakon o udrugama otvara mogućnost pojave novih udruga koje bi u savezu s nama radile na ostvarivanju istih ciljeva. Ne zaziremo od te novosti, nego je pozdravljamo. Veći broj ideja i programa djelatnosti omogućava bolji odabir, a time i kvalitetnije sadržaje…“

Novi prostor za ponašanje i djelovanje NZCH ostao je samo na riječima, jer će novoosnovana udruženja, s kraja 1997. i u narednoj 1998. godini, u Osijeku (CKD 'Montenegro–Montenegrina'[27]), Rijeci (Nacionalna zajednica

[22] Taj naziv će ostati do danas, sukladno Statutu, praznici koje obilježava NZCH, organizator je NZCH i NZC Rijeka.

[23] Usvojen 26. 6. 1997, stupio na snagu 7. 7. 1997. (NN 70/97).

[24] Članak 8. stavak 1. Zakona glasi: „ Dvije ili više udruga mogu se udruživati u saveze ili zajednice udruga. Savezi ili zajednice udruga imaju svojstvo pravne osobe…“.

[25] Usvojeni Statut Ministarstvo uprave nije prihvatilo, tražene su određene izmjene i dopune, koje su napravljene, poslane Ministarstvu, a da prethodno nije održana Skupština, jedino nadležno tijelo NZCH za donošenje Statuta, njegove izmjene, dopune i tumačenje.

[26] Za predsjednika NZCH je izabran Drago Kastratović, za predsjednika Skupštine Ivan Brajović kao i članovi Upravnog odbora–novina Zakona o udrugama iz 1997. (Draško Radusinović, Blagota Drašković, Drago Kastratović, Milika Lakušić, Ranko Ćetković–/Zagreb/, Nikola Lučić, Čedomir Janković, Ivan Barjović–/Rijeka/, Stevo Papić–/Rovinj/ i Jovan Radonjić–/Varaždin/). Vjerojatno zbog sukoba oko financijskih sredstava (što će se kasnije javno manifestirati) u Upravni odbor nije izabran (niti predložen) prof. dr. Milorad Nikčević.

[27] Sukob između CKD 'Montenegro–Montengrina' Zagreb (koje je član NZCH) i CKD 'Montenegro–Montenegrina' Osijek (koje nije član NZCH), odnosno njihovih predsjednika, kulminira u svibnju 1998, a povod su bila novčana sredstva (31.000,00 kn) prenesena sa zagrebačkog na osječko društvo (faksimil dopisa od 21. 5. 1998. Uredu za etničke i nacionalne zajednice ili manjine i dopisa istog datuma predsjedniku NZCH Dragu Kastratoviću, objavljujemo u prilogu DOKUMENTA).

Crnogoraca Rijeka–bivši Ogranak NZCH) i Zagrebu (Udruženje Crnogoraca Zagreba 'Luča') doći u otvoreni sukob s rukovodstvom Nacionalne zajednice, koji će s onim razilaženjima započetim još u 1995. kulminirati i početkom 1999. dovesti do smjenem starog i izbora novog rukovodstva NZCH.

Kako često biva kad najgore mine, poratne godine u znaku su negativnih trendova rastakanja početnog kolektivnog entuzijazma, privatizacije vlasti i sredstava, narušavanja međuljudskog povjerenja. Umjesto demokratizacije i okupljanja postupno je došlo do sektaške uskogrudosti koja je izazvala najprije veliko nezadovoljstvo, a potom i otvoreno, na statutu zasnovano, protivljenje takvom stanju i ljudima koji su za njega bili najodgovorniji.

Ti poremećeni odnosi u Nacionalnoj zajednici počinju se drastično i ubrzano pogoršavati nakon Skupštine iz 1995. (18. velječe). U pripremi Skupštine iz 1995. većina članova iz prethodnog rukovodstva Nacionalne zajednice nije htjela da bude i dalje u njemu. Pokušaji sređivanja stanja u Nacionalnoj zajednici i pored niza poduzetih radnji ostali su bez uspjeha. Članovi Glavnog odbora Đorđije Ćuković, Stanko Kadija i Radomir Pavićević 9.11.1995. traže provedbu zaključaka Skupštine i rješavanje pitanja odredbi Statuta koje Skupština nije usvojila. Sud časti konstituiran je tek nakon sedam mjeseci, a Nadzorni odbor nije sazvan na konstituiranje ni nakon 11 mjeseci od održavanja Skupštine.

Nakon uočavanja niza nepravilnosti i negativnih pojava u radu predsjednika i pojedinaca iz rukovodstva Nacionalne zajednice, deset delegata Skupštine je 21.11.1995. uputilo predsjedniku Nacionalne zajednice i članovima Nadzornog odbora (koji još nije bio konstituiran) zahtjev za sazivanje izvanredne skupštine. U zahtjevu je obrazloženo traženo da se na dnevni red stavi: “Odgovornost Predsjednika NZCH i pojedinih članova Glavnog odbora”. Ovom zahtjevu se 12. 12. 1995. i 5. 1. 1996. pridružilo više delegata i Crnogorki i Crnogoraca. Podnositelji od nadležnog Ministarstva nije-su dobili odgovor.

Nadzorni odbor izabran na Skupštini održanoj 18. 2. 1995. podnio je sredinom 1997. (26. svibnja) Izvještaj, u kojem je navedeno niz nepravilnosti u radu rukovodstva Nacionalne zajednice, od veljače 1995. do svibnja 1997, među ostalim: da Glavni odbor nije izvršio zaključke Skupštine; da se na temelju izvještaja i rasprava donese Program rada u kojem će biti sadržani stavovi izraženi na Skupštini; da tekst Statuta koji se primjenjuje ne odgovara tekstu Statuta usvojenog na Skupštini (navedeno je preko dvadeset promjena koje Skupština nije usvojila); da se sjednice Glavnog odbora ne održavaju sukladno Statutu, najčešće i bez kvoruma; da je sastav Glavnog

odbora mijenjan suprotno statutarnim odrednicama; da je suprotno Statutu i propisima donesena odluka o osobi potpisniku financijske dokumentacije Nacionalne zajednice; da nijesu formirani odbori propisani Statutom; da su uočene i neke nepravilnosti sa sredstvima i opremom itd. Polazeći od utvrđenih nepravilnosti, Nadzorni odbor je tražio, u skladu sa Statutom, sazivanje izvanredne Skupštine. Kako predsjednik nije sazvao Skupštinu, svi su članovi Nadzornog odbora podnijeli neopozivu ostavku.

Nakon navedenih i niza drugih pokušaja da se unutar Nacionalne zajednice riješe nepravilnosti, upozoreno je i Ministarstvo uprave, kao državno tijelo nadležno za kontrolu zakonitosti rada[28]. Istom Ministarstvu je 26.12.1997. podnesen zahtjev 36 Crnogorki i Crnogorac (među kojima je bilo i 18 delegata Skupštine), za poduzimanjem zakonom propisanih mjera zaštite, ali bez uspjeha. Ministarstvo se na sve ovo oglušilo.

Sve ovo je imalo za posljedicu izlazak ili ne sudjelovanje u radu, većeg broja članova tijela Nacionalne zajednice izabranih na Skupštini NZCH. Zajednicu su napustili: dr.sc. Vidosava Šimić, (zamjenica predsjednika Nacionalne zajednice); dr. sc. Milutin Anđelić; dr. sc. Sava Bogdanović; dr. Ilija Božović; Đorđije Ćuković, dipl. ing.; Stanko Kadija, dipl. ing.; Milivoje Mrdak, slikar; dr. sc. Radomir Pavićević; mr.sc. Žarko Radović; Veselin Vujović, ing.; Pero Vuković, dipl. iur. (svi članovi ili zamjenici članova Glavnog odbora)[29].

Kompletan Nadzorni odbor u sastavu prof. dr. sc. Veselin–Aga Simović; Slobodan Brajović, dipl. ing.; Aleksandra Gilić, dipl. iur.; Ilija Milojko, dipl. ing. i Tomislav Radović, dipl. ing.–dao je neopozivu ostavku.

Sud časti su napustili dr. sc. Uroš Golubović i Momčilo Mijušković, pa je i on prestao postojati.

Delegati Skupštine i predsjednik Skupštine Nacionalne zajednice, pojedini članovi Upravnog odbora sa predstavnicima crnogorskih udruga: Društva Crnogoraca i prijatelja 'Monte-negro–Duklja' iz Zagreba, Udruge Crnogoraca Zagreba 'Luča', Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke, CKD 'Montenegro–Montenegrina' iz Osijeka i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske–Ogranak Varaždinske županije te pojedinih članova udruge CKD 'Montenegro–Montenegrina' iz Zagreba, pripremili su održavanje Skupštine Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, koju je sukladno Statutu sazvao predsjednik Skupštine.

[28] Krajem 1997. Nadzorni odbor se obratio Ministarstvu uprave dostavljajući navedeni Izvještaj.

[29] Mnogi od njih nijesu ni pozivani na sjednice–što je bila uobičajena praksa da se oni, za koje se pretpostavljalo kako bi mogao raditi "probleme" jednostavno ne pozivaju na sjednicu.

1.3. 1999–2001

Održavanje Skupštine Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske zakazano je za 27. 3. 1999. u prostorijama Nacionalne zajednice (u Crnogorskom domu) u Zagrebu. Delegati iz cijele Hrvatske koji su došli na Skupštinu Nacionalne zajednice našli su zaključan Crnogorski dom, pa je Skupština održana u restaurantu 'Marjan', jer tadašnji predsjednik Nacionalne zajednice i predsjednik Upravnog odbora nijesu dozvolili održavanje zakazane Skupštine u službenim prostorijama.

Skupština je jednoglasno donijela odluke o smjeni predsjednika Nacionalne zajednice (Draga Kastratovića), smjeni predsjednika Upravnog odbora (Draška Radusinovića) te opozivu čitavog Upravnog odbora. U obrazloženju ovakve odluke navedeni su, pored ostalih brojnih razloga, i slijedeći: veliki broj Crnogoraca, među njima niz uglednih, iz znanstvenog i kulturnog života, prestali su kontaktirati s Nacionalnom zajednicom zbog načina rada; predsjednik Zajednice nije poštivao temeljne ciljeve određene Statutom, suspendirao je sva tijela Nacionalne zajednice pa i ona koja su ga izabrala za predsjednika, kao i sam Statut Nacionalne zajednice; netransparentnost i zakulisne igre u trošenju sredstva; dostavljanje, Ministarstvu uprave, na ovjeru, Statuta NZCH koji nije usvojila Skupština (datum održavanja Skupštine je lažiran, a potpisi falsificirani[30]). U pojedinim diskusijama iznijete su odista teške optužbe protiv bivšeg predsjednika NZCH i bivšeg predsjednika Upravnog odbora[31], no iako se na Skupštini izašlo i sa zahtjevom o pokretanju sudske tužbe protiv njih prisutni delegati to nijesu prihvatili[32] (što će u budućim događanjima biti i odrednica postupanja rukovodstava Nacionalne zajednice–ne pokretati i voditi sudske sporove protiv pripadnika crnogorskog korpusa).

Za predsjednika Nacionalne zajednice izabran je prof. dr. sc. Ljubomir Kuljača, a za predsjednika Skupštine Ivan Brajović. U Upravni odbor su

[30] Postupak lažiranja i falsificiranja (nepostojećih skupština) će biti nastavljen u 1999. u postupcima pred Upravnim sudom RH kojima je smijenjeno rukovodstvo nastojalo poništiti Skupštinu od 27. 3. 1999. i njene odluke. Podnesena je (20. 10. 1999.) tužba za upis promjene Statuta NZCH, temeljem navodno održane Skupštine od 12. 3. 1999 čiju legalnost sud nije uvažio i tužbu odbio presudom od 17. 10. 2002. U podnesku sudu (tužbi) od 26. 10. 1999. Drago Kasratović osporava upis promjene ovlaštene osobe za zastupanje i predstavljanje (prof. dr. Ljubomira Kuljaču). Upravni sud je riješenjem od 17. 10. 2002. tužbu odbacilo (faksimil Presude i Rješenje objavljujemo u prilogu DOKUMENTA) .

[31] Autorizirana diskusija Milorada Nikčevića: Na godišnjoj Skupštini NZCH u Zagrebu 27. 3. 1999. (faksimil u prilogu DOKUMENTA).

[32] Zahtjev Predsjedništva Crnogorskog kulturnog društva 'Montenegro-Montenegrina' Osijek pročitan je na Skupštini (faksimil u prilogu DOKUMENTA).

izabrani: Milo Banović, Milanka Bulatović, Strahinja Marović, Dušan Mišković, Milovan Gligorović–(Zagreb), Nikola Lučić, Ljubo Radović–(Rijeka), prof.dr.sc. Milorad Nikčević–(Osijek) i Jovan Radonjić–(Varaždin). Za predsjednika Upravnog odbora izabran je Dušan Mišković.

Novoizabrano rukovodstvo je dogovorilo principe budućeg djelovanja:

– da će temeljni principi odnosa i djelovanja u Nacionalnoj zajednici biti: častan, pošten i demokratski rad,

– da treba prevladati novi duh okupljanja svih Crnogoraca bez obzira na vjersku ili političku pripadnost (nepripadnost),

– da se treba okrenuti sadašnjosti i budućnosti, bez opterećenja odnosima u Nacionalnoj zajednici iz nedavne prošlosti.

Nakon širih konsultacija s članstvom, Nacionalna zajednica se odredila i prema državnopravnom statusu Crne Gore i Crnogorcima. Usvojen je 5. svibnja 1999. *Stav o Crnogorskom pitanju*, koji na određeni način objedinjuje aktivnosti i nastojanja NZCH u cjelokupnom proteklom periodu (temeljenu na pravu Crne Gore da bude samostalna i međunarodno priznata država), ali i postavlja osnove budućeg djelovanja na INTERNACIONALNIZACIJI CRNOGORSKOG PITANJA[33]. Tekst je dostavljen: Predsjedniku Vlade Republike Hrvatske, veleposlanicima država stalnih članica Vijeća sigurnosti UN, veleposlanicima Njemačke, Italije, Albanije, BiH, Makedonije, Slovenije, Predsjedniku Republike Crne Gore, Skupštini Republike Crne Gore, Predsjedniku Vlade Republike Crne Gore,–tekst objavljujemo u integralnoj verziji:

Poštovani gospodine,

Crnogorci, građani Republike Hrvatske, okupljeni u Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske, potaknuti željom da se u zemlji našeg porijekla, Crnoj Gori, stvore uslovi za život dostojan čovjeka za sve njene građane, ljubazno tražimo od Vas da Vaša zemlja–rukovodeći se principima demokracije, pravde, slobode, progresa i mira–učini sve, kako bi u projektu i postupku za rješavanje krize na prostorima tzv. Savezne Republike Jugoslavije i šire regije, država Crna Gora bila tretirana kao subjekt na isti način i sa istim pravima i obvezama, kakve su imale ostale republike, danas samostalne i međunarodno priznate države, a s kojima je donedavno tvorila bivšu zajedničku državu, ovo naročito po pitanjima:

[33] Posebno poglavlje ove Kronike, istog naslova "Internacionalizacija crnogorskog pitanja".

a) Državno-pravnog priznavanja republike Crne Gore kao nezavisne, suverene i međunarodno priznate države, u granicama što ih je imala u bivšoj zajedničkoj državi, a i u sadašnjoj tzv. SRJ;

b)Uspostavljanje diplomatskih i drugih veza i odnosa sa trećim zemljama i stupanja u članstvo međunarodnih organizacija i foruma;

c) Sukcesije bivše zajedničke države (SFRJ) i uspostavljanje između šest novostvorenih država, onih veza i odnosa koji su u datim okolnostima moguće i prihvatljive.

Duboka, suštinska podudarnost stvari za koju se zalažemo sa temeljnim normama i principima međunarodnog prava i politike, te ciljevima i interesima koje Vi i Vaša zemlja zastupate u aktualnim događajima, daje nam pravo da vjerujemo da ćete uvažiti naš zahtjev, odnosno potrebu da iz tog čina proizađu odgovarajuće odluke i rješenja za Crnu Goru.

Ispunjeni nadom u dalekovidnost i pravednost Vaših odluka molimo Vas da primite izraze dubokog uvažavanja i zahvalnosti.

Želja nam je obratiti Vašu pažnju na osnovne činjenice na kojima temeljimo naša uporišta:

Crna Gora, čiji je međunarodni pravni subjektivitet priznat zadnji put na Berlinskom kongresu 1878. godine, imala je od svih bivših jugoslavenskih republika najdužu državnu tradiciju. U bivšoj SFRJ, Crna Gora je bila u svemu ravnopravna sa ostalih pet republika. Otuda ona, po svakom osnovu, nema manja državna prava od ostalih bivših republika iz kojih su nastale nove nezavisne i suverene države. Takva pozicija Crne Gore utvrđena je i nalazima Badinterove komisije iz 1991. godine, a našla je odraza i u Haškom sporazumu iz 1991. godine, čijim se prihvaćanjem mogla izbjeći jugoslavenska tragedija inicirana velikosrpskom politikom. Haški sporazum su prihvatili i tadašnji oficijelni predstavnici Crne Gore, ali su od tog odustali pod pritiskom režima iz Beograda. Taj pritisak ostvaren besprimjernom medijskom agresijom ili čak direktnom oružanom prijetnjom, imao je presudan uticaj na formiranje javnog mišljenja i daljnju poziciju Crne Gore u tragičnim zbivanjima na prostorima bivše Jugoslavije. Tih dana, 1991, i 1992. smo putem javnih apela pozvali Crnogorce, vojnike i oficire da napuste tadašnju JNA, da ne učestvuju u sramnoj agresiji na hrvatski narod i narode BiH. Tada je i u Crnoj Gori postojala snažna antiratna kampanja velikog broja crnogorskih državljana i pored snažne ratnohuškačke kampanje zatrovane velikosrpskom politikom. Ta antiratna

kampanja se naročito iskazala protiv Dubrovačkog rata u koji je Crna Gora bila direktno uvučena. O antiratnom otporu u Crnoj Gori u međunarodnoj javnosti se, nažalost, malo zna iako o tome postoji bogata dokumentacija (Tada su desetine hiljada građana okupljenih na javnim protestima pjevali: 'Sa Lovćena vila kliče, oprosti nam Dubrovniče!').

Danas, kada se nazire konačni rasplet postjugoslavenske drame, položaj Crne Gore ne bi smio biti onaj isti koji je ona doživjela nakon Prvog svjetskog rata, kada je viševjekovni kontinuitet crnogorske državnosti prekinut voljom Saveznika i Crna Gora zbrisana s političke karte Evrope i pripojena Srbiji. Crne Gora je s tim istim Saveznicima ušla u rat protiv zajedničkog neprijatelja i izašla iz tog rata kao pobjednica. Tada je Crna Gora, voljom vodećih članica međunarodne zajednice, za zelenim stolom, u Versaju, izgubila svoju Državu, crkvu i Dinastiju.

Gorka su crnogorska iskustva sa međunarodnim faktorima. Strah nas je, da se izrazimo NATO riječima, da Crna Gora, još jednom, ne postane žrtva "kolateralne greške" međunarodne politike. Sada se, kao i tada (1918.) pojavljuje mogućnost da Crna Gora bude "nagrađena" gubitkom svoje kakve-takve državnosti ostankom u tzv SR Jugoslaviji. To će, zasigurno, kao i nakon 1918. godine, još jače voditi njenoj ekonomskoj, kulturnoj i svakoj drugoj regresiji. Opet postoji mogućnost da crnogorsko pitanje, od strane velikih sila (mahom istih kao i 1918. godine), bude marginalizovano i zapostavljeno u korist i za račun rješavanja srpskog pitanja. Ne bi se smjelo i sada dogoditi da NATO, Evropska Unija i međunarodni faktori nagrade iznuđeno "mirotvorstvo" režima u Beogradu i da Crna Gora bude data kao "utješna nagrada" za jedan opasan velikodržavni projekt. Za Crnu Goru je jednako pogubna varijanta da ona demokratizuje današnju Srbiju i SRJ, koju lansiraju neki faktori međunarodne politike, kao i neki "opozicioni" političari iz Beograda, jer je to politička zamka. Tome "zovu sirena" treba se suprotstaviti i spasiti Crnu Goru od takvih pogibljenih podvala. Crnoj Gori se mora omogućiti , nakon dugo vremena, da se okrene sama sebi, prvenstveno da riješi svoje sopstvene probleme i potrebe, pa tek onda da pomaže drugima.

Građani Crne Gore imaju legitimno i neotuđivo pravo na sopstvenu državu u kojoj će samostalno i demokratski odlučivati o oblicima i sadržajima svog društvenog i političkog života, o odnosima sa drugim narodima i državama. Državno pitanje Crne Gore, kakvo je danas, nije ni formalno ni suštinski riješeno njenim stupanjem u tzv "modernu federaciju" sa Srbijom, budući da je to učinjeno u neregularnim uslovima i na neregularan način provedenom referendumu iz 1992. godine,

pogotovo zato što se samo jedna članica izjasnila tim putem. Iskustvo proteklih godina jasno je pokazalo da u federaciji dvije u svemu nejednake članice, Crna Gora niti ima, niti se može uspostaviti faktički njezina ravnopravnost, pa ukoliko ostane u toj federaciji, postupno, ali sigurno, to vodi njenoj državnoj, političkoj, ekonomskoj i kulturnoj minorizaciji, potiranju imena i asimilaciji crnogorskog naroda. To se jasno vidi iz postupaka savezne vlasti i Vojske Jugoslavije čijeg smo nasilja svjedoci proteklih dana. Ta vojska je sljednik JNA, brisala je atribut narodna i sada se zove VJ. Koliko je bila narodna, to se u Hrvatskoj i Bih vidjelo. Koliko je danas jugoslovenska–sada se dobro vidi na Kosovu i Crnoj Gori. To nije čak ni Srpska vojska već vojska jedne političke partije i njenog vođe Slobodana Miloševića i u svakom slučaju anticrnogorska vojska. Pozivamo sve Crnogorce i građane Crne Gore, vojnike i oficire, da stanu na legitimnu stranu u odbrani ono malo suvereniteta što je ostalo Crnoj Gori, za njeno pravo, čast i slobodu. Dosta su Crnogorci ratovali za tuđe interese. Vrijeme je da se okrenu svojoj Crnoj Gori.

Ponosni smo na altruizam, kojeg ovih dana Crna Gora i njeni građani iskazuju prema prognanicima i izbjeglicama sa Kosova, čime pokazuje one časne ljudske osobine što ih je stoljećima njegovala. Na taj način ona prolazi kroz katarzu za greške koje su počinjene.

Međunarodna zajednica ne smije dozvoliti da Crna Gora bude objekt bilo kojeg nacionalističkog i hegemonističkog projekta, pogotovo velikosrpskog. Crna Gora shodno svojoj hiljadugodišnjoj tradiciji, mora egzistirati kao slobodna i suverena višenacionalna, multikulturalna i multikonfesionalna državna zajednica u kojoj se slobode i prava jednih ne mogu ostvarivati na uštrb drugih, u kojoj se poštuju i prihvataju etički i politički standardi savremenog svijeta i, da kao integralni dio međunarodne zajednice, daje doprinos uspostavljanju mira, stabilnosti, vraćanju razumijevanja i povjerenja u regiji i na Mediteranu.

Danas Crnoj Gori prijeti sasvim realna opasnost da se Kosovska kriza prelije na njene prostore, a onda bi se, po zakonu o spojenim posudama, nanovo rasplamsao ratni požar na svim prostorima ove regije. A što to znači, naročito za "nježna i krhka" državna bića BiH i Makedonije, ali i šire- ne treba govoriti (Zamjetna je istorijska podudarnost da Crna Gora 1389. i ove 1999. godine ne učestvuje u Boju na Kosovu).

Iskustva iz crnogorske daljnje i bliže prošlosti i aktualne društvene i političke prilike u njoj i oko nje, pokazuju da samo slobodna i suverena Crna Gora može biti prosperitetna, otvorena i demokratska i garant mira na ovim prostorima. Uvažavajući navedeno, međunarodna

zajednica može odlučujuće pomoći građanima Crne Gore ne samo da ostvare svoje prirodno i ljudsko pravo na sopstvenu državu, već i da suštinski započnu istinski preobražaj svoga društva i oslobode se spoljnog tutorstva i uticaja, koji pogubno djeluje na nju. Bez toga građani crne Gore ne bi bili u mogućnosti:

- da u svojoj državi uspostave politički sistem u kojem je jednakost ljudi pred zakonom potpuna, imovinska i lična sigurnost stvarna, podjela vlasti dosljedna, političke slobode, nacionalna opredijeljenost i vjerska osjećanja jednako poštovana i zaštićena;

- da ekonomski razvoj svoje države utemelje na tržišnom privređivanju, slobodnom poduzetništvu, unutrašnjoj i spoljnoj konkurenciji i

- da započnu procese kojima bi bili spremni da prihvate program partnerstva za mir i ulazak u ekonomske i političko-sigurnosne integracije Evrope.

Ostvarivanjem ovih ciljeva Crna Gora može odrediti svoju budućnost i postati faktor mira i saradnje u ovom dijelu svijeta.

Uprkos veoma teškim posljedicama uslijed zbivanja u kojima se našla Crna Gora, ponajmanje voljom ili krivnjom njenih građana, ona ima dobre uslove da se u relativno kratkom vremenu vrati na put progresa i prosperiteta. Tome ide u prilog relativno značajan materijalni i humani potencijal kojim Crna Gora raspolaže, njen povoljan geografski položaj, relativno niska inostrana zaduženost i, ne manje važno, dobri međunacionalni i međukonfesionalni odnosi, koji su, uprkos negativnim uticajima iz okruženja, ostali očuvani i stabilni. Ostvarivanjem potpune državne suverenosti, Crna Gora bi bila u mogućnosti da ekonomskom politikom, unutrašnjom politikom zasnovanom na demokratskim principima savremenog svijeta i aktivnom politikom prema svom okruženju i području Mediterana ostvari relativno brz razvoj i napredak. Takva Crna Gora, koja bi nastavila svoju tradiciju međunacionalne i međukonfesionalne tolerancije, bila bi antipod etničkoj i vjerskoj isključivosti i mržnji, kojima je sada opterećena tzv SR Jugoslavija, Svjedoci smo ovih dana da se Crna Gora opire tome koliko može. Takva Crna Gora bila bi najbolji dokaz o mogućnosti uspješnog suživota i na nemirnim balkanskim prostorima i najbolja antiteza retrogradnim projektima etničkih i vjerski čistih zajednica. Ovakva Crna Gora bila bi u interesu savremenog demokratskog i civilizovanog svijeta, a naročito susjednih zemalja i ne zaslužuje da bude ponovo iznevjerena i izigrana.

Ukoliko Crna Gora u sadašnjem raspletu događaja u tzv. SRJ ne uspije ostvariti svoj državni suverenitet i nezavisnost uz pomoć međunarodne zajednice, bila bi učinjena dvostruka istorijska greška. Jednoj malenoj, drevnoj državi i njenim ponosnim i dobronamjernim građanima bilo bi uskraćeno pravo na ono što su vjekovima imali i što, u današnjim okolnostima, čini elementarni preduslov opstanka i civilizovanog življenja. S druge strane, samostalna Crna Gora bi onemogućila ostvarenje veliko državnog projekta, posebno velikosrpskog, koji je bio glavni uzročnik tragedije naroda bivše Jugoslavije i koji će, ako preživi, i dalje izazivati slične ili čak i veće nesreće i tragedije na ovim prostorima.

Ako međunarodni faktori žele trajan mir u ovoj regiji jedan od najbitnijih uslova je vraćanje suvereniteta i samostalnosti Crnoj Gori."

Problemi s kojima se novoizabrano rukovodstvu susrelo na početku rada u samoj NZCH nijesu zaustavili aktivnosti vezane uz rješavanje državno pravnog statusa Crne Gore i njenog položaja u međunarodnoj zajednici. Vrlo brzo, u srpnju mjesecu uoči Petrovdanskog sabora, 1999. upućeno je *Otvoreno pismo predsjedniku Vlade Republike Crne Gore, Filipu Vujanoviću*–u kojem između ostalog stoji:

"...Mislimo da legitimno izabrani organi političke vlasti republike Crne Gore nemaju samo pravo, nego im je politička i etička obaveza da najodlučnije preduzimaju sve za budućnost Crne Gore i njenih građana.

Također mislimo da legitimno izabrani organi vlasti Crne Gore, političke stranke, institucije i svi građani Crne Gore trebaju biti prije svega za suverenu Crnu Goru- državu ljudskih prava, a to znači prava svakog čovjeka bez obzira na nacionalnu pripadnost, vjersku pripadnost ili ateistički svjetonazor, stranačku pripadnost ili nepripadnost ili položaj...

Poštovani gospodine Predsjedniče,

Još jednom Vas usrdno molimo da po pitanju državno-pravnog statusa Republike Crne Gore budete rezolutni ustavu da jedino samostalna i suverena Crna Gora može garantovati svojim građanima mirnu budućnost i okvir za svaki njihov prosperitet. Doći će vrijeme za buduće integracije. A sada se ovaj prostor mora relaksirati od svih tenzija i strahota što ga je u zadnjim godinama pretrpio, a samostalna Crna Gora je bitan faktor u tom smirivanju."

Pred Konferenciju socijalističkih i socijaldemokratskih stranaka o Paktu o stabilnosti u jugoistočnoj Evropi u Beču upućeno je 20. 7. 1999. Pismo predsjedniku SDP Hrvatske Ivici Račanu, a neposredno pred održavanje

Konferencije pakta o stabilnosti u Sarajevu 27. 7. 1999. upućeno je Otvoreno pismo sudionicima[34]. Naglasak u oba pisma bio je na samostalnoj i međunarodno priznatoj Republici Crnoj Gori i potrebi hitnog rješavanja crnogorskog pitanja.

Prioritetni zadatak konsolidacije NZCH u organizacijskom, financijskom i programskom smislu usporavan je: aktivnostima smijenjenih (bivših) čelnika, u prvom redu formiranjem novih paralelnih udruga (u Zagrebu je formirana Udruga Crnogoraca 'Lovćen', kao pandan Udruženju Crnogoraca 'Luča') što će i kasnije biti praksa odmetnutih pojedinaca iz Nacionalne zajednice (dvostruke ili trostruke udruge u cilju zbunjivanja i dovođenja u nedoumicu pripadnike crnogorskog korpusa) koji će na sve moguće načine i svim sredstvima pokušavati razbiti NZCH i sebe prikazati jedinim predstavnicima crnogorskog korpusa u RH; kao i sporošću državne administracije, jer su odluke Skupštine legalizirane tek nakon sedam mjeseci (iako je zakonski rok 30 dana) od datuma njenog održavanja, rješenjem nadležnog Ministarstva od 26. 10. 1999. To odugovlačenje imalo je za posljedicu da je primopredaja poslovnog prostora i financijsko–knjigovodstvene dokumentacije izvršena tek 5. 11. 1999.[35] Do tada nije bilo omogućeno korištenje službenih prostorija te uvid u stanje financijskih sredstava i njihovo korištenje, čime je bilo bitno otežano izvršenje programa koji se financiraju od države.[36] No bez obzira na to Nacionalna zajednica je nastavila s djelovanjem u okviru osnovne zadaće očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta i objedinjavanja crnogorskog korpusa u RH. Odmah po izboru novog rukovodstva Nacionalne zajednice, posebno nakon primopredaje prostora krajem 1999. i u 2000. godini počelo se s novim načinom rada–uključivanje udruga u planiranje programa preko angažiranja što više pojedinaca u njihovom provođenju.

Tako je u Rijeci u studenome 1999. godine organizirano kulturno događanje pod nazivom "Dobro veče Crna Goro"–kolaž iz monodrama: "Potonja ura Rada Tomova" i "Ispovijed Krsta Zrnova", u kombinaciji s filmom, a u Zagrebu (također u studenome 1999.), izveden je kolaž iz monodrama: "Mardarije od Černe Gore", "Potonja ura Rada Tomova" i "Ispovijed Krsta Zrnova". Obje predstava bile su u izvedbi glumca Crnogorskog narodnog pozorišta, *Slobodana Marunovića*, a u režiji *Blagote Erakovića*. Ovdje posebno

[34] Oba pisma u cijelosti objavljena su u *Crnogorskom glasniku* br 2-3 veljača-ožujak/februar-mart 2000. /str. 10,11/.

[35] Preuzeta dokumentacija nije bila kompletna a u potpunosti je izostala dokumentacija o financijskom poslovanju NZCH u 1998.

[36] Novo rukovodstvo se suočilo s dugovanjem i neizvršenim obavezama iz prethodnog perioda. Dug koji je u početku iznosio 68.472,10kn će kasnije narasti na blizu 100.000,00kn.

treba naglasiti da su ove predstave bile prvi organizirani nastupi crnogorskih umjetnika u Hrvatskoj od početka ratnih sukoba 1991. godine. Troškove dolaska i boravka snosili su pojedinci, Crnogorci[37], iz Rijeke i Zagreba.

Na organizacionom planu nastavljen je proces okupljanja pripadnika crnogorske nacionalne manjine (ali i prijatelja Crne Gore) kroz osnivanja crnogorskih društava (kao pravnih osoba) u sredinama gdje postoje uvjeti za to. Tako je 2. 6. 1999. u Varaždinu osnovano Društvo Crnogoraca i prijatelja 'Montenegro–Lovćen', ranije Ogranak NZCH za Varaždinsku županiju (predsjednik Jovan Radonjić), a 26. 11. 1999. u Koprivnici Društvo Crnogoraca i prijatelja 'Budva' (predsjednik Radovan Knežević). Obje udruge su postale članice NZCH.

U Rijeci je održana proslava Petrovdana. Petrovdanskom saboru prisustvovali su gosti iz drugih gradova Hrvatske, a u sklopu Petrovdana održana je i Skupština Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka.

U Slovenskom domu je u organizaciji NZCH održana tribina *"Crnogorski jezik, narod i nacija"* na kojoj je govorio prof. dr. Vojislav Nikčević, moderator je bio Stijepo Mijović Kočan. Održavanje ove tribine je smijenjeno rukovodstvo pokušalo spriječiti, bezuspješno, slanjem dopisa na različite adrese među kojima i čelnicima Slovenskog doma, osporavajući legalitet organizatorima.

U hotelu *'Panorama'* u Zagrebu prvi put je organizirana manifestacija *Lučindanski susreti* (31. 10. 1999.) kojoj su prisustvovali brojni gosti i uzvanici, upriličen je i prigodan kulturno umjetnički program.

Rukovodstvo Nacionalne zajednica je pozitivno odgovorilo na inicijativu održavanja *Prvog kongresa crnogorskih iseljenika* u New Yorku 10. i 11.listopada 1999. godine i aktivno se uključilo u izradu osnovnih dokumenata vezanih za njegovo održavanje. Procjena da povezivanje crnogorskog iseljeništva na svjetskoj razini i zajednička djelatnost mogu u mnogo čemu doprinijeti, ne samo očuvanju korijena, već i uspješnosti rješavanja crnogorskog pitanja, pokazaće se u narednim godinama ispravnom. Većina prijedloga, Upravnog odbora NZCH, ušla je u završne kongresne dokumente: *Deklaraciju dobre volje o Crnoj Gori* i *Zaključke*. Na tom Kongresu Nacionalnu zajednicu je predstavljao Jovan Radonjić iz Varaždina, izabran, na Kongresu, u Koordinacioni odbor koji je imao zadatak povezati crnogorska udruženja u svijetu.

[37] Najveći dio troškove preuzeo je na sebe Milutin Drljević, iz Opatije.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je bila jedan od inicijatora i glavni suorganizator *Drugog svjetskog kongresa crnogorskih iseljenika* održanog na Cetinju 12. i 13. kolovoza 2000. Ogroman posao programske i organizacijske koordinacije priprema za Kongres, na svjetskoj razini, veoma je uspješno obavio dr. Radomir Pavićević. Predložene su i prihvaćene teme za Kongres i većina je kroz referate realizirana. Od četrdeset prijavljenih referata na Kongresu devetnaest je bilo iz Hrvatske. U radu Kongresa sudjelovalo je preko četrdeset članova Nacionalne zajednice. Kongres je osnovao *Crnogorsku Svjetsku Asocijaciju (Montenegrin World Association)*[38]*. U Zagrebu je pripremljen, uređen i tiskan u ožujku 2001. godini prvi, a u ožujku 2002. godine drugi broj Crnogorskog glasnika/Montenegrin herald*–lista Crnogorske svjetske asocijacije.

Crnogorski dom u Zagrebu bio je mjesto, početkom veljače 2000, održavanja okruglog stola s temom *Položaj Crnogoraca u Hrvatskoj i programi Nacionalne zajednice*, koji je imao za cilj upoznavanje s programima, njihovo bolje osmišljavanje, po potrebi redefiniranje kao i posebno uključivanje što je moguće više članova u njihovu provedbu. U raspravi je sudjelovalo oko četrdeset Crnogorki i Crnogoraca, među kojima su bili mnogi ugledni sveučilišni profesori, pravnici, ekonomisti, liječnici, inženjeri, kulturni i društveni djelatnici.

Za funkcioniranje Nacionalne zajednice bilo je neophodno uspostaviti potrebne kontakte s institucijama vlasti u Republici Hrvatskoj, vratiti poljuljano povjerenje. Ostvareni su korektni odnosi i suradnja s Uredom za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske. Izrađeni su solidni, ostvarivi programi rada. Posljedica toga je da se od 2000. počinju dobivati sredstva za sufinanciranje programa Nacionalne zajednice i njenih članica, koja se mogu smatrati zadovoljavajućim. Otvorena su vrata suradnje i s pojedincima iz smijenjenog rukovodstva, do te razine, da će za predsjednika Crnogorske udruge 'Montenegro–Montenegrina' Zagreb biti predložen i izabran Draško Radusinović, bivši predsjednik Upravnog odbora NZCH (smijenjen na Skupštini 27. 3. 1999).

Novo rukovodstvo NZCH uspostavilo je kontakt, na Kongresu na Cetinju, a odmah potom, i suradnju s Maticom crnogorskom. O tim počecima Generalni sekretar Matice crnogorske Marko Špadijer kaže:

> *"Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske na tom kongresu, po dubini promišljanja, prognoza i političkih ocjena, nametnula se kao važan faktor borbe za crnogorsku emancipaciju. Mi smo u Matici shvatili važnost činjenice da u crnogorskoj zajednici u Hrvatskoj postoji izuzetan patriotski i intelektualni potencijal.*
>
> *Kontakti uspostavljeni na kongresu i ideje koje će se kasnije uobličavati u programe predstavljaju početak saradnje između Matice crnogorske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.*
>
> *Od toga vremena mjerimo dane, godine i evo punu deceniju plodotvorne saradnje ove dvije dobrovoljne nevladine organizacije, prožete plemenitim nastojanjima da daju doprinos razvoju kulture, jačanju crnogorskog identiteta i povezivanju, poštovanju i razumijevanju dvije susjedne države u cilju stvaranja jednog civilizovanog evropskog prostora.*
>
> *Upoznavanje i gotovo neformalni susreti prerasli su kroz desetogodišnju saradnju u međusobno poštovanje i puno povjerenje. Usaglašavanje programa između Matice i Zajednice postala je stalna praksa. Danas se to razvilo u organizovanu saradnju između Nacionalne zajednice i niza političkih i kulturnih institucija, na državnom i lokalnom nivou u Crnoj Gori.*[39]

Teško i nesređeno financijsko stanje Nacionalne zajednice sanirano je odgovornim odnosom prema doznačenim sredstvima i novim načinom rada. Za razliku od ranijih godina, u 2000. nijesu trošena sredstva za reprezentaciju, dnevnice i putne troškove, koja su u ranijim godinama bili znatna i u nominalnom iznosu i u postotku u ukupnim troškovima. Te troškove su u 2000. plaćali sami članovi. Uvedena je stroga kontrola trošenja sredstava i realizacije programa. Uz saniranje Nacionalne zajednice i mimo sredstava odobrenih iz proračuna za programe iz 2000. godine, tiskana je monografija Jozo ĆETKOVIĆ *Svijetlo iz dubine duše* za što je ranije rukovodstvo preuzelo obvezu i dobilo sredstva, nabavljeno je nešto osnovnih sredstava, plaćena je kotizacija za Kongres crnogorskih iseljenika, a dana je i financijska potpora Koprivnici, Peroju i Rovinju.

U Crnogorskom domu u Zagrebu, u galeriji 'Montenegrina' organiziran je veći broj izložbi. Izlagali su: grupa autora predvođene *Vlastimirom Lončarom*, *Zorica Vukadinović Gudlek*, *Vladimir Benković*, *Božidar Đurović*, *Miroljub Pavlović*, *Miroslava Vujović*, *Cvijeta Bulatović*, *Vlasta Knezović*, *Tihomir Kovačević*, *Diana Riss i Alma Orlić*. U okviru kulturnog amaterizma osnovan je u prosincu 2000. godine Zbor 'Montenegro', kao Zbor NZCH. Izašla su dva, od četiri planirana, broja *Fakta Montenegrina* (14, i 15), dok

[38] Više o aktivnostima II. Kongresa i CSA u poglavlju „Internacionalizacija crnogorskog pitanja".

[39] Marko Špadijer "Deset godina povjerenja", *Ljetopis crnogorski br. 4*, 2008/2009.

su ostala dva broja (kao obaveza udruženja iz Osijeka i Rijeke) kasnili s izlaženjem, što će biti razlogom obustave sufinanciranja ovog glasila od strane Vlade RH u narednoj 2001. godini. Teret informiranja do kraja 2000. godine preuzeo je *Crnogorski glasnik* (izašlo 11 brojeva), pokrenut početkom godine, više kao bilten, koji će se u narednim godinama uobličiti u glasilo i nastaviti kontinuirano izlaziti do današnjih dana.

Novi Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica i manjina donesen je 31. 5. 2000. godine (NN 51/2000), njime se Republika Hrvatska obvezala pripadnicima nacionalnih manjina osigurati[40]:

- puno poštivanje načela nediskriminacije kako je predviđeno međunarodnim instrumentima;

- pravo zaštite od svake djelatnosti koja može, ili koja bi mogla ugroziti njihov opstanak;

- pravo na identitet, kulturu, vjeroispovijed, javno i privatno korištenje jezika i pisma te obrazovanje;

- zaštitu ravnopravnog sudjelovanja u javnim poslovima kao npr uživanje političkih i ekonomskih sloboda u društvenoj sferi, pristup medijima, te na polju obrazovanja i općenito kulturnih pitanja;

- pravo odlučivanja kojoj nacionalnoj manjini građanin ili građanka žele pripadati, te uživanje svih prava u svezi s tim izborom, bilo pojedinačno, bilo u udruženju s drugim osobama. To se pravo posebice odnosi na slučajeve braka između osoba koje pripadaju različitim nacionalnim manjinama, bez štete za osobe u pitanju.

Ovako postavljeni pravni okvir za ostvarivanje *kulturne autonomije* je zajedno sa tri godine ranije (1997.) definiranim (po prvi put od Vlada RH) Modelom ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina[41] (Model je omogućavao i poticao razvoj odnosa između pripadnika nacionalnih manjina s državama njihovog matičnog naroda radi omogućavanja njihovog kulturnog i jezičnog razvoja), odredio pravce aktivnosti do kraja 2000.

[40] Siniša Tatalović *Nacionalne manjine u Hrvatskoj*, Stina, Split 2005 /str.30/

[41] Njime se pripadnicima nacionalnih manjina osiguravalo očuvanje i razvijanje identiteta (etničkog, kulturnog, jezičnog, vjerskog), bilo pojedinačno, bilo u udruživanju s drugim građanima. Prema tome Modelu, većina etničkih prava pripadnici nacionalnih manjina ostvarivali su kroz redovite institucije sustava koje su odgovorne, stručno i upravno za pojedina područja društvenog života, čime se trebao ostvariti princip integracije pripadnika nacionalnih manjina u hrvatsko društvo, ali i očuvanje njihovog kulturnog i manjinskog identiteta- Siniša Tatalović "Nacionalne manjine u Hrvatskoj" , Stina, Split 2005. /str. 32/.

godine i programsko djelovanje Nacionalne zajednice u narednim 2001. i 2002. godini.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je, polazeći od objektivnog stanja i okolnosti crnogorske nacionalne manjine, tokom procedure za donošenje Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalne manjine, uputila Ministarstvu prosvjete i športa prijedlog, da se dopuni članak 4. ovog Zakona (koji uređuje slučajeve kada ne postoje uvjeti za osnivanje školskih ustanova s nastavom na jeziku i pismu nacionalne manjine, niti postoje uvjeti u razrednom odjelu ili obrazovnoj skupini) stavkom 5. koji glasi:

> *"Nacionalnim manjinama za koje ne postoje uvjeti iz prethodnih stavaka ovog članka, iznimno će se omogućiti dopunsko obrazovanje na manjinskom jeziku i pismu kroz tzv. Ljetne škole uz programe čiji je sadržaj u vezi s nacionalnom posebnošću odnosne nacionalne manjine (maternji jezik, književnost, povijest, zemljopis, kulturno stvaralaštvo)".*

U obrazloženju prijedloga je rečeno:

"Interes Crnogoraca u Republici Hrvatskoj je da uče crnogorski jezik, književnost, povijest, kulturnu baštinu i svekoliko crnogorsko stvaralaštvo u cilju očuvanja nacionalnog identiteta. Međutim, okolnosti crnogorske nacionalne manjine su da za sada ne postoji mogućnost odgoja i obrazovanja kroz oblike i na načine kako to ovaj Zakon uređuje. Naime problem je koncentracija broja učenika i broja profesora za crnogorski jezik i crnogorsku književnost" (U vrijeme slanja ovog zahtjeva, službeni jezik u Crnoj Gori je, po tadašnjem Ustavu, *srpski*). Prijedlog nije prihvaćen.[42] Kad je u pitanju crnogorski jezik temeljni stav Nacionalne zajednica je da Crnogorci govore crnogorskim jezikom i da u Ustavu Crne Gore treba unijeti da je crnogorski službeni jezik Crne Gore.

Dva velika događanja u 2000. godini u praksi su pokazala promjene u programskom djelovanju NZCH sukladno novim zakonskim odrednicama.

1) U okviru Petrovdanskog sabora 2000. godine (u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka) održan je niz događanja, koji se mogu nazvati početkom onoga što će kasnije biti odrednica dijela programskog djelovanja NZCH pod nazivom DANI CRNOGORSKE KULTURE. Organiziran je Okrugli stol s temom *"Suvremeni kulturni trenutak Crne Gore"* uz učešće *Mirka Kovača*, književnika i *Branislava Mićunovića* direktora Crnogorskog

[42] Nakon novog Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i u skladu s njim donesenog Zakona o obrazovanju na jezicima... predlagani oblik organizacije nastave će biti ugrađen u modalitete.

narodnog pozorišta iz Podgorice; Otvorena izložba *IKONE* akademskog slikara *Miroljuba Pavlovića*; izvedena kazališna predstava *"Dvije kristalne čaše"* hrvatskog autora Ivana Raosa uz učešće glumaca *Miše Janketića, Slobodana Marunovića i Dragiše Simovića*, a u režiji *Blagote Erakovića*[43]*; svečano su otvorene nove prostorije Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka; održana završna manifestacija Petrovdanski sabor* (15. 7. 2000.) u Sportsko rekreativnom centru 3. maj na Kantridi na kojem je bilo prisutno preko trista Crnogorki, Crnogoraca, prijatelja Crne Gore, uzvanika i gostiju. U programu su nastupili Pjevačka grupa 'Peroj 1657', Zbor 'Montenegro' Zagreb, glumci Miša Janketić, Slobodan Marunović i Dragiša Simović i pjevač Danijel Popović.

2) Lučindanski susreti u Zagrebu (u organizaciji Udruženja Crnogoraca 'Luča' Zagreb) održani 28. 10. 2000. u hotelu 'Panorama' okupili su veliki broj uzvanika i gostiju. Na početku manifestacije pročitano je pismo NZCH u koordinaciji sa CSA (Crnogorska svjetska asocijacija) upućeno veleposlanicima akreditiranim u RH, kao sastavni dio izražene aktivnosti pod nazivom *Internacionalizacija crnogorskog pitanja*, o čemu je detaljnije govorio dr. sc. Dragutin Lalović. Središnji dio posvećen je Petru I. Petroviću Njegošu, Svetom Petru (u čiji se spomen i organiziraju Lučindanski susreti). O Petru Cetinjskom njegovoj ulozi i značenju za Crnu Goru govorio je prof. dr. sc. Milorad Nikčević. U kulturnom dijelu programa učestvovali su Vlasta Knezović i Branko Blaće, koji su govorili izbor iz poslanica Petra I. Na Lučindanskim susretima u Zagrebu prof. emer. dr. sc. Veselin Simović član Dukljanske akademija nauka i umjetnosti uručio je povelje i plakete akademicima iz NZCH: prof. dr. sc. Milutinu Anđeliću i prof. dr. sc. Ljubomiru Kuljači.

Aktivnosti u razdoblju 1999–2001. NZCH će zaokružiti organizacijom potpisivanja *Peticije za samostalnu Crnu Goru.* Ova aktivnost se odvijala u okviru niza inicijativa demokratskih snaga u Crnoj Gori (Matica crnogorska, Dukljanska akademija, Nezavisni intelektualci /njih 140/, Crnogorski PEN Centar, Društvo nezavisnih književnika CG i mnogi drugi), kao izraz težnji crnogorskih iseljenika za ostvarivanje neotuđivog prava građana Crne Gore da budu svoji na svome. U peticiji stoji:

> *"Ocjenjujući da politika koju u zadnje vrijeme provode evropski i svjetski moćnici prema Crnoj Gori ugrožava njen opstanak i onemogućava provođenje utemeljenog puta ka suverenosti i uključivanja u evropske i svjetske institucije, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, polazeći od već ranije iznijetih stavova o crnogorskom pitanju na temelju: Zaključaka I. Kongresa Crnogorske dijaspore održanog u listopadu 1999. u New Yorku, zaključaka II. Kongresa crnogorskih iseljenika održanog na Cetinju 2000. godine, pisma CSA čiji je jedan od utemeljitelja, upućenog predsjedniku UN i nizu država i Otvorenog pisma CSA parlamentu, Vladi i političkim strankama u Crnoj Gori*
>
> *POZIVA*
>
> *sve Crnogorce i druge iseljenike iz Crne Gore koji žive u Republici Hrvatskoj, te sve ljude dobre volje, kojima je Crna Gora kao multietnička, pluralistička, multikulturalna, višekonfesionalna i demokratska država na srcu, da doprinesu ostvarivanju neotuđivog prava na vraćanje suverenosti i samostalnosti Crnoj Gori, potpisivanjem PETICIJE ZA SAMOSTALNU CRNU GORU."*

Potpisivanje Peticije organizirano je u Crnogorskom domu u Vinogradskoj 17 u Zagrebu.

[43] Sve troškove ove predstave, dolazak, smještaj i honorari glumcima i režiseru, preuzeo je Milutin Drljević, iz Opatije.

1.4. 2001–2003

Na Skupštini u Rijeci 24.3.2001. Nacionalna zajednica donosi novi Statut, usklađen sa Zakonom o udrugama[44] i s voljom članica, čime je stvoren pravni okvir i za njenu demokratsku preobrazbu. U članku 1. stavku 2. (novi) Statut propisuje da je *"Nacionalna zajednica savez crnogorskih udruga..."*. Svaka članica zastupljena je u Skupštini, kao najvišem tijelu Nacionalne zajednice, s istim brojem delegata. Umjesto Glavnog odbora uvedeno je Predsjedništvo u koje se biraju članovi iz svih udruga–članica.

Prema novom Statutu, Nacionalna zajednica koordinira rad članica–crnogorskih udruga, kojima je cilj zaštita i unapređivanje interesa građana Republike Hrvatske crnogorske nacionalnosti u očuvanju crnogorskog nacionalnog identiteta, crnogorskog jezika, crnogorske kulture, književnosti i umjetnosti te njegovanju i očuvanju crnogorsko–hrvatskih odnosa.

Nacionalna zajednica Crnogorcima, građanima Republike Hrvatske,

[44] U pitanju je Zakon o udrugama iz 1997; Krajem 2001. je donesen novi Zakon o udrugama koji će operacionalizirati i dograditi ovaj iz 1997, bez suštinskih promjena.

između ostaloga, daje mogućnost i preuzima na sebe obvezu:

– očuvanja nacionalnog identiteta Crnogoraca kroz očuvanje, razvijanje i populariziranje kulturnog, intelektualnog, historijskog i duhovnog identiteta crnogorskog naroda i njegovih autentičnih vrijednosti na svim područjima ljudskog stvaralaštva i djelovanja, upoznavanje s crnogorskom nacionalnom kulturom i baštinom, upoznavanje i očuvanje crnogorskih narodnih običaja;

– pomagati u ostvarivanju prava zagarantiranih zakonima Republike Hrvatske i prava koja proistječu iz međunarodnih akata, a odnose se na prava nacionalnih manjina i suradnju s državnim tijelima, organizacijama i drugim etničkim i manjinskim udrugama, u cilju promicanja i unapređenja međunacionalnih odnosa u Republici Hrvatskoj.

Također uspostavlja i razvija odnose sa matičnom državom Crnom Gorom, radi očuvanja i unapređenja nacionalnog i kulturnog bića Crnogoraca.

Neposredno pred održavanje izborne Skupštine NZCH, u Splitu je osnovana Zajednica Crnogoraca Split (17. 3. 2001). Za predsjednika je izabran Borivoje Stević, a Skupština je donijela i odluku o njihovom pristupanju Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske. U pripremama za obilježavanje 20-te godišnjice osnivanja i djelovanja NZCH (svečanost održana 21. 12. 2011. godine) Borivoje Stević će posebno naglasiti da je tada Zajednica Crnogoraca Split: „*… izabrala pravu stranu i prave ljude za suradnju iako su bili izloženi pritiscima i nagovaranjima pojedinaca organizatora paralelne skupštine u Varaždinu da im se pridruže…*“[45].

Nacionalnu zajednicu su na izbornoj Skupštini 17. 3. 2001. godine činile: tri zagrebačke članice 'Montenegro–Duklja', 'Luča' i 'Montenegro–Montenegrina', Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka, Zajednica Crnogoraca Splita, kao i pojedinci iz drugih gradova. Skupštini nijesu prisustvovali delegati iz Osijeka, Koprivnice i Varaždina.

Izabrano je novo rukovodstvo, čiji je sastav, kao koordinacijskog tijela, trebao osigurati novu ulogu udruga i jamčiti punu ravnopravnost i suradnju svih članica.

U Predsjedništvo Nacionalne zajednice su izabrani: Miodrag Adžić; Borivoj Stević; Vuica Šćekić (iz Splita); Čedo Janković; Dragutin Lakić; Nikola Lučić; Ljubo Radović (iz Rijeke); Milo Banović; Marko Bogdanović;

[45] Diskusija na izbornoj Skupštini NZCH, Zagreb 19. 11. 2011.

Danilo Ivezić; prof.dr.sc. Ljubomir Kuljača; prof.dr.sc. Dragutin Lalović; dr. sc. Radomir Pavićević (iz Zagreba).

Na konstituirajućoj sjednici Predsjedništva Nacionalne zajednice za predsjednika je izabran dr. sc. Radomir Pavićević, koji je po Statutu ujedno i predsjednik Nacionalne zajednice. Za potpredsjednike Predsjedništva su izabrani Čedo Janković i Borivoje Stević. Za predsjednika Skupštine NZCH, koji po prvi put nije bio i član izvršnog tijela, izabran je Ivan Brajović (Rijeka).

Bitno drugačiji rad i pristup ostvarivanju programskih zadataka i aktivnosti u okviru NZCH i u suradnji na međunarodnom planu, određen je i zaključcima Skupštine (posebno treba istaknutu dva):

„*Udruge koje su se udružile u NZCH kao savez udruga, kao i one koje će im se u slijedećem periodu pridružiti, u okvirima koji im pruža Statut, samostalno planiraju svoje aktivnosti na temelju zajedničkih i demokratski utvrđenih jedinstvenih programskih opredijeljena. Od članica se očekuje da ne djeluju izvan, ili čak protiv zajedničkih i demokratski utvrđenih jedinstvenih programskih opredjeljenja, kao što se ni od Predsjedništva ne može očekivati da djeluje mimo članica ili čak umjesto njih (podvukao DI).*“–3. zaključak

„*Nacionalna zajednica se principijelno zalaže da osnovnu funkciju nacionalnih udruženja u pojedinim državama ne može supstituirati nijedna međunarodna asocijacija (podvukao DI). Njihova legitimna funkcija može biti samo koordinirajuća. Skupština čvrsto podržava odluke ranijeg Upravnog odbora NZCH, kao jednog od suorganizatora II. Svjetskog kongresa crnogorskih iseljenika na Cetinju, da se Crnogorci Hrvatske organizirano uključe u djelovanje CSA kao samostalne, nestranačke i nevladine međunarodne asocijacije, koja treba biti izravno vezana za OUN.*“–10. zaključak

U pripremama za Skupštinu, što će kasnijim odlukama i biti postavljeno kao principi djelovanja, određen je u potpunosti promijenjen način rada i trošenja financijskih sredstava (koja se na ime sufinanciranja programa dobijaju od Hrvatske države). Naznačeno je:

– da Nacionalna zajednica neće služiti interesima pojedinaca;

– da njeni programi ne mogu biti ničija osobna prezentacija i dopuna pojedinačnih znanstvenih referenci;

– da se uvodi stroga kontrola realizacije programa i trošenja pa time i pravdanja utrošenih sredstava (putem računa);

– da u rukovodstvu Zajednice trebaju biti osobe od znanja i zvanja kojima to znači obavezu, a ne privilegiju i titulu.

Inzistiranje na ovakvom pristupi imalo je za posljedicu distanciranje pojedinaca, onih koji su bili dugi niz godina u starom rukovodstvu NZCH, kojima ovakav pristup nije odgovarao, prvenstveno zbog njihovih osobnih interesa. Paralelno s legalnom godišnjom skupštinom Nacionalne zajednice u Rijeci, istog je dana[46], sazvana i održana osnivačka Skupština nove crnogorske udruge, pod nazivom 'Savez crnogorskih udruga Hrvatske' (SCUH) u Varaždinu[47]. Za predsjednika SCUH je izabran Draško Radusinović, a Milorad Nikčević za potpredsjednika. Drago Kastratović imenovan je za počasnog predsjednika[48]. Jovan Radonjić, jedan od domaćina i suorganizatora ove skupštine na web stranici je objavio da se osnivanjem ovog saveza ukida Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske a da Savez postaje krovna organizacija[49] postojećih udruženja u Hrvatskoj te da je Skupština njega imenovala za predstavnika u Savez crnogorskih asocijacija Evrope[50].

Neposredni cilj ove aktivnosti bio je pokušaj onemogućavanja ili delegitimiranja redovne izborne Skupštine Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Procijenili su, s pravom, da im upravo najavljena demokratska preobrazba Nacionalne zajednice u istinski "savez" udruga, onemogućuje da se ikada u njoj ponovno nametnu svojom metodologijom i načinom rada. Nije bila riječ o secesiji konstruktivne i demokratske manjine, koja koristi fleksibilnost Zakona o udrugama, pa se iz prosvjeda, na primjer protiv uzurpacije vlasti, izdvaja u novu udrugu. Naprotiv, kao što prethistorija pokazuje, riječ je o proširenoj skupini starih i Crnogorcima znanih pojedinaca, koji su već godinama aktivno onemogućavali demokratsko okupljanje i slogu Crnogoraca. Dakle, riječ je o produbljivanju razbijačkog rada protiv Nacionalne zajednice, unošenju i sijanju raskola među jednima i manipulaciji drugim Crnogorcima. U nastupajućem periodu otpočinju i s isprobanom praksom (starog rukovodstva), osim organizacije paralelnih skupova,

[46] Već oprobani recept u vrijeme starog rukovodstva NZCH do 1999 godine.

[47] Jednom broju učesnika ove Skupštine iz Zagreba je bilo rečeno da se u Varaždin ide na izlet.

[48] Nekadašnje najuže rukovodstvo NZCH–od kojih su 1999. dvojica smijenjena (Radusinović i Kastratović), a treći(Nikčević) bio do 1997, da bi na Skupštini 1999. za prethodnu dvojicu iznio niz teških optužbi.

[49] Faksimil dokumenata upućenih na različite adrese s odlukama ove Skupštine u prilogu DOKUMENTA.

[50] Savez crnogorskih asocijacija Evrope osnovan je kao neformalna organizacija 2000. godine. Nikada nije registriran pod tim nazivom. 2009. godine u Podgorici je osnovana Nevladina organizacija (po zakonima Crne Gore, a kao osnivači upisani su građani i državljani Crne Gore) pod imenom Evropska dijaspora Crne Gore, koja u svom radu baštini tradiciju Saveza crnogorskih asocijacija Evrope u smislu kontinuiteta rada. Evidentno je da među njihovim članovima nijesu najbrojnije i najorganiziranije udruge crnogorskih iseljenika iz Evrope.

i *osnivanjem novih udruženja*[51] čiji su osnivači iste osobe, koje se mijenjaju na funkciji predsjednika i potpredsjednika, registrirane na istoj adresi (na adresi Vinogradska 17, bivšem sjedištu NZCH–vraćenom Gradu Zagrebu 2005, je registriran je veći broj udruženja koja nijesu njene članice[52]).

Sve ovo nije bilo zapreka Predsjedništvu NZCH da pruži ruku pomirenja i suradnje udruženjima koja su istupila iz NZCH i njihovim čelnicima (upućena su tri pisma s pozivom za razgovor). U Zagrebu je formirano i Mirovno vijeće na čelu s Brankom Radovićem, ali bez rezultata, odgovora nije bilo ili je došao kao prijetnja sudskom tužbom[53].

Nacionalnu zajednicu su tako 2001. napustile udruge 'Montenegro–Montenegina' iz Osijeka (predsjednik Milorad Nikčević), 'Montenegro–Lovćen' iz Varaždina (predsjednik Jovan Radonjić, koja broji svega pet–šest članova) i 'Budva' iz Koprivnice (predsjednik Radovan Knežević, također s malim brojem članova). Što se tiče zagrebačke udruge 'Montenegro–Montengrina', ona se podvojila, manji dio je ostao uz Draška Radusinovića, dok je većina na Izvanrednoj skupština te udruge, održanoj 9. 5. 2001. osudila samovoljno ponašanje pojedinaca iz rukovodstva, dijela svojih delegata (od 5 delegata 2 nijesu bila na izbornoj Skupštini u Rijeci), i pristupila NZCH.

Forsiranje raskola, mimo svih principa, navelo je novo vodstvo Nacionalne zajednice da pažljivo promisli o uvjetima u kojima je takvo razjedinjavanje bilo moguće. Zaključilo je da je jedini mogući odgovor na takav izazov u izgradnji djelotvorne i demokratske metodologije međusobnog komuniciranja i koordinacije rada, u transparentnom financijskom poslovanju, u uzajamnom povjerenju i stalnom dijalogu između rukovodstva i želja i inicijativa članica i članstva.

Stoga je od izuzetne važnosti dokument Predsjedništva Nacionalne zajednice, usvojen 12. 5. 2001, pod naslovom *Jedinstveni program rada udruga koje čine Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske*. Taj dokument do u detalje razrađuje pojedine programe, utvrđuje rokove izvršenja i određuje veliki broj nosilaca realizacije.

Jedinstveni program nudi ambiciozan i cjelovit program angažiranja članstva crnogorskih udruga u Hrvatskoj na *tri* ključna zadatka.

[51] Nastaće nova udruženja u Varaždinu, Osijeku i Zagrebu, a nešto kasnije u Rijeci (dva udruženja).

[52] Još jedan način kojim se željelo izazvati konfuziju među Crnogorcima u Hrvatskoj.

[53] Faksimil odgovora predsjednika CKD 'Montenegro-Montenegrina' Osijek objavljujemo u prilogu DOKUMENTA.

Prvo, na planu aktivnosti u funkciji očuvanja nacionalnog identiteta, podizanjem kvalitete i masovnosti u organizaciji velikih kulturnih manifestacija na njegovanju nacionalnih tradicija i vrednota. Riječ je o ambiciji da proslave praznika crnogorskog naroda postupno prerastu u svojevrsne *'Dane crnogorske kulture'* u Hrvatskoj. U ovaj kompleks pripadaju i izdavačka djelatnost, izložbe, muzička i sportska djelatnost.

Drugo, na planu bolje integracije, bez asimilacije, u hrvatsko društvo pripadnika crnogorske nacionalne manjine, s akcentom na bliskoj suradnji s drugim nacionalnim manjinama u Hrvatskoj.

Treće, na planu uspostavljanja trajnih veza Crnogoraca iz Hrvatske s matičnom zemljom, na kulturnom i znanstvenom polju, kao pomoć uspostavljanju trajnih i prijateljskih veza između naše domovine Hrvatske i matične države Crne Gore.

S realizacijom programskih zadataka krenulo se odmah. Pa je u Novinarskom domu u Zagrebu 31. 5. 2001. organiziran susret s tadašnjim Ministrom inostranih poslova Republike Crne Gore gospodinom Brankom Lukovcem. Tema razgovora je bio aktualni politički trenutak Crne Gore i izgradnja trajnih mostova suradnje dvije države. Ministar Lukovac je posebno istakao značenje aktivnosti koje je poduzela NZCH svojim posjetima Ambasadama država, koje neposredno utiču na kreiranje međunarodnih odnosa u svjetskoj politici, lobiranjem za Crnu Goru, internacionalizacijom crnogorskog pitanja i svim ostalim radnjama koje su imale značajnog udjela u realizaciji određenih političkih ciljeva u procesu izgradnje Crne Gore kao suverene države. Kako je ovakav skup, predstavnika crnogorske vlasti s crnogorskim iseljenicima u Hrvatskoj, bio prvi te vrste, istaknuta je potreba kontinuirane suradnje i kontakata, u okviru kojih bi se mnogi problemi i osobne potrebe razriješile na adekvatan način, a aktivnosti Nacionalne zajednice postale još efikasnije na planu lobiranja za Crnu Goru. Susretu su prisustvovao veliki broj crnogorskih iseljenika iz Zagreba i Rijeke.

Odmah nakon ovog susreta u Zagrebu uslijedio je službeni posjet delegacije NZCH Crnoj Gori (13.–17. lipnja 2001). Građenje mostova suradnje i povjerenja dvije države, povezivanje institucija i pomoć NZCH u tome, kao i aktivnosti matične države u okviru osnovne zadaće crnogorskih udruženja članica NZCH na očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta su bili osnovna tema svih razgovora vođenih s predstavnicima institucija i pojedincima u Crnoj Gori. U delegaciji su bili dr. sc. Radomir Pavićević, Milo Banović i prof. dr. sc. Dragutin Lalović. Delegacija je razgovarala s predsjednikom Republike Crne Gore Milom Đukanovićem, ministrom inostranih

poslova, ministrima i pomoćnicima ministara sporta, kulture i prosvjete, prorektorom Univerziteta u Podgorici, predstavnicima Matice crnogorske, rukovodstvom 'Bokeljske mornarice', gradskim poglavarstvom Podgorice, kao i s voditeljem Centra za međunarodne studije Univerziteta u Podgorici.

Drugi službeni posjet Crnoj Gori ostvaren je od 28. do 30. kolovoza 2002. godine, a u cilju uspostave suradnje na konkretnim programima. Brojna delegacija u sastavu dr. sc. Radomir Pavićević, prof. dr. sc. Ljubomir Kuljača, prof. dr. sc. Dragutin Lalović, Milo Banović, Vujića Šćekić, Borivoje Stevović i Mijo Adžić boravila je na Cetinju i Podgorici. U Matici crnogorskoj su dogovorene zajedničke programske aktivnostima u oblasti kulture i znanosti za naredni period, kao i neposredni programski zadaci s dinamikom realizacije u prvom redu vezani uz Lučindanske susrete 2002. i predstavljanje knjiga *Diplomatska poslanstva u kraljevini i knjaževini Crnoj Gori*, *Vlaho Bukovac i Crna Gora*. Razmijenjena su iskustva s predstavnicima Ureda za iseljeništvo pri Vladi Republike Crne Gore u usporedbi s Uredom za nacionalne manjine Vlade RH. Definirani su oblici i buduće suradnje. Razgovaralo se i o mogućnosti organiziranog boravka đaka i studenata crnogorskog podrijetla iz Hrvatske u Crnoj Gori i organizacija predavanja s tzv. crnogorskom tematikom (jezik, povijest, kultura). Ova mogućnost je podržana i u razgovoru s ministrom prosvjete uz obećanu pomoć za njihovu realizaciju. Posjet ministarstvu za kulturu Republike Crne Gore zaključen je dogovorom da NZCH inicira suradnju na stvaranju zajedničkih projekata crnogorskih i hrvatskih umjetnika kako bi se na kulturnom planu stvorili mostovi povezivanja i suradnje, čime su postavljeni temelji manifestacije koja će se uobličiti pod nazivom Dani crnogorske kulture. Na Cetinju je delegacija razgovarala s direktoricom „Muzeja kralja Nikole“ Anđom KAPIČIĆ, autoricom knjige *Vlaho Bukovac i Crna Gora* koju je izdala NZCH, a na kraju posjeta Crnoj Gori delegacija se susrela i s mitropolitom CPC Mihailom.

Ovim dvjema posjetama i dogovorenim programskim aktivnostima uspostavljena je trajna veza s matičnom državom koja će se u narednom periodu manifestirati u različitim projektima od izdanja knjiga preko izložbi do kazališnih predstava i koncerata kojima je veliki broj suvremenih crnogorskih književnika i umjetnika predstavljen hrvatskoj javnosti.

Vlada Republike Crne Gore donijela je odluku (1. 2. 2001.) o formiranju Ekonomsko-socijalnog savjeta kao tijela koje sudjeluje u kreiranju ekonomske i socijalne politike u Crnoj Gori. Ministarstvo inostranih poslova je iz redova iseljenika u savjet imenovalo Mila Banovića, iz Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Time je NZCH iskazano povjerenje i otvorena

mogućnost direktne komunikacije s Vladom Republike Crne Gore.

I u ovom periodu nastavljeno je s već uhodanom praksom organizacije izložbi članova udruženja i prijatelja Crne Gore, u prostorijama udruženja članicama NZCH i galeriji 'Montenegrina' u Zagrebu. Od 2001-2003. godine izlagali su: *Olga Tripalo*, *Božena Havlik*, *Jozo Ćetković*[54], *Marinko Vranjić*, *Leonardo Budimlić Majnarić*, *Tatjana Helman Eti*, *Ivana Marinković*, *Smiljka Franjić*, *Snježana Grbac*, *Autorska škola crtanja „Agora"*–16 autora, *Božidar Đurović*, *Nenad Janković*, *Božena Cinguli*, *Tereza Kašuba*, *Boris Roca*, *Vladimir Polić*, *Zlatko Nežić*, *Nives Missoni*, *Zorica Gudlek*, *Vera Glavić*, *Ante Marušić*, *Milka Prodanić*, *Štefica Cerjan*, *Tatjana Pompe* i *Autorska škola crtanja „Agora"*–8 autora.

U Rijeci je osnovana pjevačka skupina 'Montenegrine' (23. 3. 2002.) čime je ranije osnovani Zbor 'Montenegro' prestao biti zborom NZCH[55]. Tradicija druženja u povodu Badnjaka i Božića s dvostrukim obilježavanjem (katolički i pravoslavni blagdan) u Zagrebu, Rijeci i Splitu je nastavljena u ovom razdoblju.

Nacionalna zajednica je uspješno organizirala Tribinu „Aktualni trenutak Crne Gore" (studeni 2001.) u Crnogorskom domu u Zagrebu na kojoj je govorio prof. dr. sc. Radovan Radonjić s temom: „*Što može, a što ne Crna Gora–predreferendumsko očekivanje*".

Na manifestaciji Kulturno stvaralaštvo nacionalnih manjina koju je organizirao Ured za nacionalne manjine, crnogorsku nacionalnu manjinu u ime NZCH, predstavljali su DPC 'Peroj 1657' (u 2001. godini) i Zborovi 'Montenegro' i 'Montenegrine' (u 2002. godini).

Petrovdanski sabor i Lučindanski susreti organizirani u 2001. i 2002. godini po broju učesnika i sadržaju programa prerasli su u istinske kulturne manifestacije kroz prezentiranje onog najboljeg i najznačajnijeg u crnogorskoj kulturi i upoznavanje građana Hrvatske s njima.

Petrovdanski sabor 2001. organiziran je u Ronjgima pokraj Rijeke (14. 7. 2001). Uz obilježavanje 60–te godišnjice općenarodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda protiv fašizma, položeni su vijenci na spomen obilježje crnogorskom partizanu Svetozaru Vučiniću (što će postati tradicija i sastavni dio programa odvijanja Petrovdana do danas). Manifestaciji je prisustvovao

[54] Osim izložbe fotografija predstavljena je i *Monografija Svijetlo iz dubine duše*, a izložba je organizirana i u Klovićevim dvorima.

[55] Zbor 'Montenegro' postaje zborom Udruženja Crnogoraca Zagreba 'Luča', a kasnije s osnivanjem jedinstvene udruge Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb zborom ovog udruženja.

veliki broj uzvanika i gostiju iz Republike Hrvatske i Crne Gore: *Ranko Krivokapić* (ispred Odbora za ljudska prava Skupštine RCG), *Mila Šimić* (Vladin ured za nacionalne manjine RH), *Nikola Bukilica* (potpredsjednik Opštine Kotor), *Vesna Lukanović* (dogradonačelnica Grada Rijeke), *Josip Stanković* (predsjednik Gospodarske komore Primorsko-goranske županije), poznati gospodarstvenici crnogorskog podrijetla i veliki broj Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore iz različitih gradova Hrvatske. U kulturnom dijelu programa učestvovali su zborovi DPC *'Peroj 1657'*, *'Montenegro'* i *'Montenegrine'* kao i glumac *Slobodan Marunović*.

Petrovdanskom saboru 2002. u Kostreni kod Rijeke (13. 7. 2002.) prisustvovao je i princ *Nikola II. Petrović Njegoš*. Po broju učesnika ovaj sabor je premašio prethodne. Tradicionalno manifestaciji su prisustvovali uzvanici i gosti iz Republike Hrvatske i Crne Gore, a u kulturnom dijelu programa učestvovali su zborovi iz Zagreba, Rijeke i Peroja i po prvi put članovi Crnogorskog KSP društva *'Morača'* iz Kranja. Završni dio kulturnog programa pripao je pjevaču *Danijelu Popoviću*. Poseban dio programa posvećen je predstavljanju knjige *Vlaho Bukovaci i Crna Gora*[56], *autorice Anđe KAPIČIĆ*. Sa skupa je upućen pozdravni telegram učesnicima Petrovdanskog sabora u Danilovgradu u kojem se kaže:

„Mi, crnogorski iseljenici, građani i građanke demokratske Hrvatske, okupljeni u Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske, danas obilježavamo u Kostreni, kao i Vi u Danilovgradu, naš veliki nacionalni praznik 13. juli.

Građani i građanke demokratske Crne Gore!

Prateći s velikom pažnjom i zabrinutošću političke procese u matičnoj domovini, mi smo u mislima s Vama, jer nam je kao i Vama Crna Gora na srcu.

Vaš skup doživljavamo kao demokratsko okupljanje onoga što je u Crnoj Gori najbolje, onoga što ju je davne 1941. proslavilo u cijelom slobodoljubivom čovječanstvu, a što danas, u duhu Petrovdana, želi da slobodarski i složno, a prije svega odgovorno, odlučuje o svojoj sudbini.

Stavljamo Vam u amanet; ne dajte da Vas dijele, svađaju i onemogućuju strančarenja u goloj borbi za vlast i privilegije, koja svojim destruktivnim djelovanjem nastoje onemogućiti demokratsku tranziciju i konsolidaciju Crne Gore.

[56] Ova knjiga je prvi konkretni zajednički projekt NZCH i Matice crnogorske i predstavlja početak izdavačke djelatnosti NZCH po čemu će ona biti posebno prepoznata u Republici Hrvatskoj u zadnjih desetak godina.

Unaprijed se radujemo Vašem odlučnom i jasnom opredjeljenju za suverenu i demokratsku Crnu Goru. Uvjereni smo da ćete samo na takvoj platformi koja ujedinjuje i pridobija, koja sokoli malodušne i nestrpljive, moći afirmirati svegrađanski pluralistički pokret za budućnost naše matične domovine.

Budite uvjereni da u takvim opredjeljenjima možete s pouzdanjem računati na punu i iskrenu podršku svega demokratskog i patriotskog u crnogorskom iseljeništvu."

U Zagrebu je, u Crnogorskom domu, 14. 10. 2001. godine održan prvi službeni susret predstavnika Hrvatskog građanskog društva Crne Gore iz Kotora[57], (delegaciju su činili *Tripo Shubert*, *Zoran Nikolić i Luka Ciko*) s predstavnicima NZCH (*Radomir Pavićević*, *Ljubomir Kuljača i Danilo Ivezić*) na kojem su postavljeni temelji buduće suradnje koja će postati primjerom prekogranične suradnje i pokazatelj uspješnosti realizacije programskih aktivnosti (posebice u izdavačkoj djelatnosti), a preko njih uspostavljanja i vraćanja međusobnog povjerenja i građenje mostova suradnje dvije države Crne Gore i Republike Hrvatske.

U okviru Lučindanskih susreta 2001, pod pokroviteljstvom ministra kulture Republike Hrvatske, dr. sc. Antuna Vujića, i uz potporu Ministarstva kulture RH i RCG[58], organizirana je kulturna manifestacija pod nazivom „Petar II. Petrović Njegoš–150 godina poslije", kojom je obilježena 150–ta godišnjica Njegoševe smrti. Ujedno je i obilježeno 150 godina izlaska knjige *Lažni car Šćepan Mali* tiskane u tiskari Braća Župan u Zagrebu. U Novinarskom domu u Zagrebu 20. 10 2001. na Književnoj tribini pred više od trista uzvanika i gostiju o Njegošu su govorili, iz Hrvaske: prof. dr. sc. *Krunoslav Pranjić*, *Ivan Salečić*, dr. sc. *Sava Bogdanović*, a iz Crne Gore: prof. dr. sc. *Danilo Radojević*, *Branko Banjević* i *Marko Špadijer*.

Među uzvanicima i gostima bili su: dr. sc. Antun Vujić, ministar kulture RH; dr. sc. Mato Crkvenac, ministar financija RH; Jusuf Fetahović, voditelj diplomatske misije Crne Gore u RH; Dimitrije Popović, akademski slikar[59];

[57] U Kotoru je 23. 6. 2001. izvršen čin potpisivanja akta o osnivanju HGDCG od strane predstavnika hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori iz Tivta, Budve, Podgorice i Kotora; izabran je privremeni Upravni odbor koji je rukovodio radom Društva do održavanja prve Skupštine. Skupština je održana 15. 12. 2001. u Kotoru.

[58] Počevši od 2001. Lučindanski susreti su se do današnjih dana odvijajali pod pokroviteljstvom Ministra kulture RH i Ministarstva kulture RH i CG (u više navrata), Ministarstva vanjskih poslova RH, a od 2006. manifestacija se odvija pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba.

[59] Dimitrije je autor plakata (bez materijalne nadoknade) Lučindanskih susreta 2001.–Petar II. Petrović Njegoš, 150 godina poslije–svaki otisnuti primjerak plakata Dimitrije Popović je osobno potpisao (plakat je objavljen u knjizi *Dimitrije Popović Kazališni plakati*, izdavači NZCH i Skener studio, Zagreb 2011).
Dimitrijeva slika Sveti Petar Cetinjski će, dozvolom autora, postati službeni logo Lučindanskih susreta (kao i kod plakata bez materijalne nadoknade).

Pero Budak, književnik; Veljko Bulajić, režiser; Slobodan Budak, odvjetnik; Milutin Drljević, poduzetnik; prof. emer. dr. sc. Veselin Simović i drugi.

Bio je to prvi zvanični skup hrvatskih i crnogorskih intelektualaca, posvećen velikom imenu i značajnom datumu. Nakon deset godina obnovljene su pokidane veze na kulturnom planu susretom predstavnika Matice crnogorske i Matice hrvatske na razini predsjednika i tajnika.

Obraćajući se prisutnim predsjednik Nacionalne zajednice dr. sc. Radomir Pavićević je iznio suštinske odrednice svrhe i namjene ove (i budućih) manifestacija, naglašavajući posebno:

„…održavanje ovakvog skupa svjedoči o tome da našu zajedničku budućnost gradimo na dijalogu i međusobnom obogaćivanju. To i jeste prva i prava uloga naše Nacionalne zajednice da posluži kao most saradnje naših dvaju društava i kultura. Naš Njegoš pripada nama, ne samo kao Crnogorcima i hrvatskim građanima, nego prije svega kao Evropljanima. Stoga promišljen i kritički dijalog o njemu, o njemu i nama današnjima, nije tek puko obilježavanje jednog jubileja, nego pravi mali duhovni praznik, na kojem odmjeravamo našu sposobnost da mislimo u skladu s najvišim zahtjevima savremenosti. Uz nadu, kao što je poznato nada umire posljednja, da ovakav skup nagoviješta bolje dane, posvećene građenju, a ne razaranju, razumijevanju, a ne mržnji, međusobnom povjerenju, a ne samoizolaciji, te da pokazuje da upravo primjereno vrednovanje onog najboljeg u našoj baštini jedino omogućuje da budemo duhovni građani svijeta u mjeri u koju nam je veliki Njegoš ostavio kao zavjet svojim djelom…"

Završni dio događanja na Književnoj tribini je bila izvedba monodrame „Potonja ura Njegoševa" u interpretaciji Slobodana Marunovića.

U okviru manifestacije u Crnogorskom domu u Zagrebu, Vinogradska 17, organizirana je Izložba (reprint) naslovnice i dijelova teksta, originalnog izdanja, *Lažni car Šćepan Mali* iz 1851. kao i reprint PREDUPISNICA (predbilježbi) brojnih hrvatskih uglednika toga vremena za kupnju I. izdanja knjige.

Crnogorski glasnik br. 10 je u posebnom Separatu[60] u povodu Tribine objavio autorske tekstove učesnika: prof. dr. sc. Danila Radojevića, prof. dr. sc. Krunoslava Pranjića, dr. sc. Save Bogdanovića, Mirka Kovča, Ivana Salečića, Branka Banjevića i Marka Špadijera.

[60] *Crnogorski glasnik br. 10* u cijelosti posvećen kulturnoj manifestaciji „Petar II. Petrović Njegoš- 150 godina poslije", svečano je promoviran 23. 2. 2002. u Zagrebu, uz prisustvo brojnih uzvanika i gostiju. Izlaskom iz tiska ovog broja *Crnogorskog glasnika* zaokružen je veliki posao i značajan trud grupe ljudi, koja se nesebično angažirala oko ovog značajnog kulturnog događanja i za Republiku Hrvatsku i za Crnu Goru.

Manifestacija Lučindanski susreti 2001. godine je većim dijelom financirana (uz dio sredstava doznačen od strane Ureda za nacionalne manjine Vlade RH) sredstvima donatora i sponzora[61], jer iznos proračunskih sredstava koje je NZCH dobila od države za ovu programsku aktivnost nije ni iz daleka bio dovoljan. Lošu financijsku situaciju dodatno su otežala i novopristigla dugovanja i obveze iz ranijeg perioda[62].

Na pokušaj pojedinca[63] da cjelokupnu manifestaciju, a time i učesnike omalovaži i etiketira, predsjedništva tri udruge: Udruge Crnogoraca Zagreba 'Luča'; Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro-Duklja' i Crnogorske udruge 'Montenegro-Montenegrina' Zagreb su objavila zajednički stav: *da nema potrebe polemizirati putem javnih medija s ovako nemoralnim i nečasnim stavovima i autorom*. Ujedno je podržano djelovanje Mirovnog vijeća na rješavanju nesporazuma i problema unutar crnogorskog korpusa u Zagrebu, uz punu toleranciju, međusobno uvažavanje i suradnju. Predsjedništva ove tri udruge su formirale Koordinacioni odbor crnogorskih udruga Grada Zagreba sa zadatkom da u njihovo ime koordinira realizaciju zajedničkih programskih aktivnosti (jer su izašle s jedinstvenim programom), a sve s krajnjim ciljem objedinjavanja u jednu udrugu.

Problemi sa sredstvima neće biti zapreka još bolje (u odnosu na prethodnu) organizacije Lučindanskih susreta u narednoj 2002. godini. Crnogorke i Crnogorci, preko svojih firmi ili pojedinačno, ponovo, su većim dijelom (uz dio sredstava Vlade Republike Hrvatske –Ured za nacionalne manjine i Skupštine Grada Zagreba) financirali cjelokupnu manifestaciju[64].

Lučindanski susreti 2002, održani u Zagrebu 26.10.2002. godine u

[61] Vis Graditelj-Graditeljstvo d.o.o. Zagreb; Thermotechnik d.o.o Opatija; Bitechnique d.o.o. Rijeka; Copycentar d.o.o. Zagreb; Skener studio d.o.o. Zagreb; Dimitrije Popović, Čedo Kalezić i članovi NZCH.

[62] Obraćajući se Ministarstvu kulture RH za pokroviteljstvo i financijsku pomoć za manifestaciju Lučindana, NZCH je dobila dopis (2. 10. 2001.) u kojem stoji da je NZCH 1998. godine dobila 18.000,00 kn, od ovog Ministarstva, za sufinanciranje knjige *Njegoš i Zagreb* uz zahtjev da se dokumentira utrošak uplaćenih sredstava ili da se ista vrate (faksimil dopisa i faksimil Ugovora objavljujemo u prilogu DOKUMENTA)

[63] Ova kulturna manifestacija je bila povod Miloradu Nikčeviću za napad na Nacionalnu zajednicu. U rubrici Reagiranja–*Večernji list* od 8. 11. 2001. objavio je tekst pod naslovom „Nostalgično zaigrali šumadijsko kolo usred Zagreba", prepun konstrukcija i podmetanja, a sve u cilju omalovažavanja i diskreditacije kako pojedinaca tako i cjelokupnog događanja. Isti autor će na sličan način, podmetanjima, izmišljotinama i konstrukcijama, pisanijom u *Pobjedi* od 15. 4. 2002, kasnije ponovljenom u *Fokusu*, optužiti NZCH i Društvo Perojskih Crnogoraca 'Peroj 1657', da „promovišu knjige srpskih autora u Peroju". Povod za ovu pisaniju je bio susret i cjelodnevno druženje Crnogoraca iz Zagreba s Crnogorcima Peroja 30. 3. 2002. u Peroju. Dva vremenski različita događanja, po svom starom običaju, autor je stopio u jedno i tekst (u Fokusu) potpisao, uz žal za novcima koje nije dobio od Vlade RH, s „glavni voditelj projekta i odgovorni urednik Zbornika i svih drugih projektnih publikacija o Peroju".

[64] VIS Graditelj-Graditeljstvo d.o.o., Zagreb; Thermotechnik d.o.o., Opatija; Tehgrad- Stan d.o.o., Rijeka; Skener studio d.o.o., Zagreb; Minos d.o.o., Zagreb; Bitechnique d.o.o., Rijeka; Copycentar d.o.o. Zagreb; Slavica Bulatović-Smerdel; Čedo Kalezić; članovi NZCH.

Kongresnoj dvorani Zagrebačkog Velesajma, posvećeni Nikoli I. Petroviću Njegošu, crnogorskom knjazu i kralju. Zagrebačke udruge Crnogoraca kao organizatori cjelokupne manifestacije, u sklopu osnovne zadaće, očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta, prezentiranja i upoznavanja Hrvatske, a i šire javnosti, s onim najznačajnijim u crnogorskoj povijesti i kulturi, željele su podsjetiti i trajno zabilježiti (izdavanjem dviju knjiga) na činjenice–da je Crna Gora bila međunarodno priznata, suverena država, da je imala izuzetno dobre i prijateljske odnose s Hrvatskom u dugom vremenskom periodu. Pokrovitelj manifestacije bio je ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske, Tonino Picula, koji je i osobno s određenim brojem članova svog užeg kabineta i prisustvovao ovom skupu. Pozivu Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske odazvali su se članovi diplomatskog kora, akreditirani u Republici Hrvatskoj iz: Poljske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Jugoslavije, Bugarske; predstavnik francuskog kulturnog centra; ministar kulture Republike Crne Gore Branislav Popović; zamjenica ministra kulture Republike Hrvatske dr. sc. Biserka Cvjetičanin; predstavnik vladinog Ureda za nacionalne manjine Bahrija Sejfić; predstavnici Centra za iseljeništvo Republike Crne Gore prof. dr.sc. Milan Vučkovič i Elvira Bekteši; uspješni gospodarstvenici crnogorskog podrijetla u Republici Hrvatskoj–Milutin Drljević, Borica Šoškić; poznati znanstveni radnici–prof. dr. sc. Veselin Simović–Aga, prof. dr. sc. Ljubomir Kuljača; prijatelji iz Zagreba; gosti iz Slovenije–Crnogorci iz Kranja; Crnogorci iz Rijeke, Splita, Peroja, Varaždina, Pule, Zagreba. Preko petsto učesnika uzvanika i gostiju prisustvovalo je manifestaciji Lučindanski susreti 2002.–Nikola I. Petrović Njegoš.

Programski je manifestacija bila podijeljena u dva dijela: radni–predstavljanje knjiga *Diplomatska poslanstva u knjaževini i kraljevini Crnoj Gori* i *Vlaho Bukovac i Crna Gora*; i kulturni.

U radnom dijelu učestvovali su znanstveni i književnici iz Crne Gore i Hrvatske: doajen diplomacije *Vladimir Velebit*, Zagreb; akademik *Radovan Radonjić*, Podgorica; književnik *Branko Banjević*, Podgorica; dr. sc. *Damir Grubiša*, Zagreb; publicista *Marko Špadijer*, Cetinje; diplomata *Branko Lukovac*, Podgorica, i moderator prof. dr. *Dragutin Lalović*, Zagreb.

Kulturni dio programa pripao je: *Marini Cuca*–sopranistica, uz klavirsku pratnju prof. *Darka Domitrovića*; glumcima CNP: *Dubravki Vukotić* i *Mirku Vlahović*–koji su govorili odlomke iz drame Radmile Vojvodić: *'Princeza Ksenija od Crne Gore'*. Zborovima *'Montenegro'* iz Zagreba i *'Montenegrine'* iz Rijeke koji su izveli splet crnogorskih pjesama, i Folklornoj grupi *'Peroj 1657'* s kolažom crnogorsko–istarskog melosa. Posebno je bio pozdravljen

nastup folklorne grupe *CKPSD 'Morača'* iz Kranja, uz voditelja programa *Nikolu Miškovića*.

U holu kongresnog centra održana je izložba GRBOVA država koje su imale svoja veleposlanstva na Cetinju u periodu od međunarodnog priznanja do gubljenja samostalnosti Crne Gore, kao i izložba knjiga *'Stranci o Crnoj Gori'*, poklon predstavnika Centra za iseljenike Republike Crne Gore Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske.

Ocjenjujući aktivnosti i događanja vezana uz Lučindanske susrete 2002, kao prvorazredno intelektualno i umjetničko događaje u kontinuitetu ozbiljnoga i savjesnog vrednovanja onoga najboljega u našoj nacionalnoj baštini, predsjednik NZCH Radomir Pavićević je, između ostalog, istakao:

„… Izrazio sam i uvjerenje da takvo vrednovanje možemo očekivati i ostvariti samo u plodnom dijalogu eminentnih znalaca, crnogorskih i hrvatskih… Nismo žalili truda da ovaj skup ne iznevjeri pobuđena očekivanja. Zaslugom niza ljudi uspjeli smo objaviti dvije važne knjige 'Diplomatska poslanstva u knjaževini i kraljevini Crnoj Gori' i 'Vlaho Bukovac i Crna Gora', koje će biti osnovicom radnog dijela našeg ovogodišnjega skupa.

Vjerujem da će već danas, knjiga 'Diplomatska poslanstva u CG', poslužiti kao podsticajan i izazovan predložak da se naznači pravi pristup vrednovanju temeljnoga procesa crnogorske političke, kulturne i društvene modernizacije u desetljećima krajem pretprošloga i početkom prošlog stoljeća. Nema nikakve sumnje u to da je riječ o odlučujućoj povijesnoj sekvenci istovremenog nacionalnog oslobođenja i trostrukog teritorijalnog uvećanja, s jedne, i evropske afirmacije Crne Gore kao samostalne nacionalne države, koja postupno uspijeva izgraditi političke, pravne i kulturne institucije po evropskim tadašnjim standardima, s druge strane. Da su to međunarodni faktori tada uvažavali i priznali svjedoči činjenica na koju nas podsjeća, slikom i riječju, ova knjiga o poslanstvima u malenoj evropskoj prijestonici. Ostvarenje toga povijesnog pothvata, kroz koji je prošao svaki civilizirani narod u procesu modernizacije, nosi pečat političkoga, napose diplomatskog, umijeća prvog i posljednjega kralja Crne Gore. Otuda je i svestrana i objektivna rasprava o njegovu liku i djelu–sine ira et studio (bez mržnje i naklonosti)–ne samo naša kulturna obaveza nego i mnogo više od toga–uslov našega primjerenog nacionalnog samorazumijevanja, čuvanja najboljega u našoj tradiciji i njegovoga suvremenog razvijanja.

Jer, tek ako sami sebe razumijemo, možemo očekivati da nas razumiju drugi, počevši od susjeda. U takvom postavljanju crnogorskog pitanja, bolje će nas i lakše razumjeti i ugledni evropski političari i diplomati, slijedeći u tome ponajbolje među poslanicima zemalja u ondašnjoj nezavisnoj Crnoj Gori, koji su bili shvatili i poduprli njezine nacionalne državotvorne aspiracije...“

Ukupna ocjena manifestacije može se sažeti u riječima kojima se pokrovitelj, ministar vanjskih poslova RH, Tonino Picula, obratio učesnicima:

„…Težnja za dostojanstvenom afirmacijom nacionalnog i kulturnog identiteta zajednička je svim narodima svijeta. Naročito po broju stanovnika manjih, a po bogatstvu povijesnih događanja bogatih naroda, čija su kolektivna iskustva nerijetko bolna a trajno i nacionalno-duhovno razjedinjena. Ta se težnja u kronološkom protjecanju povijesti najčešće očituje u obliku pozitivnih djelovanja i suradnje. Osobito je djelovanje kulturnih društava i manjinskih nacionalnih organizacija u drugim državama bitan doprinos afirmaciji kulture matičnog naroda u sredini u kojoj njezini pripadnici žive. Organiziranjem Lučindanskih susreta 2002. godine u Zagrebu, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, u duhovnom ozračju crnogorske autokefalnosti i nacionalne povijesno-kulturne duhovnosti, postavila si je za cilj, približiti duhovno radoznalim građanima i građankama Republike Hrvatske najprominentnije vrijednosti Crne Gore. Posvetivši program državničkom i književnom djelu Nikole I. Petrovića Njegoša politički je i kulturološki dat naglasak povijesnom značaju crnogorske dinastije Petrovića Njegoša, te napose crnogorskog knjaza i kralja, Nikole I. Petrovića Njegoša (1860–1921.), u čije je doba uspostavljena državna administracija i crnogorski narod osvijestio svoju nacionalnu samobitnost.

Predstavljanje monografija 'Vlaho Bukovac i Crna Gora' i 'Diplomatska poslanstva u Knjaževini i Kraljevini Crnoj Gori' također je, najavljenim naslovima, važan doprinos gradnji mostova između hrvatske i crnogorske kulture, isticanju činjenica iz povijesti Crne Gore koje svjedoče izvornost nacionalnih težnji crnogorskog naroda kao i međunarodnu afirmiranost Kraljevine Crne Gore...“

Još jedna značajna manifestacija i kulturno događanje organizirano je u Peroju 21. 7. 2002. godine, kojim je obilježena 345–ta godišnjice doseljavanja Crnogoraca na današnji prostor Peroja. Očuvanje osobnosti i autohtonosti crnogorske zajednice kroz 345 godina življenja na ovom prostoru, osim vlastite vjere i ljubavi u svoju opstojnost, leži i u činjenici okruženosti susjedima, koji su prihvatili raznolikost kao svagdašnje i svoje. Pa je perojska posebnost sastavni dio (kao i u domovini svojeg podrijetla–Crnoj Gori) multikulturalnosti, multinacionalnosti i multikonfesionalnostiih Istre.

Nakon višegodišnje stanke, počela je s radom i Ljetna škola 'Montenegrina'. Nastava je trajala deset dana (17. srpnja– 27. srpnja 2002. godine). Učenici i nastavnici su bili smješteni u kamp Puntižela, u bungalovima. Polaznici škole su bili iz Rijeke, i iz Zagreba[65]. U okviru prijepodnevnog dijela nastave, polaznici su slušali nastavne sadržaje iz istorije, geografije, vjerske kulture i crnogorskog jezika (utvrđene nastavnim planom i programom škole). Emir Bašić realizirao je nastavni program istorije i geografije, dok su program crnogorskog jezika i književnosti realizirali Dragica Imbriovčan-Kalezić i Dragutin Lakić. O kulturnim tradicijama, običajima i vjerskoj kulturi predavač je bio Ivan Brajović.

U okviru programa rada organizirani su, za polaznike i za predavače, jednodnevni izleti u Peroj, Pulu i obilazak austro–ugarske tvrđave, nedaleko od kampa Puntižela. U školi su korišteni crnogorski udžbenici, koje je ministarstvo prosvjete Crne Gore darovalo Nacionalnoj zajednici za potrebe škole 'Montenegrina'. Službeno zatvaranje Škole obavljeno je 7. 9. kada su svim polaznicima uručene diplome na svečanosti koja je popraćena izložbom učeničkih radova.

Crnogorski glasnik službeno glasilo NZCH u ovom razdoblju (2001-2003.) sadržajno i formom prestaje biti bilten i postaje glasilo u najširem smislu: informiranost, definiranost sadržaja i cjeline, svrha i namjena. Predsjedništvo NZCH je u programskim opredjeljenjima odredilo dinamiku izlaženja, kao dvomjesečnik (šest brojeva godišnje); format i izgled što će se s manjim izmjenama, u sadržaju, broju stranica i rubrikama, zadržati do današnjeg dana. Zaključno s 2011. godinom *Crnogorski glasnik* je zabilježio 12 godina kontinuiteta u izlaženju, četiri glavna urednika i 72 broja.

Rezultati popisa stanovništva u RH su pokazali da Crnogorci, između 1991-2001, bilježe, s 49,3%, relativno najveći pad, nakon Srba, u ukupnom broju stanovnika te da prema popisu iz 2001. u Republici Hrvatskoj živi 4926 pripadnika crnogorske nacionalne manjine. Indeks promjene u svim županijama se kreće od 17,4 u Ličko–senjskoj do 88,6 u Međimurskoj. Veći pad od prosjeka zabilježen je u 14 županija: Sisačko–moslavačkoj, Karlovačkoj, Varaždinskoj, Koprivničko–križevačkoj, Ličko–senjskoj, Virovitičko–podravskoj, Požeško–slavo-nskoj, Brodsko–posavskoj, Zadarskoj, Osječko–baranjskoj, Šibensko–kninskoj, Vukovarsko–srijemskoj, Splitsko–dalmatinskoj i Dubrovačko–neretvanskoj. „…*Pad broja Crnogoraca u svim hrvatskim županijama nije rezultat samo prirodne asimilacije ili znatnog prirodnog pada već intenzivnog iseljavanja Crnogoraca iz Hrvatske između 1991-2001. Naime, pripadnici ove nacionalne manjine bili su do 1991. iznadprosječno zastupljeni (u odnosu na udjel u stanovništvu RH) u vojsci, policiji, sudstvu i upravi, pa su se od 1991, nadalje iseljavaju primjerice istodobno s povlačenjem JNA iz Hrvatske, zbog straha od mobilizacije ili nekog drugog razloga.*[66]

Prepolovljeni broj pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj u odnosu na 1991. godinu, uz činjenicu velike disperzije i njihovog malog broja u pojedinim županijama (broj pripadnika crnogorske nacionalne manjine po popisu stanovništva iz 2001. u Ličko–senjskoj županiji iznosio je *osam* osoba*;* u Krapinsko–zagorskoj *trinaest* osoba*;* u Požeško–slavonskoj *dvadeset dvije* osobe; Koprivničko–križevačkoj *dvadeset devet* osoba …), otvarao je mogućnost njihovog nestajanja, odnosno takozvane tihe asimilacije. Stoga je NZCH u svom programskom djelovanju započela s osmišljavanjem i realizacijom, u okviru Kulturnih manifestacija, posebne programske cjeline pod nazivom Dani crnogorske kulture s namjenom i svrhom organiziranja kulturnih događanja u okviru kojih bi se javnosti Republike Hrvatske predstavila suvremena (ali i tradicijska) crnogorska kultura kroz afirmirane, mlade stvaraoce, kao i one koji su na početcima umjetničkog stvaranja, u većini sredina gdje žive pripadnici crnogorske nacionalne manjine. Iako je u početku većina događanja bila vezana uz manifestacije Petrovdana i Lučindana, pojedini dijelovi ovog programa (izložbe, kazališne predstave, koncerti) se počinju odvijati izvan središta navedenih manifestacija, što će nakon 2006. godine postati praksom i bitnim obilježjem Dana crnogorske kulture, koji se u najvećem dijelu i realiziraju u suradnji s organizacijama i institucijama iz Crne Gore.

Krajem 2002. (13. prosinca) Hrvatski sabor donio je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina kojim je otvorena nova stranicu u odnosima, radu i položaju nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Iako je spadao među takozvane političke obveze, koje je Hrvatska imala prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (jer joj je njegovim donošenjem i usvajanjem otvoren put ka podnošenju kandidature za punopravno članstvo u Europskoj uniji), s kasnijim usvajanjem većeg broja provedbenih dokumenata i potpisivanjem međudržavnih ugovora, Ustavnim zakonom je stvoren cjeloviti model zaštite nacionalnih manjina u RH, kako na državnoj tako na regionalnoj i lokalnoj razini. Sadržajna strana je tzv. ***model kulturne autonomije***

[65] Polaznici iz Rijeke: Luka Bešlić, Ljubica Bubanja, Luka Čalović, Damjan Čenić, Katja Filipović, Minja Lakić, Sanja Lakić, Marija Stipić, Marina Stipić, Aleksandar Šamšal i Petra Vukosavljević; Polaznici iz Zagreba: Danilo Bunčić i Vanja Nedović.

[66] Nenad POKOS, *Demografska analiza nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj prema popisu stanovništva 1991. i 2001*, Savjet za nacionalne manjine RH, Zagreb 2004.

(dodatno omogućuje i potiče suradnju s državama matičnog naroda) kojim se nacionalne manjine ***integriraju*** u hrvatsko društvo ***bez asimilacije.*** Prema ovom modelu kulturne autonomije *„…većina etničkih prava pripadnika nacionalne manjine (obrazovanje, znanost, knjižnice, zaštita spomenika) ostvaruje se preko državnih institucija, čime se ostvaruje princip integracije, ali i očuvanje njihovog kulturnog i nacionalnog identiteta. Drugi dio etničkih prava (informiranje, izdavaštvo i kulturni amaterizam) osigurava se djelovanjem nevladinih udruga nacionalnih manjina i na taj način dodatno osigurava zaštita od asimilacije...“* [67]

1.5. 2003–2006

Početkom godine Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je bila organizatorom Tribine, u prostorijama Muzeja 'Mimara' u Zagrebu (1. 3. 2003.) s temom: “Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina”. O zakonu su govorili: prof. dr. sc. *Siniša Tatalović*, prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* i prof. dr. sc. *Milorad Pupovac*, a u raspravi je učestvovao veći broj pripadnika naše i drugih nacionalnih manjina prisutnih na tribini. I pored izraženih „bojazni“ vezanih uz zakon, s obzirom na način i postupak njegovog donošenja, zaključeno je da zakon otvara prostor *„ulaska nacionalnih manjina u sferu političkog odlučivanja“*. Potrebno je istaći da je NZCH bila jedina udruga nacionalnih manjina koja je organizirala raspravu o ovom značajnom zakonskom aktu u godini njegove primjene.

Ustavnim zakonom predviđeno je osnivanje Savjeta za nacionalne manjine: *„…radi sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Republike Hrvatske, a osobito radi razmatranja i predlaganja uređivanja i rješavanja pitanja u svezi s ostvarivanjem i zaštitom prava i sloboda nacionalnih manjina. U tom cilju Savjet surađuje s nadležnim državnim tijelima i tijelima jedinica samouprave, vijećima nacionalnih manjina, odnosno predstavnicima nacionalnih manjina, udrugama nacionalnih manjina i pravnim osobama koje obavljaju djelatnosti kojima se ostvaruju manjinska prava i slobode...“*[68] *Savjet je definiran kao tijelo zaduženo za nadzor i provođenje Ustavnog zakona.*

[67] Siniša TATALOVIĆ *Nacionalne manjine u Hrvatskoj*, Stina, Split 2005 /str.45/.

[68] Članak 35 Ustavnog zakona; Stavkom 2. istog članka, propisana su prava Savjeta; Stavkom 3, nadležnosti u okviru međunarodnog djelovanja; Stavkom 4, raspodjela sredstava iz državnog proračuna i stavkom 5, nadležnost Vlade u slučaju nedonošenja odluke o raspodjeli sredstava.

Čine ga izabrani zastupnici nacionalnih manjina i imenovani članovi (sedam članova pripadnika nacionalnih manjina iz reda osoba koje predlažu vijeća nacionalnih manjina i pet članova pripadnika nacionalnih manjina iz reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih, vjerskih djelatnika iz reda osoba koje predlažu manjinske udruge i druge organizacije manjina…[69]*).*

Prijedlog upućen od strane zagrebačkih udruga Crnogoraca,

> *"Temeljem članka 36. stavka 1. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, zagrebačke udruge crnogoraca 'Luča', 'Montenegro Duklja' i većina članova 'Montenegro Montenegrina' pokreću inicijativu da se sa razine Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske za člana Savjeta nacionalnih manjina Republike Hrvatske, predloži Vladi Republike Hrvatske, prof. dr. Dragutina Lalovića, ispred nacionalne manjine- Crnogoraca–u Republici Hrvatskoj.*
>
> *Svoj prijedlog temeljimo na činjenici da gos. Lalović u cjelosti ispunjava navedene kriterije za imenovanje u Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske iz reda istaknutih znanstvenih i stručnih djelatnika koji se imenuju na prijedlog manjinskih udruga..."* (prijedlog su potpisali predsjednici Ljubomir Kuljača i Danilo Ivezić)

koji su podržale udruge iz Splita i Rijeke, Vlada Republike Hrvatske je prihvatila i svojom odlukom (NN 52/03) od 1. 4. 2003, imenovala prof. Lalovića za člana Savjeta za nacionalne manjine (na vrijeme od četiri godine).[70]

Ustavni zakon uvodi značajnu novinu u unapređivanju, očuvanju i zaštiti položaja pripadnika nacionalnih manjina u RH. Radi sudjelovanja u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave osnivaju se vijeća i predstavnici u tim jedinicama (članove tih vijeća i predstavnike biraju sukladno uvjetima propisanim zakonom pripadnici te nacionalne manjine). Vijećima i predstavnicima nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave Ustavni zakon je posvetio posebno poglavlje (III. od članka 23. do 34.). Na temelju odredbi članka 59 b. Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 27. 3. 2003. godine donijela odluku o raspisivanju prvih izbora za članove vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Po ovoj odluci crnogorska nacionalna manjina je dobila pravo izbora vijeća u tri županije (Primorsko–goranska, Splitsko–dalmatinska i

[69] Članak 36 Ustavnog zakona, Stavak 1; Ostali stavci (od 2. do 11.) propisuje djelovanja organizaciju i rad Savjeta.

[70] Prof. dr. sc. Dragutin Lalović će i 2007. godine biti izabran za člana Savjeta ispred crnogorske nacionalne manjine.

Istarska) Gradu Zagrebu i gradovima Puli, Rijeci, Splitu i Dubrovniku. Za datum izbora Vlada je odredila 18. svibnja 2003. godine. U zakonom predviđenom roku kandidate za Vijeća crnogorske nacionalne manjine predložile su samo članice Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske iz Zagreba, Rijeke, Splita i Pule. Od mogućih osam vijeća predloženi su kandidati u sedam (za Dubrovnik zbog neorganiziranosti i pomanjkanja interesa nije predložena lista), koji su i izabrani na izborima 18. 5. 2003.[71]

Model ostvarivanja kulturne autonomije određen Ustavnim zakonom za Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske i njene članice je bio potvrda programskih aktivnosti na očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta, kroz osobni angažman (proizvođenje i stvaranje a ne samo reproduciranje) u okviru četiri cjeline: Informiranje (*Crnogorski glasnik* kao glasilo NZCH od 2000. godine), Izdavaštvo (već objavljena tri naslova: Anđe KAPIČIĆ *Bukovac i Crna Gora*, Jozo ĆETKOVIĆ *Svijetlo iz dubine duše* i Marko ŠPADIJER–Stanko ROGANOVIĆ *Diplomatska poslanstva u knjaževini i kraljevini Crnoj Gori*), Kulturni amaterizam (na desetine organiziranih izložbi u sjedištima udruženja kao i nastupi zborova i folklornih društava) i Kulturne manifestacije (već tradicionalni: Petrovdanski sabor, Lučindanski susreti i Perojska fešta). U pogledu kulturne autonomije NZCH je ostvarila značajne kontakte i programske veze s pojedincima, organizacijama i institucijama u Crnoj Gori.[72] Savjet za nacionalne manjine je temeljem novih *Kriterija*[73]*, odmah nakon konstituiranja donio odluku o sufinanciranju programa udruga nacionalnih manjina* za programe *informiranja i izdavaštva*, *kulturnog amaterizma* i *manifestacija*. Programi Nacionalne zajednice za 2003. godinu sufinancirani su iznosom od 380.000,00 kn. S kriterijima Savjet je ujedno utvrdio i *Metodologiju* za praćenje, pravdanje i kontrolu trošenja doznačenih sredstava kao uvjet dobivanje sredstava u narednoj godini.

Značajan iskorak u organizacionom djelovanju NZCH napravljen je sa završetkom procesa objedinjavanja crnogorskih udruga u Zagrebu,

[71] O izborima, aktivnostima i djelovanju vijeća i predstavnika detaljnije u posebnom poglavlju „Crnogorci u političkom sustavu Hrvatske".

[72] HGD CG, Matica crnogorska, Centar za iseljenike, Ministarstvo kulture RCG i sl.

[73] OPĆI i POSEBNI. U Općim kriterijima između ostalog stoji: „Poticati i financijski pomagati ostvarivanje kulturnih i informativno-izdavačkih programa nevladinih udruga i ustanova pripadnika nacionalnih manjina, koji izražavaju potrebu za očuvanjem etničkog, kulturnog i jezičnog identiteta, a istovremeno znače doprinos kulturnom, društvenom i gospodarskom razvitku Republike Hrvatske te njihovoj integraciji u hrvatsko društvo; Održavati dostignutu razinu ostvarivanja etničkih prava koja su značajna za pripadnike nacionalnih manjina; Poklanjati posebnu pozornost kulturnom amaterizmu i ustanovama kulture zbog njihove važnosti u očuvanju etničkog identiteta; Podupirati programe koji doprinose unapređenju tolerancije i uspostavljanju multietničkog povjerenja; Provoditi zaključke i odredbe ugovora i sporazuma o zaštiti prava nacionalnih manjina kojih je Hrvatska sudionik.

započetom još 2000. godine, Skupštinom ujedinjenja održanom 8. 3. 2003. u Crnogorskom domu u Zagrebu (Udruga Crnogoraca Zagreba 'Luča' i Društvo Crnogoraca i prijatelja 'Montenegro-Duklja' objedinjeni su u jednu udrugu Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb). U Puli je osnovana Zajednica Crnogoraca Pula (registrirana 28. 4. 2003.) koja je donijela odluku o pristupanju NZCH, dok je Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Onogošt' iz Rovinja, koje je 2001. godine napustilo NZCH donijelo odluku o ponovnom pristupanju i uključivanju u njen rad. Zbog novonastalih promjena Predsjedništvo NZCH je u pripremama za izbornu Skupštinu utvrdilo nove *Kriterije zastupljenosti* članica u tijelima NZCH, kao i prijedlog izmjena i dopuna Statuta, koje su prihvaćene na sjednici Skupštine održanoj 23. 9. 2003.[74]

Prekogranična suradnja, s Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore, u ovom periodu dobija konkretne obrise i rezultira zajedničkim projektima. Na sastanku u Zagrebu (travanj 2003.) predstavnika HGD (Tripo Shubert, Luka Ciko, Tomislav Grgurević i Don Branko Zbutega) s predstavnicima NZCH (Radomir Pavićević, Veselin Simović, Dušan Mišković, Milo Banović i Danilo Ivezić) uz analizu dosadašnje suradnje dogovorene su nove aktivnosti. Zajednički projekt NZCH, Bokeljske mornarice-Kotor i HGD CG knjiga *Život i djelo Vladislava Brajkovića* (prvi tom) je predstavljena u Perastu[75]. U ime izdavača učesnicima su se obratili: *Ilija Radović* (Bokeljska mornarica), *Tripo Schubert* (HGD CG), i dr. *Radomir Pavićević* (NZCH). O knjizi i akademiku Brajkoviću na predstavljanju su govorili: prof. dr *Ivo Grabovac*, akademik *Mijat Šuković* i dr. *Miloš Milošević*. Tom prilikom izražena je zahvalnost prof. dr. *Mariji Radulović*, nasljednici Brajkovićeve ostavštine, za ustupanje, izdavačima, prava za objavljivanje knjiga. Na kraju je izveden i prigodan muzički program, učenika Muzičke škole iz Kotora (*'Trio flauta'*).

Kao svojevrsni „kontakt" pripadnika crnogorske nacionalne manjine u RH s aktualnostima u Crnoj Gori, u 2003. i 2004. godini, u organizaciji NZCH, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, održane su dvije Tribine[76]. Prva,

[74] Skupština je izabrala Predsjedništvo u sastavu: Mladen Božović (Zagreb), Dragan Ivanović (Split), Mladen Jojić (Zagreb), Nikola Lučić (Rijeka), Radomir Pavićević (Zagreb), Ljubo Radović (Rijeka), Božidar Radulović (Pula), Dušan Roganović (Rovinj) i Borivoje Stevović (Split). Za predsjednika Predsjedništva i NZCH izabran je Radomir Pavićević, a za potpredsjednike Dragan Ivanović i Nikola Lučić. Za predsjednika Skupštine izabran je Ivan Brajović (Rijeka), a za potpredsjednika Mijo Adžić (Split).

[75] Ovo je bilo prvo predstavljanje knjige iz izdavačke djelatnosti NZCH u Crnoj Gori.

[76] Od 2004. organizaciju tribina preuzimaju vijeća crnogorske nacionalne manjine u okviru svoje programske djelatnosti pod nazivom AKTUALNI TRENUTAK CRNE GORE (U Kriterije za sufinanciranje programa, od strane Savjeta za nacionalne manjine, ovaj oblik programske aktivnosti nije uvršten).

u Zagrebu, 16. 4. 2003. s temom *„Crnogorska raskrsnica“* u Novinarskom domu uz učešće prof. dr. *Dragana Vučinića* i prof. dr. *Dragana Radonjića* s Pravnog fakulteta iz Podgorice; Druga u Zagrebu i Rijeci, 27. i 28. 3. 2004. uz učešće *Rifata Rastodera* potpredsjednika Skupštine RCG, s temom *"Crna Gora i nezavršeni tranzicioni procesi u jugoistočnoj Evropi"* i *Miodraga Miška Vukovića*, predsjednika Odbora za međunarodnu saradnju Skupštine RCG, s temom *"Beogradski sporazum i državna perspektiva Crne Gore"*. Drugoj tribini u Zagrebu kao gosti prisustvovali su predstavnici veleposlanstava: Kine, Bugarske i Državne zajednice Srbije i Crne Gore, a u Rijeci konzul Državne zajednice Srbije i Crne Gore kao i veliki broj Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore[77].

Podno Učke, na tradicionalnom Petrovdanskom saboru (12. 6. 2003.), u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, Crnogorke, Crnogorci i prijatelji Crne Gore iz Hrvatske, sa svojim gostima iz Crne Gore, obilježili su 62. godišnjicu opštenarodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda protiv fašizma i 125. godišnjicu Berlinskog kongresa. Obraćajući se sudionicima Petrovdana, generalni sekretar Matice crnogorske Marko Špadijer, između ostalog, reče:

> *"... S pravom ste izabrali ova dva događaja da osvježite istorijsku memoriju, jer malo je datuma koji tako jasno svjedoče o državotvornoj svijesti Crnogoraca... Crna Gora je postala suverena u 19. vijeku, poslije borbi i žrtava u dugim ratovima i rivalstva sa Beogradom za pijemontstvo u srpstvu. Na početku 20. vijeka crnogorski suveren je izgubio državu, a država suverenitet. 13. jula '41. obnovljeno je nacionalno ime u borbi za revolucionalne ciljeve..."*

Govoreći o aktivnostima NZCH usmjerenim u prvom redu na očuvanje nacionalne osobenosti Crnogoraca u RH, vraćanju iz zaborava značajnih događaja, osoba i bogate tradicije što jeste i uloga Petrovdanskog sabora, kao i doprinos onome što nazivamo multikulturalizmom u Republici Hrvatskoj od strane pripadnika naše nacionalne manjine na različitim poljima, predsjednik NZCH Radomir Pavićević je naglasio:

> *"... Da spomenem, među ostalima, Mija Adžića slikara i scenariste koji je dobio najveće priznanje grada Splita i države Hrvatske za doprinos hrvatskoj kulturi; Dimitriju Popovića za grandiozna djela u slikarstvu, te svjetski zapaženu izložbu 'Dimitrije e Dante' (Padova); Veselina Simovića–Agu za Građevinski leksikon; Ljubomira Kuljaču za stručnu knjigu (monografija) 'Nelinearni sustavi upravljanja', objavljenu na engleskom jeziku, s grupom autora; Radmilu Jovančević za organizaciju poslijediplomskog studija iz Makroekonomije na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu i Sorboni; Vladu Vujovića–Gavroša za dokumentarno–književno djelo o antifašističkoj borbi u Italiji[78]; Dragutina Lalovića za uređivanje nekoliko knjiga francuskih autora i uspostavljanje veza Hrvatske i Francuske; Savu Bogdanovića i Radovana Kneževića za izdavaštvo i edukaciju kadrova za Evropsku Uniju; Milutina Drljevića, Mira Božovića, Boricu Šoškića za privredne uspjehe i td..."*

[77] Faksimil pisma zahvale Rifata Rastodera organizatorima Tribine objavljujemo u prilogu DOKUMENTA.

Na Petrovdanskom saboru 2003. predstavljena je knjiga Savo BRKOVIĆ *O postanku i razvoju crnogorske nacije* koju je kao reprint izdanje objavila Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka. O knjizi je govorio *Branko Banjević*, predsjednik Matice crnogorske. U zabavnom dijelu programa učestvovali su guslar *Rajko Radović* (Cetinje), i pjevači *Bato Radulović* (Podgorica) i *Danijel Popović* (Zagreb). Ekipa RTV CG prvi put je propratila cjelokupno događanje i posebnim prilogom informirala crnogorsku javnost o petrovdanskom saboru i aktivnostima NZCH.

Ljetna škola 'Montenegrina' 2003. započela je s radom 17. srpnja u dječjem odmaralištu Puntižela (nadomak Pule). Program je verificiran u Ministarstvu prosvjete i športa Republike Hrvatske. Polaznici škole su bili iz Zagreba, Rijeke i Osijeka, njih dvadesetak, u doista skromnim uvjetima, upoznalo se s jezikom, poviješću, kulturom, tradicijom, zemljopisnim karakteristikama i glazbom Crne Gore. U želji da naredne godine broj polaznika bude veći, a za nastavu korišteni udžbenici iz Crne Gore pisani na crnogorskom jeziku, škola je završila s radom 27. srpnja.

Mitropolit crnogorski Mihailo uputio je POSLANICU polaznicima Ljetnje škole slijedećeg sadržaja:

> *“ Hvala neka je milosti Božjoj što nas je udostojila i ove godine da proslavimo Petrovdan–uspomenu Svetih apostola Petra i Pavla koji sijaju svim vjekovima hršćanske istorije. Oni su bili veliki apostoli Hristove nauke i ostali su velika imena Hristove crkve. Propovijedali su bez umora i straha i svojim mučeništvom crkvu utvrđivali. Obojici im je za to crkva slavu ispjevala. Naše podsjećanje na ove velike apostole i svetitelje još je radosnije sa saznanjima da na dan njihove slave obilježava svoj početak ovogodišnja ljetna škola 'Montenegrina' u pitomoj Istri, jednoj od cvjetova bratske nam Republike Hrvatske. Zahvaljujući*

[78] Vlado VUJOVIĆ *Otkrivanje Italije*–knjiga je predstavljena u Talijanskom institutu za kulturu u Hrvatskoj, a o knjizi su govorili akademik Petar Strčić i prof. dr. sc. Dragutin Lalović.

Vama, našim ponosnim sinovima i šćerima majke nam Crne Gore i hvala Bogu, crnogorsko ime se sa veličanstvenim dostojanstvom održava i čuva u Hrvatskoj i svjedoči čvrstinu vjere kad ima smirenosti, ujedno potvrđujući da je u Vas ispunjenim ljubavlju, vjerom i nadom, vedar um, čista duša i budna svijest iz koje zrači poruka da za napredak i budućnost crnogorsku ne treba brinuti.

Vi ste prvi uveli crnogorski jezik u svoju svijetlu školu, potvrdili ste time, i ne samo time, svoju visoku nacionalnu samosvijest, već i ono univerzalno u istinskom čovjeku koje kao da proizilazi iz one apostolske pavlovske savršenosti u vjeri, koju oslikava njegova povijesna misao: 'Ne živim ja, nego Hristos živi u meni'.

Za razliku od onih koji su sve dalje od ljubavi, sve dalje od vjere, sve dalje od Crne Gore i Crnogorske pravoslavne crkve, Vi ste ostali otporni lažnom mudrovanju naše zavedene i posrnule braće. Vratite ih na put istine i dobra ipovedite sa sobom kako bi pošli za glasom savjesti i bistre crnogorske pameti. Takvim Vašim prosvjetiteljskim radom crnogorski grješnici kojih ima svuđe đe ima Crnogoraca, pokajaće se, izmijeniti svoj život i slijediti mučenički put Aranđela Stefana koji se moli i za svoje mučenike:'Gospode, ne primi mi ovo za grijeh'.

Uvijek imajte na umu svetinje dobrih, prijateljskih i bratskih odnosa crnogorskog i hrvatskog naroda, Crne Gore i Hrvatske. Znajte, svetinju naših bratskih odnosa gradili su naši stari, naši preci, pa neka tako čine i njihovi potomci. Prisjetite se međusobne saradnje, bratstva i prijateljstva Njegoša i Bana Jelačića, kralja Nikole sa Račkim i Štrosmajerom. Ne zaboravite da su veliki hrvatski sinovi gradili našu jedinu domovinu Crnu Goru, kakvi bijahu Mažuranić, Bukovac, Rendić, Meštrović i pravnik nad pravnicima Valtazar Bogišić. Najljepše su stranice naše ispovijesti i povijesti ispisali Fran Milobar, Ivan Marković i mnogi drugi hrvatski velikani, dok su kao ministri crnogorski našu otadžbinu preobražavali u savremeno zdanje pored Bogišića, Frano–Filip Jergović, doktor Lujo Vojnović, doktor Bakotić i čitava jedna nepregledna plejada hrvatskih intelektualaca, političara i vizionara. Na tim uzorima gradite svoje duhovno zdanje koje treba i mora biti i crnogorsko i univerzalno. Krajnji cilj je dobro svakog čovjeka, a ne samo interes jedne vjere, partije ili klase "jer nijedan čovjek ne živi samo za sebe i nijedan ne umire sam", kako je govorio apostol Pavle koga danas slavimo.

Budite to što jeste. Budite Crnogorci! Mislite i radite crnogorski na ponos svih nas i cijelog našeg naroda. Nastavite svoju divnu i veličanstvenu misiju uzornih građana bratske Republike Hrvatske i ponosni sinovi Crne Gore. Ovjekovječite svoju ulogu mosta koji spaja naše narode i naše države. Neka je srećan početak rada Vaše uzorne škole, koja otpočinje svoj rad Božjom pomisli na dan kad naša autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva proglašava za sveca velikana crnogorske istorije crnogorskog vladara i gospodara Ivana Crnojevića. Neka Vaša škola živi dok bude Vas i svih nas, dok bude ljudi na našoj nemirnoj planeti. Slava Vam, čast i mir kao i svakome ko čini veliko ljudsko dobro.

Živjeli braćo Crnogorci! Živjelo crnogorsko–hrvatsko bratstvo i prijateljstvo! Živjela Crna Gora i Hrvatska!

Sa očinskim blagoslovom, Vaš MITROPOLIT CRNOGORSKI+MIHAILO

Lučindanski susreti 2003. održani su u Kazalištu Vidra u Zagrebu (8. 11. 2003.) pod nazivom "Crnogorsko nasljeđe" u organizaciji NZCH i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb. Polazeći od osnovnog opredjeljenja, da ovako značajni datumi iz povijesti i tradicije crnogorskog naroda trebaju biti i mjesto predstavljanja dijela te bogate tradicije, i ove godine su, u okviru manifestacije, predstavljene dvije knjige: *Praesbiteri Diocleatis Regnum Slavorum* i *Petar I. PETROVIĆ Poslanice.* Knjige su rezultat zajedničke aktivnosti i bliske suradnje Matice crnogorske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Izuzetan doprinos na realizaciji ovih projekata dali su književnik *Branko Banjević* i publicista *Marko Špadijer*, koji su bili gosti i učesnici Lučindanskih susreta. Knjiga *Praesbiteri Diocleatis Regnum Slavorum* je prvo reprint izdanje Vatikanskog rukopisa u odnosu 1:1. O knjizi su govorili *Branko Banjević* u ime izdavača, i mons. dr. sc. *Eduard Peričić* autor poznatog djela *Sclavorum Regnum Grgura Barskog.* Uvodno je prikazan dokumentarni film *Pop Dukljanin*. Knjigu *Petra I. PETROVIĆ Poslanice* predstavili su Marko Špadijer i Branko Banjević, koji je ujedno i napravio izbor uvrštenih poslanica u ovoj knjizi. *"Poslanice su nastale iz potrebe da se osvijetle odnosi, da tokovi zbivanja postanu jasni i dobiju vrijednost odrednica, moralnih kategorija, iz potrebe da ličnost uklopi sebe u tok zbivanja, da se produži u sjutra. Preko njih su čovjek i cilj prenošeni jedno drugome. Preko njih je stizala prošlost u esencijalnom obliku. One su, kao i Crna Gora, postale utočište slobode i čovječnosti, njen spas od propasti. One su, kao i narodna pjesma, postale nešto svakodnevno, obično, ali, istovremeno i nešto što stoji iznad i mjeri i sudi. Od toga suda se zaziralo i strepilo. One su otvorenih očiju, kao neki opšti zakon, gledale u život, ne stideći se da pravim riječima imenuju ljude i pojave, da zađu u sve, da natjeraju život da se ponaša prema njima kao prema normi."*[79]

[79] Branko Banjević "Čovjekotvorna i državotvorna riječ Petra I Petrovića"–na predstavljanju knjige *Petar I. PETROVIĆ Poslanice*, Zagreb 8. 11. 2003.

Izbor iz *Poslanica* govorio je prvak Crnogorskog narodnog pozorišta iz Podgorice *Slobodan Marunović*, koji je svojim scenskim nastupom i govorom ponovo oduševio veliki broj prisutnih u dvorani kazališta. Na Lučindanskim susretima 2003. nastupili su: Zbor *'Montenegro'* iz Zagreba sa solisticom *Danom Čelebić* i spletom crnogorskih narodnih pjesmama, kao i članovi *CKPSD 'Morača'* iz Kranja čiji nastupi na manifestacijama u organizaciji NZCH postaju tradicija, a međusobna suradnja primjerom povezivanja crnogorskih društava u različitim državama.

Kao i ranijih godina manifestaciju su potpomogli sponzori, uz sredstva Ureda za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske, članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, NZCH, kao i pojedinci[80] koji tradicionalno svojim sponzorstvom podržavaju i podupiru svaku akciju ovoga tipa, kojom se dio crnogorske tradicije i kulture izvlači iz zaborava i predstavlja javnosti.

Neposredni kontakt s matičnom državom u stvaranju modela *kulturne autonomije–integracija bez asimilacje* (koje dodatno, omogućuje i potiče Ustavni zakon iz 2002.) rukovodstvo NZCH nastavlja i u ovom peridu. Brojna delegacija NZCH[81] boravila je u službenom posjetu Crnoj Gori od 15. do 18. 11. 2003. Prve razgovore delegacija je imala s predstavnicima HGD CG u Kotoru vezane uz zajednički projekt (izdavanje druge knjige *Život i djelo Vladislava Brakovića*) kao i razmjena iskustava i međusobna koordinacija u aktivnostima prema institucijama dvije države u cilju što uspješnije normalizacije međusobnih odnosa. U Matici crnogorskoj dogovoren je zajednički projek kojim će se obilježiti 30–ta godišnjica otvaranja Mauzoleja na Lovćenu, izdavanjem knjige *Lovćen Njegoš Meštrović*. Treći dan boravka delegacije u Crnoj Gori započeo je susretom s rektorom Univerziteta u Podgorici, akademikom Ljubišom Stankovićem i njegovim najbližim suradnicima.[82] U razgovoru s predstavnicima Ministarstva prosvjete i nauke Republike Crne Gore dogovorena je obveza Ministarstva u izradi kvalitetnih udžbenika za četiri osnovna predmeta–crnogorski jezik, istoriju, geografiju

[80] Milutin Drljević, Miro Božović, Veselin-Aga Simović, Borica Šoškić i drugi.

[81] Delegaciju su činili: dr. sc. Radomir Pavićević, predsjednik NZCH; prof. dr. sc. Dragutin Lalović, član Savjeta za nacionalne manjine RH; Ivan Brajović, predsjednik Skupštine NZCH; Dragan Ivanović, potpredsjednik NZCH; Nikola Lučić, potpredsjednik NZCH; Mladen Jojić, član Predsjedništva NZCH; Borivoje Stevović, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Splita; Ljubo Radović, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeke; Borica Šoškić, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko–goranske županije; Mijo Adžić, potpredsjednik Skupštine NZCH.

[82] Pokrenuta je inicijativa o znanstvenoj suradnji Univerzitete iz Podgorice i Zagrebačkog sveučilišta, a kao početni korak te suradnje Univerzitet je Sveučilištu uputio preko sto naslova (udžbenika i stručnih djela) koji su nastali u zadnjih desetak godina na Univerzitetu u Podgorici.

i vjersku kulturu–za Ljetnu školu 'Montenegrina' koju, za djecu pripadnike crnogorske nacionalne manine u Republici Hrvatskoj, organizira NZCH. Isti dan održan je sastanak u Ministarstvu kulture Republike Crne Gore s ministricom Vesnom Kilibardom. Prijedlog predstavnika NZCH o organizaciji Dana crnogorske kulture kao zasebne programske cjeline (uz pomoć matične države), a u cilju stvaranja kulturne autonomije, koja omogućuje integraciju u društvo, sprječavajući procese asimilacije, a time i nestajanja ionako malobrojnog crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj, ministrica Kilibarda je podržala i istakla da upravo ovakvo (kvalitetno) zadovoljavanje kulturnih potreba pripadnika crnogorske nacionalne manjine u svijetu znači i pravu afirmaciju kulturnih vrijednosti same Crne Gore. Zaključeno je da će se Ministarstvo predložiti određene programe u okviru Dana crnogorske kulture, ali i da će svojim angažmanom podržati već dogovorene. Delegacija NZCH susrela se i s predstavnicima Ministarstva vanjskih poslova Republike Crne Gore, a u završnom dijelu svoga boravka u Crnoj Gori i s potpredsjednicima Skupštine Crne Gore, Draganom Kujovićem i Rifatom Rastoderom. Iskustva posjeta Crnoj Gori su potvrdila činjenicu, da bez sigurnog oslonca na matičnu državu nema kvalitetnih programskih sadržaja (kao ni njihove realizacije), na očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta.

Početak 2004. obilježen je susretom s predsjednikom Republike Hrvatske Stjepanom Mesićem, koji je 19. 1. 2004. primio je delegaciju[83] Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Tom prilikom su članovi delegacije upoznali gospodina Mesića s aktivnostima i programima Nacionalne zajednice u ostvarivanju njene temljne zadaće, očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta, aktivnostima na vraćanju povjerenja dvije države, kao i aktivnostima NZCH na predstavljanju dijela crnogorske tradicije i kulture javnosti Republike Hrvatske. Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić je prihvatio pokroviteljstvo za predstavljanje knjige *Život i djelo Vladislava Brajkovića II*, koja će u izdanju NZCH, HGD CG i Bokeljske mornarice–Kotor, biti objavljena u povodu 100–te godišnjice rođenja akademika Brajkovića.

Prvi put, manifestacija *Dani crnogorske kulture,* kao poseban program u okviru kulturnih manifestacija započela je (14. 2. 2004.) u Zagrebu, izložbom–*Suvremeni crnogorski umjetnici u Crnogorskom domu*–akademskih slikara *Jovana Mrvaljevića* i *Zorana Živkovića*. Krenulo se s realizacijom ideje predstavljanja crnogorske suvremene kulture, u različitim sadržajnim formama, javnosti Republike Hrvatske. Nakon Zagreba izložba je organizirana

[83] Delegaciju su činili: dr. sc. Radomir Pavićević, predsjednik NZCH; prof. dr. sc. Dragutin Lalović, član Savjeta za nacionalne manjine i Ananije Stojović, član Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

u Rijeci, Puli i Splitu, što je i bitno obilježje ove manifestacije, proći s određenim kulturnim događanjem što je moguće više sredina, postajući na taj način dio ukupnih kulturnih događanja u Republici Hrvatskoj.

Službeni boravak predsjednika Republike Crne Gore Filipa Vujanovića Hrvatskoj[84] 15. 4. 2004. bio je povod sastanku, koji je „privatno" dogovoren i na kojem su organizatori pokušali preko Predsjednika Crne Gore rješavati odnose među Crnogorcima u Hrvatskoj. Na sastanak su pozvani predstavnici udruga okupljenih u SCUH, predsjednik i tajnik novoformiranog međudržavnog savjeta (Veljko Bulajić i Ranko Ćetković), a ispred NZCH samo dr. sc. Radomir Pavićević[85] (razlog je u „dokazivanju brojčane premoći"–što će biti i kasnije „argument" tzv. druge strane, pozivanjem na broj udruga koje nijesu članice NZCH, a zanemarivanjem činjenice da su iste osobe predsjednici i potpredsjednici u dvije i više udruga). Uz R. Pavićevića sastanku je prisustvovao i član Savjeta za nacionalne manjine prof. dr. sc. Dragutin Lalović. Obraćajući se Predsjedniku Crne Gore, o odnosima unutar crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj, Pavićević je rekao:

> *„…NZCH je zakonski definirana nevladina organizacija, udruženje čiji je temeljni zadatak i razlog postojanja očuvanje nacionalnog identiteta. Ustrojena je i djeluje kao demokratski savez udruženja–članica, dakle djeluje kao koordinacija udruženja. Dobro surađuje s ministarstvima i tijelima Vlade Republike Hrvatske i otvorena je za suradnju s ostalim nacionalnim manjinama. Opredijeljenost za okupljanje Crnogoraca u okviru jedinstvene krovne organizacije praktično je manifestirala u više navrata, upućujući poziv osnivačima SCUH (četiri puta) na povratak u NZCH. Poziv je i dalje otvoren, ali mora biti proveden na demokratski način, s legitimnim odlukama nadležnih tijela tih udruga. NZCH okuplja veliki broj uglednih znanstvenika. Od oko trideset doktora znanosti samo jedan djeluje izvan programskih aktivnosti NZCH. Ona okuplja i najuglednije gospodarstvenike u Republici Hrvatskoj crnogorskog podrijetla, dobitnike najvećih priznanja. Okuplja ljude koji ne žale ni truda ni novaca neophodnih za realizaciju programa. Mnogi programi su realizirani njihovim sredstvima. Nije cilj osobna promocija, čime su status, položaj i ugled Zajednice na zavidnom nivou. Sva sredstva dobivena iz proračuna RH su opravdana u cijelosti... Doseg naših mogućnosti bitno je suodređen suradnjom i osloncem na matičnu državu... Naše posjete Crnoj Gori, kao rukovodstva NZCH, kroz protekle tri godine išle su za time da naše programe obogatimo uspostavljajući preko Centra za iseljeništvo direktne veze s ministarstvom kulture, prosvjete i znanosti… Otvoreni smo za sve modalitete povezivanja i organiziranja koji će okupiti sve Crnogorke i Crnogorce u Hrvatskoj. Založimo se i ponudimo najdemokratskije organizacione oblike koji će omogućiti pripadnicima naše nacionalne manjine da sami izaberu u kojem će se programu angažirati i koji će izabrati… Od Zajednice se ne živi, nego se za nju živi. Mislimo da smo tu na dobrom putu…"*

[84] Razlog dolaska je bio i formiranje HRAVTSKO CRNOGORSKOG MEĐUDRŽAVNOG SAVJETA, tijela čiji status nikada službeno nije određen, niti SASTAV zvanično objavljen. Faksimil dopisa Ureda Predsjednika Republike Hrvatske vezan uz navedeno tijelo objavljujemo u prilogu DOKUMENTA.

[85] Sastanku je prisustvovao i Ivan Brajović, predsjednik Skupštine NZCH, pokazaće se ciljano (jer o svom prisustvu ovom sastanku nije obavijestio rukovodstvo NZCH).

Prvotna namjera organizatora sastanka da se napravi svojevrsni puč u NZCH, novoformirani međudržavni savjet prikaže "nadležnim" za crnogorski korpus u Republici Hrvatskoj, a legitimno rukovodstvo zamijeni "poslušnim"[86], u cijelosti se raspršila nakon obraćanja prof. Lalovića predsjedniku Vujanoviću:

> *„Želio bih Vam se, cijenjeni gospodine Vujanoviću, najprije ispričati, u svoje ime, što ste dovedeni u neprijatnu situaciju da posredujete ili čak arbitrirate u sporu između nas u Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske (NZCH) i gospode iz Saveza crnogorskih udruga Hrvatske (SCUH). To je, s jedne strane, i formalno neprimjereno zato što smo mi svi građani Republike Hrvatske, pa stoga ne spadamo pod jurisdičku i političku nadležnost predsjednika druge države, čiji građani nismo, koliko god nam Crna Gora i Vi kao njezin predsjednik bili bliski. A s druge strane, što je još važnije, takav bi „arbitraža" implicite značila da u hrvatskim pravnim i političkim okvirima ne postoje uvjeti za naš demokratski dijalog i rješavanje naših problema.*
>
> *Prethodne diskusije kolega iz SCUH upravo to otvoreno sugeriraju. Štoviše, oni apeliraju na slogu i uvjeravaju Vas da je krivnja na čelništvu NZCH, jer do ono svojim sektaškim odnosom onemogućuje zdrave odnose spram njihove SCUH. Primjerice, gospodin Nikčević izjavljuje da oni ne priznaju sadašnjeg crnogorskog predstavnika u Savjetu za nacionalne manjine Republike Hrvatske, jer da nije njihov, pa time ni crnogorski. Budući da sam ja taj član, stavljaju nam do znanja da oni mene ne priznaju kao autentičnog predstavnika crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj.*
>
> *Želio bih tu biti sasvim jasan. Doista nisam njihov predstavnik. Niti bih volio biti. Mene su, naime, predložile udruge članice NZCH, koje*

[86] Rukovođenje NZCH je trebao preuzeti Ivan Brajović, kao osoba, po ocjeni organizatora sastanka, koja će objediniti Crnogorce u Hrvatskoj. Osoba koju bi "oni" uz balgoslov Predsjednika Republike Crne Gore postavili, mimo Statuta, članica, tijela i organa NZCH.

okupljaju preko 90% crnogorskoga nacionalnog korpusa u Hrvatskoj. To je već, u demokratskoj zemlji, gotovo „nepristojno" visoka podrška. Stoga me može samo radovati da su gospoda iz SCUH istakla svog kandidata, upravo g. Nikčevića. Izabran sam ja, a ne on. Kao što čujemo, njemu to nije drago, nije lako podnio taj poraz. Misli da bi on, premda uživa tek izrazitu manjinsku podršku, bio bolji ili barem „crnogorskiji" predstavnik u Savjetu. Uvjeren sam da se duboko vara. Ne samo po logici većinskog principa odlučivanja. S obzirom na konkretni povijesni trenutak u kojemu Savjet djeluje i zadaće koje su pred njime, puno je bolje da sam izabran ja kao politolog, nego on kao književni teoretičar. Možda bi, nakon prva dva mandata djelovanja Savjeta, koliko je, po mom sudu, potrebno da se nova hrvatska promanjinska politika doista afirmira, i kada na dnevnom redu budu prvenstveno pitanja kulture, čovjek njegova profesionalnog profila bio dobar predstavnik. Naravno, pod uvjetom da stekne povjerenje i izbori većinsku podršku Crnogoraca u Hrvatskoj.

A propos apela na slogu, mislim da u tome ima mistifikacije. Sloga nije eminentno demokratska vrednota. U demokratskom društvenom i političkom ambijentu razlike i sukobi su legitimni, dokaz su vitalnosti društvenog života, ako se odvijaju u jasnom državnom i ustavnom institucionalnom okviru. U tome se Hrvatska bitno razlikuje od Crne Gore, jer u njoj postoji politički konsenzus u pogledu njezine suverenosti; ovdje nijedna relevantna politička grupacija na djeluje protiv vlastite demokratske države. Zašto se gospoda iz SCUH žale na nedostatak sloge? Oni su, prije nekoliko, godina iskoristili zakonske mogućnosti, odlučili da napuste NZCH i formiraju novu udrugu. U tome nema ničega spornoga, ni za nas, a valjda ni za njih. Mi u NZCH ne osporavamo ni legitimnost ni legalnost toga njihova čina. Ali odvajanje je, razumije se, uvijek rizik. Oni se nisu samo odvojili, nego su i izričito, formiranjem svoje SCUH, osporili legitimnost i legalnost NZCH. Što ne prestaju veoma agresivno i uporno činiti, evo i danas na ovom sastanku. Uvjeren sam da ni danas neće u tome imati nikakvog uspjeha, kao što ga ni do sada nisu imali. Kao bivši dugogodišnji čelnici NZCH, nisu mogli podnijeti činjenicu da im je članstvu uskratilo povjerenje u normalnome demokratskom i pravnom postupku. Zato su malo koga uspjeli uvjeriti čak i u časnost svojih namjera, pa nisu ni uspjeli okupiti iole značajan segment crnogorskog korpusa u Hrvatskoj.

Moram otkloniti još jedan mogući nesporazum. Vi ste, zajedno s predsjednikom Mesićem, upravo formirali savjet za međudržavne odnose između Hrvatske i Crne Gore. Odabrali ste ugledne ljude iz obiju sredina, koji uživaju vaše povjerenje. Možemo se samo nadati da će ga oni u potpunosti opravdati i olakšati vam vaša državnička nastojanja u svestranom povezivanje dvaju susjeda. Takav savjet ne treba međutim brkati sa Savjetom za nacionalne manjine Republike Hrvatske, koji vodi g. Tolnauer, a u čiji sam sastav, da ponovim, izabran na prijedlog NCZH, iz kvote „uglednih znanstvenih i javnih radnika". Ingerencije dvaju savjeta posve su odvojene i različite. Nema niti može biti ikakvog spora da Savjet za nacionalne manjine jest i ostaje glavno političko tijelo vođenja manjinske politike u Hrvatskoj. Tu osnovnu ustavnu činjenicu novoosnovani međudržavni savjet ni na koji način ne može promijeniti ili osporiti. A za to nema ni potrebe, čak i kad bi pravno bilo moguće, jer se i do sada Savjet za nacionalne manjine afirmirao kao demokratska instanca odlučivanja o općem okviru, napose financijskom, djelovanja svih udruga hrvatskih građana koji su pripadnici nacionalnih manjina. Stoga Vas uvjeravam da nama, kao hrvatskim građanima, nije potrebna nikakva pomoć sa strane, čak i kada nam se nudi iz najplemenitijih pobuda."

Nedugo nakon ovog sastanka, prilikom zvanične posjete Republici Hrvatskoj, predsjednik Skupštine Republike Crne Gore, Ranko Krivokapić, uputio je poziv predstavnicima NZCH za susret s njim (27. 4. 2004.) u prostorijama Hrvatskog sabora. U ugodnom razgovoru, koji je potrajao duže od sat i pol, nakon uvodnih riječi gospodina Ranka Krivokapića o današnjem trenutku Crne Gore i onome što matična domovina radi u cilju efikasnijeg povezivanja s iseljeništvom, cijeneći mogućnosti i snagu iseljene Crne Gore, predstavnici NZCH upoznali su predsjednika parlamenta sa svim značajnijim aktivnostima crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj uz naznaku da i sam sastav delegacije[87], predstavlja odraz strukture Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, u čijim redovima se nalaze veliki broj izuzetnih stručnjaka, znanstvenika, gospodarstvenika, cijenjenih i uglednih građana, koji svaki na svom polju, umnogome mogu pripomoći crnogorski put u evropske integracije. Ta mogućnost nažalost nije uvijek prepoznata od strane matične države, pa pojedinačni interesi i politički pragmatizam nadvladavaju istinske vrijednosti–rečeno je u razgovoru s gospodinom Krivokapićem, uz napomenu da se za obračun s NZCH koriste institucije crnogorske države. „ *Susret s Vama, a ne s nekim drugim, ovdje i na ovakav način, sam ja tražio. To jasno govori o mom stavu i mišljenju tko je tko u Hrvatskoj što se tiče Crnogoraca…"*–je bio komentar gospodina Ranka Krivokapića, koji je

[87] Delegaciju su činili: prof.emer.dr.sc. Veselin Simović Aga; prof.dr.sc. Dragutin Lalović; prof.dr.sc. Ljubomir Kuljača; dr.sc. Radomir Pavićević; Danilo Ivezić; Milutin Drljević; Miro Božović; Nikola Lučić; Ljubo Radović; Borivoje Stevović i Blažo Kilibarda.

naglasio da se određene predrasude teško mijenjaju, ali da sve polako dolazi na svoje mjesto. „*Prave vrijednosti kad tad dođu do punog izražaja!*"–rekao je gospodin Krivokapić izražavajući svoje zadovoljstvo sastankom.

„Krajem 2001. Predsjedništvo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (NZCH) ocijenilo je da su sazreli uvjeti da se osim tekućeg praćenja aktivnosti NZCH i njezinih udruženja, preko redovitog glasila *Crnogorski glasnik*–pokrene i edicija s trajnijim i višim ambicijama. Njezinom je svrhom i zadaćom: primjereno izraziti djelovanje i stvaralaštvo Crnogoraca Hrvatske i periodično ih kompetentno predstavljati zainteresiranoj hrvatskoj kulturnoj i demokratskoj javnosti.

Odlučiti se na takav iskorak nipošto nije samorazumljivo. Jer, što uopće znači fraza o "sazrijevanju uvjeta"? Iskazana s pokrićem, morala bi najprije značiti da se Crnogorci Hrvatske imaju čime dostojno predstaviti, i kao istaknuti pojedinci, na različitim poljima javnog života, i kao kolektivitet, organiziran i samosvjestan. Potom, time se podrazumijeva i to da postoji potrebna volja i sposobnost da se takav projekt dolično realizira. Napokon, nedvojbeno implicira i multikulturno sazrijevanje hrvatskog građanstva, demokratskim i liberalnim razvojem pripremljeno za primjerenu recepciju dostignuća svojih manjinskih nacionalnih zajednica kao "bogatstva Hrvatske". Nema mnogo smisla razglabati jesu li svi ti uvjeti doista ispunjeni i u kojoj mjeri. Umjesto toga, čini se razložnijim pridonijeti njihovu ispunjenju, s uvjerenjem da i Ljetopis može biti značajnim prilogom nastojanjima da se Hrvatska u punoj mjeri afirmira u svom neponovljivom mnogolikom identitetu, kojega su konstitutivni dio–ne samo po intenciji, nego i po svojim postignućima–Crnogorci Hrvatske…"

Riječi su glavnog urednika *Ljetopisa crnogorskog br. 1–2002/2003.*–koji je izašao iz štampe u ožujku 2004. godine. Zahtjevni posao u programskom dijelu Informiranja (najvećem dijelu realiziran nesebičnim angažmanom prof. dr. sc. Dragutina Lalovića kao glavnog urednika), koji je, kao svojevrsni almanah (dvogodišnjak), kvalitetom i kontinuitetom izlaženja potvrdio opravdanost ovog projekta.[88] Svečano predstavljanje prvog broja Ljetopisa održano je u (5. 6. 2004.) 'Kulturnom centru–Kaptol'. U osvrtu na predstavljanju *Ljetopisa*[89], Danilo Ivezić je rekao: „***Ljetopis crnogorski** ili kako*

[88] Do sada su izašla četiri broja (br. 1- 2002/2003; br. 2- 2004/2005; br.3- 2006/2007; br. 4- 2008/2009), a u pripremi je br. 5- 2010/2011. čiji izlazak je planiran do lipnja 2012.

[89] O *Ljetopisu* su, na predstavljanju, još govorili Strahinja Marović i Dragutin Lalović.

reče njegov Urednik u uvodnoj besjedi, ***opis ljeta (Gospodnjih) o djelovanju Crnogoraca u Hrvatskoj u 2002. i 2003. godini****, nalazi se pred Vama. Trebalo je ono najvrednije u dvije godine života i rada Crnogoraca u Hrvatskoj, pretočiti u pisanu riječ, osmisliti i u jednoj cjelini prezentirati javnosti. Trebalo je i dodatnog napora samom činjenicom da mi Crnogorci volimo pričati, ali kada to treba staviti na papir, nastaju veliki problemi. Ovim ujedno i izražavam posebnu zahvalnost čovjeku koji se prihvatio zadatka da bude Urednik ovog Ljetopisa. Osim hrabrosti, u smislu dovođenje projekta do potpune realizacije, trebalo je imati i vremena i živaca, ovog drugog posebno. Stoga hvala prof. dr. Dragutinu Laloviću! Bez njegove upornosti ne bi bilo ni ovog za Crnogorce u Hrvatskoj značajnog projekta. Ponosan sam da danas mogu govoriti o njemu, samom činjenicom da se on, Ljetopis crnogorski, nalazi pred Vama, ali, dozvolite mi da budem neskroman, i činjenicom da se radi o jednom od najznačajnijih projekata NZCH. U njemu je uistinu ono najznačajnije u tzv. postignuću Crnogoraca u Hrvatskoj. U njemu su imena: Dimtrija Popovića, Stevana Luketića, Veselina Simovića, Ljubomira Kuljače, Radovana Vukadinovića, Dragutina Lalovića, Vlada Vujovića, pa još, pisane riječi: Strahinje Marovića, Vesne Kusin, Radomira Pavićevića, Zvonka Makovića i moje malenkosti. Izražajne riječi u kulturnom izlogu Crne Gore: Balše Brkovića, Andrije Nikolaidisa, Ognjena Spahića, Zuvdije Hodžića, Branka Banjevića, Aleksandra Bećanovića, Pavla Goranovića i Ratka Vujoševića. Osvrti: Nataše Nikčević, Rosande Mučalice i Tanje Pavićević.*

Ne kažu bez razloga da i najsnažnije riječi, ako su izgovorene, a ne i zabilježene, odu u vjetar. ***Ljetopis crnogorski,*** *nije za osobnu promociju ili nekakvo ispunjavanje znanstvenih obveza, u njemu se nijesmo i nećemo prepustiti razornom duh mržnje i isključivosti. U njemu ne govorimo o podjelama već o dostignućima. U njemu se prepoznavanje vrši po djelima. U njemu nema osuda i linča. Sve je podređeno stvaranju, pa nije ni čudno da središnje mjesto u predstavljanju crnogorskih ukupnih, posebice kulturnih i umjetničkih dosega, zauzima umjetničko djelo Dimitrija Popovića i njegovo hodočašće velikom Aligieriju. Predstavljena su i dva crnogorska znanstvena ugledника, s neospornom hrvatskom i međunarodnom stručnom i znanstvenom reputacijom: prof. emeritus dr. sc. Veselin Simović (od milja Aga) i prof. dr. sc. Ljubomir Kuljača. Čime je otvorena mogućnost da se u narednim Ljetopisima hrvatskoj i široj javnosti predstave brojni drugi ugledni Crnogorci i Crnogorke, znanstvenici, privrednici, izdavači, umjetnici..."*

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb su u istom prostoru, istog dana (5. 6. 2004), organizirali i predstavljanje knjige Vlado VUJOVIĆ *Kalježi–po*

zabranjenoj crnogorici, prve iz tzv. „Nikšićke trilogije“ (druga *Oriđinali od Nagoste* objavljena je 2005, uz NZCH izdavač je Zajednica Crnogoraca Split; i treća *Šveđani osvajači Anderbe* tiskana 2007, uz NZCH izdavač je i NZC Rijeka). O knjizi su govorili *Jadranka Popović–Peh*, dr.sc. *Svetozar Musić* i autor *Vlado Vujović. „Knjiga je pisana čudesnim i gotovo zaboravljenim jezikom kojim se nekada govorilo u Crnoj Gori, svojevrsna kronika o davnom Nikšiću, autorovom rodnom gradu, njegovim ljudima i njihovim sudbinama. U njoj je istaknuta antifašistička tradicija crnogorskog naroda, specifičnim načinom pripovijedanja i živom opisu događaja i likova*“–rečeno je na predstavljanju. „***Kaliježi*** *je davni crnogorski izraz za manje ili veće veselje ili zlosrećnije džumbuse i džuluse:* ***Bože mili, neviđen džuluse/ Kad u sprovod uskočilo kljuse!*** *Njegoš u Šćepanu Malom veli* ***kališ i kaližati se: Da se s nama vas svijet kaliža!*** *Dijalektološki rječnici navode hrpe crnogorskih kaliježanja: od sprdnja i sramota; talambasanja kakvog spadala i zezatora; vic majstora i naslađivača; do ženskih divana lamama uz bunare i česme, muških diskusija kamama uz poneđenik–pazare, do sveopštih kaliježanja po zborovanjima, demonstracijama. Ova hronika je o davnom gradu, koji je od Teutina i Onogošt doba toliko imena mijenjao: S/Anderva iliti Anderba, Anagastum iliti Onogošt, Nikšić iliti Nišići...*“[90]

Organizaciono povezivanje i osnivanje udruženja u sredinama u kojima žive predstavnici crnogorske nacionalne manjine je nastavljeno, pa je tako u prvoj polovici 2004. u Karlovcu osnovano Udruženje Crnogoraca 'Obod' Karlovac i prijatelja Crne Gore[91] (registrirano 20. 5. 2004), koje je postalo članom NZCH. I pored kontinuiranog destruktivnog djelovanja pojedinaca i udruga (koje nijesu uključene u NZCH) prema NZCH, upućen je, još jednom, poziv na objedinjavanje crnogorskog korpusa u RH u kojem stoji:

> *„…Od organizacijskog rascjepa 2001. godine novo vodstvo NZCH smatralo je svojom ključnom zadaćom i moralnom obavezom da učini sve na prevladavanju rascjepa, na demokratskom objedinjavanju svih crnogorskih udruga u Hrvatskoj. O tome svjedoče i pisma (u četiri navrata), koja su upućivana u dobroj vjeri, udrugama da se vrate u sastav NZCH, jer štete od rascjepa trpe svi Crnogorci podjednako. Nažalost, bez ikakvog učinka. Naprotiv, umjesto prihvaćanja mogućeg dijaloga, čelnici SCUH ulagali su velike napore na potenciranju i produbljivanju rascjepa, čineći da se svaki konstruktivni pokušaj objedinjavanja doimao sizifovskim poslom.*

[90] Vlado Vujović na predstavljanju knjige *Kališi- po zabranjenoj crnogorici* Kulturni centar Kaptol–5. 6. 2004.

[91] Za predsjednika izabran Dragomir Jovanović.

> *Nijesmo zadovoljni ni dosadašnjim načinom rada ni stupnjem organiziranosti i odgovornosti nas samih. Uloženo je mnogo napora, ali s malo aktivnih u koncipiranju i realizaciji programa, u angažiranju novih članova, u uvažavanju interesa svakog našeg čovjeka. Zbog toga trpi i naša glavna zadaća, očuvanje i razvijanje transgeneracijskog crnogorskog nacionalnog identiteta. Time se ne umanjuje dosadašnji rad i rezultati na realizaciji programa naše manjine, nego samo potenciram potrebu i htijenje uključivanja većeg broja pripadnika crnogorske nacionalne manjine u osnovnoj zadaći njihovog objedinjavanja.*
>
> *U tom kontekstu, pozdravljam i visoke posredničke usluge, koje su nam ljubazno ponuđene, s namjerom da kao ozbiljni i odgovorni ljudi otvorimo prostor za konstruktivni dijalog, sine ira et studio, kao preduvjet nalaženja rješenja za naš gorući problem.*
>
> *Pritom valja istaknuti da je normativni i institucionalni prostor, koji nam je u demokratskoj Hrvatskoj otvoren, prije svega novim Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, izrazito povoljan i daje nam velike mogućnosti djelovanja na rješavanju svih naših vitalnih pitanja, u mjeri u kojoj se sami demokratski organiziramo i jedinstveno djelujemo, ostavljajući za sobom traume starih rascjepa i nesloga…*“[92]

Kao i prethodne i ova inicijativa je ostala bez odgovora, pa će NZCH, naročito nakon incidenta koji je izazvan u prostorijama Crnogorskog doma prilikom posjete predsjednika Vlade CG Željka Šturanovića (2007. godine), prekinuti svaku aktivnosti na objedinjavanju crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj.

Parlament Crne Gore je na Petrovdan 12. 7. 2004. godine usvojio Zakon o državnim simbolima i Danu državnosti Crne Gore. Odluka je, među Crnogorcima u Republici Hrvatskoj, prihvaćena s velikim zadovoljstvom. U povodu donošenja ovog zakona Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske (udruženja iz Zagreba, Rijeke, Splita, Pule, Rovinja i Karlovca) i Vijeća crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj (iz Zagreba; Primorsko–goranske županije i Grada Rijeke; Splitsko–dalmatinske županije i Grada Splita; Istarske–županije i Grada Pule i Predstavnik crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije) uputili su čestitku: Predsjedniku Republike Crne Gore, Predsjedniku Skupštine Republike Crne Gore i Predsjedniku Vlade Republike Crne Gore[93], koju su potpisali dr. sc. Radomir Pavićević,

[92] Promemorija predsjednika NZCH Radomira Pavićevića upućena predstavnicima udruga iz tzv. SCUH.

[93] Tekst čestitke objavljujemo u cijelosti u poglavlju "Internacionalizacija crnogorskog pitanja".

predsjednik NZCH; prof. emer. dr. sc. Veselin Simović u ime Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine u osnivanju i prof. dr. sc. Dragutin Lalović, član Savjeta za nacionalne manjine.

U uvodniku *Crnogorskog glasnika* br. 28 koji je većim dijelom posvećen Petrovdanskom saboru 2004. u povodu donošenja ovog Zakona je napisano:

„…Za podsjećanje SVIMA koji su zaboravili:

Sadašnju crnogorsku zastavu prije dvanaestak godina (1992.) podigao je ispred parlamenta u Podgorici (s još trojicom mladića) ***Saša Raonić****; koji je u 10. mjesecu 1992. godine pisao vršnjacima u Hrvatskoj:*

–Omladino Hrvatske! Ja nijesam Srbin, ja nijesam Hrvat, meni je suđeno da budem Crnogorac. Hrišćanin sam bez Države i Crkve! Državu mi je neki Karađorđević anektirao još 1918. godine, a zatim dvije godine kasnije Crkvu ukinuo i to onu Autokefalnu pravoslavnu crkvu, kažem Crnogorsku pravoslavnu crkvu, a ne Srpsku, koja sada po Crnoj Gori sije mržnju! Hrišćanin sam i koliko to i dolikuje ja volim i poštujem Boga...–

Nažalost, Saša nije doživio da osjeti trenutak kada se državna zastava s grbom dinastije Petrovića zavijorila ispred Skupštine Crne Gore...![94]

Kršan sa svojom hacijendom 'Stare staze' je bio mjesto Petrovdanskog sabora 2004. (10. 7), u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, na kojem su **C**rnogorci iz Hrvatske i Crne Gore, brojni gosti i prijatelji, tradicionalno, obilježili jedan od najznačajnijih crnogorskih praznika Petrovdan i 13. jul Dan antifašističkog, općenarodnog oružanog ustanak crnogorskog naroda. Manifestacija Petrovdana je realizirana kao dvodnevno događanje, koja su započela (9. 7. 2004.) Tribinom „*Crna Gora pred izazovima budućnosti*“ na kojoj je govorio prof. dr. *Radovan Radonjić*, u prostorijama Filodramatike. U nastavku večeri održana je „*Revija crnogorske narodne nošnje*“ u organizaciji radionice 'Rakočević' iz Bijelog Polja, kreator Vesna Rakočević. Posjetiocima je nakon toga priređen kulturni program u kojem su učestvovali guslar *Rajko Radović* sa Cetinja i pjevač *Nikola Bušković* iz Podgorice. Središnja proslava započela je 10. 7. polaganjem vijenaca na spomen obilježje Svetozaru Vučiniću na Maloj Učki. Uz predstavnike Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Udruge antifašističkih boraca Opatije, Društva perojskih Crnogoraca, spomen obilježje posjetila je i gospođa Mila Vučinić, sestra pokojnog Svetozara, kojoj je to bilo prvi put

[94] „Petrovdan“–Uvodnik– *Crnogorski glasnik* br. 28 srpanj–kolovoz/jul–avgust 2004.

da posjećuje posljednje počivalište svoga brata. Naime u reportaži s proslave Petrovdana 2003. koju je crnogorska televizija prikazala u Crnoj Gori, obitelj Svetozara Vučinića je tek tada saznala za njegovo posljednje počivalište i spomen obilježje.

Smisao Petrovdanske manifestacije 2004. u svom uvodnom obraćanju učesnicima predsjednik NZCH sažeo je u slijedećem:

„…Okupili smo se i ove godine da se još jednom podsjetimo na ključne datume i ličnosti našeg naroda. Svima su nama sveta barem dva historijska 13–to julska datuma: onaj iz 1878. (održavanje Berlinskog kongresa) i onaj iz 1941, kada se crnogorski narod masovno podigao na ustanak protiv fašističkog okupatora. To su datumi–međaši, trajno nadahnuće i moralna obveza današnjih generacija, da svoje slobodarske đedove i očeve ne iznevjerimo. Svjesni te naše moralne obveze mi dosljedno podržavamo i aktivno pomažemo crnogorskim samostalnim nevladinim udrugama i independističkim političkim strankama u njihovoj strateškoj državotvornoj orijentaciji da do slijedećeg 13. jula 2005. zaokruže elemente suverenosti matične nam države. Sve ove godine kontinuirano smo na tom kursu djelovali lobirajući kod svih relevantnih međunarodnih faktora. To će biti ogroman podstrek za okupljanje svekolikog našeg bića po svijetu da ne postanemo dijaspora i zaustavimo odnarođivanje...“

Središnje događanje Petrovdana 2004. bilo je predstavljanje četiri knjige iz izdavačke djelatnosti NZCH:

Lovćen, Njegoš, Meštrović urednik Blažo KILIBARDA, u izdanju NZCH i Matice crnogorske, o kojoj su govorili *Marko Špadijer* i *Dragutin Lalović*. *„…Lovćen, Njegoš i Meštrović, međutim, stoje postojano i svjedoče da se Crna Gora nije odrekla sebe, Mediterana, evropske kulture i njezine univerzalnosti. Lovćen, sa Njegošem i Meštrovićem, sjedinjeni energijom ljudskog umjetničkog stvaralaštva i neobuzdane prirode, zrače kao svjetionik koji pomaže Crnoj Gori da ne zaluta u maglama istorije i osvijetli svoj put u budućnost…“*[95]

„…Tako je umjetnički projekt postao ulog u znatno dalekosežnijoj raspravi, u kojoj se pojedinačni glas, ma kako bio razborit i kompetentan, povlačio u drugi plan u odnosu spram historijskog sučeljavanja kolektivnih aktera političkog života. Opredjeljivanje za i protiv projekta mauzoleja, prema Meštrovićevoj zamisli i izvedbi, preraslo je u ogorčenu borbu za legitimaciju vlastitog viđenja tadašnjega društva i političke vlasti općenito, a

[95] Marko Špadijer, Povodom knige *Lovćen, Njegoš, Meštrović*–predstavljanje knjige u Kršanu 2004.

napose crnogorske nacionalne individualizacije u uvjetima jugoslavenske federacije...“[96]

Henrih ANGEL *Kroz Crnu Goru na skijama* (reprint izdanje), izdavač Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka. O knjizi je govorio Radovan Radonjić iz Podgorice.

Jelena KNEŽEVIĆ *Očevo ognjište–pjesme*. Osvrt na knjigu dao je Giacomo Scotti, književnik iz Rijeke.

Vlado VUJOVIĆ *Kališeži–po zabranjenoj crnogorici–*, izdavač NZCH (predstavljena u Zagrebu 5. 6 . 2004). O knjizi je govorio Branko Banjević. *„... Knjiga Vlada Vujovića KALIJEŽI, koju je publikovala Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, narušava tradicionalno memoarsko pripovijedanje, iskače iz narativnog niza i pokušava da jednim vidom slojevitog sjećanja da sliku vremena i ljudi, da razbije naraciju u kolaž od podataka, događaja, likova i sjećanja...“*[97]

U bogatom i raznolikom kulturno–zabavnom dijelu programa učestvovali su: Istarska folklorna grupa iz Kršana; narodni guslar Rajko Radović sa Cetinja; pjevač Nikola Bušković iz Podgorice; pjevači, plesači i recitatori Društva perojskih Crnogoraca 'Peroj 1657'; CKPSD 'Morača' iz Kranja; Zbor 'Montenegro' iz Zagreba i pjevačka grupa 'Montenegrine' iz Rijeke. Već tradicionalno sastavni dio Petrovdanskih susreta su i sportska takmičenja koja su održana u: šahu, streljaštvu, bačanju kamena s ramena, skoku u dalj s mjesta i malom nogometu. Sastavni dio kulturnih događanja Petrovdana 2004. bila je i izložba slika *Stanka Grubača* iz Osijeka, ciklus perocrteža s motivima Peroja i Osijeka, koja je otvorena u prostorijama NZC Rijeka u galeriji 'Montenegrina'.

Manifestaciji su prisustvovali brojni gosti i uzvanici među kojima i *Runko Valdi*, načelnik općine Kršan; *Mladen Dušman*, pročelnik odjela za kulturu Istarske županije i izaslanik Župana, *prof. dr. Milan Vučković*, direktor Centra za iseljenike Vlade Crne Gore; *Elvira Bekteši*, stručni suradnik Centra; *Duško Mrdović*, konzul DZ SiCG iz Rijeke; *Jadranka Huljev*, savjetnica u Ministarstvu prosvjete i športa Republike Hrvatske; *Renata Eterović*, predstavnik Ureda za nacionalne manjine RH i dr.

Ozbiljnost priprema za realizaciju projekta Ljetna škola 'Montenegrina 2004' rezultirala je ukupnim poboljšanjima u organizaciji i radu škole.

[96] Dragutin Lalović „Nebesnik na crnogorskom Olimpu“– predstavljanje knjige u Kršanu 2004.

[97] Branko Banjević „Slojevito sjećanje“- predstavljanje knjige u Kršanu.

Izrađene su nove, kvalitetnije, skripte za predmete: geografija, istorija, književnost i umjetničko stvaralaštvo Crne Gore. Mjesto predsjednika Savjeta Škole preuzeo je Vukašin Jaramaz–profesor, za direktora Škole imenovan je Dragutin Lakić–učitelj, a u izradi programa uključen je Čedo Janković–profesor. Pomoć u izradi nastavnog programa došla je od Ministarstva prosvjete Republike Crne Gore. Jaramaz je izradio skriptu za istoriju, a Janković i Lakić skripte za geografiju i crnogorsku književnost s kulturnim stvaralaštvom. Novi program Ljetne škole i nove skripte prihvatilo je Ministarstvo obrazovanja i športa Republike Hrvatske i osiguralo sredstva za održavanje škole.

Kompleksna manifestacija Lučindanski susreti 2004–Dani crnogorske kulture, održana je u Zagrebu, u trajanju više od mjesec dana, pod visokim pokroviteljstvom ministra kulture Republike Hrvatske mr. Boža Biškupića. Manifestacija kojom je hrvatskoj javnosti i građanima Hrvatske predstavljen dio crnogorske kulturne baštine i tradicije, u godini velike obljetnice, 170 godina kanonizacije Petra I. Petrovića Njegoša. Veliki broj učesnika, respektabilna imena kulturnog i javnog života Crne Gore i Hrvatske slika su Lučindanskih susreta 2004. Manifestacija je započela 16.10. i trajala sve do 20.11. s programima koji su se odvijali na različitim mjestima i uz različite sudionike. Započelo je 16. 10. u Kinoteci druženjem sa mladim crnogorskim književnicima *Balšom Brkovićem* (čiji je roman *Privatna galerija* proglašen romanom desetljeća u Crnoj Gori) i *Ognjenom Spahićem*. Uz pisce razgovoru su prisustvovali *Igor Lasić*, *Dalibor Šimpraga* i *Nenad Popović*, izdavač iz 'Durieuxa'–izdavačke kuće koja je zaslužna za upoznavanje šire hrvatske čitateljske publike s djelima ovih mladih crnogorskih pisaca. Osim o romanima *Privatna galerija* i *Hansenova djeca* Ognjena Spahića, razgovaralo se i o još jednom mladom piscu–*Andreju Nikolaidisu* i njegovom romanu *Mimezis*. Nakon zanimljivog razgovora uslijedila je projekcija dokumentarnog filma iz Crnogorske kinoteke *„Skadarsko jezero od pamtivijeka do danas“*. Dan poslje, 17.10., na istom mjestu, književno druženje se nastavilo s velikanom pisane riječi *Mirkom Kovačem*. Uz Mirka Kovača u razgovoru su učestvovali *Žarko Paić* i *Sead Serdarević* iz izdavačke kuće 'Fraktura'. Nakon razgovora slijedio je dokumentarac *„Crna Gora dvadesetog vijeka“*, iz fundusa Crnogorske kinoteke. Izložba grbova država koje su imale svoja diplomatska poslanstva u Knjaževini i Kraljevini Crnoj Gori u Crnogorskom domu otvorena je 23.10. Na otvorenju izložbe je svoje stihove govorila Jelena Knežević. Centralna manifestacija Lučindana održana je 30.10. u Kinoteci u Zagrebu. Uz brojne ugledne goste iz Hrvatske i Crne Gore, svečanosti su prisustvovali osim zagrebačkih i Crnogorke i Crnogorci iz Splita, Rijeke, Pule, Rovinja, Peroja, Karlovca i drugih hrvatskih gradova, gosti iz susjedne

Slovenije (Kranj), te velik broj prijatelja Crne Gore. Crnogorska himna „*Oj svijetla majska zoro*“, prvi put, intonirana izvan granica Crne Gore na jednom službenom skupu (nakon donošenja Zakona o državnim simbolima Crne Gore), uz nazočnost najviših državnih predstavnika Republike Hrvatske i Republike Crne Gore, dali su posebnu crtu ovom Lučindanu.

U crnogorskoj delegaciji su bili: *Dragan Kujović*, potprdsjednik Skupštine Republike Crne Gore; *Miodrag Vlahović*, ministar vanjskih poslova Republike Crne Gore; *Vesna Kilibarda*, ministrica kulture Republike Crne Gore; *Slobodan Backović* ministar prosvjete Republike Crne Gore; *Milan Vukčević* direktor Centra za iseljenike, kao i predstavnici DZ SiCG, iz takozvane crnogorske kvote, u Republici Hrvatskoj, konzul *Duško Mrdović* (Rijeka) i ministar savjetnik u Ambasadi *Nikola Bukilica* (Zagreb). Sastav delegacije pokazuje bitno promijenjen stav i odnos matične države prema iseljeništvu, posebice Crnogorcima u Hrvatskoj. S druge strane, iz Republike Hrvatske osim pokrovitelja, ministra kulture, *mr. Božа Biškupića*, na centralnoj manifestaciji, Lučindanskom druženju, bili su prisutni potpredsjednik Sabora *Luka Bebić*, predstavnici ministarstva vanjskih poslova *D. Levak* i *D. Štambuk*, savjetnik predsjednika Republike *Ivica Maštruko*, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine *Aleksandar Tolnauer*, predstavnica Ureda za nacionalne manjine *Bahrija Sejfić*, predstavnica Grda Zagreba *Greta Augustinčić–Pavičić*.

Učesnici ali i nosioci zbivanja bili su predstavnici Matice crnogorske– predsjednik *Branko Banjević* i generalni sekretar *Marko Špadijer*.

Središnji dio događanja bilo je predstavljanje knjiga: *Diplomatska poslanstva u Kraljevini Crnoj Gori* (drugo izdanje, izdavači Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Matica crnogorska) autora Stanka ROGANOVIĆA i Marka ŠPADIJERA, o kojoj su govorili *Dragan Kujović*, potpredsjednik Skupštine Republike Crne Gore, *Miodrag Vlahović,* ministar vanjskih poslova Republike Crne Gore i savjetnik predsjednika Republike Hrvatske, *dr. sc. Ivica Maštruko*. Kratki osvrt *Marka Špadijera* na knjigu *Lovćen–Njegoš–Meštrović* bio je uvod u dokumentarac Televizije Crne Gore „*Sumrak ili svanuće Lovćena*“ u režiji *Marije Ivanović*. Nakon filma politolog *Dragutin Lalović* i pjesnik *Branko Banjević* spomenuli su se jedne zaboravljene (kontraverzne) povijesne ličnosti–*Savića Markovića Štedimlije* i njegovog robijanja u Sibiru, uz predstavljanje knjige *Deset godina u Gulagu* (izdavač Matica crnogorska). O klasiku crnogorske poezije *Mirku Banjeviću* i suvremenom crnogorskom pjesniku *Branku Banjeviću*, govorili su *Marko Špadijer i Branko Banjević*. Sam kraj događanja rezerviran je bio za

kulturno–umjetnički program u kojem su nastupili Zbor 'Montenegro', Zagreb i DPC 'Peroj 1657', Peroj. Lučindanski susreti 2004.–Dani crnogorske kulture su postavili nove standarde, prerasli državne granice, otvorili novu višu vrijednosnu razinu. Ovi Lučindanski susreti su sufinancirani (prvi put) sredstvima Savjeta za nacionalne manjine u okviru programa kulturnih manifestacija.[98] Organizatori manifestacije su bili Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske.

Dani crnogorske kulture u okviru Lučindana 2004. završili su velikim kulturnim događajem, izložbom slika poznatog crnogorskog slikara Mihaila Jovićevića[99], u Galeriji ZVONIMIR[100] u Zagrebu, od 5. do 12. studenog. Pred velikim brojem posjetitelja izložbu su otvorili Don Branko Sbutega i Dimitrije Popović.

> *„...Volio bih posjedovati bar sposobnost umjetnikovog doživljaja, kad sam već lišen sposobnosti umjetničkog iskaza. Slutim u ovim slikama više nego što mogu da percipiram, a kamo li da iskažem. Mihailo Jovićević je definitivno najveći slikar slutnje Boga, kojeg Crna Gora ima i kojeg je možda ikad imala. Ako bih već i trebao tražiti neku analogiju, onda bi to bilo među svim slikarima koje znam, sveti Franjo Asiški- doduše slikar bez slika, osim one jedne, svoje vlastite biografije. Priznajmo, ni druga polovina 20. stoljeća, kao ni početak ovog tisućljeća, nisu naklonjeni takvim duhovnim uvidima. Takvu nenaklonost zovemo duhom vremena (Zeitgeist). Mihailo Jovićević u maloj sredini u kojoj je djelovao i djeluje nije doduše bio prezren, ali njegovo djelo je bez obzira na hvale vrijedne refleksije praktično zatajano. Ta šutnja je rječiti govor i o vremenu u kojem je djelovao i djeluje i o vanvremenskom izvorištu i poticaju njegove umjetničke fascinacije.*
>
> *Zašto Zagreb ne bi mogao biti mjesto u kojem će se ovakvo duhovno i potresno slikarstvo moći čuti, prepoznati, i obnoviti. Samo takva sposobnost čini Zagreb planetarnim mjestom koje nije tek funkcionalno i simbolično glavni grad hrvatske države i hrvatskog naroda, nego*

[98] Osim Savjeta, realizaciju programa Lučindanskih susreta 2004- Dani crnogorske kulture, su pomogli: Ministarstvo kulture Republike Crne Gore; Matica crnogorska; Crnogorska kinoteka; Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba; Gen commerce; galerija 'Zvonimir'; Minos; Vis Graditelj Graditeljstvo; Skaner studio; Bitechnique; Thermottechnik; Grading; Tehgrad-Stan; Članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb.

[99] Mihailo Jovićević je rođen 1939. godine, završio je srednju umjetničku školu u Herceg Novom i Akademiju likovnih umjetnosti u Beogradu. Slikarstvo je studirao kod Mila Milunovića, a konzervaciju kod Milorada Medića. Bio je profesor na Kulturološkom fakultetu na Cetinju. Redovni je profesor Fakulteta likovnih umjetnosti na Cetinju. Bio je profesor likovne umjetnosti u srednjoj školi Dimitriju Popoviću.

[100] Suradnja NZCH s galerijom 'Zvonimir' (MORH) traje do današnjih dana održavanjem izložbe (jednom godišnje), pojedinačne ili grupne, crnogorskih akademskih slikara ili kipara.

istinska stolnica ljudskoga duha koji u Zagrebu uvijek može naći susretljivo mjesto i gostoprimnu šansu. Samo se tako uspijevalo zadobiti planetarno značenje. Ne postoji nebeski narod, već nebeski ljudi i nebeska mjesta. Nadam se da će nam ova izložba Mihaila Jovićevića u Zagrebu to iznova i iznova potvrditi. Potrebni smo takvih dokaza i takve utjehe i tog poticaja, više nego ikada, čini mi se."–Don Branko Sbutega

Siječanj 2005. godine u aktivnostima NZCH obilježen je s tri događaja:

Prvi–pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, uz pomoć HAZU i Pravnog fakulteta iz Zagreba, a u organizaciji NZCH, u Preporodnoj dvorani Palače Narodnog doma (Opatička 18) u Zagrebu (24. 1. 2005.) predstavljena je knjiga *Život o djelo Vladislava Brajkovića–II* (izdavači: NZCH, HGD CG i Bokeljska mornarica iz Kotora) kojom je zaokružen projekt predstavljanja životnog djela i lika znanstvenika, akademika, Vladislava Brajkovića (1905–1989). U dvije knjige široj javnosti (ne samo stručnoj), predstavljeni su izabrani radovi prof. Brajkovića, kao i tekstovi o njemu iz pera ljudi koji su ga poznavali i s njime surađivali. Predstavljanje knjige organizirano je u povodu 100–te godišnjice rođenja ovog istaknutog znanstvenika.

Drugi– nastup, koncert, pijaniste *Ratimira Martinovića* (koji pripada mlađoj generaciji crnogorskih umjetnika) u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu (26. 1. 2005.) pred više od 1500 uzvanika i gostiju. Program koncerta potisuje Don Branko Sbutega, a u osvrtu na ovaj događaj poznati kritičar Branko Pofuk će u *Jutarnjem listu*, između ostalog, napisati:

„Izlazak u sniježnu i zaleđenu večer bio je doista mala cijena za užitak koji je svojim prvim recitalom, i prvim nastupom u Hrvatskoj uopće, priredio 29 godišnji crnogorski pijanist Ratimir Martinović... Bez obzira na dobro nam znane okolnosti nedavne prošlosti, 2005. godine ipak se može opravdano postaviti pitanje zašto nam ga prije nitko nije doveo? Time je veća zasluga i Predsjednika NZCH dr. Radomira Pavićevića i don Branka Sbutege koji su u ovaj koncert uložili veliku volju i trud, a pročitati Sbutegine misli o Bachu i Glennu Gouldu u programu koncerta bio je dodatni užitak.

Martinović je, naime, u Zagrebu prvi put odsvirao program kojim će ove godine nastupati na još mnogo mjesta, uključujući i američku turneju... Povod je 50. godišnjica povijesne prve Gouldove snimke Bachovih Goldberg varijacija... To što je za klavirom upravo poput Goulda često pogrbljen, lica gotovo uronjenog u klavijaturu, kod Martinovića nipošto nije samo imitatorska poza, kao ni visoko pukovsko izdizanje prstiju nad tipkama u glazbi mirnijeg toka.

Ta pognutost i zadubljenost koja kao da i očima želi prodrijeti kroz crno- bijelu mrenu iza koje se skriva najčišća glazbena metafizika ikad darovana ljudima, znak je iskrenog i istinski zaljubljeničkog umjetničkog pristupa Bachovu geniju. Sve se to itekako lijepo i čulo u Martinovićevu gigantski snažnom, a istodobno izuzetno profinjenom muziciranju, kako u oblikovanju filigranskih ukrasa i kristalno bistrih Bachovih brzaka, tako i u dugom dahu i širokim lukovima pjevnih melodija. Iako je publika dugim pljeskom tražila još, jer u tako sviranom Bachu doista bi se moglo uživati satima, Martinović se držao dobrog i pobožnog glazbeničkog običaja da se nakon Golbderg varijacija nema više što tražiti i svirati. Preostalo je samo izreći veliko hvala na ovom predivnom glazbenom daru iz Crne Gore i upozoriti sve hrvatske organizatore glazbenih zbivanja na Ratimira Martinovića da ga što prije ponovo dovedu na naše pozornice."[101]

Treći–u Crnoj Gori je 28. 1. 2005. osnovan POKRET ZA NEZAVISNU EVROPSKU CRNU GORU koji je okupio „građane Crne Gore, svih nacija i vjera, pripadnike različitih političkih partija, zaposlene u državnim i privatnim ustanovama, institucijama i preduzećima, članove nevladinih i sindikalnih organizacija, aktiviste strukovnih, omladinskih i biznis asocijacija, pripadnike raznih profesija i društvenih slojeva, iseljenike iz Crne Gore i sve koji žele da se Crna Gora konstituiše kao nezavisna, demokratska, multietnička država i članica Evropske unije."[102] U Savjet pokreta iz Hrvatske izabrani su prof. emer. dr. sc. Veselin Simović–Aga, slikar Dimitrije Popović i književnik Mirko Kovač. Obraćajući se iseljenicima u svijetu pismom uz poslanu Platformu Pokreta, jedan od Koordinatora Pokreta, Marko Špadijer će napisati:

„Dugogodišnje iščekivanje da se riješi državno–pravni status Crne Gore, poslije niza propuštenih šansi i iznevjerenih nada građana koji su se zalagali za obnovu crnogorske državnosti, bliži se kraju. Beogradskim sporazumom, kojim je stvorena država zajednica Srbija i Crna Gora, data je mogućnost da se na proljeće 2006. godine građani Crne Gore, na referendumu, izjasne u kakvoj državi žele da žive.

Da ne bismo protraćili tu jedinstvenu šansu da se plebiscitarno izjasnimo za suverenu Crnu Goru, formiramo Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru. Ovaj Pokret ima za cilj da okupi sve demokratske snage (političke partije, nevladine organizacije, grupe i pojedince) koje se

[101] *Jutarnji list*, 29. 1. 2005.

[102] Iz Platforme Pokreta–I. poglavlje Profil Pokreta–

bore za Crnu Goru kao modernu evropsku drzavu... U Savjet Pokreta su izabrani predstavnici institucija iz Crne Gore i mali broj Crnogoraca iz evropskih zemalja, koji su stekli zavidnu profesionalnu ili umjetnicku reputaciju u zemljama gdje žive. Pokret će početi da javno djeluje od promotivne sjednice Savjeta, koja je održana u petak 28. januara. To je početak jednog temeljitog jednogodišnjeg rada ljudi uvjerenih da rade na dobro svoje zemlje, bez plate i nagrade, koji bi trebalo da dovede do mobilizacije svih demokratskih potencijala i izgradi infrastrukturu u korist državne suverenosti....

Poznato vam je da ideja o suverenoj Crnoj Gori ima dosta protivnika, kako u evropskoj birokratiji, koja je drži kao taoca neriješenih balkanskih konflikata, u zvaničnom Beogradu, koji se ne odriče velikodržavnih pretenzija, tako i među građanima Crne Gore koji su formirali svijest pod uticajem mitskog nasleđa, duge indoktrinacije[103] i agresivnog pravoslavnog fundamentalizma, koji provodi Srpska pravoslavna crkva..."

Ideja nezavisne i međunarodno priznate Crne Gore s formiranjem Pokreta dobijala je svoju završne oblike, kao i dugogodišnja aktivnost NZCH na internacionalizaciji crnogorskog pitanja i pravu Crne Gore da samostalno odlučuje o svojoj sudbini. Cjelokupna događanja i programska aktivnost NZCH u 2005. godini će biti usmjerana završnom činu koji će se odvijati u svibnju, naredne, 2006. godine.[104]

Određujući se spram poziva Saveza crnogorskih asocijacija Evrope o pristupanja NZCH ovoj asocijaciji, Predsjedništvo NZCH je uputilo suštinske primjedbe na Statut s obzirom na organizacionu i programsku djelatnost koja potire subjektivitet udruženja kao i na činjenicu izjednačavanja i stavljanja u isti koš krovnih organizacija, nacionalnih udruženja i tzv. zavičajnih klubova. Kao poseban problem Predsjedništvo je istaklo nepoznavanje razlike među iseljenicima crnogorskog podrijetla koji su državljani zemalja svoga izbora (trajno iseljeni) i oni koji su crnogorski državljani a trenutno žive izvan granica Crne Gore (privremeno iseljeni). Uz sve navedeno Statut SCAE ne daje mogućnost istovremenog članstva u drugim asocijacijama. „*Čvrsto vjerujemo da u rukovodstvu SCAE ima volje da naše prijedloge prihvate i sa velikim zadovoljstvom ćemo učestvovati na skupštini u Baru[105] i*

[103] Tako je u Beogradu, kao svojevrsni pandan Pokretu za nezavusnu Evropsku Crnu Goru, osnovan „Pokreta za zajedničku državu Srbiju i Crnu Goru" od strane „terazijskih Crnogoraca".

[104] Referendum 21. 5. 2006. godine

[105] Predstavnici NZCH Radomir Pavićević, Mladen Jojić, Jelena Knežević i Vesna Ratković učestvovali su krajem 2004. godine (13. i 14. 11.) na sjednici SCAE u Schneyu (Njemačka) na kojoj je razgovarano o mogućnostima uključivanja NZCH u rad asocijacije. Tada je i dogovoren datum održavanja izborne Skupštine SCAE u Baru u svibnju 2005.

izabrati 3 delegata koja će predložiti članice NZCH na sjednicama svojih tijela."–Zaključak je Predsjedništva nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

Obilježavajući desetu godišnjicu osnivanja i djelovanja NZC Rijeka je organizirala Okrugli stol s temom „*Kako nam je tu đe jesmo*" uz učešće: *Nenada Stevovića*–predsjednika UCS 'Krstaš' iz Lovćenca; *Čeda Đukanovića*–predsjednika CKPSD 'Morača' iz Kranja; *Velimira Bijelića*–predsjednika Društva slovensko–crnogorskog prijateljstva iz Ljubljane; *Duška Mrdovića*–generalnog konzula DZ Si CG u Rijeci; *prof.dr.sc.Dragutina Lalovića*–člana Savjeta za nacionalne manjine RH; *prof.emer.dr.Veselina–Age Simovića*–predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba; *dr.sc.Radomira Pavićevića*–predsjednika Nacionalne zajednica Crnogoraca Hrvatske; *Svetozara Pejovića*–zamjenika predsjednika Zajednice Crnogoraca Pula; *Bogdana Gardaševića*–predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine Istarske županije; *Dragomira Jovanovića*–predsjednika Udruženja Crnogoraca iz Karlovca; *Mihaila Škoka*–predsjednika DPC 'Peroj 1657' iz Peroja; *Čedomira Jankovića*– predsjednika NZC Rijeka i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko–goranske županije i *Ljuba Radovića*–predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeka. Okruglim stolom predsjedao je *Ivan Brajović*–predsjednik Skupštine NZCH. Učesnici su iznijeli niz problema s kojima se pripadnici crnogorske nacionalne manjine susreću u konkretnim sredinama, uz napomenu da položaj prvenstveno ovisi o dva faktora: političkoj volji većine i zrelosti i brizi nas samih za sebe. Proces integracije u državama življenja može biti kvalitetno realiziran uz očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta i izbjegavanje procesa asimilacije ali i getoizacije. Okrugli stol je iskorišten kao prilika za dodgovor o kvalitetnijoj programskoj prekograničnoj suradnji crnogorskih udruženja iz Hrvatske, Slovenije i Srbije. U nastavku Okruglog stola organizirano je i „*Crnogorsko veče*" na kojem su nastupili *Savo Vujačić* i *Rajko Radović*–guslari iz guslarskog društva 'Ivan Crnojević' sa Cetinja, pjevač narodnih pjesama *Veselin Mileusnić* iz KUD 'Njegoš', glumac *Milivoje (Mišo) Ratković* iz teatra 'MM' Budva te *pjevači i članovi folklorne sekcije* Društva perojskih Crnogoraca 'Peroj 1657'.

Svečani čin potpisivanja Sporazuma o osnivanju Koordinacije Vijeća crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj (na inicijativu Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba) obavljen je 4. 6. 2005. godine, u dvorani Staro gradske vijećnice u Zagrebu. Predstavnici Vijeća crnogorske nacionalne manjine iz Grada Zagreba; Primorsko–goranske županije; Splitsko–dalmatinske županije; Grada Rijeke i Grada Splita, kao potpisnici Sporazuma, veliki broj Crnogorki i Crnogoraca iz svih djelova Republike

Hrvatske i susjednih država, prijatelji i gosti prisustvovali su ovoj svečanosti. Kao i visoki državni dužnosnici Republike Hrvatske i Republike Crne Gore: *Ranko Krivokapić,* predsjednik Skupštine Republike Crne Gore*; dr.sc. Vladimir Lončarević,* izaslanik Predsjednika Republike Hrvatske*; Aleksandar Tolanuer,* predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske*; dr.sc. Milan Vukčević,* direktor Centra za iseljenike Vlade Republike Crne Gore*; Milena Klajner,* predstojnica Ureda za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske*; Milan Bandić,* dogradonačelnik grada Zagreba*; Branko Banjević,* predsjednik Matice crnogorske*; Marko Špadijer,* generalni sekretar Matice crnogorske*; Nikola Bukolica,* ministar savjetnik u veleposlanstvu DZ SiCG u Republici Hrvatskoj*; Dušan Mrdović,* konzul DZ SiCG u Rijeci*; Slavko Kojić, Duško Ljuština, Greta Augustinčić–Pavičić* članovi poglavarstva Grada Zagreba**.** U drugom dijelu svečanosti izveden je muzički program uz učešće crnogorskih umjetnika: *Marine Cuce; Vilia Ferdinandia i Srđana Bulatovića.*

Ovim činom su vijeća crnogorske nacionalne manjine, među prvima u Republici Hrvatskoj, iskoristila, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, datu mogućnost i osnovali svoju, jednonacionalnu, koordinaciju na državnoj razini, u cilju kvalitetnije realizacije, zaštite i međusobnog usklađivanja u ostvarivanju manjinskih (političkih) prava u jedinicama lokalne, područne (regionalne) samouprave.[106]Kasnija međusobna programska i akciona povezanost NZCH (koja je u cijelosti podržala aktivnosti na formiranju Koordinacije) i Koordinacije rezultirala je kvalitetnim i sadržajnijim projektima i programima na razini Republike Hrvatske.

Delegati crnogorskih Udruga iz Rijeke, Splita, Pule, Rovinja, Karlovca i Zagreba, u Crnogorskom domu, 18. 6. 2005. godine, održali su redovnu izbornu Skupštinu Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Analizirajući proteklo razdoblje i utvrđujući prioritete za naredno Skupština je kao bitno naznačila značajnu kvalitetu realizacije programa, neovisno o visini dobijenih financijskih sredstava. Kroz te kvalitetne projekte NZCH je osposobljavala i izgrađivala sebe samu, i davala značajan doprinos multikulturalnosti sredina življenja u kojima djeluju naša udruženja–istaknuto je na Skupštini. Određujući kao prioritete zadržavanje i povećanje postignute razine programskog djelovanja, delegati Skupštine su usvojili izmjene i dopune Statuta NZCH, kojima je uređen broj predstavnika udruženja u Predsjedništvu i trajanje mandata u tijelima. Dan državnosti Crne Gore, 13. jul, uvršten je u

[106] Opširnije u okviru poglavlja „Crnogorci u političkom sustavu Hrvatske".

Statut kao praznik crnogorske nacionalne manjine u RH, koji se obilježava na nivou NZCH. Određujući se prema događanjima u matičnoj državi i pripremama za predstojeći refrendum, Skupština je zaključila:

> *„NZCH se od svog nastanka, punih petnaest godina, dosljedno zalagala za nezavisnu Crnu Goru, imajući na umu da je upravo ona najčvršće jamstvo opstanka crnogorske manjine u svim zemljama svijeta, u kojima je naš narod bio i ostao izložen neumitnim procesima asimilacije. Stoga podržavmo demokratski pokret patriotskih snaga građana, udruženja i stranaka za samostalnu evropsku Crnu Goru i osnivanje Pokreta za nezavisnu Evropsku Crnu Goru. Predsjedništvo NZCH je uputilo Osnivačkoj skupštini Pokreta telegram podrške, u kojem je naglasak na pravu građana Crne Gore da sami odluče o svojoj sudbini, bez arbitraže međunarodnih moćnika i miješanja onih njenih potomaka koji u Crnoj Gori ne žive i ne plaćaju porez. Svakom članu zajednice omogućeno je da svojim potpisom, ukoliko to želi, u u svom udruženju, pruži podršku Pokretu za nezavisnu evropsku Crnu Goru."*

Za članove Predsjedništva, Skupština je izabrala: Mladena Spičanovića iz Karlovca; Aleksandra Taušana iz Pule; Slobodana Brajovića iz Rovinja; Dragutina Lakića iz Rijeke; Nikolu Lučića iz Rijeke; Borivoja Stevovića iz Splita; Sinišu Zečevića iz Splita; Danila Ivezića iz Zagreba; Emilijana Neškovića iz Zagreba i Radomira Pavićevića iz Zagreba, na mandatni period od dvije godine. Za predsjednika Skupštine izabran je Borica Šoškić iz Rijeke. Na konstituirajućoj sjednici Predsjedništva, za predsjednika je izabran dr. sc. Radomir Pavićević, a za potpredsjednike: Nikola Lučić i Siniša Zečević.

Nastavljajući i u praksi ostvariti opredijeljenje da centralne manifestacije (Petrovdan i Lučindan) treba pretvoriti u 'praznik kulture', organizatori Petrovdanskog sabora 2005. su ovu manifestaciju obogatili i Danima crnogorske kulture, višednevnom manifestacijom koja je trajala od 12. do 16. 7. 2005. U prostorijama Nacionalne zajednice u Rijeci (12. 7. 2005.) otvorena je izložba fotografija poznate crnogorske umjetnice *Maje Đurić.* Narednog dana, a u povodu desetogodišnjice osnivanja Nacionalne zajednice u Rijeci, održana je svačana sjednica Skupštine NZC Rijeka, a 14. 7. 2005. održan je međunarodni šahovski turnir. Tribina: *„Crna Gora u europskim integracijama–stanje, želje i mogućnosti"* uz učešće potpredsjednika Sku-pštine Republike Crne Gore *Dragana Kujovića*, predsjednika Matice crnogorske *Branka Banjevića* i generalnog sekretara Matice crnogorske *Marka Špadijera* održana je 15. 7. 2005. godine. U prijepodnevnim satima 16. 7. 2005 obavljeno je tradicionalno polaganje vijenaca na spomen obilježje Svetozaru Vučiniću. Istog dana u poslijepodnevnim satima, održana je

završna manifestacija Petrovdana 2005. u Kršanu, malom istarskom mjestu, gdje se okupio veliki broj Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja iz Rijeke, Pule, Peroja, Rovinja, Karlovca, Splita, Zagreba i drugih mjesta širom Hrvatske. Došli su i Crnogorci iz Kranja. Tradicionalnom crnogorskom saborovanju u Hrvatskoj, prisustvovali su iz Crne Gore: *Dragan Kujović*, potpredsjednik Skupštine Republike Crne Gore; *Branko Banjević*, poredsjednik Matice Crnogorske i *Marko Špadijer*, generalni sekretar Matice crnogorske. Iz Republike Hrvatske, ovoj značajnoj manifestaciji, prisustvovali su: *dr.sc. Siniša Tatalović*, savjetnik predsjednika Republike Hrvatske; *dr. sc. Šemso Tanković*, saborski zastupnik; *Aleksandar Tolnauer*, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine; *Duško Mrdović,* generalni kanzul DZ SiCG iz Rijeke; *Nikola Bukilica*, ministar savjetnik u veleposlanstvu DZ SiCG iz Zagreba. Crnogorci Hrvatske već tradicionalno, na Petrovdanskom saboru, obilježavaju Petrovdan i 13. juli Dan općenarodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda protiv fašizma. Ove godine, po prvi put, obilježen je i Dan državnosti Crne Gore.

„Danas na našem saboru obilježavamo Petrovdan kao tradicionalni vjerski praznik našeg naroda, 13. jul 1878. (Berlinski kongres) - kao istorijski datum priznanja moderne crnogorske države, 13. jul 1941. godine dan općenarodnog oslobodilačkog i antifašističkog ustanak crnogorskog naroda i 13. jul kao službeni Dan državnosti Republike Crne Gore, odlukom crnogorskog parlamenta od prije godinu dana. To su datumi-međaši našega modernoga i savremenoga nacionalnog identiteta.

Stoga je današnje okupljanje prava prilika da se s punom odgovornošću, barem ukratko, suočimo s pitanjima đe smo i što nam je činiti… Valja istaknuti da iz godine u godinu ova naša nacionalna zajednica postepeno ali sigurno podiže nivo svog djelovanja i stepen svoje organizovanosti. U cjelini govoreći, ostvarene su ključne pretpostavke za uspješno očuvanje i razvijanje našeg nacionalnog identiteta. Unapređen je rad udruženja, čime se sve uspješnije realizuje naš zadatak da od zaborava otimamo i afirmišemo kulturne vrijednosti našeg naroda...“ – riječi su predsjednika NZCH u pozdravnom govoru učesnicima.

Sudionicima Petrovdana 2005. obratili su se *Šemso Tanković*, *Aleksandar Tolnauer*, *Duško Mrdović i Dragan Kujović* koji je između ostalog rekao:

„Privilegija je sama mogućnost da zajedno sa Vama, ovdje u Kršanu obilježimo Dan Crnogorske državnosti, 13. jul, koji je sinteza vjekovne crnogorske borbe za časno nacionalno ime i državu, to je neoboriv i zauvjek potvrđen dokaz crnogorskog nacionalnog i državnog identiteta, čije ljudske poruke izviru iz naše istorije i onog najvrijednijeg u njoj. Savremena Crna Gora, baštineći vjekovnu civilizacijsku tradiciju, na razmeđu kultura svjetova Istoka i Zapada, sakupljajući u sebi iskustvo opstanka srednjovjekovne Duklje, preko Zetske tradicije Balšića i visokokulturnih Crnojevića, zatim mitropolita kao istovremenih duhovnih i svjetovnih predvodnika Petrovića, preko dva svoja posljednja svjetovna vladara, odnjegovala je u sebi onaj duh koji će kroz 13. juli biti ozvaničen u Dan države Crne Gore. Dan koji ćemo iduće godine slaviti u nezavisnoj državi Crnoj Gori i sa Crnogorcima širom Evrope i svijeta... Vaša podrška državnom projektu samostalne Crne Gore je od neobične važnosti. To je podrška jednom demokratskom, građanskom i civilizacijski utemeljenom državnom konceptu, kojega danas u Crnoj Gori zagovaraju, prije svih, mladi i obrazovani ljudi, građani koji po prirodi stvari razumiju prednost državnog identiteta i zasebnosti. A sjutra će u takvoj državi biti bolje i onima koji to sada ne razumiju i politički ne prihvataju...“

U središnjem dijelu završne manifestacije predstavljene su tri knjige iz izdavačke djelatnosti NZCH: Vlado VUJOVIĆ *Oriđinali od nagoste* (izdavač: NZCH i Zajednica Crnogoraca Split), Žarko MALIŠIĆ *Svici u polju* (izdavač: NZCH i Udruženje Crnogoraca 'Obod' Karlovac) i Vesna RATKOVIĆ *Dani moje mladosti* (izdavač: NZCH i Zajednica Crnogoraca Split). O knjigama su govorili *prof.dr.sc. Dragutin Laović* i publicista *Duško Marović–Čizmić*. Govoreći o knjizi Vlada Vujovića, prof. Lalović je rekao:

„…Iz bogatog sadržaja ove, zasad dvotomne, nikšićke hronike želio bih istaknuti nekoliko tematskih sklopova, bez pretenzije na cjelovitost…

Prvi tematski sklop je istinska humanistička poruka o čojstvu, istorijska poduka o borbenom, tolstojevskom pacifizmu, koji osuđuje rat i neprijateljstvo kao barbarstvo, nedostojno čovjeka… Drugi tematski sklop dirljivo je svjedočanstvo, upravo pedagoška poema o dubokoj ljudskoj uzajamnosti staroga 'Orla' i njegovih 'orlića'. Vujovićevo kazivanje o njegovoj generaciji nikšićkih gimnazijalaca, koje su njihovi sjajni profesori odgojili u duhu istinoljubivosti i pravde, ubjedljivo potvrđuje istorijsku istinu o obrazovnim i etičkim potencijalima i dosezima tadašnje nikšičke gimnazije… Treći tematski sklop ove hronike istinska je priča o hegemonijskim (u gramšijevskom smislu) postignućima komunističke ideje u razdoblju između dva svjetska rata u Crnoj Gori. Veliki duhovni val koji je svojim tektonskim potresom izazvala Oktobarska revolucija u Rusiji, snažno je obilježio crnogorsku sredinu u toku cijelog međuraća… I najzad, i četvrti tematski sklop ovih hronika, koji je meni kao politologu i najimpresivniji, obuhvata potresne,

dugo i sramno prešućivane priče o ljudskim sudbinama u ratnim i poratnim danima...[107]

U kulturnom dijelu programa nastupilo je pjevački *zbor 'Montenegro'* iz Zagreba, pjevač crnogorskih narodnih pjesama *Dragoljub Kovačević*, pjevačica *Marina Perazić*, *DPC 'Peroj 1657'* i *KUD iz Kršana*. Već tradicionalni sportski susreti u malom nogometu, bačanju kamena, skoku iz mjesta i ove godine su okupili veliki broj ekipa i učesnika. Učesnici Petrovdanskog sabora su svoje opredjeljenje za suverenu i samostalnu Crnu Goru iskazali svojim potpisima na *Listi podrške nezavisnoj europskoj Crnoj Gori*.[108]

Na završetku Petrovdanskog sabora polaznicima Ljetne škole 'Montenegrina 2005' (od 2. do 10. 7. 2005.) podijeljene su diplome. Škola je organizirana u Peroju gdje su polaznici, njih četrnaest, uspješno savladali predviđene programe, kroz veći broj radionica, izleta, kao i cjelodnevnih druženja.

Zajednica Crnogoraca Split, u Dvorani inžinjera i tehničara grada Splita (13. 7. 2005), uz prisustvo velikog broja svojih članova i gostiju iz Crne Gore, po prvi put, je proslavila Dan Crnogorske državnosti, 13. jul. Goste iz Crne Gore: potpredsjenika Skupštine Crne Gore–*Dragana Kujovića;* predsjednika Matice crnogorske–*Branka Banjevića* i Generalnog sekretara Matice crnogorske–*Marka Špadijera*; kao i predstavnika Splitsko–dalmatinske županije–*Ivana Perkovića;* zamjenika gradonačelnika grada Splita–*Ivana Kuretu;* predstavnike nacionalnih manjina grada Splita: *Madžara, Slovenaca, Bošnjaka;* predstavnike *OESS* iz Splita, te novinare dnevnih listova i lokalnih radio postaja, domaćini su dočekali po starom crnogorskom običaju lozom i priganicama. Otvarajući svečanost predsjednik Zajednice Crnogoraca Splita Borivoje Stević je istakao kako je ovo prvi put da Crnogorci Splita uz zvuke crnogorske himne obilježavaju Dan državnosti Crne Gore. Učesnicima su se obratili uzvanici i gosti iz Crne Gore i Republike Hrvatske, a u sklopu svečanosti predstavljenE su knjige iz izdavačke djelatnosti NZCH u 2005. godini.

Tradicionalna „Perojska fešta“ u organizaciji DPC 'Peroj 1657' u ovom razdoblju (2003–2005.) održana je tri puta. Na njima su, uz učešće brojnih gostiju i uzvanika, obilježene 346, 347. i 348. godišnjica dolaska Crnogoraca u Peroj (temeljem Povelje koja datira iz davne 1657. godine, 21. 7.)

[107] Dragutin Lalović „Junačkom vremenu uprkos“–predstavljanje knjige Vlado VUJOVIĆ *Oriđinali od Nagoste* Kršan 2005.

[108] Opširnije u poglavlju "Internacionalizacija crnogorskog pitanja".

Nastojanje da Dani crnogorske kulture ne budu izraz neke nacionalne posebnosti, još manje ekskluzivizma, već otvoren poziv na zajedništvo cijeloj hrvatskoj kulturnoj javnosti, dobili su potvrdu u Lučindanskim susretima 2005.–Dani crnogorske kulture od 9. 9. do 12. 11. 2005, koji su organizirani pod pokroviteljstvom ministra kulture Republike Hrvatske *mr.sc. Boža Biškupića*. Obiman i zahtjevan program u vremenskom periodu od dva mjeseca uspješno je ostvaren, uz nesebičan angažman članova Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i dijela članova predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Značajnu financijsku pomoć za realizaciju programa Lučindana 2005, kao i ranijih godina, dali su sponzori, članovi Društva, Vijeća i NZCH.

Događanja su započela izložbom dvije mlade akademske slikarice iz Crne Gore, *Natalija Đuranović i Ela Božović*, u galeriji 'Zvonimir' u Zagrebu (9. 9. 2005). Izložba je nakon Zagreba bila organizirana u Rijeci, Peroju, Rovinju, Puli i Karlovcu. U zagrebačkoj Kinoteci (21. i 22. 10.) prikazana su dva nova crnogorska filma *Opet pakujemo Majmune* redateljke Marije PEROVIĆ i *Pogled s Ajfelova tornja* redatelja Nikole VUKČEVIĆA, koji uz film Željka ŠOŠIĆA *Imam nešto važno da Vam kažem*[109]*,* predstavljaju prve igrane filmove koji su se javili u Crnoj Gori nakon petnaestogodišnje stanke. Kao predložak za scenarij filma *Pogled s Ajfelova tornja,* poslužio je roman *Zagrepčanka* poznatog književnika *Branislava Glumca*, koji je i koscenarist filma i koji je bio učesnik na predstavljanju režisera i producenta filma, prije same projekcije (Kuriozitet je da je film krenuo u kino distribuciju krajem rujna, tako je zagrebačka publika imala priliku vidjeti film paralelno s njegovim igranjem u kino dvoranama Crne Gore). U sklopu Dana crnogorske kulture u Zagrebu je 22. listopada s početkom u 17 sati u Crnogorskom domu u Vinogradskoj 17. predstavljena najnovija knjiga, *Vitezovi ništavila* mladog crnogorskog književnika Dragana RADULOVIĆA, koji pripada generaciji crnogorskih postmodernista. O knjizi je govorio poznati književnik *Miljenko Jergović* ističući, kako: *„…Radulović pripada generaciji pisaca koja se paralelno javila u svim državama nastalim raspadom bivše Jugoslavije, a koja je napravila važan književni iskorak k suvremenim svjetskim književnim trendovima, svrativši opet pažnju čitateljske publike širom svijeta na prostore 'slavenskog juga'.*“

U Kongresnoj dvorani Zagrebačkog velesajma 30. listopada održana je završna manifestacija *Lučindanskih susreta*. U uvodnom obraćanju

[109] I ovaj će film u okviru Lučindanski susreti 2006.–Dana crnogorske kulture, biti prikazan u Zagrebu .

predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević, je istaknuo kako je tradicionalno Lučindansko druženje u okviru Lučindanskih susreta–Dana crnogorske kulture, dan predstavljanja bogatstva tradicije i kulture Crne Gore, u Republici Hrvatskoj, podsjetivši na važno događanje u sljedećog godini, organizaciju referendumskog izjašnjavanja za nezavisnu Crnu Goru, dr. Pavićević je pozvao sve prisutne da Dani crnogorske kulture te Lučindansko druženje budu potvrda i poziv trajne participacije Crnogoraca Hrvatske u hrvatskoj kulturi i društvu te izraz njihove želje za europskom, samostalnom Crnom Gorom. Izaslanik ministra mr. Bože Biškupića gospodin Jasen Mesić je u svom obraćanju istakao važnost crnogorske nacionalne zajednice u Hrvatskoj te njenu dobru suradnju sa tijelima vlasti RH, kao i svoju osobnu vezanost za Crnu Goru preko tradicionalnih crnogorskih osobine poštenja, čojstva i junaštva, koje simboliztira boja crnogorske nacionalne zastave, budući da je *„Crnogorska boja crvena, jarka boja i sigurno ima mjesta na paleti boja Europe“*.

Program je nastavljen predstavljanjem knjige *Crnogorski sveci, slave i običaji*, (izdavač: NZCH–dvojezično izdanje), o kojoj su govorili analitičar religije i jedan od osnivača CPC–a *Stevo Vučinić*, istoričar i pravnik *Novak Adžić*, svještenik *Žarko Đurović* te *Danilo Ivezić*. Osvrnuvši se na teški položaj CPC–a u crnogorskom društvu uslijed antidemokratskog i antinarodnog djelovanja SPC–a, koje se između ostalog, manifestira i u aktualnoj devastaciji crkava i manastira u Crnoj Gori, Vučinić je podvukao istorijsku važnost CPC-a u viševjekovnoj borbi Crnogoraca za slobodu i neovisnost, kao i njen inherentno narodni karakter naspram crnogorskom narodnom biću potpuno strane bizantske tradicije naučavanja pravoslavlja od strane SPC-a. Istoričar Novak Adžić ukratko je izložio istorijski razvoj autokefalne CPC, čije je moderno počelo pune autokefalnosti smješteno na kraj 15. stoljeća, kada je Ivan Crnojević napuštajući dotadašnju prijestolnicu Žabljak pred Turcima 1485. podigao Cetinjski manastir kao novo središte Zetske mitropolije. Istaknuvši kontinuitet četiristoljetne autokefalnosti cetinjskih mitropolita, sve do nasilnog ukidanja CPC-a 1920, kako o Pećkoj tako i u kasnijoj Srijemskokarlovačkoj patrijaršiji, Adžić je kao *conditio sine qua non* ponovne pune afirmacije autokefalnosti CPC-a i njenog ustavno-pravnog utemeljenja poduvukao potrebu osamostaljenja Crne Gore. Svještenik Žarko Đurović, sekretar CPC-a i priređivač pregleda crnogorskih svetitelja i slava u spomenutoj knjizi, istaknuo je kako će slobodno ispovjedanje vjere u Crnoj Gori, kao i sloboda njenih građana zaživjeti tek s uspostavom neovisne crnogorske države.

Svečani dio programa završen je koncertom mlade crnogorske mezzosopranistice *Amande Stojović*, uz pratnju *Danijela Cerovića*–gitara i nastupom

pjevačkog društva 'Montenegro' iz Zagreba te folklornom grupom Društva perojskih Crnogoraca 'Peroj 1657', koja je izvela splet tradicionalnih crnogorskih plesova. Posebnu cjelinu činio je nastup folklornih društava 'Morača' i 'Izvor' iz Kranja, s tradicionalnim crnogorskim, i muslimanskim plesovima iz sjeverne Crne Gore (Plava i Gusinja), pokazujući na ovaj način stav NZCH prema matičnoj domovini Crnoj Gori kao europskoj državi na građanskim principima.

Završno događanje Dana crnogorske kulture u 2005. organizirano je u novootvorenim prostorijama Crnogorskog doma u Trnjanskoj c. 35 (prostoru dobijenom od Grada Zagreba za potrebe, tri subjekta, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, NZCH i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb[110]) predstavljanjem knjige Vesne RATKOVIĆ *Iskustva mladosti* (izdavač: NZCH i Zajednica Crnogoraca Split) o kojoj su osim autorice govorili publicista *Duško Marović–Čizmić* i *Danilo Ivezić*. Stihove iz knjige recitirala je *Jelena Knežević*.

Program kulturnog amaterizma u periodu 2003–2006. u najvećoj mjeri je realiziran kroz izložbe u prostorima u kojima je sjedište udruženja članica NZCH. Izložbe su održali: *Nada Vojnović-Musić*, *Slobodankla Boba Gluhak* (dvije izložbe), *Ksenija Rihter-Pušić* i *Zoran Pušić*, *Nedeljko Jelić*, *Nives Misoni*, *Joža Cmrok*, *Galja Kljaić*, *Andrea Antunović*, *Mirem Đimšita*, *Autorska škola 'Agora'*(deset autora), *Zorica Vukadinović–Gudlek*, *Branimir Lončarević*, *Hrvoje Puškarić*, *Mirko Stojić*, *Vukadin Zečević* (filatelija, numizmatika, kartografija), *Božidar Đurović* (dvije izložbe), Izložba grbova–*Bili su na Cetinju*, *Autorska škola 'Agora'* (devet autora), *Darko Pavić–Dajka* (karikature), *Istra Lazarić–Toner*, *Vlatko Gilić* (galerija Nova), *Miroslava Kuba* i *Ivan Kosmac*.

Na VI, VII. i VIII. manifestaciji Kulturno stvaralaštvo nacionalnih manjina, u organizaciji Savjeta za nacionalne manjine RH, održavane krajem godina u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog, crnogorsku nacionalnu manjinu u Republici Hrvatskoj predstavljala je folklorna i pjevačka grupa DPC 'Peroj 1657'.

Druženja u sjedištima udruga, Splitu, Rijeci, Puli i Zagrebu, u povodu blagdana (Badnjak, Božić, Uskrs/Vaskrs), organizirana su kao obiteljska i iz godine u godinu postaju masovnija.

Završetak 2005. godine obilježen je Tribinom *„Europska budućnost Crne*

[110] Prostor je u službenoj upotrebi od veljače 2006.

Gore" u organizaciji Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH u Novinarskom domu u Zagrebu (2. 12. 2005.) na kojoj su brojnom auditoriju, aktualnu političku situaciju, vezanu uz probleme državno pravnog statusa Crne Gore, izložili koordinatori Pokreta za nezavisnu evropsku Crnu Goru *Branko Lukovac, Rade Bojović i Muhamed Spuza,* te svećenik župe Dobrota u Boki i poznati crnogorski intelektualac *Don Branko Sbutega*. U ime organizatora prisutne je pozdravio *prof.emer.dr.sc. Veselin Simović*. Tribini su prisustvovali među ostalima: *Luka Bebić,* potpredsjednik Hrvatskog sabora; *Vladimir Lončarević,* izaslanik Predsjednika Republike; *Aleksandar Tolnauer,* predsjednik Savjeta za nacionalne manjine; *Marin Geršković,* predstavnik OESS; *Mirko Marković,* pomoćnik ministar znanosti obrazovanja i športa RH; *Ivan Leko,* prvi tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija; *Slavko Kojić,* član poglavarstva Grada Zagreba; *Nikola Bukilica,* ministar savjetnik u Ambasadi DZ SiCG; *Duško Mrdović,* generalni konzul DZ SiCG u Rijeci; predstavnici brojnih udruženja, Matice crnogorske, htvatskih medija i drugi. Moderator skupa je bio *prof.dr.sc. Dragutin Lalović.*

Govoreći o važnosti rješavanja državnopravnog pitanja Crne Gore za stabilnost cijele regije, Branko Lukovac, je akcent stavio na nepostojanja alternative samostalnoj i europskoj Crnoj Gori. Ustvrdivši kako se postojeća DZ SiCG nije pokazala mostom povezivanja dviju država koje je tvore, kako su očekivali Europski krugovi. Uvodno je zahvalio Koordinaciji i NZCH na mogućnosti da se hrvatskoj javnosti pobliže predstavi aktualni crnogorski put ka punoj državnosti, podršci na putu Crne Gore ka nezavisnosti, istaknuvši u tom smislu primjeren rad NZCH u minulom periodu na zadaći građenja mostova povjerenja između Hrvatske i Crne Gore.

Krenuvši od konteksta njezine istorije u svijetlu višestrukih civilizacijskih utjecaja koju je povijest ostavila na licu Crne Gore, od njene multinacionalne datosti preko slobodarske tradicije u minula tri stoljeća do utrnuća njene državne samostalnosti prolaskom kroz okvire dvije Jugoslavije, tragičnog rata na ex–jugoslavenskim prostorima i tragične crnogorske uloge u tim događanjima, *Don Branko Sbutega* je na kraju izveo nadahnuti lirski ekspoze njena sadašnjeg političkog i društvenog trenutka uz toplu nadu u što skoriji ulazak Crne Gore u porodicu europskih država.[111] Moderator Tribine *prof. Lalović* zaključio je kako vjeruje da iskazuje osjećanje svih prisutnih, da su izlaganja uglednih predstavnika Pokreta i gostiju iz Crne Gore svjedočanstvo njihove političke zrelosti velike zadaće koja je pred njima.

[111] Obraćanje Don Branka Sbutege, naslova, „Konačno doživjeti neovisnu Crnu Goru" – objavljujemo u cijelosti u poglavlju "Internacionalizacija crnogorskog pitanja".

1.6. 2006–2011

Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske su u povodu teške željezničke nesreće, koja se dogodila u Crnoj Gori[112] (u mjestu Bioče), izdali slijedeće saopćenje:

> *„Crnogorke, Crnogorci i prijatelji Crne Gore!*
>
> *Teška željeznička nesreća koja se dogodila 23. 1. 2006. nadomak Podgorice imala je tragične posljedice–desetke poginulih i preko dvije stotine povrijeđenih.*
>
> *U želji da se barem dijelom ublaže razmjere ove tragedije, Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske pokrenule su akciju prikupljanja novčanih priloga za pomoć porodicama poginule i povrijeđene djece…"*

Poziv su potpisali u ime Koordinacije predsjednik *prof. emer. dr. sc. Veselin Simović* a u ime NZCH predsjednik *dr. sc. Radomir Pavićević*. Otvoren je i posebni žiro račun na koji su pojedinci, tvrtke i institucije mogle uplatiti sredstva (akcija je trajala do 1. 3. 2003). Upućeni su telegrami saučešća Vladi i Ministarstvu vanjskih poslova Crne Gore uz ponudu za svu moguću pomoć koju Crnogorci Hrvatske mogu pružiti postradalima. Uspješno provedena akacija rezulturala je iznosom od 460.545,50 kn (cca 63.000,00 €) prikjupljenih sredstava. Pozivu su se odazvala gradska poglavarstva Grada Zagreba, Splita i Pule, veliki broj tvrtki i pojedinaca (popis svih donatora objavljen je u *Crnogorskom glasniku* br. 37, dnevnim listovima u Crnoj Gori: *Pobjeda* i *Vijesti* i na web stranici www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr). Prikupljena sredstva su prebačena na ž.r. solidarnosti 'Komercijalne banke' Podgorica uz napomenu da su namijenjena *„porodicama poginule i povrijeđene djece".*[113]

U siječnju 2006. u Puli je svečano otvoren Dom Crnogoraca, prostorije za rad Zajednice Crnogoraca Pule, uz prisustvo uzvanika i gostiju iz Grada Pule, Vodnjana, Istarske županije, predstavnike udruga i vijeća crnogorske nacionalne manjine iz Rijeke, Rovinja, Zagreba i Peroja, te generalnog konzula DZSiCG. Prostor dodijeljen od strane Grada Pule, uređen je i

[112] U teškoj željezničkoj nesreći kod Biča (u blizini Podgorice) na pruzi Bijelo Polje- Bar 23. 1. 2006. poginulo je 46 osoba (šestoro djece), a 236 je povrijeđeno. To je najteža željeznička nesreća u crnogorskoj povijesti.

[113] Faksimil dopisa zahvale Vlade Republike Crne Gore objavljujemo u poglavlju DOKUMENTA

osposobljen za korištenje većim dijelom sredstvima donatora, pojedinaca i tvrtki. U sklopu svečanosti Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Pule i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Istarske županije potpisali su sporazum o pristupanju Koordinaciji vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, time su sva izabrana vijeća (na izborima 2003.) pristupila Koordinaciji.

Mjesec dana kasnije u veljači 2006. u Zagrebu je službeno otvoren novouređeni prostor Crnogorskog doma u Trnjanskoj cesti 35, osposobljen za rad i programske aktivnosti Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb. Sredstva za uređenje prostvora većim dijelom je osigurao Grad Zagreb. Ulaskom u novi prostor, ranije korišteni, u Vinogradskoj 17, je vraćen službama Grada.

Uz *Crnogorski glasnik* i *Ljetopis crnogorski* prostor informiranja, kao programka cjelina, je obogaćen, u elektronskoj formi, otvaranjem dvije web stranice, NZC Rijeka i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.[114]

Određivanje datuma održavanja referenduma u Crnoj Gori (za 21. 5. 2006.) usmjerio je veći dio aktivnosti NZCH, udruga članica i vijeća. U Otvorenom pismu iseljenicima u svijetu, Koordinator Pokreta za nezavisnu evropsku Crnu Goru, Marko Špadijer piše: *„Konačno smo pred raspletom državnog pitanja Crne Gore, Referendum je raspisan, plebiscit će se održati 21. maja, pitanje je sročeno, obezbijeđen je međunarodni legitimitet buduće odluke… Ostaje obaveza ove generacije da na referendumu pobijedi sa preko 55% glasova. Dostići cifru od 55% neće biti nimalo lako i zato je svaki glas za Crnu Goru dragocjen i sve napore u narednim danima treba usmjeriti u pravcu postizanja optimalnog rezultata i pobjede na referendumu…"*[115]

Tako je ususret referendumu u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko–goranske županije, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeka i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, 25. ožujka u Rijeci organizirana glazbeno–scenska manifestacija *„Crna Goro ljubav ti je ime"* uz učešće brojnih uzvanika i gostiju iz Crne Gore i Republike Hrvatske. U povodu manifestacije gradonačelnik Rijeke *Gojko Obersnel* je upriličio prijem za uzvanike iz Crne Gore, predstavnike vijeća i NZC Rijeka. Na tribini koja je bila sastavni dio manifestacije učestvovali su akademik *Radoslav Rotković* s temom: *'Stvaranje i razvoj crnogorske nacije'* i *Čedomir Drašković* s temom: *'Međunarodno priznata, samostalna i evropska Crna Gora, kao uslov opstanka crnogorske nacije'*. U završnom dijelu, u kulturno zabavnom programu, učestvovali su brojni umjetnici iz Crne Gore i Hrvatske (grupa *'Putokazi'*, glumci *CNP* iz Podgorice, plesna grupa *'Solletiko'* iz Bara, solista *Rade Račić*, *DPC 'Peroj 1657'*, pjevačka grupa *'Montenegrine'* iz Rijeke) s jasnom porukom „Pod svoje nebo, na okup, oko svog sunca Crnogorci".[116]

Drugo veliko događanje ususret referendumu održano je u Zagrebu, gdje je u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u Novinarskom domu, uz prisustvo velikog broja uzvanika i gostiju, 22. 4. 2006. predstavljena knjiga akademika Mijata ŠUKOVIĆA *Novovjekovna država Crna Gora, stvaranje razvoj i iskušenja* (izdavač Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba). O knjizi su uz autora govorili, akademik *Dušan Bilandžić,* akademik *Dragan Vukčević,* prof. dr. sc. *Đorđr Borozan,* prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* i prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*.

> *„…Obiljem građe, razinom argumentacije, analitičkim prikazom i kritičkim vrednovanjem cjeline procesa izgradnje crnogorske moderne države, knjiga kademika Mijata Šukovića 'Novovjekovna država Crna Gora-stvaranje, razvoj i iskušenja', neodoljivo nas navodi na produbljeno razumijevanje temeljnih političkih procesa u Crnoj Gori, u toku dva stoljeća, a naročito u ključnom State-Building razdoblju od Petra I do Nikole I Petrovića (od njezinih početaka, do njezina ukidanja, od kraja 18-tog stoljeća do kraja I. svjetskog rata)….Poruka je ove jedinstvene crnogorske povijesti jedinstvena: crnogorski građani ne grade svoju političku subjektivnost nužno u suglasju s (vlastitom) državom. Jer Crnogorci su i prije države (moderne) bili ono što po državi (demokratskoj) na njezinu najvišem stupnju tek trebaju i mogu biti! Uspomena na herojske republikanske dane, na znamenita narodna zborovanja građana-vitezova, baca tešku sjenu na samu državu, kao instrument normalizacije i pacifikacije političkog i društvenog života…"*–prof. dr. sc. Dragutin Lalović.

Početkom 2006. godine (24. 3.) u Crnogorskom domu u Zagrebu formirana je prva udruga mladih Crnogorki i Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, pod imenom 'Đetići'[117] a s ciljem, kako je istaknuto na osnivačkoj sjednici, okupljanja mladih Crnogorki i Crnogoraca iz cijele Hrvatske na njegovanju

[114] www.montenegro.hr (kasnije promijenjena u www.nzc-rijeka.hr) ; www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

[115] Marko Špadijer „Otvoreno pismo crnogorskom iseljeništvu", Podgorica 9. 3. 2006.

[116] Širi prikaz manifestacije objavljen je u *Nacionalna zajednioca Crnogoraca Rijeka Monografija 1995-2010,* Rijeka 2010.

[117] Za predsjednicu je izabrana Vesna Ratković.

i očuvanju nacionalnog identiteta te suradnje s udrugama mladih drugih nacionalnih manjina. Do punog organizacionog i programskog uobličavanja dodgovoreno je da Društvo 'Đetići' djeluje u okviru Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb.[118] Društvo je uspješno organiziralo određeni broj događanja, a članovi Društva su u narednim godinama redovito birani u: Predsjedništvo Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. No prvotna ideja da budu formirani kao samostalna organizaciona i programska cjelina nije ostvarena.

Petogodišnja suradnja i zajednička programska aktivnost NZCH i HGD CG obilježena je (1. 4. 2006.) predstavljanjem knjige *Život i djelo Vladislava Brajkovića II,* u Perastu, rodnom mjestu akademika Brajkovića. U Muzeju Grada Perasta predstavljanju su prisustvovali: *Ivan Leković* i *Aleksandar Bogdanović,* izaslanici Predsjednika Republike Crne Gore; Monsinjor *Ilija Janjić,* biskup kotorski; *Marija Ćatović,* gradonačelnica Grada Kotora; dr. sc. *Miloš Milošević,* admiral Bokeljske moranarice; *Branko Banjević,* predsjednik Matice crnogorske; Akademik *Mijat Šuković; Niko Kondanarij,* predsjednik Bokeljske mornarice; prof. dr. sc. *Dragutin Lalović,* član Savjeta za nacionalne amnjine RH; prof. dr. sc. *Milorad Drašković,* dekan Fakulteta za pomorstvo u Kotoru. Prije početka predstavljanja, sudionicima je prikazan dokumentarni film o Vladislavu Brajkoviću. U ime izdavača učesnicima su se obratili dr. sc. *Radomir Pavićević* (NZCH) i dr. *Ivan Ilić* (HGD CG). O knjizi i akademiku Brajkoviću govorili su: prof. dr. sc. *Aleksandar Bravar,* prof. dr. sc. *Nebojša Vučinić i* prof. dr. sc. *Marija Radulović* (rođakinja akademika Brajkovića) koja je ujedno bila i domaćin skupa.

U povodu izdavanja knjige sabranih pripovijetki Nikole M. LOPIČIĆA *Moja zemlja* (izdavač NZCH i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb) u Crnogorskom domu u Zagrebu 5. svibnja 2006. organizirana je književna tribina na kojoj je predstavljeno književno djelo *Nikole*, *Đorđija* i *Vuka Lopičića*, s naglaskom na novoizašlu zbirku pripovijedaka *Moja zemlja*. U predstavljanju su učestvovali književnik *Vuk Krnjević,* prof. dr. sc. *Dušan Marinković,* dr. sc. *Đorđe Lopičić,* urednik knjige *Danilo Ivezić* i moderator tribine prof. dr. sc. *Dragutin Lalović.* Izdavanje ove knjige je, uspješan, pokušaj izvlačenja iz zaborava jednog od vrsnih crnogorskih književnika, pripovijedača, međuratnog perioda Nikole M. Lopičića,

[118] Osim prostornih i financijskih uvjeta za rad Društva 'Đetići' osigurani su i tehnički uvjeti, od strane Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, za realizaciju programa budući da su u okviru društva formirane dvije sekcije: Filmska i Dramska.

za koga je crnogorski pjesnik Aleksandar Leso Ivanović napisao: „*Sa mnom druguje jedino munja/vjetar i kiša i magla siva/zaboravili su davno, Punja,/i tebe mrtva i mene živa…*“[119]

„21. maj 2006! Dan rađanja nove, suverene, evropske Crne Gore. Dan kada je Crna Gora najzad povjerovala da može biti ono što mora biti, što je u povijesti bila i i što je opet htjela biti: svoja na svome. Dan kada je završena mučna agonija za nju predugog XX. stoljeća (od prvog do posljednjeg balkanskog rata)… U crnogorskoj kolektivnoj memoriji referendumski 21. maj 2006. bit će za vazda uklesan kao jedinstveni povijesni datum političke sinteze patriotske strasti i demokratskog uma, cementiran čvrstim uvjerenjem i nepokolebljivom voljom crnogorskih građana da napokon budu istinski subjekti vlastite sudbine…“[120] Povijesnom referendumskom odlukom, pripadnici crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj, a i širom svijeta, dobili su važan oslonac, matičnu državu, u ostvarivanju suštinske zadaće očuvanja kulturnog i nacionalnog identiteta. Referendumsko *DA* nezavisnoj Crnoj Gori posebno je svečano proslavljeno u svim udruženjima članicama NZCH. Svečana sjenica Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH i Skupštine Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, povodom proglašenja nezavisnosti i Dana državnosti Crne Gore, održana je 7. srpnja 2006. u Starogradskoj vijećnici u Zagrebu.

Pored domaćina, svečanosti su prisustvovali brojni gosti iz političkog života Republike Hrvatske i Republike Crne Gore, predstavnici diplomatskog kora, javne ličnosti, mnogobrojne Crnogorke i Crnogorci, prijatelji Crne Gore. Među uzvanicima su bili: izaslanik predsjednika Republike Hrvatske *Vladimir Lončarević*; potpredsjednik Hrvatskog Sabora *Luka Bebić*; potpredsjednici Skupštine Republike Crne Gore *Dragan Kujović* i *Rifat Rastoder;* veleposlanik Republike Bi u RH *Aleksandar Dragičević*; potpredsjednica Gradske skupštine Grada Zagreba *Tatjana Holjevac*; potpredsjednik Gradske skupštine Grada Zagreba *Miroslav Rožić*; zamjenik gradonačelnika Grada Zagreba *Ivo Jelušić*; predsjednik Matice crnogorske *Branko Banjević*; generalni sekretar Matice crnogorske *Marko Špadijer*; generalni direktor RTCG *Radovan Miljanić*; predsjednik mješovitog međunacionalnog odbora u Ministarstvu vanjskih poslova RH *Slavko Leban*; direktor Centra za iseljenike Vlade Republike Crne Gore *Milan Vukčević*; potpredsjednik Matice crnogorske *Novica Samardžić*; član Poglavarstva Grada Zagreba *Slavko Kojić*; pročelnik Ureda gradonačelnika Grada Zagreba *Marijan*

[119] Aleksandar Leso IVANOVIĆ *Žalba mrtvom drugu* (Dragoj sjeni književnika Nikole-Punje Lopičića)

[120] Dragutin LALOVIĆ *Ljetopis crnogorski br. 3, god. 2006/2007.*–Uvodnik- 21. maj 2006.

Maras; predstavnici veleposlanstava u RH: *Ruske federacije, Srbije, Poljske i Francuske*; Predsjednik Bokeljske mornarice 809. u Zagrebu *Josip Giurović*; crnogorski umjetnici u Republici Hrvatskoj *Dimitrije Popović, Veljko Bulajić*; predsjednici vijeća nacionalnih manjina Grada Zagreba kao i brojni drugi gosti. *„Neka smo i to dočekali!"*–rijeći su kojima su u ime domaćina goste pozdravili prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović* i dr. sc. *Radomir Pavićević*. S crnogorskom nezavisnošću *„…započinje novo razdoblje postojanja i djelovanja hrvatskih Crnogoraca, njihove Nacionalne zajednice i njihovih vijeća, u hrvatskom demokratskom i pluralističkom ambijentu… Odsada, mi crnogorski iseljenici imamo i stameni oslonac za cjelovito definiranje i provedbu naših programa i zadaća u suverenoj, pravnoj i politički odgovornoj matičnoj državi Crnoj Gori…"*[121]

Učesnicima Svečane sjednice obratili su se i Vladimir Lončarević, Luka Bebić, Dragan Kujović, Rifat Rastoder, Tatjana Holjevac, Branko Banjević, Ivo Jelušić, Radovan Miljanjić. U muzičkom programu nastupili su crnogorski gitaristi *Srđan Bulatović i Darko Nikčević.*

Ozračje stečene nezavisnosti obilježilo je i naredne dvije velike manifestacije Petrovdan i Lučindan, u okviru kojih su u 2006. godini, zadnji put, održani i Dani crnogorske kulture.[122]

Petrovdanski sabor 2006.–Dani crnogorske kulture, u organizaciji Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka kao višednevna manifestacija, održani su od 11. 7. do 15. 7. Počelo je otvorenjem izložbe (11. srpnja) akademskog slikara mr. sc *Nikole Simanića* iz Podgorice u Galeriji 'Montenegrina' u Rijeci. Nastavljeno slijedeći dan (12. srpnja) tradicionalnim Trinaesto-julskim šahovskim turnirom. Dan državnosti Crne Gore obilježen je predstavljanjem knjige (13. srpnja) *Istorija Crne Gore* autora: dr. sc. Živka ANDRIJAŠEVIĆA i prof.dr.sc. Šerba RASTODERA koji su i govorili na njenom predstavljanju. U prostoru stare tvrđave Trsata, održano je *"Crnogorsko večer"* (14. srpnja) uz učešće pjevačke grupe '*Assa voce'* iz Podgorice. Središnji događaj Sabora Crnogoraca održan je 15. srpnja u Kršanu, kojem je prethodilo tradicionalno polaganje vijenaca na spomen obilježje podno Male Učke. Pozdravljajući učesnike Petrovdana, generalni sekretar Matice crnogorske Marko Špadijer reče: *„…Došli smo iz Podgorice da s vama podijelimo radost, što je naša domovina Crna Gora obnovila državni suverenitet. Došli smo na mjesto na kome smo se zajedno zavjetovali da će slijedeći Petrovdan Crna Gora slaviti kao nezavisna država. Neka nam je srećna demokratska, međunarodno priznata i europska Crna Gora. Obraćam vam se u ime Pokreta za nezavisnu europsku Crnu Goru, ovaj je Pokret okupio sve suverenističke snage, obavio svoj dio posla, izvršio historijski zadatak i prestao da postoji. Pozdravljam vas u ime Matice crnogorske pred kojom stoji još mnogo posla na izgradnji modernog crnogorskog kulturnog identiteta. Vjetar Učke nije rastjerao riječi koje smo ovdje izgovarali, moj prijatelj Branko Banjević i ja, prenoseći poruke Matice crnogorske 2003, 2004. i 2005. godine. Odavde smo se vraćali kući ohrabreni saznanjem da smo zajedno. Osjeća se da svuda gdje živi naš čovjek prostire se demokratski civilizovan front borbe za dostojanstvo Crne Gore. Ovdje u Hrvatskoj je taj front bio postojan snažan i osmišljen, prednjačio organizacijom, snagom, emocijama i uvjerenjem da je vječna i neuništiva Crna Gora. Takvi ste bili cijelo vrijeme, takvi ste i danas! Demokratska Crna Gora zna za vaš rad i odanost toj ideji, zna za vaše organizacije i najistaknutije vaše ljude. Zato će vam biti uvijek zahvalna…"* Petrovdanski sabor i druženje završio je kulturnim programom u kojem su učestvovali: pjevačke grupe 'Assa voce' i 'Jeka primorja', pjevačica Marina Perazić, pjevački zborovi 'Montenegro' i 'Montenegrine', DPC 'Peroj 1657' i Zavičajno društvo Plava i Gusinja 'Izvor'.

Ljetna škola 'Montenegrina' 2006. održana je od 16. do 29. srpnja u Crikvenici (Pansion 'Ana') s dvadeset polaznika, učenika osnovne škole kao i učenika prvog, drugog i trećeg razreda srednje škole. Polaznici škole su bili u gosti iz Crne Gore, djeca stradalnici željezničke nesreće na Bioču početkom 2006. Nastavni program iz predmeta crnogorski jezik i književnost, kulturno stvaralaštvo i običaji Crne Gore, istorija i geografija (Crne Gore) u cijelosti su realizirani većinom kroz radionice, obogaćeni druženjima i izletima u Pulu, Rijeku, Peroj i Šilo (na otoku Krku).

Na otoku Gospe od Škrpjela kod Perasta 29. srpnja 2006. otkrivena je bista pjesniku Franu Alfireviću u povodu 50–te obljetnice njegove smrti, a u organizaciji Hrvatskog građanskog društva Crne Gore. Uz prigodni recital, glazbeni program i film HRT o Franu Alfireviću, predstavljena je i knjiga *Odabrane pjesme i proza* Frana ALFIREVIĆA, iz biblioteke *Plodovi veza*–projekt suradnje Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Hrvatskog građanskog društva Crne Gore koji su i izdavači knjige. O knjizi su govorili dr. *Ivan Ilić*, *Tripo Shubert i* dr. sc. *Miloš Milošević,* a u programu predstavljanja su učestvovali i *Dragica Tomas*, *Rade Perković*, *Dubravka Jovanović*. Pokrovitelj manifestacije je bila Općina Kotor i Poglavarstvo Grada Zagreba.

[121] Radomir Pavićević, Uvodna riječ na svečanoj sjednici Koordinacije vijeća crnogorske naciuonalne manjine na području RH i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, 7. 7. 2006.

[122] Manifestacija Dani crnogorske kulture će se od 2007. odvijati tokom cijele godine i u različitim mjestima.

Miodrag Vlahović ministar vanjskih poslova Republike Crne Gore, u okviru službenog boravka u Zagrebu, 9. 9. 2006. godine, posjetio je Crnogorski dom u Trnjanskoj c. 35. Susretu su osim, predsjednica Vijeća, Nacionalne zajednice i Društva, prisustvovali i Crnogorke i Crnogorci iz Zagreba. Gospodin Valhović je upoznao prisutne s političkom situacijom u Crnoj Gori s osvrtom na predstojeće parlamentarne izbore (10. rujna), kao i o odluci Vlada Republike Crne Gore da se za ambasadora Crne Gore u Republici Hrvatskoj imenuje Branko Lukovac.

Povratkom Crne Gore na međunarodnu scenu u statusu međunarodno priznatih država, došlo je i do nužnih promjena u načinu organizacije i karakteru odvijanja dijela programskog djelovanja NZCH. To je bila tema redovne godišnje Skupštine NZCH održane 23. 9. 2006. godine u Rijeci:„*… dobili smo i treći oslonac koji nam je nedostajao, suverenu i međunarodno priznatu državu Crnu Goru. Na tom programu smo radili proteklih pet godina, pa je došlo vrijeme da se prioritetno okrenemo sami sebi i radu u sredinama u kojima živimo…*“

„Dosadašnji način organizacije Dana crnogorske kulture, zgusnuta zbivanja u jednom mjesecu u sklopu Petrovdana i Lučindana treba promijeniti i manifestaciju organizirati tokom cijele godine i u više gradova. Program s više cjelina (filmske projekcije, književne večeri, umjetničke izložbe, koncerti, kazališne predstave i sl.), u okviru kojih će se javnosti Republike Hrvatske kompleksnije i kvalitetnije predstaviti dosezi suvremene crnogorske kulture, kroz afirmirane autore, mlade stvaraoce, kao i one koji su na početcima svog umjetničkog stvaranja“–zaključak je Skupštine koji će odmah, početkom 2007, krenuti s realizacijom.

Skupština je usvojila novi Statut, u kojem se u članku 1. stavak 2. kaže: *„Nacionalna zajednica je savez udruga koje su osnovane i djeluju na teritoriji Republike Hrvatske, a kojima je cilj zaštita i unapređivanje interesa građana Republike Hrvatske crnogorske nacionalnosti u očuvanju crnogorskog nacionalnog identiteta, crnogorskog jezika, crnogorske kulture, književnosti i umjetnosti, kao i njegovanju i očuvanju crnogorsko–hrvatskih odnosa.“* U daljnjem tekstu Statuta je uređeno da: Sve članice NZCH, bez obzira na veličinu, u predstavljanju na Skupštini, kao najvišem tijelu, imaju isti broj delegata (po pet iz svake udruge); Mandat tijelima NZCH traje četiri godine; Broj članova Predsjedništva NZCH iz udruženja ovisi o broju članova tog udruženja. Skupština je potvrdila odluku Predsjedništva NZCH o neprihvaćanju zahtjeva za prijemu u NZCH novoosnovanog udruženje u Rijeci uz obrazloženje (koje su dostavili vijeća, Grada Rijeke i Primorsko–goranske

županije, kao i NZC Rijeka) da bi u slučaju prihvaćanja ovog zahtjeva to značilo razbijanje i usitnjavanje ionako malog broja Crnogoraca u Republici Hrvatskoj.[123]

U prioritetne zadatke narednog perioda Skupština je postavila:

–Nastavak i dovršenje demokratske strukturu Zajednice kroz osnivanje udruženje u sredinama u kojima postoje uvjeti za to (naglasak na one u kojima po odrednicama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina imamo pravo izbora članova vijeća i predstavnika).

–Usklađivanje aktivnostimia vijeća i udruge na realizaciji zajedničkih programskih aktivnosti bez preklapanja i u skladu s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina s bitnom odrednicom da financijska sredstva ne smiju biti prebacivana s vijeća na udruge i obratno.

Već tradicionalno, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb su u okviru Lučindanskih susreta 2006. organizirali Dane crnogorske kulture. Manifestacija je održana pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Ministarstva kulture i medija Republike Crne Gore. Čime je nastavljena tradicija prethodnih manifestacija da se organiziraju pod visokim pokroviteljstvom pojedinaca i državnih institucija Republike Hrvatske. Nizom događanja, kojima je NZCH obilježila i 15-tu godišnjicu svoga osnivanja i djelovanja, u periodu od 30. 9. do 6. 11. 2006, javnosti Hrvatske su predstavljeni, književnici, muzičari, slikari–crnogorski suvremeni umjetnici. 30. 9. u Crnogorskom domu–Trnjanska 35. otvorena je Izložba fotografija: „*Crna Gora u magičnom oku princeze Ksenije*“ u kojoj je prikazan dio crnogorske povijesti istrgnut od zaborava, Crna Gora s kraja XIX. i početka XX. vijeka zabilježena okom i filmskim aparatom princeze Ksenije. 7. 10. u Maloj koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog priređen je koncert mladog crnogorskog pijaniste Bojana Martinovića. 15. 10. u Kino dvorani Tuškanac u okviru Dana crnogorskog filma prikazan je film *'Imam nešto važno da vam kažem'*–redatelja Željka SOŠIĆA (time su sva tri novosnimljena crnogorska filma predstavljena javnosti u Hrvatskoj). 21. 10. u Crnogorskom

[123] Nakon što nije prošao u izborima, na Skupštini, za člana Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, Ivan Brajović osniva novu udrugu 'Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Rijeka i podnosi zahtjev za prijem u NZCH. Predsjedništvo NZCH je na svom sastanku 18. 3. 2006. na prijedlog i obrazloženje Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeke (predsjednik Ljubo Radović), Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije (predsjednik Čedomir Janković) i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, zahtjev odbilo.

domu u Zagrebu organizirano je Književno večer na kojoj su predstavljeni suvremeni crnogorski književnici Dragan RADULOVIĆ s romanom *Auschwitz cafe* (izdač: Antibarbarus i NZCH) i Pavle GORANOVIĆ s knjigom pjesmama *Knjiga privida*. Na predstavljanju su govorili *Albert Goldstein*, *Miljenko Jergović*, *Branko Čegec*, *Ivica Prtenjača*. Moderator večeri je bio *Danilo Ivezić*. 26. 10. u galeriji 'Zvonimir' u Zagrebu otvorena je izložba slika akademskog slikara mr.sc. *Nikole Simanića*. Otvorenju je prisustvovao veliki broj gostiju i uzvanika. 28. 10. u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog Velesajma održana je centralna manifestacija 'Lučindanski susreti 2006.–15. godina NZCH', s nizom događanja, predstavljanjem knjiga, recitalom, muzičkim i kulturnim programom, dodjelom priznanja, uz učešće *Amande Stojović* i *Danijela Cerovića*, (mezzosopran i gitara), zborova *'Montenegro'* iz Zagreba i *'Montenegrine'* Rijeke, DPC *'Peroj 1657'*, Zavičajnog društva Plava i Gusinja *'Izvor'* iz Kranja. Centralnoj svečanosti prisustvovali su uzvanici: izaslanik predsjednika Redsjednika Hrvatske *Vladimir Lončarević*, izaslanik gradonačenika Grada Zagreba, pokrovitelja manifestacije, *Duško Ljuština*, *Aleksandar Tolnauer*, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, *Jadran Antolović*, tajnik Ministarstva kulture Republike Hrvatske, *Sergio Bernić*, dožupan Istarske županije, *Elida Ružić*, član poglavarstva Primorsko–goranske županije, *Branko Banjević*, predsjednik Matice crnogorske, *Marko Špadijer*, generalni sekretar Matice crnogorske, *Tripo Schubert*, potpredsjednik HGD CG, kao i mnoge Crnogorke, Crnogorci, prijatelji Crne Gore, gosti iz Kranja i Ljubljane. Predstavljene su dvije knjige iz izdavačke djelatnosti NZCH *Crnogorska moderna* urednik Branko BANJEVIĆ (izdavač NZCH i Matica crnogorska) i *Odabrane pjesme i proza Frana Alfirevića* (izdavač NZCH i HGD CG). O knjigama su govorili *Branko Banjević* i *Marko Špadijer*. Govoreći o knjizi *Crnogorska moderna* urednik *Branko Banjević* je istakao da ova svojevrsna antologija predstavlja najbitnije i najvrednije od crnogorskih pjesnika Rista Ratkovića, Mirka Banjevića, Radovana Zogovića, Janka Đonovića, Stefana Mitrovića i Aleksandra Lesa Ivanovića. Pjesme uvrštenih autora govorili su članovi udruženja mladih 'Đetići': *Snježana Novićević*, *Jelena Novićević*, *Danilo Bunčić* i *Viktor Ucović*, kojima se s izabranim stihovima, iz druge predstavljene knjige, *Odabrane pjesme i proza Frana Alfirevića* pridružio Branko Banjević.

Na centralnoj manifestaciji, cijeneći doprinose pojedinih institucija u Republici Hrvatskoj i Republici Crnoj Gori, a u povodu 15 godina djelovanja i rada Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, dodijeljena su priznanja: *Predsjedniku Republike Hrvatske; Ministarstvu kulture Republike Hrvatske; Gradu Zagrebu; Savjetu za nacionalne manjine Republike Hrvatske; Uredu za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske; Gradu Rijeci; Gradu Splitu; Gradu Puli; Gradu Vodnjanu; Istarskoj županiji; Primorsko–goranskoj županiji; Ministarstvu kulture i medija Republike Crne Gore; Matici crnogorskoj i Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore.*

U Maloj koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog održan je klavirski koncert *Kosane Radojević*, kao završni dio manifestacije Dana crnogorske kulture. Istinski ljubitelji Beethovena, Chopina, i Schumanna su 6. 11. 2006. uživali u izvedbi Kosane Radojević, za koju je pokojni Don Branko Sbutega rekao: „*…uvijek me iznenadi obzirom da djeluje zaista vrlo ženstveno, a svira tako muški…*“

Izaslanstvo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske predalo je 9. 11. 2006, Priznanje predsjedniku Republike Hrvatske *Stjepanu Mesiću*, dodijeljeno u povodu 15–te godišnjice osnivanja i djelovanja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (zbog službene spriječenosti predsjednik Mesić nije prisusutvovao svečanosti). Priznanje je dodijeljeno u znak zahvalnosti za promicanje ljudskih prava, pomoć u organizaciji i djelovanju crnogorske nacionalne manjine i razvoju dobrosusjedskih odnosa Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Delegaciju NZCH činili su: predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. *Radomir Pavićević*, predsjednik Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović* i član Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*.

Kvalitetna izdavačka djelatnosti, po kojoj je NZCH postala prepoznatljiva i izvan granica Republike Hrvatske, potvrdila se pozivom organizatora *12. Sa/n/jam knjige u Istri* (Pula, 30. studenoga do 9. prosinca), na kojem je sudjelovalo oko 160 domaćih i stranih autora, književnika i prevoditelja te oko 270 nakladnika, izdavača i urednika s više od 24 tisuće naslova. NZCH je na posebno uređenom štandu predstavila dvadeset i sedam naslova–izdanja od 2003. do 2006. Sve izložene knjige nakon završetka Sajma poklonjene su organizatorima i Gradu Puli, a sav prihod od prodanih knjiga priložen je kao pomoć za Društvo djece paraplegičara iz Pule. U izdanju programa Kartular predstavljen je *Ljetopis Crnogorski br. 2 god. 2004/2005*, a na posebno organiziranom razgovoru, izdavačku djelatnost NZCH predstavili su *Danilo Ivezić* i *Radomir Pavičević*.

Izdavačka djelatnost NZCH u 2006. godini, osim predstavljenih naslova, bogatija je za još četiri naslova: Žako MALIŠIĆ *Svici u polju* (izdavač NZCH i Udruga Crnogoraca 'Obod' Karlovac, i prijatelja Crne Gore), Slobodan LAKIĆ *Zemlja čudne nade* (izdavač NZC Rijeka), Vasilije Mujo

SPASOJEVIĆ *Crnogorki katuni* (izdavač NZCH) i Žarko MALIŠIĆ *U krilu zemlje* (izdavač NZCH).

Zavičajno društvo Plava i Gusinja 'Izvor' iz Kranja (učesnik više Petrovdanskih i Lučindanskih događanja u Hrvatskoj), organiziralo je 24.12.2006. druženje za svoje članove i goste u dvorani SC Domžale (Republika Slovenija), s velikim brojem učesnika, domaćina i gostiju iz Republike Slovenije, Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Ispred NZCH, u okviru programa prekogranične suradnje, druženju su prisustvovali prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, dr. sc. Radomir Pavićević, Čedomir Janković, Dragutin Lakić, Slavko Novićević i Borica Šoškić.[124]

Na početku osme godine izlaženja na naslovnici *Crnogorskog glasnika br. 43* (siječanj–veljača/januar–februar 2007.) uz odrednicu da se radi o glasilu Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske upisano je i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba je svojim Programom rada za 2007. godinu planiralo u okviru Izdavačko–informativne djelatnosti sufinanciranje *Crnogorskog glasnika*, i osiguralo dio sredstava (uz Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske) nužnih za njegovo izlaženje, temeljem čega je glasnik postao i službenim glasilom Vijeća.[125]

Dani crnogorske kulture, po novim programskim odrednicama kao cjelogodišnje događanje, započeli su s tri koncerta, u prva dva mjeseca 2007. godine.

Mlada crnogorska umjetnica *Milica VICKOVIĆ* nastupila je u Rijeci 25. siječnja (u Mramornoj dvorani) i Zagrebu 26. siječnja (u Maloj dvorani Vatroslava Lisinskog), predstavljajući se brojnoj publici kao vrsna pijanistica.

Veliki koncert u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu (30. siječnja), skrenuo je pažnju ljubitelja ozbiljne glazbe na dva vrsna umjetnika iz Crne Gore, pijanistu *Ratimira MARTINOVIĆA* (čiji je ovo bio drugi nastup u Lisinskom) i violinistu *Romana SIMOVIĆA*. Koncert je održan pod pokroviteljstvom Savjeta za nacionalne manjine RH, Gradskog poglavarstva Grada Zagreba, dok je medijski pokrovitelj bio *Večernji list*. *„U bogatoj paleti muzičkih zbivanja u Zagrebu, ovaj fantastični koncert bio je pun pogodak, a izvedba briljantnih umjetnika na koncertu rijetka poslastica ljubiteljima ozbiljne muzike… Na programu koncerta u Zagrebu, Roman Simović i Ratimir Martinović izveli su vrlo zahtjevne virtuozne skladbe: A. Schnitke 'Suita u starom stilu', S. Prokofjev 'Sonata u f-mollu, op. 80.', R. Strauss 'Sonata za violinu i klavir u Es-duru, op. 18.', i N. Paganini – K. Szymanowski 'Tri Capriccia, op. 40.'. Na 'bis' dodata - Aria iz opere 'Orfej i Euridika' Chr. W. Glucka okrunila je ovaj senzacionalni koncert. Bio je to trijumfalni izričaj glammourskih sfera parnaske umjetnosti…* "–zapisaće u svom osvrtu na koncert glazbeni umjetnik, orguljaš i pijanist prof. *Miloš Lalošević*. Naredni dan (31. siječnja) Martinović i Simović su održali koncert (s istim programom) u Pomorsko povijesnom muzeju–Mramorna dvorana u Rijeci. Sponzori ovog koncerta, kao i prethodnog, Milice Vicković, u Rijeci, bili su Thermotechnik d.o.o. (Milutin Drljević) i Bitehnique d.o.o. (Miro Božović).

'Amarilli duo', nastup *Amande STOJOVIĆ*, mezzosopran i *Danijela CEROVIĆA*, gitara, u Mramornoj dvorani pomorskog muzeja u Rijeci 23. veljače i Maloj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu 24. veljače predstavljao je nesvakidašnji doživljaj brojnoj publici. *'Amarilli duo'* je nastao 2005. godine, kao jedini aktivni vokalno–instrumentalni duo ove vrste u cijeloj regiji, u težnji za oživljavanjem još uvijek nedovoljno istražene oblasti komornog muziciranja u cilju objedinjenja umijeća, pa i najtajnovitijih emocija dvoje umjetnika vrlo sličnog muzičkog senzibiliteta. Njihov repertoar su djela različitih epoha i karaktera, u kojima se trude u potpunosti ostati dosljedni stilu i željama muzičkih stvaralaca.

Predsjednik Republike Crne Gore Filip Vujanović sa svojim suradnicima, u pratnji ambasadore Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj, Branka Lukovca, posjetio je i Crnogorski dom 8. 3. 2007. godine i susreo se s predstavnicima vijeća i udruga članica NZCH. Susretu s Predsjednikom prisustvovali su predstavnici: Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Zajednice Crnogoraca Splita, Zajednice Crnogoraca Pule, Udruženja Crnogoraca 'Obod' iz Karlovca, Društva Crnogoraca i prijatelja 'Onogošt' iz Rovinja, Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, Vijeća crnogorske nacionalne iz Zagreba, Splita, Rijeke, Pule, Županijskih vijeća crnogorske nacionalne manjine iz Primorsko–goranske županije, Istarske županije, Splitsko–dalmatinske županije, Predstavnik crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije, kao i poznati gospodarstvenici, kulturni i javni radnici crnogorskog podrijetla u Republici Hrvatskoj. U ime domaćina predsjednika je pozdravio prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, predsjednik Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, koji je visokog gosta upoznao s načinom i oblicima djelovanja i organiziranosti vijeća crnogorske nacionalne manjine i njihovoj

[124] Ovi susreti će postati tradicija i u narednim godinama će se redovito održavati 24. 12.

[125] Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba je Statutom odredilo *Crnogorski glasnik* svojim službenim glasilom.

zadaći po odrednicama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Simović je izrazio posebno zadovoljstvo da može pozdraviti Predsjednika u Crnogorskom domu, koji je sjedište Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro', zbog čega se i s pravom naziva Crnogorskim domom, kao i činjenici da je ovo prva službena posjeta ovako visokog zvaničnika iz matične nam domovine. O organizaciji i djelovanju udruga crnogorske nacionalne manjine govorio je dr. sc. Radomir Pavićević, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Predsjednik Republike Crne Gore Filip Vujanović se zahvalio na svemu što su Crnogorci i prijatelji Crne Gore napravili za svoju matičnu državu, posebno ističući ulogu Nacionalne zajednice i Koordinacije vijeća u tome. Predsjednik je izrazio zadovoljstvo što se nalazi u Crnogorskom domu i među Crnogorcima iz Hrvatske i prisutne ukratko upoznao s aktualnim političkim trenutkom Crne Gore, aktivnostima na pridruživanju Crne Gore europskim integracijama i naporima na usuglašavanju temeljnog konstitutivnog akta. Posjet Predsjednika Crne Gore, Crnogorskom domu bio je povod grupici okupljenoj oko SCUH za napad na NZCH i prvog ambasadora Crne Gore u RH.[126] Po svom starom običaju, podmetanjem i neistinama, „obavijestili" su javnost Crne Gore o „diskriminaciji", zaboravljajući namjerno, činjenicu da je organizator susreta bila NZCH i Koordinacija vijeća (a ne Ambasada Crne Gore u RH), koji su uputili poziv Predsjedniku, na koji se on odazvao i posjetio Crnogorski dom.[127]

Suradnja i dogovori oko programskog povezivanja s institucijama matične države rezultirala je sastankom u Crnogorskom domu 12. 4. 2007. s predstavnicima Centra za iseljenike Vlade Crne Gore (direktor prof. dr. sc. Milan Vukčević i savjetnik Elvira Bekteši). Razgovaralo se osim o aktualnostima iz Crne Gore i iseljeništva, i o projektima Centra, Vijeća i NZCH. Direktor Centra Milan Vukčević je upoznao prisutne s dva projekta:

–Izdavanje knjige radnog naslova *Crnogorci u Peroju 1657-2007.* (priređivač je povjesničar Marjan Mašo MILJIĆ, recenzent akademik Branko PAVIĆEVIĆ, a urednik Saša KNEŽEVIĆ), koja će se predstaviti na svečanosti obilježavanja 350–te godišnjice dolaska Crnogoraca u Peroj (21. do 23. 7. 2007), pod visokim pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske.

–Organizacija 'Male ljetnje škole jezika i kulture', koja je namijenjena djeci crnogorskih iseljenika uzrasta 7–15 godina. Po prvi put škola će se organizirati u Crnoj Gori. Nosilac projekta je Centar za iseljenike, a projekt će se realizirati u suradnji sa Ministarstvom prosvjete i Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva Republike Crne Gore.

Javna rasprava koja je organizirana u Crnoj Gori o Nacrtu Ustava, pobudila je i veliki interes kod pripadnika crnogorskih iseljenika u Hrvatskoj, koji su svojim prijedlozima, sugestijama i kritičkim opaskama na predloženi tekst iznijeli svoje stavove o konstitutivnom aktu Crne Gore i kriterijima koje on treba ispunjavati, na tribinama organiziranim u Zagrebu i Rijeci (organizatori: Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, NZCH i NZC Rijeka) 26. i 27. 4. 2007. s temom *„Novi Ustav Republike Crne Gore"*. Uz veliki broj zainteresiranih Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore, kao uvodničari iz Crne Gore učestvovali su *Dragan Kujović*, član Ustavnog odbora Ustavotvorne Skupštine Republike Crne Gore, *Branko Banjević*, predsjednik Matice crnogorske i *Marko Špadijer*, generalni sekretar Matice crnogorske. Na tribini u Zagrebu kao gosti prisustvovali su predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, *Aleksandar Tolnauer*, pročelnik Ureda Gradonačelnika Grada Zagreba *Marijan Maras*, savjetnica u ambasadi Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Vesna Nikčević* i drugi. Stavove i prijedlozi iz rasprave (u Zagrebu i Rijeci), Predsjedništvo NZCH i Koordinacija vijeća uobličili su u jedinstveni dokument *„Stavovi Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH o Nacrtu Ustava Republike Crne Gore"* koji je dostavljen Ustavnom odboru Ustavotvorne Skupštine Republike Crne Gore, kao naš doprinos ukupnoj raspravi.

> *„...U ovu raspravu se uključujemo s punim osjećajem odgovornosti i solidarnosti, znajući da će naš angažman, kao i uvijek svih ovih dugih godina hoda po mukama do prošlogodišnjega istorijskog maja kada je crnogorski demos iskazao svoju slobodarsku političku dušu, biti shvaćen kako zaslužuje. Donošenje novog ustava najzad ponovo suverene Crne Gore zahtijeva i naše odgovorno očitovanje, jer smo duboko svjesni u kolikoj mjeri kvaliteta samog ustavnog teksta, od načelne preambule do normativnih rješenja, i simbolički i stvarno, suodređuje sudbinu*

[126] Pismo potpisano od strane Draška Radusinovića predsjednika SCUH, kao otvoreno pismo Predsjedniku Republike Crne Gore, predsjedniku Vlade Republike Crne Gore i ministru vanjskih poslova Republike Crne Gore, objavile su dnevne novine u Crnoj Gori (*Vijesti* i *Dan*). U njemu se traži od „državnog vrha da spriječi ambasadora Lukovca da diskriminiše crnogorska udruženja u Hrvatskoj, jer nije pozvao predstavnike SCUH na susret s Vujanovićem." NZCH i Koordinacija su uputili Predsjedniku Republike Crne Gore odgovor na navedenu pisanije– faksimil pisma objavljujemo u prilogu DOKUMENTA.

[127] NZCH je za sva središnja događanja upućivala pozive i čelnicima udruga koje nijesu članice NZCH. Međutim, kako je od jednog od njih dobila prijetnju sudom (zbog pozivanja), a drugi se nijesu odazivali niti na jedno od događanja, u 2007. godini je prekinula s praksom njihovog pozivanja.

iseljene Crne Gore... Odazivajući se pozivu na javnu raspravu, a nakon svestranog razmatranja teksta Nacrta, slobodni smo predložiti nekoliko naših zapažanja, kritičkih opaski i nadopuna u cilju poboljšanja ustavnog teksta.“–piše u uvodnom tekstu Stavova

„…Preambula Ustava može biti primjerenije iskazana negoli u Nacrtu. U tom smislu, ocjenjujemo veoma kvalitetnim prilog Matice crnogorske, koja je ponudila prijedlog preambule Ustava, koji se nalazi u dokumentu „Stavovi Matice crnogorske o Ustavu Crne Gore“. On može poslužiti kao dobra osnova za sadržaj preambule, s time, da bi ga, po našem sudu, valjalo nadopuniti i djelomično presložiti. U tom smislu, predlažemo, ovaj tekst:

Na osnovu činjenice da je Crna Gora nacionalna država crnogorskog naroda i država svih svojih građanki i građana,

poštujući vjekovnu državotvornu i slobodarsku tradiciju crnogorskog naroda (Duklja, Zeta, istorijska Crna Gora, Narodna Republika i Socijalistička Republika Crna Gora),

uvažavajući istorijsku misiju crnogorskih dinastija (Vojislavljevići, Balšići, Crnojevići, Petrovići) i Crnogorske pravoslavne crkve,

u kontinuitetu sa stogodišnjom istorijom ustavnosti države Crne Gore (1905, 1946, 1963, 1974, 1992),

na trajnim tekovinama antifašizma i oslobodilačke borbe u Drugom svjetskom ratu (Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja, 1944),

u strategijskom okviru nacionalnog razvojnog programa modernog crnogorskog društva i države, koji je oblikovan u kapitalnom dokumentu Matice crnogorske 'Crna Gora pred izazovima budućnosti' (1999),

na osnovu demokratske obnove pune suverenosti države Crne Gore na narodnom referendumu 21. maja 2006. i međunarodnog priznanja države Crne Gore,

potvrđujući multikulturnu prošlost i cijeneći tekovine istorijskih civilizacija koje su se ukrštale na crnogorskom tlu,

opredjeljući se za izgradnju građanske države i parlamentarne demokratije u kojoj će se ostvarivati najviši stepen zaštite ljudskih prava i kolektivnih identiteta,

nastojeći da afirmišemo demokratsko društvo i državu zasnovanu na

vladavini prava, tržišnoj ekonomiji i privatnoj svojini, ekološkim standardima i održivom razvoju,

posvećeni politici koja će eliminisati siromaštvo,

štiteći kulturno nasljeđe i vjerujući u napredak koji će se zasnivati na podsticanju obrazovanja i razvoju kulture,

slijedeći evro-atlantsku spoljnopolitičku orijentaciju i političku pripadnost Evropskoj uniji,

znajući da je afirmacija demokratskog državnog identiteta uslov prosperiteta Crne Gore,

Ustavotvorna skupština Republike Crne Gore donosi i proglašava…“

Odnos građana, udruženja i političkih stranaka prema Crnoj Gori, na simboličkom i političkom planu, najjasnije se očituje kroz njihov odnos spram simbola crnogorske državnosti: kulture, jezika, himne, grba i zastave, pa je u *Stavovima* predloženo:

„Kultura i identitet su ključna preokupacija svake suverene države. Stoga u Ustavu treba jasno naznačiti da je država vlasnik cjelokupne kulturne baštine, koju su političke vlasti dužne štititi kao osnovu postojanja i budućnosti crnogorskih građana.

Službeni jezik kojim se govori u Crnoj Gori s pravom se u Nacrtu naziva imenom države, bez ikakvih alternativa i ustupaka bilo kome (crnogorski jezik), uz striktno poštivanje prava upotrebe jezika i pisma nacionalnih manjina i etničkih zajednica u okviru najviših standarda i duha evropskih odrednica.

Himna je, odavno i zauvijek, 'Oj svijetla majska zoro'; pri čemu detalji o trajanju, stihovima i sl. trebaju biti uređeni zakonom.

Grb i zastava, znamenja pod kojima je proveden referendum, s njima međunarodno priznata Crna Gora, po čemu se danas prepoznaje i prezentira u svijetu ne treba mijenjati. Ona su povijesno utemeljena i definiraju samu državu. Njihovu primjerenu upotrebu i ostalo regulirati zakonom.

U Nacrtu je jasno određeno moderno načelo o slobodi vjere i odvojenosti crkve od države, kao i kažnjivost zloupotrebe vjere. (čl. 13). Predlažemo važan dodatak tom članu, koji glasi:

'U Republici Crnoj Gori nema državne crkve i religije'. "[128]

Povezivanje i suradnja s pripadnicima drugih nacionalnih manjina u okviru zajedničkih programskih aktivnosti u Zagrebu je rezultirala je zajedničkim nastupom: Folklorne grupe *'Prosvjeta'* , zborova *'Arabeske'* i *'Montenegro'* u Centru za kulturu Trešnjevka 5. 5. 2007. na *„Večer pjesme i plesa"*. Voditelj programa je bio glumac HNK *Zijad Gračić*. Veliki broj uzvanika, gostiju, prijatelja, Crnogorki i Crnogoraca iz Zagreba prisustvovao je programu, među njima i ambasador Crne Gore u RH Branko Lukovac sa suprugom, dajući svojim prisustvom podršku ovakvim multikilturalnim programskim projektima, različitosti kao bogatstvu, u okviru zajedničkog života na istom prostoru.

Predsjednik Vlade Republike Crne Gore, *Željko Šturanović* i predsjednik Vlade Republike Hrvatske *Ivo Sanader* svečano su 10. svibnja, otvorili nove prostorije Ambasade Crne Gore u Zagrebu. Nakon otvaranja premijer Šturanović je, u okviru svog prvog službenog posjeta Hrvatskoj, posjetio Crnogorski dom, gdje se susreo s predstavnicima udruženja i vijeća crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Organizator ovog skupa je bila Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske. Susretu je, uz suradnike premijera Šturanovića, prisustvovao i ambasador Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj, Branko Lukovac kao i predstavnici udruženja iz Splita, Rijeke, Rovinja, Pula, Peroja, Karlovca, Koprivnice i Zagreba, i predstavnici vijeća crnogorske nacionalne manjine iz gradova Splita, Rijeke, Pule, Zagreba, Istarske županije, Primorsko–goranske županije i Splitsko–dalmatinske županije. Na susret su došli, nepozvani, i predstavnici udruženja koja nijesu članice Nacionalne zajednice. U želji da se s Predsjednikom Vlade Crne Gore i njegovim suradnicima sretne veći broj crnogorskoh iseljenika, a u skladu s tradicijom Crnogorskog doma da "Vrata nijesu nikom zatvorena", u prostor su ušli nepozvani i napravili incident, svojim prostačkim ponašanjem, nekulturom, drskošću, bahatošću i pijanstvom, ne poštivajući svetinju doma i gosta. Ipak takvim ponašanjem nijesu mogli umanjiti svečanost i zadovoljstvo, velike većine prisutnih, razgovorom s prvim crnogorskim predsjednikom Vlade i njegovom posjetom Crnogorskom domu.

Predsjedništvo Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb je, na svom sastanku održanom 24. 5. 2007. godine a u povodu navedenih dešavanja u Crnogorskom domu, donijelo slijedeće zaključke:

> *–Najnoviji događaji kazuju da je ponovo na sceni organizirano i sinkronizirano djelovane grupe desperadosa, koji nam već godinama (od 2000), rade o glavi.*
>
> *–Umjesto, uobičajenog obrušavanja na Nacionalnu zajednicu, ovaj put napadaju prvo, vijeća crnogorske nacionalne manjine, nastojeći omalovažiti instituciju vijeća, i drugo, ambasadora Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj, jer im smeta uspostava institucionaliziranih i transparentnih odnosa dvije države.*
>
> *–Svojim ponašanjem u Crnogorskom domu, 10. svibnja zatvorili su vrata gostoprimstva i našeg domaćinstva prema njima.*
>
> *–Dužni smo, kad god je u našoj moći, uvijek iznova na svijetlo dana iznositi „porod od tmine" zaplotnjačkih meštara, čija se bezočna osionost hrani čovjekovom pasivnošću i komocijom. Da se pristojni ljudi natjeraju na rezignaciju, a obični zastraše, eto prirodnog miljea za silnike i njihovo mrakobjesje. Riječ je o bolesti koja zahtijeva javnu terapiju, argumentiranu i odlučnu osudu javnosti.*
>
> *–Stoga ovaj slučaj treba učiniti javnim i dossier o njemu objaviti u „Crnogorskom glasniku" uz napomenu da ćemo i ubuduće na svaku gadost i podmetanje od strane grupe desperadosa odlučno reagirati.*[129]

Svoj ugled i „snagu" u crnogorskom korpusu udruge koje djeluju izvan NZCH i njihovi predsjednici pokazali su na Drugim izborima za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina u RH održanim 16. 6. 2007. godine. Sva predložena vijeća od strane Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i njenih članica su i izabrana (Pula, Rijeka, Split, Zagreb, Primorsko-goranska županija, Splitsko-dalmatinska županija). Izabran je i Predstavnik crnogorske nacionalne manjine za Zagrebačku županiju[130], koji je u direktnom srazu s predstavnikom Saveza crnogorskih udruga Hvatske (Draško Radusinović), koji je ujedno i predsjednik tog „saveza", odnio ubjedljivu pobjedu. Predstavnik Saveza crnogorskih udruga Hvatske je u Zagrebačkoj županiji osvojio svega 3 (tri) od 33 (trideset tri) glasa. Jedini „neuspjeh" se desio u Osijeku i u Osječko–baranjskoj županiji gdje kandidati koje je predložilo Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, nijesu

[128] Novi Ustav Crne Gore donesen 19. 10. 2007. godine (proglašen 22. 10.) iz službenog naziva države je izbacio riječ REPUBLIKA (valjanog opravdanja za to nema), a u PREAMBULI nije ugradio povijesnu komponentu crnogorske državnosti u smislu povijesen utemeljenosti sadašnje Crne Gore (po svom karaketru i kratkoći, ono što je napisano u Ustavu, u osnovi i nije preambula).

[129] U *Crnogorskom glasniku br. 45 svibanj-lipanj/maj-jun 2007.* objavljen je poseban prilog, *Dossier*, u povodu napada na NZCH i Koordinaciju vijeća crnogorske nancionalne manjine u RH.

[130] Izabran Vujadin Prelević.

izabrani. Ako se uzme u obzir da je Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko–baranjske županije, Osijek, bilo tek osnovano i sama pojava kandidata na ovom području je smatrana uspjehom.[131]

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko–baranjske županije, Osijek, osnovano je 21. svibnja u Osijeku. Nezadovoljni dotadašnjim radom crnogorskih udruga, ovog područja, pasivnošću i osobnom promocijom pojedinca, grupa Crnogoraca iz Osijeka i Osječko–baranjske županije osnovala ovu udrugu s ciljem: Okupljanja Crnogoraca i prijatelja Crne Gore, unaprjeđivanje i proširivanje prijateljskih odnosa crnogorskog i hrvatskog naroda te drugih naroda iz Crne Gore i Hrvatske, obnavljanje i razvijanje međusobnih kulturnih, znanstvenih, ekoloških i drugih odnosa dvije države i dva naroda, povezivanje Crnogoraca i zajedništvo na projektima i programima od interesa za sve. Društvo je donijelo odluku o ulasku u Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske, kao krovnu organizaciju Crnogoraca u Republici Hrvatskoj.[132]

Četvrtu godinu za redom (u prethodne tri godine izlagali su: Mihailo Jovićević; Ela Božović i Natalija Đuranović; Nikola Simanić) u prostoru galerije 'Zvonimir', javnosti Republike Hrvatske se predstavljaju renomirani umjetnici iz Crne Gore. Suradnja uspostavljena s galerijom postala je primjerom povezivanja i ostvarivanja zajedničkih projekata udruga nacionalnih manjina i institucija u Republici Hrvatskoj. U okviru Dana crnogorske kulture 2007. godini hrvatskoj javnosti se predstavio i crnogorski kipar Miodrag ŠĆEPANOVIĆ, dobitnik prve nagrade Jesenjeg salona u Parizu 2006. Dvanaesta samostalna izložba Miodraga Šćepanovića otvorena je 12. 5. 2007. godine. U ime organizatora, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb prisutne je pozdravio predsjednik Nacionalne zajednice dr. sc. *Radomir Pavićević*, u ime Ministarstva kulture Republike Hrvatske zamjenica Ministra kulture za međunarodnu suradnju mr. sc. *Nina Obulljen*, a ispred Zavoda za međunarodnu naučnu prosvjetnu kulturnu i tehničku saradnju Vlade Republike Crne Gore direktor mr. sc. *Derviš Selhanović*. O umjetničkom radu Miodraga Šćepanovića govorili su akademski kipari *Stipe Sikirica* i *Momo Vuković*. Izložbu je otvorio ambasador Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branko Lukovac* koji je istaknuo da je *„ovo prvo predstavljanje kulture Crne Gore neposredno nakon*

[131] Izabrani Predstavnik crnogorske nacionalne manjine Osječko-baranjske županije (dr. Vasilije Đuranović) će 2009. godine pristupiti Koordinaciji i programski se povezati s NZCH.

[132] Za predsjednika društva izabran je Milovan Sekulić, a za tajnika Nedeljko Bezmarević.

otvaranja crnogorske ambasade u Zagrebu. Kulturna saradnja je prostor na kojem se mogu ostvariti kontakti, obnoviti potrgane veze i spojiti dvije države. Preko pripadnika nacionalnih manjina, crnogorske u Hrvatskoj i hrvatske u Crnoj Gori, stvaraju se mostovi saradnje. Stoga se ubrzano priprema, uz Memorandum o saradnji i Sporazum o zaštiti i afirmaciji manjina u obje zemlje. Predstoji nam puno posla, a afirmacija će biti most saradnje dvije zemlje.“ Ovom značajnom kulturnom događanju u Zagrebu prisustvovao veliki broj gostiju i uzvanika. Organizaciju izložbe pomogli su Ministarstvom kulture, sporta i medija Crne Gore, Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetnu, kulturnu i tehničku saradnju Vlade Republike Crne Gore i Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Predstavnici NZCH (prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*, dr. sc. *Radomir Pavićević*, prof. dr. sc. *Ljubomir Kuljača*, *Dušan Mišković* i *Danilo Ivezić*) zajedno s predsjednikom Savjeta za nacionalne manjine RH *Aleksandarom Tolnauerom*, službeno su posjetili prvog ambasadora Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodina Branka Lukovca, u prostorijama novootvorene Ambasade u Zagrebu (11. lipnja 2007). Aktivnosti, programi rada crnogorskih udruga u okviru NZCH i vijeća crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj bili su tema razgovora. Predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske gospodin Aleksandar Tolnauer je posebno istakao dobru organizaciju, izuzetno kvalitetne programe, poštivanje rokova i transparentnost i uvid u trošenje budžetskih sredstava u okviru udruga članica NZCH i Koordinacije vijeća. Kriteriji koje je sama Nacionalna zajednica postavila u pravdanju sredstava za pojedine programske cjeline su od strane Savjeta uzeti kao kriteriji pravdanja za sve korisnike ovih sredstava. Kao sjećanje na ovaj susret ambasadoru Lukovcu poklonjena je slika Dimitrija Popovića 'Sv. Petar Cetinjski'. Zahvaljujući se na poklonu i posjetu, gospodin Branko Lukovac je naglasio značaj i ulogu koju su pojedinci i udruge članice NZCH imali, u proteklom periodu, u procesu stjecanja nezavisnosti Crne Gore, kao i činjenicu velikog ugleda koji isti uživaju u Republici Hrvatskoj, a što je važna karika u uspostavljanju daljnjih dobrosusjedskih odnosa Republike Hrvatske i Republike Crne Gore.

Redovna izborna Skupština NZCH (16. lipnja 2007.) izabrala je novo rukovodstvo NZCH s mandatnim periodom od 4 godine (primjena novih statutarnih odluka). Za predsjednika Skupštine izabran je *Borica Šoškić* (Rijeka), a za potpredsjednicu *Radmilu Glogovac* (Karlovac). U Predsjedništvo NZCH izabrani su: *Slobodan Brajović* (Rovinj), *Danilo Ivezić* (Zagreb), *Marko Mijač* (Karlovac), *Čedomir Janković* (Rijeka), *Dragutin Lakić* (Rijeka),

Dragutin Lalović (Zagreb), *Radomir Pavićević* (Zagreb), *Svetozar Pejović* (Pula), *Dragan Radojević* (Split), *Borivoje Stevović* (Split). Za predsjednika Predsjedništva izabran je Radomir Pavićević, a za potpredsjednike Borivoje Stevović i Čedomir Janković.

Petrovdanski sabor Crnogoraca Hrvatske, održan je 14. 7. 2007. u park–šumi Golubinjak u organizaciji NZCH i NZC Rijeka. Sukladno usvojenim kriterijima uz manifestaciju Petrovdana od 2007. godine nijesu organizirani i Dani crnogorske kulture, ali je zadržana koncepcija odvijanja događanja u dva do tri dana. Voditelj programa na Petrovdanskom saboru, bio je novinar i publicista *Dragan Đurović*. Program su obogatili i ženski vokalni sastav *'Podgorica'*, glumac Crnogorskog narodnog pozorišta *Danilo Čelebić* i pjevač narodnih pjesama *Drago Kovačević* (gosti iz Crne Gore), DPC *'Peroj 1657'* i zbor *'Montenegro'* iz Zagreba. Već tradicionalno, uoči Petrovdanskog sabora, delgacija Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke je s predstavnicima Udruženja boraca položila vijenac na spomen obilježje crnogorskom partizanu Svetozaru Vučiniću podno Učke. Nakon kulturno–umjetničkog programa, održana su sportska natjecanja u pet disciplina: streljaštvu, šahu, skoku iz mjesta, bačanju kamena s ramena i povlačenju konopa. Učestvovale su ekipe iz Zagreba, Pule, Peroja i Rijeke. Ekipni pobjednici u šahu su osvojili su pehare, a najbolji pojedinci diplome. Prethodnog dana (13. 7.) u sklopu obilježavanja Dana državnosti Crne Gore, Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka organizirala je tradicionalni 13. julski međunacionalni šahovski turnir koji je okupio šahiste predstavnike devet nacionalnih manjina iz Primorsko–goranske županije i Grada Rijeke, a u večernjim satima u Hrvatskom kulturnom domu na Sušaku održana je Svečana akademija uz prisustvovo brojnih uzvanika i gostiju iz Grada Rijeke i Primorsko–goranske županije. Svečanosti je prisustvovao i ambasador Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branko Lukovac. U programu su učestvovali ženski vokalni sastav *'Podgorica'*, glumac Crnogorskog narodnog pozorišta *Danilo Čelebić* i pjevač narodnih pjesama *Drago Kovačević*. Ženskom vokalnom sastavu 'Podgorica' pridružio se riječki mješoviti zbor *'Jeka Primorja'*.[133]

Središnja manifestacija u 2007. godini bila je obilježavanje 350–te godišnjice doseljavanja Crnogoraca u Peroj, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, a u organizaciji DPC 'Peroj 1657' i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH. Dvodnevni program obilježavanja ove značajne obljetnice (20. i 21. 7. 2007) ne samo za Crnogorce u Peroju već za ukupni crnogorski korpus u Republici Hrvatskoj, bio je prepun izuzetno zanimljivih događanja. Manifestacija je započela sportskim susretima nacionalnih manjina Istarske županije, nastavaljena otvorenjem etno izložbe *'Zavičajni spomenar'* na temu *'Preci i potomci'* i biblioteke *'Njegoš'*. U radu Okruglog stola *„350 godina dolaska Crnogoraca u Peroj"*, održanom u Vili Letan u Peroju, učestvovali su: akademik Đorđe Borozan s temom *'Crna Gora u vremenu doseljavanja Crnogoraca u Peroj'*, Marijan Mašo Miljić tema: *'Peroj, najstarija sačuvana enklava crnogorske dijaspore'*, Ivan Pauletta tema: *'Peroj, crtice iz povijesti–što učiniti za očuvanje posebnosti'*, arhimandrit Danilo Ljubotinja tema: *'Perojac u Peroju'*, i u odsutnosti Milana Rakovaca, pročitan je njegov tekst: *'Montenegrini'*. Moderator tribine je bio *Novica Samardžić*, potpredsjednik Matice crnogorske, koja je uz DPC 'Peroj 1657' i bila organizator ovog Okruglog stola. Predstavljanju knjige *Peroj–Crnogorci u Peroju 1657–2007* autora Marjana Miša MILJIĆA (štampana u povodu ove godišnjice, izdavač: Centar za iseljenike Vlade Crne Gore), uz autora prisustvovali su: direktor Centra za iseljenke prof. dr. sc. *Milan Vukčević* , urednik knjige dr. sc. *Saša Knežević*, te recenzent akademik *Đorđe Borozan*. Centralna proslava održana je 21. srpnja na Pjaci u Peroju. Velikom broju Crnogoraca iz svih djelova Hrvatske, perojskim Crnogorcima i mnogobrojnim gostima obratili su se: *Mihajlo Škoko*–predsjednik Društva perojskih Crnogoraca 'Peroj 1657'; *Branko Lukovac*, ambasador Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj, koji je pročitao čestitku predsjednika Republike Crne Gore Filipa Vujanovića Perojcima; *Siniša Tatalović* izaslanik Predsjednika Republike Hrvatske; *Klaudio Vitasović*, gradonačelnik Grada Vodnjana i *Ivan Jakovčić*, župan Istarske županije. *„…Ovdje, u Peroju, nalazi se autohtona crnogorska zajednica izvan Crne Gore. Mi, perojski Crnogorci, ponosni smo na to. Ponosni smo na sebe, što smo kroz vjekove očuvali naš nacionalni identitet, uvijek su u svim spisima, perojski Crnogorci isticani kao vrijedni obiteljski ljudi, poljoprivrednici i stočari, koji su sa domaćim stanovništvom, istarskim Hrvatima i Talijanima surađivali u tolerantnom i iskrenom duhu, zajedno sa njima podnosili sve nedaće i dijelili dobro i zlo. To je bio razlog našeg opstanka i zahvaljujemo našim mudrim precima na tome… Mi perojski Crnogorci nismo mogli pomoći našoj Crnoj Gori u stoljetnim borbama za opstanak u borbi za svoju državu. Sve nam je to, iako nas je uvijek ispunjavalo ponosom i sjetom, bilo maglovito i daleko. Ali sada znamo, dok gledamo vas ovdje prisutne, da smo i mi za Crnu Goru nešto napravili. Bili smo prihvaćeni od domaćeg stanovništva, bili smo vrijedni i čestiti ljudi, mislim da mogu reći, bili smo na ponos Crnoj Gori… Ovdje moram istaći zahvalnost*

[133] Dan državnosti Crne Gore, osim centralne proslave u Rijeci, 2007. godine, obilježen je svečanostima u Splitu i Puli.

na donaciji (30.000 €) Vladi Republike Crne Gore, na inicijativu Udruženja Crmničana iz Podgorice, za adaptaciju Doma u Proju, kao i Gradu Vodnjanu i Istarskoj županiji i svima ostalima, koji sudjeluju u ovom projektu… "–riječi su predsjednika DPC 'Peroj 1657'[134] Mihaila Škoka u obraćanju uzvanicima i gostima svečanosti. Gosti manifestacije su bili predstavnici Skupštine Grada Podgorice, Udruženja Crmničana 'Crmnica' iz Podgorice, predsjednik Koordinacije Vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. U kulturno umjetničkom programu učestvovali su: DPC *'Peroj 1657'*, (Folklorna grupa starija i mlađa kao i pjevačka grupa); *Zajednica Talijana Vodnjan*; *Zajednica Talijana Galižana*; *Zajednica Talijana Fažana*; RKUD *'Uljanik' Pula*, guslari iz Crne Gore *Savo Vujačić* i *Rajko Radović*.

Egon Mihajlović, glazbeni umjetnik specijaliziran za povijesne instrumente s tipkama, svoje zavidno poznavanje svih odrednica namjene i primjene ove delikatne organološke porodice pokazao je na koncertu u crkvi sv. Agneze i podijelio s publikom *Medulinskog koncertnog ljeta 2007.* (6. 7. 2007). Ovaj koncert u okviru Dana crnogorske kulture omogućila je Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Thermotechnik d. o. o. uz pomoć Turističke zajednice općine Medulin. „*…Ono što je svakako najveće umijeće (re)interpretacije i reprodukcije barokne periodike na originalnom instrumentariju jest prizvati boje (u svakom smislu te riječi) ondašnjih životnih i umjetničkih strujanja, a pri tom ne zanemariti realnost momenta javne prezentacije. Egon Mihajlović, glazbenik porijeklom iz Crne Gore, s lakoćom samouvjerenog znanca pristupa takvom promišljanju i proživljavanju. Također, posjeduje i ono što je karakteristično za zaista vrijedne stručnjake za povijesne instrumente s tipkama, a riječ je o vještom pronalaženju načina postizanja intenziteta oblikovanja dinamičke strukture koja je otežana uvjetovanim predispozicijama instrumenta kao takvog...* "– Nuša Hauser, Glas Istre 8. srpnja 2007.

Aktualni trenutak Crne Gore, postreferendumska događanja, Tribina u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba uz učešće akademika *Radovana Radonjića* ponudila je brojnim gostima u Crnogorskom domu 15. 9. 2007. zanimljivu temu *„Crnogorska politička misao 20. stoljeća, očekivanja i ostvarenja"*, koju je akademik Radonjić završio riječima:

„…Politička misao se u Crnoj Gori razvijala 'Kao sazrijevanje svijesti o slo-bodi'(Hegel). I danas Crna Gora prolazi kroz mnoge teškoće i iskušenja, i danas većina onog što je bilo prije referenduma, igra u Crnoj Gori. Ono što je određujuće je činjenica da je Crna Gora danas, međunarodno priznata država, da je svijet prihvatio kao državu u koju ima povjerenja i s kojom može da komunicira.Danas u Crnoj Gori postoje dvije zadovoljne i dvije nezadovoljne strane.Zadovoljna je struktura na vlasti. Ona je prigrabila sebi sve istorijske epitete i priznanja, sačuvala vlast i ostvaruje ono što ona misli da treba.Zadovoljna je i opozicija. Srpska lista je do kraja radikalizovala stavove i odgovara im ovo stanje, jer bi svaka promjena promijenila njihov status. Oni rade svoje dobro na protivrječnostima.Nezadovoljne su, opet, s razlogom, dvije grupacije; Ona independistička, koja je s pravom očekivala, da neke stvari idu brže i čistije i nezadovoljni su mnogi siromašni građani koji su očekivali da će u novome stvari ići brže u promjene i da će moći brže rješavati svoje probleme, socijalna pitanja. Jedna solucija u Crnoj Gori nema šanse, ona koja bi htjela potrijeti rezultate referenduma od 21. maja 2006. godine."

Izdavačka djelatnost NZCH u 2007. godini rezultirala je predstavljanjem četiri naslova: U Crnogorskom domu u Zagrebu, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, 26. rujna je predstavljena knjiga *Polje jadikovo*–svojevrsna antologija crnogorskih tužbalica po izboru Branka BANJEVIĆA (izdavač: NZCH i Matica crnogorska). Zajednički projekt s Maticom crnogorskom i ovaj put rezultirao je izuzetnom knjigom, koja je prilog onome što nazivamo specifičnostima i bitnim obilježjima crnogorske kulture. Knjigu su pred velikim brojem prisutnih predstavili *Novica Samardžić*, potpredsjednik Matice crnogorske i *Danilo Ivezić*. Stihove iz knjige govorila je *Jelena Knežević*, a tekst iz predgovora, autora Branka Banjevića, u njegovoj odsutnosti pročitala je *Snježana Novićević*.

Nastavak Dana crnogorske kulture, nakon predstavljanja knjige *Polje jadikovo*, a u cilju bolje afirmacije mladih crnogorskih književnika uslijedio je 10. listopada u Crnogorskom domu u Zagrebu. Zajedno s izdavačkom kućom *'Izdanja Antibarbarus'*, predstavljen je zajednički projekt *'Zeleni svesci'* (tri naslova)[135], a u okviru njega suvremeni crnogorski književnik Dragan RADULOVIĆ. Druga knjiga u projektu Nacionalne zajednice i

[134] DPC 'Peroj 1657' od 2002. godine sudjeluje u zajedničkim programskim aktivnostima NZCH i sufinanciranju programa preko NZCH, iako formalno nije član. Činjenica da su perojski Crnogorci očuvali svoju autohtonost unazad 350 godina odredila je i ovakav odnos NZCH i DPC 'Peroj 1657'.

[135] Projekt NZCH i 'Izdanja Antibarbarus' kojem će se priključuje izdavačka kuća 'Plima asocijacija' iz Ulcinja, a u cilju afirmiranja mladih crnogorskih književnika i njihovog predstavljanja u Hrvatskoj i dalje prema europskim državama. U prvom kolu objavljne su knjige: Dragan RADULOVIĆ *Splav Meduze*, Aleksandar BEČANOVIĆ *Preludij i fuge* i Dragana TRIPKOVIĆ *Pjesme*.

'Izdanja Antiba-rbarusa' u koji se uključila ulcinjska 'Plima', ovog književnika nosi naslov *Splav meduze*. Kako je cjelokupni projekt bio dogovoren i odrađen s nedavno preminulim *Albertom Goldsteinom*, ovo predstavljanje je i bilo svojevrsni omage Bertiju. O knjizi Dragana Radulovića govorili su sadašnji urednik 'Izdanja Antibarbarusa', gospodin *Žarko Paić*, prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* i autor *Dragan Radulović*. U nastavku večeri prisutnima su predstavljeni mladi crnogorski pjesnici Dragana TRIPKOVIĆ i Aleksandar BEČANOVIĆ, koji su autori druge dvije knjige iz biblioteke 'Zeleni svesci', *Pjesme* i *Preludij i fuge.* O knjigama su govorili *Jovan Nikolaidis*, urednik izdavačke kuće *'Plima asocijacija'* iz Ulcinja, prof. *Nevenka Mihovilić* i sami autori. Sva tri naslova (*Splav meduze, Preluduj i fuge i Pjesme*), uz roman *Dragana Radulovića Aushwitz cafe,* su predstavljeni i u Rijeci (27. 6. 2008) uz učešće člana poglavarstva Grada Rijeke zaduženog za kulturu *Bože Mimice*; književnika *Mirka Kovača*; prof. dr. sc. *Dragutina Lalovića* i književnika *Dragana Radulovića*.

Zadnji vikend u 10. mjesecu, tradicionalno u Zagrebu se okupljaju Crnogorke, Crnogorci i prijatelji Crne Gore na Lučindanskom susretima. Organizator Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb. Završnoj manifestaciji je Lučindansko druženje prisustvuju i predstavnici institucija vlasti iz Republike Hrvatske i Crne Gore, kao i brojni gosti i uzvanici. Po prvi put, s obzirom na promijenjeni karakter odvijanja Dana crnogorske kulture u okviru manifestacije Lučindanskih susreta predstavljen je GRAD GOST iz Crne Gore.[136] Na Lučindanskim susretima 2007. Gradovi gosti su bili *Budva* i *Kolašin*, a održani su pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Program odvijanja Lučindanskih susreta 2007. započeo je otvaranjem Izložbe karikatura svjetski poznatih karikaturista *Darka Drljevića* iz Kolašina i *Luke Lagatora* sa Cetinja, 26. 10. 2007, u Crnogorskom domu Trnjanska 35. *Večer humora* kako su organizatori i nazvali ovo događanje odvijalo se u prepunoj galeriji 'Montenegrina', a među gostima je bilo i dvadesetak poznatih hrvatskih karikaturista. Poseban ugođaj i ton dobrog raspoloženja djelo je *Veljko Rajković*, crnogorskog aforističara. Drugog dana događanja, u Centru za kulturu Trešnjevka, *Amatersko pozorište iz Kolašina* izvelo je predstavu „*Conekt bolan, conekt*“, autora Darka Drljevića. Dvorana je bila ispunjena u cjelosti, a nastup Đorđija Tatića, Zorana Rakočevića i Ive Simonović popraćen je dugotrajnim pljeskom. Završna manifestacija odvijala se 28. 10.

[136] Uz činjenicu da Gradu gostu pripada središni dio kulturnog programa i predstavljanje turističkig privrednih i drugih osobenosti, predstavnicima Grada gosta omogućen je susret i razgovori s predstvanicima Grada Zagreba, čime se otvara mogućnost njihove buduće suradnje.

2007. u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog Velesajma. Preko pet stotina učesnika iz svih dijelova Hrvatske (Split, Rijeka, Pula, Rovinj, Peroj, Karlovac, Osijek, Varaždin, Samobor, Zagreb), gosti iz Slovenije (Kranj, Ljubljana), Crne Gore (Budva, Kolašin, Podgorica, Cetinje), uzvanici iz Ministarstva kulture Republike Hrvatske s gospodinom *Jasenom Mesićem*, poglavarstva Grada Zagreba s gradonačelnikom *Milanom Bandićem*, predstavnici Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj s *Brankom Lukovcem* ambasadorom; *Vesnom Nikčević*, savjetnicom i *Branimirom Karadžićem*, konzulom uveličali su završnu manifestaciju Lučindanskog druženja 2007. u Zagrebu. Obraćajući se uzvanicima i gostima predsjednik NZCH, Radomir Pavićević će reći:

> *„…Vazda smo isticali da smo u našem djelovanju uživali i uživamo punu podršku i značajnu materijalnu pomoć svih politički odgovornih faktora hrvatske države, njezinih najvažnijih institucija. No, ne samo njih, nego i napredne hrvatske javnosti, naročito kulturne…Obnovom nezavisnosti, matične države, Crne Gore, ova je NZCH dobila i treći stup potpore svog postojanja i djelovanja. Zalog naše budućnosti, da se po svijetu ne rasijemo kao puka dijaspora. Ponosni crnogorski narod, svi crnogorski građani, izborili su na impozantan demokratski način pravo na svoju državu. U toj novoj i staroj evropskoj državi, usvojen je najzad i novi Ustav koji daje normativna jamstva da će se Crna Gora moći uspješno dizajnirati kao suvremena demokratska, pravna i ustavna država. Želim naglasiti da su institucije države Crne Gore, a posebno Ministarstvo kulture, posljednjih godina dali nemjerljiv doprinos ostvarivanju naših programa. Kvaliteti odnosa između naše dvije suverene države, Crne Gore i Hrvatske, izuzetno je doprinijelo i imenovanje njegove Ekselencije Branka Lukovca za prvoga crnogorskog ambasadora u Hrvatskoj... Nema nikakve dvojbe da je naš ustavnopravni status definiran na način kojim nam otvara pune perspektive naše afirmacije. U kojoj mjeri će one biti iskorištene u zbiljskom životu naših ljudi, sada pretežno ovisi o nama, našoj pameti, znanju, volji i slozi. Naši zadaci u očuvanju i razvijanju nacionalnog identiteta očituju se u obavezi da kontinuirano unapređujemo svoj rad, da kritički pitamo sami sebe koliko svojim radom uspijevamo okupiti ukupno crnogorsko biće u Hrvatskoj. Došlo je vrijeme da budućnost naše manjinske zajednice u Hrvatskoj izgrađuju oni rođeni u Hrvatskoj koji se pišu Crnogorcima…“*

Kulturni program, koji je uslijedio nakon pozdravnih govora, započela je pjevačka grupa 'Montenegro' iz Zagreba, nastavili gosti iz Budve KUD 'Kanjoš' s plesovima iz Boke, Crne Gore. Prijatelji i zemljaci, iseljenici iz Plava i Gusinja koji žive u Kranju, nastupili su s izvornim plesovima, svoje

aforizme govorio je Veljko Rajković, a završni dio je pripao najmlađima, DPC 'Peroj 1657' koji djeluju u folklornoj sekciji. Njima je pripala čast završiti ovaj kulturni program Lučindanskog druženja.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske su 15. studenog, javnosti Zagreba i Hrvatske, predstavili dvije izuzetne knjige *Veljko Milatović* autor Mališa MAROVIĆ (izdavač Matica crnogorska); i *Crnogorska raskršća* autora Marka ŠPADIJERA (izdavač NZCH i Matica crnogorska, biblioteka 'Svjedočanstva vremena'). Djelovanje u politici i na politiku, s visokomoralnim polazištem i stavovima, što je mora se priznati izuzetno rijetko (a trebalo bi biti princip?), s jasnim ciljem obnova crnogorske državnosti, obilježje je i Veljka i Marka. Javno su izrazili svoje neslaganja s onim što se „valja iza brda", beskrupulama u politici, majorizaciji u zajednici, bezobzirnošću i sili, i u trenutku kada se nijesu mogli suprotstaviti funkcijom, koju su obnašali, i institucionalno, podnijeli su ostavke. Po tome su maloj grupi časnih koji su krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća javno rekli „NE", oni koji nijesu htjeli sudjelovati u prljavim rabotama. Nijesu se povukli iz javnog života i događanja, dapače. Svojim istupima u javnosti, bili su luča, koja je zračila nadu u sveopćem mraku u koji je devedesetih godina potonula Crna Gora.

Predstavljanje knjiga se odvijalo u Novinarskom domu, uz prisustvo velikog broja uzvanika i gostiju, iz znanstvenog, kulturnog i javnog života Zagreba i Hrvatske. Na predstavljanju su govorili *Budimir Lončar*, posebni savjetnik predsjednika Republike Hrvatske, *Branko Lukovac*, ambasador Crne Gore u RH, prof. dr. sc. *Dragutin Lalović,* prof. dr. sc. *Damir Grubiša* i autori: *Mališa Marović* i *Marko Špadijer.* Knjiga Marka Špadijera *Crnogorska raskršća* je prva iz biblioteke NZCH *Svjedočanstva vremena*.

Knjiga prof. Pavla JOVANOVIĆA *Zapisi o politici* (izdavač NZCH i Disput d.o.o.), koja po riječima prof. Dragutina Lalovića, predsjednika Savjeta za izdavaštvo Nacionalne zajednice: „…odaje prosvjetiteljsku temeljnu nakanu ove edicije (i nipošto nema njegoševske metafizičke ambicije)", predstavljena je u Crnogorskom domu u Zagrebu 19. prosinca (na Nikoljdan) uz prisustvo većeg broja uzvanika i gostiju. O knjizi koja predstavlja svojevrsnu vertikalu, prikaz iz tridesetogodišnjeg djelovanja i rada profesora Jovanovića, govorili su prof. dr. sc. *Jovan Mirić*; prof. dr. sc. *Milan Popović* i prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*. Knjiga *Zapisi o politici* Pavla Jovanovića svojim pristupom i tematikom postaje nezaobilazna literatura i sastavni dio *Politološke misli* Crne Gore, svijevrsni LEKSIKON političkih

pojmova–POLITIČKI POJMOVNIK–jer Pavle Jovanović, sebi svojstvenom karakteristikom pisanja, na jednostavan i razumljiv način govori o politici.

U studenom 2007. osnovano je Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Bujština' Umag sa sjedištem u Umagu čiji su članovi Crnogorke, Crnogorci i prijatelji s područja koje nije bilo obuhvaćeno organiziranim oblicima i djelovanjem društava iz Pule, Rovinja i Peroja. Pokrovitelj osnivanja društva je bio Grad Umag, čiji gradonačelnik je, uz svestranu pomoć Istarske županije i gradonačelnika Novigrada, pomogao formiranju i početku rada ove crnogorske udruge, koja bi u svojim redovima trebala okupiti oko osamdesetak pripadnika crnogorske nacionalne manjine, ali i jedan veći broj prijatelja Crne Gore. Društvo je donijelo odluku o učlanjenju u Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske.[137]

Na 13. Sa/n/jam knjige u Istri, održanom u prosincu 2007. u Puli, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je na svom štandu izložila dvadeset naslova koje je u zadnje dvije godine izdala samostalno ili u zajednici s Maticom crnogorskom, Izdanja Antibarbarusa i Disput d.o.o. Na štandu izdavača iz Crne Gore, koji je bio neposredno do štanda NZCH, bilo je izloženo deset naslova koje je Nacionalna zajednica izdala u ranijem periodu (a da nitko od crnogorskih izdavača o tome nije ni obavijestio NZCH, a kamo li da je tražio suglasnost). Među zloženim naslovima su bili i oni iz 2007. godine: *Brano Banjević Polje jadikovo*; *Dragan Radulović Splav Meduze*; *Aleksandar Bečanović Preludij i fuge*; *Dragana Tripković Pjesme*; *Marko Špadijer Crnogorska raskršća*; *Pavle Jovanović Zapisi o politici* i *Vlado Vujović „ Šveđani -osvajači Anderbe*".

Opredijeljenost u NZCH da u crnogorskim udrugama, njenim članicama, treba okupljati sve one koji su porijeklom iz Crne Gore, bez obzira na nacionalnu ili vjersku pripadnost, dokazana je konkretnim angažiranjem Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb na organizaciji *Večeri Bjelopoljaca i prijatelja* pod nazivom *„Bijelo Polje–rodni grade, roditeljski topli dome"* održanom 17. studenog u Zagrebu, uz učešće predstavnika grada Bijelog Polja, 'Bjelopoljskih tamburaša' i brojnih iseljenika iz ovog grada koji žive u Hrvatskoj i Sloveniji. Večeri je prisustvovao i Ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj kao i predstavnici Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb.[138]

---

[137] Za predsjednika Društva je izabran Radovan Medojević, za zamjenika Aleksandar Popović, a za tajnika Emil Rovčanin. U Predsjedništvo su izabrani Slavica Petrović, Izet Martinović, Mulaz Sijarić i Božidar Caković.

[138] Članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb su i pojedinci iz Bijelog Polja koji se nacionalno izjašnjavaju kao Bošnjaci ili Muslimani.

Manifestacija Dani crnogorske kulture u Hrvatskoj 2008. započela je Danima crnogorskog filma 15, 16, i 17. veljače u Kino dvorani Tuškanac, s tri dokumentarna i tri igrana filma jednog od najznačajnijih crnogorskih režisera Živka Nikolića. Namjera organizatora, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb je bila ne samo predstaviti, mlađim generacijama, nego i podsjetiti, starije, na izvanredne filmove neopravdano zaboravljenog velikog režisera Živka Nikolića, autora brojnih igranih i dokumentarnih filmova, kao i televizijskih serija, koji je „*…umjesto potvrde vlastite, uljepšane, predstave o sebi, nepripremljenu publiku suočavao s djelima koja razaraju stereotipe i lažne slike o nama, iako se on u suštini nije bavio crnogorskim već univerzalnim temama, aktuelnim za svako vrijeme i prostor.*"– riječi Novice Samardžića. Trodnevna manifestacija pružila je velikom broju posjetitelja užitak, za neke ponovnog, susreta s vrhunskim ostvarenjima Živka Nikolića. Započela je dokumentarcem *'Bijeg'* i igranim filmom *'Čudo neviđeno'*, nastavljena dokumentarnim filmom *'Prozor'* i igranim *'Ljepota poroka'*, a završila dokumentarcem *'Marko Perov'* i igranim filmom *'U ime naroda'*. Prvog dana manifestacije predstavljena je monografija Mato i Božena JELUŠIĆ *ISKUŠENJE FILMA–Živko Nikolić i njegovo filmsko djelo* (izdavači: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica i Argonaut, Budva) koju su u Maloj dvorani kina Tuškanac predstavili *Božena Jelušić*, *Dragan Radulović* i *Novica Samardžić*. Predstavljanju su prisustvovali: u ime Ministarstva kulture Republike Hrvatske gospodin *Srećko Šestan*, pomoćnim ministra Uprave za glazbeno–scensko i filmsko stvaralaštvo; *Branislav Karadžić*, prvi sekretar Ambasade Crne Gore u RH; brojni uzvanici i gosti. Priča o Živku Nikoliću i njegovom stvaralaštvu „*… je priča o čovjeku koji je bio iznad vremena u kojem je stvarao, a stvarao je vrhunska djela …*" riječi su Božene Jelušić, autorice monografije, koja je posebno naglasila da je Živko svojim filmovima pričao priče malih ljudi, jer kako on sam kaže „*…Vjerujem da su te tamne slike malih ljudi bliže istini o čovjeku. Mali čovjek nudi neposredniju sudbinu. Ako uopšte ima velikih ljudi... Veliki ljudi su kao fikcija. Oni su izmišljeni i pojavljuju se kao potreba malih...*" Nakon Zagreba filmovi su prikazani u Splitu (3. ožujka) i Rijeci (25. i 31. ožujka).

Prvi službeni posjet Crnoj Gori, nakon referenduma, (od 25. do 29. veljače) predstavnika Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske organiziran je uz pomoć Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj i Centra za iseljenike Vlade Crne Gore. Delegaciju su činili: dr. sc. *Radomir Pavićević*, predsjednik NZCH; *Borica Šoškić*, predsjednik Skupštine NZCH; *Borivoje Stevović*, potpredsjednik predsjedništva NZCH; prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*,

član predsjedništva NZCH i *Danilo Ivezić*, tajnik NZCH. Petodnevni posjet u cjelodnevnim događanjima odvijao se u razgovorima s predstavnicima: Ministarstva kulture, medija i sporta; Ministarstva za zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina; Ministarstva vanjskih poslova; Ministarstva prosvjete i nauke; Centra za iseljenike Vlade Crne Gore; Matice crnogorske; ZAMTES-a i HGD CG. U razgovorima su analizirane dosadašnje aktivnosti i programi kojima Nacionalna zajednica nastoji ostvariti osnovnu zadaću očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta, ali i spajanja dvaju država naročito u periodu prije obnavljanja crnogorske državnosti. Rezultati koje je ostvarila NZCH su po ocjeni sugovornika impresivni. Konkretizirani su programi zajedničkog djelovanja u narednom periodu. Predstavnici NZCH su razgovarali i s Branislavom Mićunovićem, u trenutku razgovora kandidatom za Ministra kulture, u prostorijama Crnogorskog narodnog pozorišta. Inicirani su projekti koji bi se mogli realizirali na razini međudržavne suradnje. Tom prilikom je dogovoreno da NZCH iz svoje buduće izdavačke djelatnosti osigura po dva primjerka za dvadeset dvije biblioteke u Crnoj Gori. Knjige će se dostavljati na adresu Ministarstva kulture koje će ih dalje distribuirati do odredišta. Razgovor u Centru za iseljenike rezultirao je zajedničkim stavom da upravo Centar treba postati mjesto kontakta iseljenika i matične države, za što je nužno personalno i materijalno kompletiranje. Centar bi na taj način postao mjesto povezivanje različitih institucija i ministarstva s organizacijama crnogorskih iseljenika širom svijeta, čime bi se izbjegli pojedinačni kontakti, a time i umnožavanje aktivnosti i trošenje vremena. Delegacija NZCH je bila gost Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Crnoj Gori i razgovarala s veleposlanikom Petrom Turčinovićem i na kraju s predsjednikom Skupštine Crne Gore Rankom Krivokapićem. Protokolom planirani razgovor od 30', koji je započeo i završio u prijateljskom tonu, produžio se na 90'. Tom je prilikom Predsjednik Skupštine Crne Gore, cijeneći izdavačku djelatnost NZCH ponudio prostor u zgradi Skupštine za predstavljanje, programom za Crnu Goru, predviđenih izdanja.

Boravak u Crnoj Gori iskorišten je i za predstavljanje dvije knjige iz izdavačke djelatnosti NZCH. U suradnji s Maticom crnogorskom u prostorijama hotela 'Podgorica' 25. veljače predstavljene su knjige:

–Pavle JOVANOVIĆ *Zapisi o politici* uz učešće dr. sc. *Radomira Pavićevića* (u ime izdavača) prof. dr. sc. *Dragutina Lalovića* (urednika) i prof. dr. sc. *Milana Popovića*. Predstavljanju je prisustvovao, iako teško bolestan, i autor prof. dr. sc. *Pavle Jovanović*.

–Marko ŠPADIJER *Crnogorska raskršća*, o knjizi su govorili: prof. dr. sc.

Dragutin Lalović, dr. *Bato Kuliš*, *Branko Banjević*, autor *Marko Špadijer* i *Novica Samardžić* koji je posebno naglasio: „…*Na kraju da poželim dobrodošlicu, da se zahvalim i odam priznanje našim gostima iz Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, koja je ponijela glavni teret izdavanja ove knjige, kao i desetina drugih naslova značajnih za promociju i razumijevanje Crne Gore, njenog bića i kulture. Našim sunarodnicima koji su uvijek sebe smatrali dijelom jedinstvenog crnogorskog nacionalnog korpusa, a to što žive u drugoj državi po ličnom izboru, smatraju prednošću u radu za opštu nacionalnu dobrobit i afirmaciju. Bez sumnje najelitnija i najorganizovanija crnogorska iseljenička enklava od početka se zalaže da vezu sa domovinom ne temelji na sentimentu, rođačkim vezama i nostalgiji, već da budu aktivan stvaralački činilac u matičnoj zemlji. Njihova spremnost da prenesu svoje znanje i iskustvo ovdje, spoje nas sa svojim prijateljima u drugoj domovini, da budu most saradnje i kreatori u javnom i kulturnom životu Hrvatske a ne ostrvo, zaslužuje mnogo više pažnje nego što je dosad imala. To što smo mi iz Matice crnogorske od početka podržavali i podsticali ove ideje i programe i pomagali da se realizuju, danas više nije dovoljno…*“

U devetoj godini izlaženja *Crnogorski glasnik* je na naslovnici upisao jubilarni 50. broj (ožujak–travanj/mart–april 2008. godina). Pokrenut kao glasilo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, u prvoj godini izlaženja (2000. god) financiran je isključivo iz doniranih sredstava, onih pojedinaca u crnogorskom korpusu koji su itekako bili svjesni činjenice da aktivnosti i djelovanje u cilju očuvanja crnogorskog nacionalnog i kulturnog identiteta nužno mora imati i informativnu komponentu. U toj prvoj godini *Crnogorski glasnik* je biltenskog karaktera, shodno vremenu u uvjetima u kojima se nalazila Nacionalna zajednica i njene članice neposredno nakon promjena i smjena u rukovodstvu. U narednim godinama poprima obilježja informativnog glasila s jasno određenim profilom, glasila koje će bilježiti događanja, informirati i jednim dijelom podučavati o onoj skrivenoj strani crnogorske povijesti. Kontinuitet u izlaženju osiguran je zahvaljujući nesebičnosti i entuzijazmu pojedinaca, najčešće glavnih urednika (*Strahinja Marović*, *Stevo Đurašković* i *Danilo Ivezić*)[139], pa su pojedini brojevi istinski bili autorski uraci od prve do zadnje strane. Trebalo je vremena i uvjeravanja da prilozi počnu stizati iz sredina u kojima djeluju udruga članice NZCH. Iskustvo izlaženja *Crnogorskog glasnika* potvrđivalo je tvrdnju da: *“Crnogorci vole puno pričati i pripovijedati, ali kada to treba staviti na papir, nastaju problemi“*. Od 2001. godine *Crnogorski glasnik* se sufinancira, iz proračunskih sredstava, odlukom Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Odluka je potvrđivana u narednim godinama, pravdana kontinuitetom u izlaženju i kvalitetom sadržaja. Pet stalnih cjelina: Informacije o djelovanju Nacionalne zajednice Crnogoraca i Crnogoraca; Iz Crne Gore i svijeta; Osvrti, Viđenja, Prikazi; Galerija 'Montenegrina' i Crnogorski Mozaik, s još još nekim povremenim, činile su sadržajnu stranu i odrednicu *Crnogorskog glasnika*. Iz godine u godinu poboljšavana je kvaliteta glasila. Promjenjen je vizualni izgled i određena grafička rješenja kojima se postigla prepoznatljivost glasila. Kako list izlazi dvomjesečno osnovna zadaća redakcije i urednika je sadržajno ostati interesantan i zanimljiv, što je mora se priznati dosta teško. Ne obrađuju se vijesti unatrag par sati ili dana, već informacije o onome što se desilo prije 10, 20, 30, 60 dana, tako da *Glasnik* poprimio i obilježja časopisa, posebice u pojedinim tekstovima i prilozima. Od 2007. godine *Crnogorski glasnik* je postao i službeno glasilo Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, što dodatno omogućuje poboljšanje kvalitete, u sadržajnoj i vizualnoj komponenti glasila. Svi prethodni brojevi *Glasnika* su svojevrsna arhiva iz koje se mogu iščitati zvanični stavovi Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i njenih članica, pojedinaca i tijela o suštinskim pitanjima položaja crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, odnosu spram crnogorskog pitanja i svim poduzetim aktivnostima na njegovoj internacionalizaciji kao i nesebičnoj pomoći koju su Crnogorci Hrvatske pružili u procesu stjecanja nezavisnosti i povratka međunarodnog priznanja Crne Gore. [140]

Delegacija u kojoj su bili predstavnici Ministarstva inostranih poslova Crne Gore i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore, koja je službeno boravila u Republici Hrvatskoj radi rješavanja određenih međudržavnih pitanja, posjetila je 16. 4. 2008. Crnogorski dom i susrela se s predstavnicima Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb. Delegaciju je vodio *Dragan Đurović*, pomoćnik ministra inostranih poslova za konzularne poslove i dijasporu i *Osman Subašić* pomoćnik ministra unutrašnjih poslova i javne uprave. U pratnji delegacije je bio prvi sekratar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić*. Sa strane domaćina razgovoru su prisustvovali prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*, dr. sc. *Radomir Pavićević*, prof. dr. sc. *Ljubomir Kuljača*, *Milanka Bunčić*, *Snježana Šakotić*, *Dušan Mišković*, *Ilija Milojko*, *Branko*

[139] Od broja 55. siječanj-veljača/januar-februar 2009 . glavni i odgovorni urednik *Crnogorskog glasnika* je dr. sc. Zoran Drašković.

[140] Tekst iz Uvodnika-*Crnogorski glasnik br 50.*, koji potpisuje tadašnji glavni i odgovorni urednik Danilo Ivezić.

Klikovac i *Danilo Ivezić*. U višesatnom razgovoru dotaknute su skoro sve značajnije teme koje se tiču neposredne problematike iseljenika u odnosu prema matičnoj državi, kao i mogućnosti koje Crna Gora ima u rješavanju istih: nasljeđivanja i zaštita imovine, zdravstvena zaštita, mogućnosti isplata mirovina preko pošta i banaka u Crnoj Gori prilikom boravka u njoj, nova crnogorska dokumenta, odnos prema crnogorskim iseljenicima u samoj Crnoj Gori, problemi i tehnički nedostaci pri prijelazu granice i sl.

U prvoj polovici 2008. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu predstavljena su dvije knjige: *prva* (2. travnja) iz izdavačke djelatnosti NZCH Božidar POPOVIĆ *Tragovi istine-pjesme,* o kojoj su govorili *Danilo Ivezić*, urednik knjige, *Nevenka Mihovilović,* prof. i autor *Božidar Popović*; *I druga* (8. travnja) Goran IVANIŠEVIĆ *Božidar Ivanišević, kad prošetam Crnom Gorom*. Knjigu je priredio i izdao Goran Ivanišević, sin poznatog crnogorskog kompozitora i pjevača Božidara Ivaniševića. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, zajedno s autorom organizirali su predstavljanje knjige, koja govori o čovjeku autoru velikog broja crnogorskih pjesama za koje su mnogi mislili, neki i dalje, da su narodne. Knjigu su predstavili: mr. sc. *Zlata Marjanović*, etnomuzikolog, dr. *Goran Ivanišević*, autor i u ime organizatora *Danilo Ivezić*.

Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba organizirali su svečanost obilježavanja Dana nezavisnosti Crne Gore, koji je odlukama Koordinacije i Vijeća Grada Zagreba proglašen i njihovim Danom, u Staroj gradskoj vijećnici u Zagrebu (21. 5. 2008.). Preko dvjesta pedeset učesnika, gostiju i uzvanika prisustvovalo je ovoj svečanosti. U ime predsjednik Republike Hrvatske izaslanik dr. sc. *Vladimir Lončarević*; predsjednik Hrvatskog sabora *Luka Bebić*; potpredsjednik Skupštine Crne Gore *Rifat Rastoder*; ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branko Lukovac*; predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH *Aleksandar Tolnauer*; zamjenica gradonačelnika Grada Zagreba *Ljiljana Kuhta Jeličić*; predstavnici diplomatskog kora u RH; članovi ambasade Crne Gore u RH; predstavnica Matice crnogorske dr. *Dubravka Mitrović*; predstavnici vijeća nacionalnih manjina Grada Zagreba; predstavnici udruga članica Nacionalne zajednice i predstavnici vijeća crnogorske nacionalne manjine u RH, iz Karlovca, Osijeka, Peroja, Pule, Rijeke, Rovinja, Splita, Umaga, Zagreba; brojni ugledni kulturni i javni radnici crnogorskog podrijetla i prijatelji Crne Gore. Veliki napredak ostvaren u odnosima Hrvatske i Crne Gore, u protekle dvije godine, vidljiv i mjerljiv na svim poljima i u svim kontaktima uz naglašenu ulogu u svemu tome pojedinaca i udruga

članica NZCH, Koordinacije i vijeća, našao je svoje mjesto u pozdravnim riječima i čestitanjima uzvanika i gostiju:

> *"...Što se tiče Crnogoraca u Hrvatskoj; hrvatska kultura, hrvatska umjetnost, hrvatski znanstveni napredak u mnogim područjima je doprinos i djelo mnogih istaknutih Crnogoraca. Pa kao za primjer, kojih ima mnogo, nije samo Dimitrije Popović veliki crnogorski umjetnik, on je veliki hrvatski umjetnik koji je dao ogroman doprinos suvremenoj umjetnosti hrvatskog naroda i hrvatske države, ima takvih primjera puno, kao što je profesor Simović i slično. To su veliki doprinosi, koje je teško dijeliti i prije Valtazara Bogišića i poslije njega. Te su veze postojale i postojaće. Mi smo susjedi koji želimo zajednički napredak na svakom području..."–Luka Bebić.*
>
> *"...Hrvatska je bila među prvim državama i susjedima koja je priznala nezavisnu Crnu Goru. Od uspostavljanja diplomatskih odnosa, saradnja se odvija u gotovo svim oblastima, na obostrano zadovoljstvo, pri čemu redovni susreti na najvišem nivou daju primjer i impulse za povezivanja u drugim područjima. U takvoj atmosferi biće moguće riješiti i ona složena pitanja koje je nedavna nepovoljna prošlost ostavila u nasljeđe sadašnjim generacijama i vlastima nezavisnih država. Važan oslonac i snaga budućih dobrih odnosa predstavljaju nacionalne zajednice, odnosno manjine, hrvatska u Crnoj Gori i one porijeklom iz Crne Gore u Hrvatskoj. To rječito potvrđuje njihov dosadašnji aktivan i dragocjen doprinos obnavljanju dobrih odnosa, kao i sadržaj pripremljenog sporazuma dvije vlade kojim će se njihovom položaju i djelovanju pružati znatna podrška na državnom nivou..."* –Branko Lukovac

(osim njih na svečanosti su još govorili: prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, Vladimir Lončarević, Aleksandar Tolnauer, Ljiljana Kuhta Jeličić i Rifat Rastoder). U muzičkom programu svečanosti nastupio je *Kvartet 'Misterija'* iz Podgorice: *Darko Nikčević*–gitara, *Srđan Bulatović*–gitara, *Gligorije Đuričković*–perkusije i *Predrag Janković*–harmonika.[141]

Predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić, u okviru službene posjete Republici Hrvatskoj od 16. do 18. lipnja 2008. susreo se s predstavnicima udruga i vijeća crnogorske nacionalne manjine. Susret s predsjednikom Skupštine Crne Gore (17. lipnja), u organizaciji Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj, održan je u Hrvatskom zagorju, u Hrašćini (pedesetak kilometara od Zagreba) na imanju NJEGUS. Susretu su prisustvovali

[141] Kvartet 'Misterija' će sa solisticom Nedom Papović predstavljati crnogorsku nacionalnu manjinu na XI. smotri stvaralaštva nacionalnih manjina u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog 8. studeni 2008. god.

predstavnici udruga i vijeća iz Karlovca, Osijeka, Peroja, Pule, Rijeke, Rovinja, Splita, Umaga, Zagreba, kao i članovi zavičajnog kluba Bjelopoljaca iz Zagreba i uspješni privrednici porijeklom iz Crne Gore. U pratnji Ranka Krivokapića su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branko Lukovac i veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Petar Turčinović sa suradnicima. Susret i razgovor s Crnogorcima odvijao se u prostoru kuće, kurije, vincilirske hiže u malo tijesnoj ali ugodnoj atmosferi. Obraćajući se prisutnim u okviru tzv aktualnog trenutka Crne Gore, Ranko Krivokapić je naglasio svoje zadovoljstvo ovim susretom podsjećajući da je svaki svoj službeni dolazak u Hrvatsku nastojao iskoristiti i za susret s crnogorskim iseljenicima koji su: *„…svo, a posebno ono zlo vrijeme bili pravi predstavnici i zaštitnici interesa Crne Gore i most koji je spajao dva naroda i dvije države…*“ Odgovarajući na pitanje o novim crnogorskim dokumentima i dvojnom državljanstvu, Ranko Krivokapić je naglasio da je postignuta načelna suglasnost s Hrvatskom o tom pitanju. Svi oni koji su rođeni u Crnoj Gori sukladno odrednicama novog Ustava Crne Gore mogu ostvariti svoje pravo i na crnogorsko državljanstvo, generacije rođene u inozemstvu će za sada pričekati na ostvarivanju eventualne želje za crnogorskim državljanstvom. Na kraju razgovora Krivokapić je pozvao crnogorske iseljenike u Hrvatskoj za pomoć u kadrovskim problemima, od znanstvenih do političkih, s kojima se Crna Gora susreće u procesu tranzicija i realizacije preuzetih obaveza na putu ka euroatlantskim integracijama.

Predsjednik crnogorskog parlamenta posjetio je sjutradan 18. lipnja i Crnogorski dom, sjedište Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH. U pratnji Ranka Krivokapića bili su ambasador Crne Gore u RH Branko Lukovac, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Petar Turčinović, članovi izaslanstva Skupštine Crne Gore i ambasade Crne Gore. Ovo je bio prvi posjet Ranka Krivokapića Crnogorskom domu u Zagrebu, koji je izražavajući zadovoljstvo prostorom i opremljenošću istog, rekao: *„S Vama sam se susretao kada je bilo potrebno i neophodno, formalnost posjeta prepuštao sam drugima“.* U ime domaćina goste je pozdravio prof. emer. dr. sc. Veselin Simović i dr. sc. Radomir Pavićević. Prilikom posjeta Crnogorskom domu gospodin Krivokapić je informirao prisutne o potpisanom Memorandumu o suradnji u oblasti obrazovanja, koji će crnogorskim studentima omogućiti školovanje na hrvatskim visokoškolskim ustanovama. Memorandum su, nakon susreta predsjednika crnogorske Skupštine Ranka Krivokapića i hrvatskog ministra prosvjete,

obrazovanja i športa Dragana Primorca, potpisali ambasador Crne Gore u Hrvatskoj Branko Lukovac i državni sekretar za visoko obrazovanje RH, Radovan Fuks.

Nastavljajući tradiciju obilježavanja Petrovdana, u spomen na crnogorski Zbor, a u okviru manifestacije *'Petrovdanska zbivanja'* od 8. do 12. 7. 2008, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, obilježen i 13. jul 1941. kao Dan opštenarodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda i Dan državnosti. Manifestacija je započela (8. srpnja) otvaranjem izložbe akademskog slikara Hrvoja Puškarića u galeriji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, nastavljena 10. srpnja održavanjem međunacionalnog, pojedinačnog, šahovskog turnira uz učešće tridesetak šahista pripadnika različitih nacionalnih manjina (Srbi, Makedonci, Mađari, Talijani). Gradonačelnik Rijeke *Vojko Obersnel* sa svojim suradnicima priredio je prijam 11. srpnja za goste Petrovdanskog sabora iz Crne Gore na čelu s *Fuadom Numanijema* ministrom za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Crne Gore. Uz ministra Nimanija prijemu su prisustvovali i tajnik ministarstva za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Crne Gore *Orhan Šahmanović*, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeka, *Dragutin Lakić*, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko–goranske županije, *Vukašin Jaramaz*, i *Čedomir Janković*, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka. Istog dana u ranim jutarnjim satima uz pristvo brojne delegacije antifašističkih udruženja položeni su vijenci na spomen obilježje poginulom partizanu na Maloj Učki. Polaganju vijenaca prisustvovali su predstavnici gradova Lovrana, Opatije, Matulja, Veprinca, Rijeke i Peroja. U večernjim satima u dvorani Teatro Fenice održana je svečana akademija u povodu Dana državnosti Crne Gore, na kojoj se prisutnma obratio ministar Fuad Nimani. U zabavnom dijelu nastupili su *Kvartet 'Misterija'* iz Podgorice, *Ženska klapa 'Kastav'* iz Kastva i *Zdravko Đuranović* pjevač iz Podgorice. Završna manifestacija Petrovdanskog sabora Crnogoraca, održana u park šumi Golubinjak nedaleko od Lokva (Gorski Kotar). Skupu su, među ostalim, prisustvovali i *Fuad Nim*ani, ministar za zaštitu ljudskih i manjinskih prava u Crnoj Gori, *Branko Lukovac*, ambasador Crne Gore u Hrvatskoj, predsjednik Matice crnogorske *Branko Banjević* i generalni sekretar Matice crnogorske *Marko Špadijer*, preko trista Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore iz svih dijelova Hrvatske: Karlovca, Osijeka, Peroja, Pule, Rijeke, Rovinja, Splita, Umaga, Zagreba, članovi društava *'Izvor'* i *'Morača'* iz Kranja, predstavnici crnogorskih udruga iz Ljubljane i Budimpešte. Obraćajući se prisutnima predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, dr. sc. Radomir Pavićević je naglaso kako su pripadnici crnogorskog naroda, koji

žive u Hrvatskoj, zadovoljni stupnjem priznanja građanskih prava, no puno toga, pogotovo kad je riječ o kulturnoj autonomiji kojom bi se uklopili u bogatu sliku nacionalnih raznolikosti u Hrvatskoj, ovisi o nama samima i našoj aktivnosti u udruženjima, rekao je Pavićević pozvavši Crnogorce da se aktivnije uključe u rad svojih udruženja, ističući podatak da je, od crnogorskog referenduma, broj članova u udruženjima znatno povećan. „*Svoje posebnosti nužno je sačuvati, ali ne u tolikoj mjeri da se sve pretvori u getoizaciju manjine. Treba raditi na ostvarivanju svih prava koje manjine moraju imati, ali i poštivati zakone države u kojoj se živi*"– poručio je u svojoj riječi ministar Fuad Nimani.

Od 2008. godine središnje obilježevanje Dana državnosti Crne Gore preuzima Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj, prijemom za uzvanike i goste iz diplomatskog kora, političkog i kulturnog života Grada Zagreba i Republike Hrvatske a u organizaciji ambasadora Crne Gore u RH.[142] Udruženja u Splitu i Puli, nastavila su sa druženjima u svom prostoru organiziranim u povodu Dana državnosti Crne Gore.

Na prvom regionalnom susretu urednika glasila manjinskih zajednica i njihovih medijskih partnera (iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije–Vojvodine, Mađarske, Italije i Crne Gore) održanom je u Kotoru 17. 07. 2008. u organizaciji Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, učestvovali su predstavnici NZCH.[143] Suorganizator je bio Skala radio, a potporu su dali: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Vlade Crne Gore, Ministarstvo za kulturu, medije i sport Vlade Crne Gore, Hrvatska matica iseljenika, Općina Kotor, Veleposlanstvo i Konzulat Republike Hrvatske u Crnoj Gori. Sama činjenica da je skup organiziran kao susret urednika hrvatskih glasila iz različitih država i da na njemu učestvuju, i predstavnici crnogorske nacionalne manjine iz Republike Hrvatske (*Crnogorski glasnik*), je pokazatelj izuzetno uspješne suradnje, u nizu zajedničkih projekata, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Hrvatskog građanskog društva Crne Gore iz Kotora.

Prva Ljetnja škola *'Crna Gora moja postojbina'*, na Ivanovim koritima (Crna Gora) namijenjena djeci crnogorskih iseljenika u organizaciji Centar za iseljenike Vlade Crne Gore, a u suradnji sa Zavodom za školstvo Crne Gore, završila je s radom 30. Srpnja. Školu je pohađalo četrdeset polaznika, uzrasta od 7 do 14 godina, iz deset zemalja (Srbije, BiH, Hrvatske, Albanije,

[142] 2008. i 2009. Domaćin je bio Branko Lukovac, a 2010. i 2011. Goran Rakočević.

[143] Sastanku su prisustvovali Danilo Ivezić, glavni o odgovorni urednik Crnogorskog glasnika i dr. sc. Radomir Pavićević, predsjednik NZCH.

Švicarske, Engleske, Luksemburga, Austrije, Kanade, Australije). Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je omogućila i osigurala učešće za troje polaznika: *Iris Novović*, iz Karlovaca; *Melita Špičanović*, iz Zadara i *Vukašin Krcunović*, iz Belog Manastira. Svi polaznici škole su na poklon dobili knjigu *Istorija Crne Gore od najstarijih vremena do 2003.* autora *Živka Andrijaševića* i *Šerba Rastodera*, kao i DVD *'Crna Gora'*. [144]

Drugo kolo edicije *'Zelene sveske'*: Jovan NIKOLAIDIS *Valdinos,* Nada ZOGOVIĆ BUKILIĆ *Karusel–Prstenje* i Sanja MARTINOVIĆ *Barbarska barka*, zajednički projekt izdavačkih kuća *'Izdanja Antibarbarus'* iz Zagreba, *'Plima'* iz Ulcinja i *Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske*, predstavljeno je u podgoričkoj knjižari *'Karver'*. Na predstavljanju su govorili: dr. sc. *Radomir Pavićević*, predsjednik NZCH, prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* i profesorica književnosti *Nevenka Mihovilić* iz Zagreb, novinar i vanjski suradnik Filozofskog fakulteta u Nikšiću *Vladimir Vojinović*. Radomir Pavićević je iskoristio priliku i prisutne upoznao s ukupnim izdanjima NZCH naglašavajući pri tom da ona nije izdavačka kuća, ali da su izdavački poduhvati Zajednice jedan od načina kvalitetnijeg održavanja veze sa maticom i u funkciji očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta.

Gost 21. ljetnjeg festivala kazališnih, likovnih, muzičkih i književnih događanja 'Barski ljetopis' 18. 8. 2008. bio je prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* (član Savjeta za nacionalne manjine i član Predsjedništva NZCH). Autorska večer održana je u sklopu tematskog kruga *'Traganje za istinom'*. Tema je bila politološka: *'Misliti politiku'*. Autorska večer, na kojoj je pokrenut niz pitanja (odnos liberalizma i republikanizma, suverenost i nacionalna država, projekt Evrope kao republike nasuprot neoliberalnoj kvaziglobalizaciji), održana je na platou ispred Dvorca kralja Nikole I Petrovića u Baru. S prof. Lalovićem razgovarao je crnogorski književnik i filozof (autor kultnog romana *Auschwitz café*) *Dragan Radulović* iz Budve.

Desetu godinu za redom u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb održani su Lučindanski susreti u Zagrebu (25. Listopada 2008), na kojima se okupljaju Crnogorke, Crnogorci, prijatelji Crne Gore, ugledni kulturni i javni radnici Grada Zagreba i Hrvatske, uzvanici i gosti iz Crne Gore i Republike

[144] NZCH je u naredne dvije godine 2009. i 2010. u *'Ljetnju školu Crna Gora moja postojbina'* upućivala polaznike iz udruženja svojih članica, pa su tako polaznici u 2009. godini bili: Sofija Vučerić, Roberto Vučetić, Kevin Babić i Mihajlo Škoko (Melita Špičanović, o trošku roditelja, a u 2010: Doroteja Braić, Ivana Štokovac, Lorena Braić i Ivana Vučerić. U 2011. godini nijesu upućeni polaznici iz udruženja članica NZCH.

Hrvatske. Lučindanskom druženju u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog Velesajma pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba prisustvovalo je preko petsto učesnika uzvanika i gostiju. Grad gost Lučindanskih susreti 2008. je bio Grad Bar, čiji predstavnici su bili gosti NZCH, a središnji dio kulturnog programa pripao je Ženskom zboru *'Antivari musica'* iz Bara. Manifestaciji su kao gosti prisustvovali: Izaslanik predsjednika Vlade RH *Stjepan Adamić*; gradonačelnik Grada Zagreba *Milan Bandić*; direktor Centra za iseljenike Vlade Crne Gore prof. dr. sc. *Milan Vukčević*; savjetnica u ambasadi Crne Gore u RH *Vesna Nikčević*; predsjednica Skupštine Opštine Bara *Branka Nikezić*; direktor Centra za kulturu Bara *Ćazim Nikezić*; predstavnica Turističke organizacije Bara *Sanja Simović*; ugledni znanstvenici, kulturni radnici i gospodarstvenici u Republici Hrvatskoj crnogorskog podrijetla; članovi društava *'Izvor'* i *'Morača'* iz Kranja i mnogi drugi. „*…Od ove godine 'Lučindanski susreti' zamišljeni su kao manifestacija koja konkretno ostvaruje kulturnu autonomiju u sredini u kojoj živimo. Svojim novim osmišljenim programima ti susreti trebaju trajno postati integralni dio bogatih kulturnih zbivanja u Gradu Zagrebu i biti trajno pod Pokroviteljstvom poglavarstva grada Zagreba. Grad Zagreb i njegovo poglavarstvo stvorili su materijalne i ine mogućnosti svim manjinama koje u njemu imaju svoja udruženja i vijeća da koncipiraju i ostvare svoje kulturne programe…* “.[145] Obraćajući se uzvanicima i gostima pokrovitelj manifestacije gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić je rekao: „*Crnogorci su integralni dio našeg Grada, pridonose našem razvoju i multikulturalnosti. U Zagrebu živimo zajedno u miru, međusobnom poštovanju i razumijevanju, ali ne samo na papiru. I u državnim granicama prvi smo susjedi. Poštovanje je za nas ključno. Prošli smo mnoga iskušenja. Sad je vrijeme da gradimo naš odnos na onome što nam je zajedničko, što nam je osnovno, što nas veže. Vjerujem da smo mi dobri ljudi, a to je prvi razlog zašto možemo biti i zašto jesmo prijatelji, jer u konačnici sve nas veže topla slavenska duša… Zahvaljujem svim Crnogorcima u Zagrebu što doprinose razvoju našeg grada. Na kraju zahvaljujem Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ što brižno skrbe o identitetu i kulturnom nasljeđu Crnogoraca u Zagrebu. To nas sve čini bogatijim i boljim ljudima.* “ U kulturnom dijelu programa učestvovali su Zbor *'Montenegro'*–Zagreb, Zavičajno društvo Plava i Gusinja *'Izvor'*–Kranj, CKPSD *'Morača'*–Kranj, DPC *'Peroj 1657'* i Ženski zbor *'Antivari musica'*–Bar sa sopranistom *Aleksandrom Vojvodić*.

[145] Iz pozdravnog govora predsjednika NZCH dr. sc. Radomira Pavićevića.

Završetak godine obilježila su izuzetno bogata događanja u okviru Dana crnogorske kulture. Niz zbivanja započeo je izložbom crnogorskog akademskog slikara *Gorana ĆETKOVIĆA*, u galeriji 'Zvonimir' u Zagrebu (1. rujna). Na otvorenju izložbe ambasador Crne Gore u RH Branko Lukovac obratio se velikom broju uzvanika i gostiju riječima: „*…Koristim ovu priliku da čestitam organizatorima i da vam zahvalim što čuvate i razvijate crnogorsku kulturu i ovdje u Zagrebu i Hrvatskoj te na taj način proširujete i naše kulturne horizonte. Grad Zagreb nastoji postati moderna srednjoeuropska metropola. Velikim dijelom u tome i uspijeva, a svi dobro znamo da su tolerancija i suživot temeljne ljudske vrijednosti i ključni preduvjet za to. Neka ovo bude novi poticaj razvoju kulturnog dijaloga i razvoja našeg društva u cjelini...* “ Izložbu je u otvorila gospođa *Jasminka Lokas- Strpić*, ravnateljica Ministarstva kulture Republike Hrvatske riječima: „*Iznimno mi je zadovoljstvo pozdraviti vas u ime Ministarstva kulture Republike Hrvatske u prigodi večerašnjeg svečanog otvaranja izložbe mladog crnogorskog slikara Gorana Ćetkovića, te ljubazno zahvaliti galeriji 'Zvonimir' na spremnosti da ugosti ovu vrijednu izložbu. Dopustite mi da se posebno zahvalim Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ iz Zagreba… Otvorenje večerašnje izložbe je događaj koji će u budućnosti otvoriti još kvalitetniji prostor za čitav niz jednako bogatih i vrijednih kulturnih zbivanja u bilateralnim odnosima naših dviju zemalja, a koje sada kao, samostalne i demokratske države, hrabro i ubrzano kroče k zajedničkom cilju–integraciji u europsko društvo.* “ Nakon Zagreba izložba Gorana Ćetkovića organizirana je u Puli (Zajednica Crnogoraca Pula) 11. studenog i u Splitu (Zajednica Crnogoraca Split) 11. prosinca.

U organizaciji NZCH, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, Zajednice Crnogoraca Pula i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, a uz pomoć Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno–kulturnu i tehničku saradnju Vlade Crne Gore, održani su *Dani crnogorskog teatra* uz učešće glumice Crnogorskog narodnog pozorišta iz Podgorice Dragice Tomas s monodramom *'Znakovi pored puta'*. Nastup u Zagrebu (27. 9. 2008.) u prepunoj dvorani Centra za kulturu Trešnjevka, bio je za samu umjetnicu ponovni susret sa zagrebačkom publikom i „daskama koje život znače“. Nakon Zagreba Dragica Tomas je nastupila u Puli (28. rujna u Domu Crnogoraca Pula) i Rijeci (29. rujna u prostorijama NZCRijeka).

Nastavak Dana crnogorskog teatra odvijao se u ozračju obilježavanja jedne godišnjice. Naime, prije deset godina (1998), zalaganjem uglednog gospodarstvenika crnogorskog podrijetla Milutina Drljevića i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, u Rijeci je organizirana predstava *'Potonja ura*

Njegoševa', kao prvi kulturni projekt iz Crne Gore u Republici Hrvatskoj, nakon 1990. Obilježavajući ovaj značajan jubilej, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeke i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb uz pomoć gospodina Drljevića, organizirali su u Rijeci, 24. studenog, i Zagrebu, 25. studeni 2008. izvođenje monodramske poeme *'Potonja ura Njegoševa'* koju je napisao *Slobodan Tomović*, režirao *Blagota Eraković*, a u ulozi Petra II nastupa *Slobodan Marunović*. Prepune dvorane, Zajednica Talijana u Rijeci i Velika dvorana Novinarskog doma u Zagrebu, svjedočile su o iznimno velikom interesu koje je izazvala ova predstava. Uglednici kulturnoj i javnog života Rijeke i Zagreba bili su osobno prisutni na predstavama. Predstavi u Zagrebu prisustvovao je i ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branko Lukovac. Uz jubilarnu predstavu 'Potonja ura Njegoševa' prigodnim tekstom, naslova *Estetski sklad i domovinska misija*, organizatorima se obratio i akademik Sreten Perović: *„…Nedavno je, 19. maja 2008, u Kraljevskom pozorištu na Cetinju, na svečan način obilježena dvadesetogodišnjica Marunovićevog kontinuiranog prikazivanja 'Potonje ure Njegoševe'. Tom visokom i rijetkom jubileju priključuje se, evo, još jedan: Prije DESET godina, na inicijativu uglednog Crnogorca i uspješnog privrednika iz Opatije gospodina Milutina Drljevića, te zaslužnih čelnika Nacionalne zajednice Crnogoraca u Rijeci i Zagrebu, Marunović je pred punim salama interptirao 'Potonju uru Njegoševu' i tim činom izgradio prvi stepenik trajnog mosta koji povezuje tokove savremene Hrvatske i Crnogorske kulture. Hvala svima koji blagorodno doprinose međusobnom upoznavanju i zbližavanju stvaralačkih subjekata ove dvije slobodne zemlje, dajući tako dragocjen doprinos razvoju ukupnih odnosa Crne Gore i Republike Hrvatske…"*

Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Grad Zagreb, organizirali su izložbu djela *dvadeset devet*, suvremenih slikara, grafičara i skulptora iz Crne Gore, u prostoru galerije *'Karas'* u Zagrebu. Uz prisustvo brojnih gostiju i uzvanika izložba je otvorena 3. Listopada, a kulturnoj javnosti Grada Zagreba su se predstavili: *Babović Milivoje*, *Bambur Admir*, *Burić Anka*, *Dragaš Draško*, *Dujović Liščević Tijana*, *Đuranović Roman*, *Đuranović Vladimir*, *Gardašević Anka*, *Ibrahimović Aldemar*, *Jovićević Mihailo*, *Jovićević Popović Milena*, *Karadžić Dragan*, *Karailo Dino*, *Keković Biljana*, *Lagator Pejović Irena*, *Odalović Ratko*, *Pavićević Milija*, *Pavićević Tomo*, *Pejović Ivan*, *Pejović Pavle*, *Prelević Ivanka Vana*, *Rakčević Igor*, *Reljić Željko*, *Sekulić Branislav*, *Tatar Vojo*, *Todorović Rajko Todor*, *Vukčević Srđan*, *Zorić Naod* i *Stanić Vojo*. Na

otvorenju izložbe u ime ministra kulture Republike Hrvatske, prisutnima se obratio njegov izaslanik mr. sc. *Jasen Mesić*, a u ime organizatora govorili su *Duško Ljuština*, pročelnik za kulturu Grada Zagreba i *Branko Lukovac*, ambasador Crne Gore u RH, koji je rekao: *„Zahvaljujem Gradu Zagrebu, galeriji Karas i Ministarstvu kulture RH što su doprinijeli da ovu izložbu postavimo, da je pokažemo javnosti Zagreba. Ovo je ujedno i prvi događaj iz kulturne saradnje, nakon što su prošle sedmice u Podgorici Ministri kulture Crne Gore i Hrvatske, gospoda Božo Biškupić i Branislav Mićunović, potpisali prvi sporazum o kulturnoj saradnji naše dvije susjedne i prijateljske zemlje. To će stvoriti prostor za mnogo šire i mnogo bogatije kulturne sadržaje koje ćemo predstaviti jedni drugima, te za povezivanje kako u afirmaciji i promociji, tako i u zajedničkom kreativnom izrazu, nastavljajući primjerom i djelom mnogih pokoljenja sa ovih naših prostora. Današnja izložba koju smo priredili uz pomoć Ministarstva kulture i Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore samo je mali isječak iz bogatog fonda savremenog crnogorskog likovnog stvaralaštva…"*

'Večer sa Zuvdijom Hodžićem' u Zagrebu, Crnogorski dom, i Rijeci, prostorije NZCRi (17. i 18. listopada), u organizaciji NZCH, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, bila je završna aktivnost u okviru Dana crnogorske kulture u 2008. godini. Razgovor s poznatim crnogorskim suvremenim književnikom, autorom zbirki pripovijedaka: *Gluva zvona* i *Neko zove*; romana *Gusinjska godina* i *Davidova zvijezda* (zbog kojih je uvršten o obaveznu lektiru za Osnovnu školu i obaveznu literaturu na maturi i studiju književnosti u Crnoj Gori), u Zagrebu je vodio *Danilo Ivezić*, u Rijeci *Dragutin Lakić* uz pomoć *Borice Šoškića* (Zuvdijinog školskog kolege i prijatelja od djetinjstva). Susretu sa Zuvdijom Hodžićem prisustvovao je i ambasador Crne Gore u RH *Branko Lukovac*, predsjednik crnogorskog PEN-a *Mladen Lompar*, kao i brojni uzvanici i gosti.

Druga i treća knjiga biblioteke *Luča*, zajednički projekt izdavačke kuće 'Disput' iz Zagreba i NZCH, predstavljene su krajem studenog i u prvoj polovini prosinca 2008. godine. Knjiga Radovan RADONJIĆ *Montenegro de te fabula naratur* predstavljena je u Crnogorskom domu u Zagrebu 20. studenog. Priča o Crnoj Gori započela je turističkim spotom „Crna Goro" MTC (Montenegro turistički centar) koji je osvojio prvu nagradu na međunarodnom festivalu u Splitu u konkurenciji preko 150 autora. Slike ljepota Crne Gore bile su uvod u nastavak priče o Crnoj Gori u kojoj su učestvovali prof. dr. *Dragutin Lalović*, moderator večeri, prof. dr. *Jovan Mirić*, prof. dr. *Radovan Radonjić* i *Danilo Ivezić*. *„Rizik je i izazov, kako i sam autor*

kaže, pisati o Crnoj Gori. Parva Montenegra sed suficit orbi (malena je Crna Gora, ali svijetu dovoljna).Radovan Radonjić jedan je od rijetkih svjedoka i značajnih sudionika, koji prihvaća takav rizik i izazov. On gotovo 50 godina svjedoči i aktivno participira u jugoslavenskoj i crnogorskoj povijesti, posebno političkoj povijesti, i piše o njoj. A još je rjeđi autor koji se ne mora odricati svojih prijašnjih knjiga i angažmana. Ovdje se ne radi samo o autorovom moralnom i intelektualnom integritetu koji je odolijevao primamljivosti ideologijskih pomodnosti. Riječ je prije svega o tome da se Radovan Radonjić u svim lomovima, prelomima i iskušenjima usudio ozbiljno misliti, a to znači misliti o bitnom. A takva misao nije pomodna, nije sezonska ni sektaška, takva je misao svakom vremenu bitno supripadna..."–prof. dr. sc. Jovan Mirić. Na predstavljanju druge knjige Milan POPOVIĆ *Protiv struje 1977–2007* organiziranom 11. prosinca govorili su prof. dr. sc. *Rade Kalanj*, prof. dr. sc. *Vjeran Katunarić*, prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*, moderator i autor, prof. dr. sc. *Milan Popović*. „*Protiv struje donosi izabrane radove politologa Milana Popovića u rasponu od punih trideset godina (1977–2007). Tako širok vremenski raspon svjedoči o duhovnom razvoju autora, od jedne vrste kritičkog neomarksizma tokom 1980-tih, s tada prevladavajućim ispitivanjem odnosa ekonomije, društva i politike, do jedne vrste postmarksizma, sa sve snažnijim pomicanjem naglaska ka ispitivanju odnosa objekta i subjekta, posebno ideologije, identiteta i države. U formalnom pogledu, najveći broj radova pripada suvremenoj političkoj znanosti, preciznije političkoj teoriji. Istovremeno ih karakterizira i izrazita metodološka transdisciplinarnost, u okviru problemski integrirane društvene teorije i znanosti. Crvena nit koja sve radove povezuje jest teorija svjetskog sistema američkog sociologa Immanuela Wallersteina, odnosno njena primjena na analizu velike posthladnoratovske promjene svijeta, Balkana i Crne Gore...*"–prof. dr. sc. Dragutin Lalović.

Svoju izdavačku djelatnost u 2008. NZCH (tu spada i *Letopis crnogorski br. 3 god. 2006/2007)* predstavila je, treću godinu za redom, na 14. Sa/n/jam knjige u Istri od 4. do 11. prosinca u Puli.

Analizirajuću aktivnosti u proteklom periodu na Skupštini održanoj 8. 11. 2008. s temom „*Ostvarivanje kulturne autonomije i očuvanje nacionalnog identiteta crnogorskog naroda u okviru procesa integracije u hrvatsko društvo /2003–2008/*", delegati NZCH su, odgovarajući na pitanje „*Gdje smo i što nam je činiti*" zaključili slijedeće:

–Udruženja članice NZCH su temeljni oblici okupljanja i djelovanja crnogorske nacionalne manjine, preko njih se uspostavlja i čuva kulturna autonomija, čuva i razvija nacionalni identitet, naše temeljne etničke i kulturne vrijednosti. Vijeća na lokalnoj i regionalnoj razini osiguravaju ono što se naziva kolektivnim političkim pravima i otvaraju prostor za djelovanje udruženja.

–Ostvarivanje prava prvenstveno ovisi o nama, našoj spremnosti i sposobnosti da organizirano i stvaralački iskoristimo otvoreni prostor za slobodno i kreativno razvijanje kulturne prepoznatljivosti, kao integralnog dijela kulturnog identiteta i pluralističkog profila hrvatskog društva. To se može postići samo ako su programi udruženja dovoljno atraktivni i kvalitetni da privuku sve one koji hoće i mogu, a odgovorne funkcije u udruženjima postanu dostupne onima koji su u mogućnosti uhvatiti se u koštac sa svim problemima i zahtjevima koji nijesu mali. Personalna struktura naših udruga još uvijek pati od starih boljki pa nam u narednom periodu ostaje važan zadatak dekumulacije funkcija, uključivanjem znatno većeg broja pojedinaca u postojećim programskim okvirima kao i u zadacima na realizaciji novih. U narednom periodu nameće se i potreba, u nekim sredinama, djelovanje udruženja na široj razini–županijskoj.

–Kulturni amaterizam i informativna djelatnost otvaraju prostor kvalitetnijeg angažmana kao i uključivanje većeg broja pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj u ove programske aktivnosti.

–Izdavaštvo se u dosadašnjoj djelatnosti NZCH pokazalo kao središnja točka očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta. To je ostvareno korištenjem intelektualnog potencijala članova naše zajednice i dijela nezavisnih intelektualaca iz Crne Gore. Namjera je bila predstaviti dio stvaralaštva naših predaka, dio stvaralaštva mladih crnogorskih književnika europskih dometa, istaknutih pojedinaca koji potiču s prostora Crne Gore a djeluju i stvaraju (ili su djelovali i stvarali) u Hrvatskoj. Osnovna orijentacija je u izgradnji mostova koji će povezivati dvije države i dva naroda. Otuda i četiri biblioteke: 'Svjedočanstva vremena', 'Luča', 'Plodovi veza', 'Zeleni svesci' i četrdeset dva naslova izdana u posljednjih osam godina.

–Program Dana crnogorske kulture koji se odvija u suradnji s Ministarstvom kulture, sporta i medija Crne Gore nužno treba proći kroz sva udruženja i sve gradove, gdje djeluju članice NZCH. Potrebno je osmisliti kvalitetne kulturne programe (koncerte, filmove, monodrame) pa ih u sredinama svoga djelelovanja uključiti u kulturna događanja, kao doprinos onome što se naziv kulturni identitet grada ili županije. Takvi programi će biti medijski kvalitetnije i sadržajnije propraćeni kao integralni dio kulture sredine življenja.

–Ulazak Crne Gore u kategoriju nezavisnih i međunarodno priznatih država (2006.) prestale su i potrebe za aktivnostima NZCH koje su se ogledale u nizu manifestacija spajanja dviju država i građenje mostova suradnje koji su porušeni početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Na sve načine, naročito u periodu od 1999. pa do skoro 2006, svim snagama se nastojalo odnose dvije države, tradicionalno dobre i prijateljske, vratiti u tu funkciju. Takva funkcija i uloga NZCH je definitivno prestala. Protekli period od dvije godine je prihvaćen kao prijelazni i neminovan u tzv adaptaciji i uspostavi institucionalne suradnje. Jednostavno više ne postoji potreba pozivanja gradova iz Crne Gore i njihovog spajanja s gradovima iz Hrvatske, zvanja turističke organizacije i privrednih subjekta i spajanja s istim u Hrvatskoj, jer je to posao institucija i tijela dvije države, u prvom redu ambasade, ministarstva, privredne komore i sl. Težište se prebacuje na kulturni identitet, procese integracije uz sprječavanje asimilacije i getoizacije–što je posebno naglašeno u raspravi na Skupštini NZCH.

U drugom dijelu rada Skupština je potvrdila odluke Predsjedništva NZCH o: prijemu 'Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko–baranjske županije iz Osijeka' i 'Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Bujština Umag' u članstvo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske[146] i odbijanju zahtjeva 'Zajednice Crnogoraca Primorsko–goranske županije' iz Rijeke za prijem u članstvo NZCH.[147]

Značajan događaj za crnogorsku nacionalnu manjinu u Republici Hrvatskoj i hrvatsku u Crnoj Gori bilo je potpisivanje „*Sporazuma između Republike Hrvatske i Crne Gore o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Hrvatskoj*" u Zagrebu 14. 1. 2009. godine od strane ministara vanjskih poslova Republike Hrvatske Gordana Jandrokovića i Crne Gore Milana Roćena. Bilateralni sporazum dvije države o zaštiti prava

[146] Skupština je za članove Predsjedništva NZCH iz novoprimljenih udruženja izabrala Milovana Sekulića (Osijek) i Radovana Medojevića (Umag). Ujedno je umjesto Čedomira Jankovića (Rijeka), koji je podnio ostavku zbog bolesti, za člana Predsjedništva NZCH iz Rijeke izabrala mr. sc. Jovana Abramovića.

[147] Predsjednik Zajednice Crnogoraca Primorsko-goranske županije Ljubo Radović, koji je osnovao udruženje nakon sukoba u NZC Rijeka i odluka Skupštine NZCRi od 26. 5. 2007. kao i neuspjelog pokušaja u izborima za vijeća Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije (17. 6. 2007.) uputio je (temeljem odluke osnivačke Skupštine Zajednice Crnogoraca Primorsko-goranske županije od 1. 7. 2007.) Zahtjev NZCH za učlanjenje, 5. 9. 2007. Predsjedništvo NZCH je na 4. sjednici održanoj 22. 12. 2007, na temelju prijedloga Komisije (koju je formralo u povodu zahtjeva), stavova Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeke (Dragutin Lakić), Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko–goranske županije (Vukašin Jaramaz) i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka (Čedomir Janković), Zahtjev odbilo (nakon čega se Radović priključio onima koji nastoje onemogućiti djelovanje i razbiti NZCH). U obrazloženju su navedeni identični razlozi koje je Predsjedništvo NZCH donijelo (18. 3 . 2006.) a Skupština NZCH potvrdila (23. 9. 2006.) u odbijanju Zahtjeva za prijem u NZCH Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Rijeka koji je podnio Ivan Brajović.

svojih manjina trebao je ionako visokoj razini zajamčenih prava dodati novu kvalitetu. Sporazum je u rujnu 2009. Hrvatski sabor ratificirao, dok je Skupština Crne Gore to tek napravila u ožujku 2011. i to uz niz peripetija i nepotrebnih rasprava.[148] Službeno do kraja 2011. Sporazum nije stupio na snagu, čime su programske mogućnosti djelovanja NZCH, u tzv prekograničnoj suradnji baziranoj na bilateralnom sporazumu, onemogućene.

Početkom 2009. godine predstavljena je knjiga Pavle GORANOVIĆ *Tin Ujević i Crna Gora,* u okviru biblioteke *Plodovi veza,* zajednički projekt NZCH i Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, u Novinarskom domu u Zagrebu (11. velječe). O knjizi su govorili: akademik *Tonko Marojević*, prof. dr. sc. *Krešo Bagić*, autor *Pavle Goranović*, i *Branko Čegec*, koji je bio moderator predstavljanja. „*Ova knjiga sasvim sigurno može ponovo pridonijeti oživljavanju hrvatsko–crnogorskog kulturnog dijaloga. Zanimljiva je rečenica gospodina Dragoljuba Majića, koji je napisao: 'Mi Crnogorci se tražimo uzajamno i nađemo se svud. I volimo se više na strani nego kod kuće. Na strani smo iskreniji i prisniji, nekako bolji, nekako blagorodniji …'. Knjiga Tin Ujević i Crna Gora svjedoči da su Crnogorci i prema sebi, i doma i na strani, prisni i blagorodni. Uostalom, činjenica da nas se ovoliko okupilo oko ove knjige to najbolje svjedoči!*"–prof. dr. sc. Krešo Bagić. Štimung uspješnoj večeri davali su tokom cijele večeri glumac *Goran Matović* i kantautor *Arsen Dedić* interpretacijom Tinovih stihova. Knjiga Tin Ujević i Crna Gora predstavljena je 23. 3. 2009. i u Valpovu u prostoru Gradske knjižnice i čitaonice. Knjigu su predstavili povjesničarka *Zlata Živaković–Kerže* i književni kritičari dr. sc. *Goran Rem* i *Ivan Trojan*. Ujevićeve stihove govorio je osječki glumac *Aljoša Čepl*, a u glazbenom dijelu programa sudjelovao je gitarist *Mihael Majetić*. Predstavljanje knjige u Crnoj Gori je organizirano godinu dana kasnije, 2. 5. 2010. u crkvi sv. Duha u Kotoru uz učešće književnika *Branka Banjevića*, autora *Pavla Goranovića* i *Tripa Shuberta* iz HGD CG.

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Društvo crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb organizirali su u Novinarskom domu u Zagrebu 24. velječe predstavljanje romana književnika Jevrema BRKOVIĆA *Skotna vučica* (izdavač Daily press–Vijesti Podgorica). Pred brojnim uzvanicima i gostima, među kojima su bili predsjednik Hrvatskog sabora *Luka Bebić*, ambasador Crne Gore u RH *Branko Lukovac*, gradonačelnik Grada Zagreba *Milan Bandić*, slikar *Dimitrije*

[148] NZCH je predsjedniku Skupštine Crne Gore uputila pismo s molbom da se založi u Skupštini za ratifikaciju uz naznaku da se radi o međunarodnom aktu koji je već jedna strana ratificirala i da on ne može biti sredstvo međusobnog razračunavanja poslanika crnogorskog parlamenta.

Popović, privrednik *Milutin Drljević*, o knjizi su govorili književnik *Mirko Kovač*, književnik *Stjepan Čujić*, književni kritičar *Miodrag Radović*, u ime izdavača *Željko Ivanović* i autor *Jevrem Brković*. Predstavljanje knjige održano je 25. velejče i u Rijeci, u organizaciji gradskog i županijskog vijeća crnogorske nacionalne manjine i NZC Rijeka. Na predstavljanju su govorili Mirko Kovač, Miodrag Radović i autor Jevrem Brković. Odlomke iz romana čitao je prvak drame Hrvatskog narodnog kazališta Rijeka, *Žarko Radić*.

Imenovanje Branka Lukovca za prvog ambasadora Crne Gore u Republici Hrvatskoj za nas nije bilo iznenađenje, čak što više, očekivali smo ga. Ono je od strane hrvatske javnosti prihvaćeno s velikim simpatijama, što je svakako olakšalo prve korake malobrojne ekipe prve crnogorske ambasade u Hrvatskoj. Upornošću, znanjem i osobnim utjecajem Branko Lukovac je u relativno kratkom roku uspostavio izuzetno bogatu diplomatsku aktivnost i intenzivnu suradnju s institucijama Republike Hrvatske. Posjete koje su uslijedile, obostrano, na najvišoj razini, rezultirale su potpisivanjem većeg broja sporazuma i ugovora, pa je suradnja dvije države ubrzo postala primjerom u regiji. Crna Gora i Hrvatska nemaju niti jednog otvorenog pitanja, bez obzira na događaje iz ne tako davne prošlosti. Prepoznajući u tome i veliki osobni udio Branka Lukovca, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić uručio mu je visoko državno odličje Reda kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom. U drugoj godini svoga mandata ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branko Lukovac je napunivši 65 godina života odlučio završiti diplomatsku karijeru i svoje mjesto prepustiti, kako sam kaže, mlađem. Oprostili smo se u Crnogorskom domu u Zagrebu 8. travnja u krugu prijatelja i onih s kojima je najčešće surađivao, u nadi da će i matična država prepoznati barem dio onoga što je ovaj vrsni čovjek i diplomata napravio za nju.

U sklopu manifestacije Dani crnogorske kulture 2009. u Centru za kulturu Trešnjevka u Zagrebu održan je 6. travnaj koncert pod nazivom *'Dobro veče Crna Goro'* na kojem su nastupili KUD *'Kanjoš'* iz Budve i Zbora *'Montenegro'* iz Zagreba. Koncert istog naziva održan je u Puli 7. travnja; Kranju 8. travnja (uz Kanjoš je nastupilo i društva 'Morača' Kranj), i Rijeci 9. travnja (uz Budvane nastupio je orkestar KUD 'Fratellanza' iz Rijeke).

Dani crnogorskog teatra u okviru Dana crnogorske kulture započeli su u Zagrebu 27. travnja monodramom *'Bizmismen'* (autor teksta Miodrag Karadžić) u izvođenju *Voja Krivokapića* glumca Nikšičkog pozorišta i pozorišta 'Zahumlje'. Monodrama je nakon Zagreba izvedena u Puli u Zajednici Talijana Circolo 28. travnja; Rijeci u Slovenskom domu 29. travnja i Splitu

u Splitskom kazalištu mladih 30. travnja.

Četvrta knjiga biblioteke *LUČA* (izdavač NZCH i Disput d.o.o. iz Zagreba), Dragutin LALOVIĆ *Države na kušnji* predstavljena je 11.5.2009. godine u Novinarskom domu u Zagrebu. U predstavljanju knjige učestvovali su prof. dr. sc. *Jovan Mirić*, prof. emer. dr. sc. *Ivan Prpić,* prof. dr. sc. *Milan Podunavac*, prof. dr. sc. *Damir Grubiša* i autor prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*. Moderator predstavljanja je bio *Duško Čizmić–Marović*, pisac pogovora knjige. *„Dragutin Lalović jedan je od rijetkih naših autora, ako ne i jedini, koji me, kada god pročitam neki od njegovih tekstova, uvijek iznova uznemiri, motivira, inspirira; izvlači me iz mojeg umirovljeničkog drijemeža i prinuđava da se vratim čarima mišljenja političkoga. Siguran sam da takve izazove, poticaje i učinke polučuje i kod svojih studenata. Kolega Lalović uvijek odabere najteže puteve. Ako ga hoćete slijediti, morate se pentrati strmim stazama do samih izvora. I knjiga Države na kušnji, koju danas predstavljamo, svjedoči takav pristup…*"–riječi su prof. dr. sc. Jovana Mirića na predstavljanju knjige.

Svečanim koncertom u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu (21. svibnja) obilježen je 21. maj–Dan nezavisnosti Crne Gore, Dan Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Dan Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Organizatori koncerta su bili Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj. U auli Hrvatskog glazbenog zavoda uzvanike i mnogobrojne ugledne goste–među kojima su bili članovi diplomatskog kora u Republici Hrvatskoj (ambasador OESS, zamjenici ambasadora SAD i Rusije), zastupnici u Hrvatskom saboru, gradonačelnik Grada Zagreba–dočekali su: predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba prof. emer. dr. sc. Veselin Simović u ime Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH; predsjednik skupštine NZCH gospodin Borica Šoškić u ime Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske; potpredsjednik Društva gospodin Ilija Milojko u ime Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb; savjetnica ambasadora Crne Gore gospođa Vesna Nikčević i prvi sekretar Ambasade Crne Gore gospodin Branislav Karadžić u ime Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj. Pozdravljajući još jednom sve prisutne u punoj dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda, prof. emer. dr. sc. Veselin Simović u kraćem, prigodnom govoru podsjetio je na značaj majskog referenduma za Crnu Goru, ali i za crnogorski korpus u Republici Hrvatskoj. Jer, nije bez

razloga datum referenduma iz 2006. godine–koji je proglašen za Dan nezavisnost Crne Gore i čiju treću godišnjicu obilježavamo–izabran i za Dan Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Na svečanom koncertu–u dvorani izvanredne akustike, koja je i prva zagrebačka koncertna dvorana (u Gundulićevoj ulici, gdje se HGZ uselio 1876.godine, a nalazi se i danas) nastupile su *Aleksandra Vojvodić* (sopran) i *Ana Vukazić* (klavir).

U organiziaciji Zajednica Crnogoraca Split u novootvorenoj knjižari '*Profil', Predrag Lucić*, poznati hrvatski književnik, kolumnista i urednik predstavio je crnogorske književnike: pjesnikinju Jelenu NELEVIĆ, proznog pisca Vladimira VOJINOVIĆA i izdavača i pisca Jovana NIKOLAIDISA na književnoj večeri pod nazivom „*Crnogorska književnost diskontinuiteta*“, 27.5.2009. godine. Tokom večeri, Lucić je sa autorima razgovarao ne samo o njihovom književnom opusu, već i o aktualnom stanju u crnogorskim medijima, književnosti, prosvjeti i jeziku.

Odazivajući se pozivu Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb za izložbu fotografija „*Nacionalni parkovi Crne Gore*“, novi ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin *Goran Rakočević*[149] je 2. 7. 2009. prvi put posjetio Crnogorski dom u Zagrebu. U razgovorima sa ambasadorom oko budućih aktivnosti i zajedničkog djelovanja na njihovoj realizaciji učestvovali su predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*, predsjednik NZCH dr. sc. *Radomir Pavićević*, član predsjedništva NZCH prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*, predsjednik Društva 'Montenegro' *Dušan Mišković* i tajnik NZCH *Danilo Ivezić*.

Druge subote u sedmom mjesecu (11.srpnja) Crnogorci iz Hrvatske i Slovenije okupili su se na Platku nedaleko od Rijeke–na *Petrovdanskom saboru,* u okviru kojeg se obilježava i Dan opštenarodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda, a od 2006. i Dan državnosti Crne Gore u organizaciji Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Rijeke. Skupu su, između ostalih članova i brojnih gostiju iz Crne Gore, Slovenije, Grada, Županije, prisustvovali: izaslanik predsjednika države Crne Gore Filipa Vujanovića gospodin *Ivan Leković* savjetnik za vanjske poslove; izaslanik predsjednika skupštine Crne Gore Ranka Krivokapića gospodin *Obrad Stanišić*;

[149] Novoimenovani ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin Goran Rakočević predao je akreditive predsjedniku Republike Hrvatske Stjepanu Mesiću 9. 6. 2009.

izaslanik predsjednika vlade Crne Gore Mila Đukanovića gospodin *Goran Rakočević*, Ambasador Crne Gore u Hrvatskoj; predsjednici crnogorskih udruženja iz Republike Slovenije i Republike Hrvatske. Obraćajući se učesnicima sabora izaslanik predsjednika Vlade Crne Gore i ambasador Crne Gore u RH Goran Rakočević je rekao: *"... ovo i jeste Sabor Crnogoraca, ali i svih prijatelja, poklonika i poštovalaca Crne Gore u Hrvatskoj. Sabor koji ima jedinstvenu energiju prožimanja, ljubavi za sve dobre ljude i narode, energiju saradnje, vitalnosti našeg nesalomivog identiteta. Sabor koji slavi sveti biljeg naše istorije, trinaestojulski znamen našeg državnog uporišta i sidrišta u dugom trajanju Crne Gore i Crnogoraca, Sabor koji slavi i nezaboravni spomen na crnogorski antifašizam, ustaništvo i nepokornost našu. 13. jul je datum svih naših datuma. Rodni list naše samosvojnosti, slobodarski barjak naše vertikalnosti. Luča duha, vijenac heroizma...Svaki Crnogorac je Crna Gora. Malo nas je da bi bilo drugačije, i da bi se dijelili. Budimo složni i razložni. Budimo saborni i razboriti..."* U bogatom kulturnom programu nastupili su: KUD *'Zahumlje'* iz Nikšića, *Slavica Vuković* – pjevačica crnogorskih pjesama iz Nikšića, Pjevački zborovi 'Montenegro' iz Zagreba i *'Montenegrine'* iz Rijeke, DPC *'Peroj 1657'*, društva *'Izvor'* i *'Morača'* iz Kranja. Tradicija sportskih nadmetanja u šahu, potezanju konopa, bacanju kamena s ramena, streljaštvu i skoku u dalj nastavljena je i na ovom saboru. Petrovdanskom saboru prethodio je niz događanja: 9. srpnja u jutarnjim satima položeni su vijenci na spomen obilježja palom partizanu, a u večernjim satima organzirana je u prostorijama Zajednice projekcija filma *'Trinaesti jul'*–režisera Radomira Šaranovića. 10. srpnja u prijepodnevnim satima u prostoru Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka održana je tribina *'Crnogorska sadašnjost'* uz učešće *Branka Banjevića* i *Marka Špadijera*, dok je u večernjim satima u dvorani Hrvatskog kulturnog doma održana Akademija u povodu Dana državnosti. Na Akademiji su bili prisutni i visoki uzvanici: izaslanik predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića gospodin *Ivan Leković*; izaslanik predsjednika skupštine Crne Gore Ranka Krivokapića gospodin *Obrad Stanišić*; prvi sekretar Ambasae Crne Gore u Hrvatskoj *Branislav Karadžić*; šefica kabineta gradonačelnika Grada Nikšića *Vladimirka Milatović*; izaslanik Župana Primorsko–goranske županije Zlatka Komadine gospodin *Vidoje Vujić*. U kulturno–umjetničkom dijelu nastupili su: KUD *'Zahumlje'*–Nikšić, *Slavica Vuković* i orkestar mandolina Zajednice Talijana KUD *'Fratelanza'*–Rijeka.

Ispravljajući istorijsku nepravdu, Crna Gora je 1. 10. 1989. godine vratila kralja Nikolu, kraljicu Milenu, knjaginje Vjeru i Kseniju na vječni počinak u njihovu Crnu Goru.

„Ako umrem u inostranstvu, za vrijeme izbjeglištva, neka bude opijelo sa sprovodom izvršeno prema propisima naše crkve i neka moje tijelo bude izloženo netaknuto u privremenu grobnicu, dok moji posmrtni ostaci ne budu mogli biti prenešeni u našu dragu otadžbinu i tamo sahranjeni …"– riječi su koje je napisao kralj Nikola u svom testamentu neposredno pred smrt. Nikola I. Petrović Njegoš umro je hladnog martovskoj jutra 1921. godine u Kap Antibu (kraj Nice Francuska). Na odar mu je više glave stavljen mali krst od tisovine i dvije svijeće, malo niže štap maršala ruske vojske, o grlu krst sv. Đorđija, na prsima krst sv. Petra, orden dinastije Njegoš, lenta ratnog Savojskog odreda, o bedru sablja. Na grudima mu je položen i kamičak zemlje crnogorske (koji je princeza Ksenija ponijela sa sobom u izgnanstvo), malo tamjana ispod Ostroga i osušeno cvijeće iz avlije crkve u Zeti. Sahranjen je u Ruskoj pravoslavnoj crkvi u San Remu (Italija). Ispraćaju su prisustvovali članovi porodice, predstavnici evropskih dvorova, ministri, diplomati, veliki broj građana, predstavnici vojske, mnogi novinari i filmski snimatelji. Dvije godine kasnije 1923. godine u istu crkvu, pored svog supruga, sahranjena je i kraljica Milena. Posljednja želja crnogorskog Gospodara da bude sahranjen u svojoj Crnoj Gori ispunila se tek nakon 73 godine izgnanastva i 68 godina nakon smrti. Obilježavajući dvadesetu godišnjicu tog civilizacijskog i etičkog čina, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb organiziralo je 1. listopada 2009. u Crnogorskom domu u Zagrebu projekciju filma *'Preci i potomci'*, koji govori o putu povratka i sahrani na Cetinju.

Zbirka poezije Miloša MILOŠEVIĆA *Za ruke se držimo* predstavljena je 2. listopada u katedrali Sv. Tripuna u Kotoru, te dan kasnije u Perjaničkom domu na Kruševcu u Podgorici, u nazočnosti uglednika, predstavnika diplomatskog kora i kulturnih poslanika, ljubitelja pisane riječi i poštovalaca dr. Miloševića. Knjiga je zajednička programska aktivnost izdavačke suradnje Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Hrvatskog građanskog društva Crne Gore (biblioteka *'Plodovi veza')*, koji su i organizirali njeno predstavljanje (siuzdavač knjige je i poznata izdavačka kuća 'Antibarbarus' iz Zagreba). O djelu koje predstavlja izbor iz poetskog stvaralaštva poznatog humaniste i povjesničara, admirala Bokeljske mornarice dr. Miloša Miloševića, govorili su u katedrali sv. Tripuna predsjednik HGD CG dr. *Ivan Ilić*, prof. dr. *Gracijela Čulić* i akademik *Tonko Maroević*. Stihove su kazivali sam autor, glumica *Dragica Tomas,* pjesnikinja *Dubravka Jovanović*, te mali admirali *Krsto Milutin* i *Marko Luković*. U glazbenom dijelu programa nastupila je *Seda Vukašinović*, koja je, na orguljama, interpretirala djela J. S. Baha. U Podgorici u Perjaničkom domu (3. listopada) pred brojnim auditorijem o

knjizi i autoru govorili su predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. *Radomir Pavićević*, akademik *Tonko Maroević* i akademik *Sreten Perović.*

Za vrijeme dvodnevne zvanične posjete Republici Hrvatskoj, predsjednik Skupštine Crne Gore gospodin Ranko Krivokapić susreo se 6. listopada s predstavnicima udruga članica NZCH i vijeća iz Splita, Rijeke, Pule, Karlovca i Zagreba. Prisustvo predsjednika crnogorskog parlamenta bilo je prilika za dobijanje informacija iz "prve ruke" o najavljenom Ugovoru o dvojnom državljanstvu, ratifikaciji početkom godine potpisanog „Sporazuma o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj", te o operacionalizaciji potpisanog Međudržavnog sporazuma o kulturnoj suradnji. Obraćajući se prisutnima, predsjednik Skupštine Crne Gore gospodin Ranko Krivokapić–izrazivši najprije zadovoljstvo što se već peti put u tom svojstvu susreće s predstavnicima NZCH–istakao je da se radi o *„našoj daleko najobrazovanijoj zajednici u svijetu"* i iznio uvjerenje da *„taj potencijal crnogorske inteligencije, koji je tako blizu Crnoj Gori, metodom rada može edukovati druge naše nacionalne zajednice prvo po Evropi, a onda po svijetu"*, gdje *„ipak još nema tog znanja koje ste vi stekli u svojim profesijama, autoriteta, ozbiljnosti u poslu, a samim tim svaki projekat koji vodite metodološki je skoro savršen. Molio bih da taj vaš know-how pomalo širimo i da kroz ono o čemu ste vi govorili pokušamo da nađemo model edukacije našeg iseljeništva. To jeste jedna vaša misija više!"* Osvrćući se na izdavačku djelatnost NZCH i rad njenog Savjeta za izdavaštvo gospodin Krivokapić je rekao: *„Kad se pogleda vaša izdavačka djelatnost, ona je ozbiljnija od ijednog drugog izdavača u Crnoj Gori. Naši izdavači imaju možda skuplje projekte, ali nemaju veći obim projekata i ne idu tako duboko u stvari kako vi idete, sistematski otkrivajući dijelove koje mi ne znamo u domovini"*. Predsjednik Skupštine–potaknut i sasvim konkretnim prijedlozima koje su mu u pisanoj formi predali predstavnici Društva 'Đetići', koji su i prisustvovali susretu–osvrnuo se na prošle godine potpisani Sporazumu o saradnji Crne Gore i Hrvatske u oblasti obrazovanja, koji nije zaživio na pravi način, a od kojeg se mnogo očekuje, jer je to *„...prvi veliki, ključni strateški korak da se đeca školuju ovđe i to ne samo na fakultetima kojih nema u Crnoj Gori ... Kultura življenja i rada koja se ovđe, na fakultetu stiče nije manje važna od onoga što se stekne kroz znanje"* rekao je gospodin Krivokapić. Aktualni trenutak Crne Gore, bilateralni odnosi dvije države, prvenstveno suradnja na kulturnom planu, bili su završna tema razgovora susreta s predsjednikom Skupštine Crne Gore Rankom Krivokapićem.

Događanja u zadnja tri mjeseca 2009. godine mogu se s punim pravom nazvati crnogorskom kulturnom jeseni u Hrvatskoj. Započelo je kazlišnom predstavom Gradskog pozorišta iz Podgorice „*Oro iz bajke*“ (15. listopada), u prepunoj dvorani Centra za kulturu Trešnjevka. Predstavu Gradskog pozorišta iz Podgorice–koju je drugog dana vidjela i publika u Čakovcu na Međunarodnom festivalu kazališta za djecu i mlade–režirao je bugarski reditelj međunarodne reputacije prof. Bonjo Lungov. Predstavlja spoj lutkarskog umijeća i crnogorskog folklornog naslijeđa, sačinjen od „*nekoliko veselih situacija sa neočekivanim krajem*“ i niza muzičkih pasaža razmeđenih „*oj-ha!*“ nadigravanjem!

Nastavak „crnogorske kulturne jeseni“ u Hrvatskoj bila je izložba slika *Voja Stanića* (u organizaciji NZCH i Muzeja Mimara), jednog od najvažnijih savremenih crnogorskih umjetnika u prostorima Muzeja Mimara u Zagrebu 16. 10. 2009. godine. Na otvorenju–kojem je, uz brojne uzvanike, prisustvovao i ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Goran Rakočević*–o umjetnosti barda crnogorskog slikarstva govorili su akademik *Tonko Maroević* (autor uvodnog teksta u vrhunskom katalogu izložbe), zamjenica gradonačelnika Grada Zagreba gospođa *Jelena Pavičić–Vukičević*, glumac *Goran Matović*, kustos Muzeja 'Mimara' *Bruno Šeper* te hrvatski ministar kulture mr. sc. *Božo Biškupić* koji je, otvarajući izložbu, između ostalog, rekao: „*Svi koji smo se večeras okupili, a uvjeren sam da sa svima ovdje nazočnima djelim čast i zadovoljstvo zbog susreta s iznimnim umjetnikom i dragocjenim čovjekom jer znamo kakvo časno mjesto u crnogorskoj i europskoj likovnoj umjetnosti dvadesetog stoljeća pripada Voji Staniću. Vojo je umjetnik čije djelo svjedoči ne samo stvaralački kontinuitet vrijedan poštovanja, već i silni vitalitet, što potvrđuje više od osam desetljeća života i više od pet desetljeća stvaralaštva, utvrđujući iznova Stanićevo nezaobilazno mjesto u ukupnosti slike sauvremene umjetničke stvarnosti. Vojo neprijeporno pripada klasicima moderne umjetnosti, a o tome što njegovo slikarstvo motrimo kao klasiku suvremene likovnosti dvadestog stoljeća i početka dvadeset i prvog, svjedoči postojana umjetnička vrijednost njegova autorskog rukopisa, i u ovom trenutku podjednako mlada kao i u trenutku njegova nastanka. Tome svjedoče i brojne prosudbe struke koja je oduvijek rukopis Voje Stanića izdvajala njegovim posebnim odnosom spram „svijesti postojanja i protjecanja vremena“, prepoznajući njegovu umjetnost kao neposrednu kreativnu reakciju na izazove vremena i stanje duha…*“

Više od osam stotina Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore–iz Splita, Rijeke, Pule, Osijeka, Karlovca, Peroja, Kranja, Bijelog Polja i Zagreba–okupilo se posljednje subote u 10. mjesecu (31. 10. 2009.), da

tradicionalnim, do tada najmasovnijim druženjima na Zagrebačkom velesajmu, obilježi Lučindan. Ovi jedanaesti susreti održani su u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Monte-negro' Zagreb, a pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba. Grad gost jedanaestih Lučindanskih susreta je bilo Bijelo Polje. Lučindanskom druženju u paviljonu 10. Zagrebačkog Velesajma (umjesto uobičajene Kongresne dvorane koja se renovirala) prisustvovali su brojni uzvanici među kojima su bili: gradonačelnik Grada Zagreba (pokrovitelj Lučindana) *Milan Bandić*, predsjednika Savjeta za nacionalne manjine RH *Aleksandar Tolnauer*, savjetnika gradonačelnika Grada Zagreba *Duško Ljuština*, predsjednika i sekretara Matice crnogorske *Branko Banjević* i *Marko Špadijer*, predstavnika Opštine Bijelo Polje *Radovan Obradović*, konzula Ambasade Crne Gore u RH *Branislav Karadžić*, izaslanica HGDCG gđu *Marija Sbutega*, članovi Zavičajnog kluba Bjelopoljaca u Zagrebu, predstavnici crnogorskih udruženja iz Slovenije i drugi. Zbog nemogućnosti da osobno prisustvuju Lučindanskim susretima telegrame su uputili. Predsjednik Republike Hrvatske *Stjepan Mesić*, predsjednik Hrvatskog sabora *Luka Bebić*[150], predsjednica Vlade Republike Hrvatske *Jadranka Kosor*, direktor Centra za iseljenike Vlade Crne Gore *Milan Vukčević*, bivši ambasador Crne Gore u RH *Branko Lukovac*. Čestitajući Crnogorcima u Hrvatskoj Lučindan predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Aleksandar Tolnauer je posebno naglasio: *"Malo je zemalja na cijelome svijetu koje su svojom površinom toliko male, a svojom kulturom i svojom tradicijom toliko velike. S dijelom te bogate kulture i tradicije upoznati smo preko rada i entuzijazma pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, okupljenih u Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske!"*–iznoseći uvjerenje da će svoju uspješnost u tome nastaviti i u budućnosti. U kulturnom programu su učestvovali: Zbor *'Montenegro'* iz Zagreba; DPC *'Peroj 1657'* iz Peroja; KD *'Izvor'* iz Kranja; CKUSD *'Morača'* iz Kranja, aforističar *Marinko Mijović* iz Pule i *'Bjelopoljski tamburaši'* iz Bijelog Polja kojima je pripao i središnji dio programa.

Tematska rasprava „*Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i Crnogorci*“ održana je 7. 11. 2009. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu. Poziv na tematsku raspravu–koja je

[150] U telegramu organizatorima Lučindanskih susreta između ostalog stoji: „U ovoj bih prigodi svakako istaknuo ulogu Crnogoraca u Hrvatskoj u ukupnom društvenom životu zemlje, te naročito njihov doprinos bogatstvu kulturne ponude u Zagrebu i razumijevanju među narodima dviju susjednih država kao i njihovom zbližavanju. U tom pogledu Lučindanski susreti zaslužuju svaku pohvalu i podršku. U iskrenoj vjeri da želja za susretima na Lučindan nikada neće zamrijeti sve vas srdačno pozdravljam i želim ugodno druženje!“

organizirana od strane Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, a u nastojanju da se odredi uloga i položaj crnogorske nacionalne manjine u RH s pozicija ostvarivanja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u RH iz 2002. godine–bio je upućen predsjednicima udruga članica NZCH, članovima Predsjedništva NZCH, delegatima Skupštine NZCH, predsjedniku i zamjeniku predsjednika Skupštine NZCH, predsjednicima vijeća crnogorske nacionalne manjine te predstavnicima crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke i Osječko-baranjske županije. Pozivu su se odazvali i predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske Aleksandar Tolnauer, ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Goran Rakočević i prvi sekretar Ambasade Branislav Karadžić. Raspravi su prisustvovali, iako nepozvani, i desetak predstavnika crnogorskih udruga u Republici Hrvatskoj koje nijesu članice NZCH, s jasnom namjerom, da destrukcijom i bahatošću onemoguće svrhu i smisao ove rasprave. Činjenica da je predsjedavajući prof. emer. dr. sc. Veselin Simović na početku istakao da se ne radi o općecrnogorskoj raspravi, već o sastanku i raspravi koji su planirani u okviru programa Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, odnosno udruga koje su u njenom sastavu, grupici nepozvanih nije značila ništa. U formuliranju zaključaka tematske rasprave pokušali su koristeći prisustvo ambasadora i skup pretvoriti u nešto drugo, svojevrsnu presudu Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i njenom definitivnom razbijanju.[151] Kako rasprava nije završila planiranim usvajanjem zaključaka vezanih uz temu skupa Predsjedništvo NZCH je članicima NZCH i Vijećima i predstavnicima uputilo prijedlog Zaključaka, temeljem podnešenih uvodnih izlaganja, koje su na svojim sjednicama trebali raspraviti i uz nadopune usvojiti.[152] Izvan dnevnog reda i teme skupa prihvaćena je inicijativa ambasadora Gorana Rakočevića o potpisivanju zajedničke Izjave o prevazilaženju nepovoljnih odnosa među crnogorskim udruženjima u RH (Tekst Izjave dostavljen je NZCH i ona ga je proslijedila svojim članicama na izjašnjavanje). Predsjedništvo NZCH je na 9. sjednici održanoj 6. 3. 2010. usvojilo, vezano

[151] Tokom rasprave nakon uvodničara u svojim istupima pokušavali su pretvoriti diskusiju u svojevrsnu osudu Savjeta za nacionalne manjine, koji „diskriminira“ crnogorska udruženja favorizirajući NZCH; „dokazivali“ su prevaziđenost Ustavnog zakona i potrebu njegove promjene; omalovažavajući ulogu vijeća i koordinacije (u tom trenutku od svih izabranih članova vijeća i predstavnika crnogorske nacionalne manjine u RH samo je JEDAN izabrani predstavnik i to u Gradu Osijeku bio s njihovih lista); tražili raspodjelu novca po principu broja udruženja i sl.

[152] Zaključke Tematske rasprave „Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u RH i Crnogorci“ objavljujemo u poglavlju „Crnogorci u političkom sustavu Hrvatske“.

uz tekst Izjave, slijedeći zaključak:

<u>Prva točka Izjave</u> koja sadrži odrednice uzajamnog poštivanja i tolerancije je i u dosadašnjim aktivnostima i djelovanju, kako članova Predsjedništva NZCH tako i rukovodstva udruga, članica NZCH, bila sadržajna strana našega rada. Pozivali smo i tražili objedinjavanje crnogorskog korpusa u RH na zajedničkim programima koji doprinose obogaćivanju prepoznatljivih kulturnih sadržaja u sredinama u kojima žive, bez osobnih promocija i pojedinačnih interesa. Svaki takav pokušaj od 2001. godine bio je odbijen, uz uvrede i omalovažavanja, pa čak i prijetnjom tužbom u slučaju ponovnog poziva.

<u>Druga točka Izjave:</u> NZCH je u prethodnom periodu uz izuzetan angažman i zalaganje svih članica i DPC „Peroj 1657“, ostvarila zavidnu razinu djelovanja na osnovnom programu očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta crnogorskog korpusa u RH. Naši programi su prepoznatljivi i cijenjeni od svih struktura države življenja, uz ostvarenu suradnju s institucijama matične države. Osnovan je i određeni broj novih udruženja (Karlovac, Pula, Umag, Osijek), a članice NZCH su bili predlagači svih izabranih vijeća crnogorske nacionalne manjine u RH u mandatu 2003- 2007. i 2007- 2011. Uspjeli smo okupiti pojedince koji znaju, umiju i hoće, ali ne za sebe, kojima nije do lične promocije. Pokrenuli smo inicijativu da u organizacionom smislu formiramo po jedno jako županijsko udruženje, koje će okupiti većinu pripadnika naše nacionalne manjine na primjerenim programskim sadržajima. Na taj način povećavamo broj članova, jačamo kadrovski udruženje, čineći ga osposobljenim da realizira programe koji će postati sadržajna strana kulture gradova u kojima žive pripadnici naše manjine, a u cilju ostvarivanja onoga što nazivamo kulturna autonomija.

<u>Treća točka Izjave:</u> Naglašavamo činjenicu da je najpouzdaniji kriterij uspješnosti djelovanja u svim sredinama puna suradnja udruženja i vijeća u ostvarivanju ne samo kulturne autonomije, već i unapređivanje kvalitete življenja, zajedno sa svim drugim društvenim akterima te sredine. Samo se tako može suzbiti stalna opasnost od sektaštva i samozadovoljstva s jedne strane, kao i od pokušaja destrukcije i dezintegracije zajednice s druge strane.

Naša osnovna orijentacija jeste okupljanje, ali na zakonskim odrednicama države u kojoj živimo.Članice NZCH se protive izjednačavanju NZCH s onima koji su je na sve načine do sada pokušavali razbiti.

Delegacija NZCH u sastavu dr. sc. *Radomir Pavićević*; prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* i *Danilo Ivezić* u prostorijama Ambasade Crne Gore u RH

razgovarala je s ambasadorom Crne Gore u RH *Goranom Rakočevićem* oko aktivnosti vezanih uz potpisivanje Izjave. Na sastanku je sa strane NZCH rečeno da tekst izjave ni po čemu nije problematičan, ali su za nas neprihvatljive dvije stvari: *a) potpisnici Izjave*– s jedne strane za NZCH jedna osoba, a s druge tri osobe (jer se ne mogu dogovoriti oko jednog potpisnika) uz napomenu da potpis na ovakav dokument predsjednik NZCH ne može staviti, a da prethodno sve udruge članice ne donesu svoj stav[153]; *b) nazočnost predsjednika Crne Gore činu potpisivanje*–činjenica je da smo mi državljani Republike Hrvatske i da u problemima među državljanima jedne države ne treba posredovati predsjednik druge države. U isto vrijeme s odvijanjem aktivnosti oko potpisivanja Izjave od strane istih osoba s tzv „druge strane" upućeni su dopisi uvredljiva sadržaja Matici crnogorskoj i pojedinim članovima Predsjedništva NZCH, a NZCH je prijavljena Odvjetništvu za „nezakonito i kriminalno poslovanje".[154] To, a i ranije navedeni argumenti su bili razlogom nepotpisivanja Izjave od strane NZCH.

U okviru razmjene Hrvatskog društva pisaca i Crnogorskog društva nezavisnih književnika , a u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, 11. studenog u Crnogorskom domu u Zagrebu nastupile su mlade crnogorske književnice Dragana TRIPKOVIĆ i Lena Ruth STEFANOVIĆ. Među uzvanicima je bio i ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Goran Rakočević. Moderator večeri je bio *Velimir Visković*, književnik i književni teoretičar, predsjednik Hrvatskog društva pisaca koji je predstavljajući gošće književne večeri Lenu Ruth Stefanović i Draganu Tripković rekao da je na osnovu njihovih tekstova i onoga što se o njima može pročitati *„posve jasno da se radi doista o modernim intelektualkama, čak sa nečim što se u suvremenim teorijskim tekstovima obično naziva 'rodnom osvješćenošću', sa jednom blagom dozom ženske samosvjesti, koja ponekad graniči sa nekom vrstom feminističke osvješćenosti."*

Crnogorska kulturna jesen u Hrvatskoj u sklopu Dana crnogorske kulture, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro', a uz pomoć Zavoda za međunarodnu naučnu, kulturno–prosvjetnu i tehničku saradnju Crne Gore, nastavljena je u Zagrebu, pred velikim brojem posjetilaca, u dvorani

[153] Izjavu je u ime NZCH trebao potpisati Radomir Pavićević a s druge strane Draško Radusinović, Milorad Nikčević i Ljubo Radović.

[154] Prijave odvjetništvu i policiji NZCH i njenih članica je uobičajeno djelovanje pojedinih čelnika udruga koje nijesu članice NZCH.

Centra za kulturu Trešnjevka, 26. studenog, kada je održan koncert ansambla *'ALATA'* iz Podgorice. Članice ansambla: *Dragana Armacki*, *Vildana Šašić*, *Irena Vladisavljević*, *Bojana Nenezić*, *Zoja Đurović*, *Paula Petrović*, *Milena Perić i Jelena Mihaljević* predstavile su se većim brojem crnogorskih pjesama, dalmatinskih pjesama te šlagera. Pozdravljajući zagrebačku publiku u ime ansambla, gospođa Jelena Mihaljević je rekla: *„Došle smo iz Podgorice, punog srca sa željom da vam donesemo malo toplog daška iz domovine. Potrudile smo se da obradimo pjesme iz cijele Crne Gore (sa planina na sjeveru, središnjih područja i naravno primorske), klapske pjesme naših dragih susjeda, a biće i drugačijih žanrova i aranžmana. Ukazana nam je velika čast i povjerenje ovim večerašnjim koncertom, a zahvaljujući vama koji ste nas pozvali moći ćemo da upoznamo i doživimo ovaj prekrasni grad. Slijedi veče a'capela muzike…"*

Pod pokroviteljstvom Istarske županije, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno–kulturnu i tehničku saradnju Crne Gore, od 23. do 28. 11. 2009. godine održan je *Tjedan crnogorske kulture u Umagu*. Organizatori ove izuzetne kulturne manifestacije bili su Pučko otvoreno učilište 'Ante Babić', Muzej grada Umaga, Gradska knjižnica Umag i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Bujština', Umag. Prvi dan je 23.studenog otvorena izložba slika crnogorskog akademskog slikara Ratka Odalovića u galerija 'Umaški izlog'; Zatim je 24. studenog pod nazivom Tradicijsko folklorno večer nastupila folklorna sekcija DPC 'Peroj 1657' u Kazališnoj dvorani Pučkog otvorenog učilišta; Trećeg dana 26. studeni prikazani su dokumentarni filmovi Živka Nikolića (Bijeg, Prozor i Marko Perov) u Gradskoj knjižnici; i završna večer 28. studeni pripala je ansamblu *Alata* iz Podgorice koji je nastupio u dvorani Zajednica Talijana 'Fulvio Tomizza'.

Dani crnogorskog filma–dokumentarni film, organizirani su u Rijeci (26, 27, i 28. studenog) i Zagrebu (18,19 i 20. 1. 2010.) u suradnji s Crnogorskom kinotekom, Filmskim centrom u Zagrebu i ART–Kino Croatia iz Rijeke, na kojima su su predstavljeni autori: *Velimir Stojanović*, *Branko Bastać*, *Boško Bošković*, *Zdravko Velimirović*, *Vlatko Gilić*, *Momir Matović*, *Andro Martinović*, *Mirko Matović*, *Ognjen Radulović i Zoran Marković*. Posebno zanimanje izazvalo je prikazivanje dokumentarnog filma *Momira Matovića Ram za sliku moga zavičaja*–filmsko svjedoćanstvo *Lidija Jovanović*, supruge prvog crnogorskog predsjednika Blaža Jovanovića.

Dani crnogorske kulture 2009. završili su izložbom fotografija. U izložbenom prostoru Konzervatorskog zavoda Split, Pinakoteka Gospe od zdravlja,

4. prosinca i u Muzeju grada Samobora 21. prosinca je otvorena izložba fotografija rano preminulog crnogorskog umjetnika *Peđe Đonovića–'Testament'*. Na otvorenju izložbe u Splitu, kojoj je prisustvovala i majka pokojnog Peđe, govorio je Mijo Adžić. Izložba u Samoboru–jedna od nekoliko međunarodnih izložbi kojima je samoborski muzej 'Ferdo Livadić' bio domaćin ove godine–organizirana je uz pomoć Zagrebačke županije čiji čelnici su prisustvovali otvorenju i predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije. Nakon pozdravnih riječi predstavnika Grada Samobora i Zagrebačke županije te ravnatelja Gradskog muzeja gospodina *Miroslava Milonjića*, izložbu je otvorio *Dimitrije Popović* koji je i napisao tekst za katalog izložbe.

Predstvanici Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*, prof. dr. sc. *Dragutin Lalović*, dr. sc. *Radomir Pavićević i Danilo Ivezić*, susreli su se s predsjednikom Crne Gore *Filipom Vujanovićem* u Državnoj rezidenciji RH, 9. 12. 2009. godine. Sastanku predstavnika NZCH i Koordinacije s predsjednikom Filipom Vujanovićem prisustvovali su i dr. sc. *Ivan Leković*–savjetnik predsjednika za spoljne poslove, i ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Goran Rakočević*. Susret je bio još jedna podrška aktivnostima NZCH, njenim članicama kao i Koordinaciji u programskom djelovanju na ostvarivanju osnovne zadaće očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta. Već treći put zaredom, izvan susreta s predstavnicima NZCH i Koordinacije, Predsjednik Crne Gore nije imao susrete s predstavnicima drugih udruženje crnogorskog nacionalnog korpusa u Republici Hrvatskoj.

Već tradicionalno priznata i poznata izdavačka djelatnost NZCH, osim predstavljenih knjiga, bilježi i treće kolo *Zeleni svesci*, zajedničko izdavački pothvat NZCH, Antibarbarusa i Plime, u kojem su objavljene dvije knjige: Andrej NIKOLAIDIS *Sunčani dan na La Plaza de la Constitucion* i Vladimir VOJINOVIĆ *Priče iz Montanara*.

Zbog velikog interesa, štampano je drugo izdanje knjige Dragan RADULOVIĆ *Vitezovi ništavila*. U suradnji s Maticom crnogorskom objavljena je knjiga *Nikola I Petrović Rat crnogorski,* izbor tekstova i predgovor Branko BANJEVIĆ.

U okviru izložbene aktivnosti do kraja 2009. u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Puli, Peroju i Osijeku predstavljen je veliki broj autora i organiziran određeni broj tematskih izložbi: *Hrvoje Puškarić*; *Zorica Vukadinović Gudlerk* i *Cvijeta Bulatović* (zajednička izložba); *Vera Glavić*; veći broj izložbi *Vukadina Zečevića* iz filatelije, numizmatike, starih razglednica i oružja; *Nikola Klokar* (karikature); „*Crna Gora u očima princeze Ksenije*"–izložba fotografija; *Vera Tralić*; *Mirjana Ivanišević*, *Jadranka Lešić* i *Dubravka Šegvić* (zajednička izložba); *Željko Kranjčević–Winner*; „*Stranci o Crnoj Gori*" (izložba tekstova i naslova Centralne narodne biblioteke Crne Gore Đurđe Crnojević); *Marija Alujević–Pandur*; *Ilja Ećim*; *Ljubinka i Veselin Vešović* (izložba crnogorskih suvenira); *Vladimir Provči*; *Ivan Plovanić*; *Stanko Grubač*; *Darko Drljević i Luka Lagator* (izložba karikatura); *Vinko Klovar*; *Dragiša Laptošević*; *Željko Delač*; „*Zaustavljeno u vremenu*" (izložba starih fotografija Crne Gore); *Gea Galović*; *Nataša Rašović* (karikature); *Sanja Šutalo*; *Štefanija Soldan*; *Marko Mimović*; *Aleksandar Saša Čalović*; *Miroslava Kuba*; *Vera Bulović–Ismailovski* (ikone); *Štefica Cerjan–Stefanović*; *Zoran Bićanić*; *Ivan Gilić*; „*More i Ivana*" (skupna izložba); „*Nacionalni parkovi Crne Gore*" (fotografije); *ALTI ART speleo galerija* (fotografije) i *Olga Tripalo*.

U Galeriji Kristofora Stankovića otvorena je 11. 1. 2010. izložba Ratka Odalovića, crnogorskog slikara mlađe generacije. Izložba, kojom je započela manifestacija *Dani crnogorske kulture 2010*, organizirana je u suradnji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Galerije Kristofora Stankovića, uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno–kulturnu i tehničku saradnju Crne Gore te pod pokroviteljstvom Gradske skupštine Grada Zagreba. Predsjednik NZCH dr. sc. *Radomir Pavićević* istakao je povezanost crnogorske i hrvatske umjetnosti, među ostalima spomenuo je i Vasilija Lipovca rođenog kotoranina koji je studirao i radio u Zagrebu te Stevana Luketića, kipara rodom iz Budve koji je također završio zagrebačku akademiju. Direktor ZAMTES-a mr. sc. *Derviš Selhanović* je naglasio kako je Odalović svojim apokaliptičkim formama jedna od najzanimljivijih pojava u modernom slikarstvu. *Iva Këbler*, likovna kritičarka, osvrnula se na povezanost Odalovićevog stvaralaštva s Grupom Zemlja koja je djelovala od 1929-1935, a čija je osnovna misao bila da su umjetnost i život jedno. Boris Šprem, predsjednik skupštine Grada Zagreba koji je i zvanično potom otvorio izložbu, istakao je delikatnu poetiku Odalovićevih slika koja univerzalnim jezikom povezuje narode. Izložba Ratka Odalovića je organizirana i u Rijeci galerija Filodramatica (28. siječnja), Kastvu, galerija Svete Trojice (9. veljače) i Splitu, prostor Ministarstva kulture Republike Hrvatske–galerija konzervatorskog odjela u Splitu (4. ožujka).

Dana 15. siječnja 2010. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu u posjeti su bili predstavnici Udruženja za očuvanje kulturno–istorijske baštine Bošnjaka/Muslimana Crne Gore 'Almanah': prof. dr. sc. *Šerbo Rastoder*, akademik DANU književnik *Zuvdija Hodžić*, predsjednik Kulturnog centra Bošnjaka/Muslimana Crne Gore dr. *Asim Dizdarević*, glavni urednik

tjednika 'Monitor' *Esad Kočan* i izvršni direktor 'Almanaha' *Atvija Kerović*. Sa njima su bili i članovi Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske 'Preporod' *Smajo Dizdarević* i *Alija Šukurica*. Ugledni gosti su u iscrpnom izlaganju predstavili svoje udruženje i njegovu impresivnu izdavačku djelatnost, a o načinu organizacije, radu i o izdavačkim pregnućima crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj goste su obavijestili predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. *Radomir Pavićević*, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb *Dušan Mišković* i tajnik NZCH *Danilo Ivezić*. U ugodnom razgovoru koji je potrajao više od dva sata, bilo je riječi i o mogućim budućim zajedničkim aktivnostima i projektima. Prisutni su bili i tajnica Društva *Milanka Bulatović* i članovi Predsjedništva Društva *Branko Klikovac* i *Zoran Drašković*. U znak sjećanja na ovu posjetu, uvaženim i dragim gostima iz Crne Gore poklonjen je po jedan komplet najnovijih publikacija iz izdavačke djelatnosti NZCH.

U Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula 8. travnja 2010. predstavljena je knjiga aforizama Marinka MIJOVIĆA *Bio je obilježen, zato mu na grobu nema obilježja* (izdavač NZCH i Zajednica Crnogoraca Pula). O knjizi su govorili *Danilo Ivezić* (urednik), *Božidar Radulović*, *Vukoman Šćepanović* i autor *Marinko Mijović*.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Češka Beseda Zagreb i Vijeće češke nacionalne manjine Grada Zagreba su 14. travnja ove godine, u zdanju Češkog narodnog doma u Zagrebu, kao zajednički projekt dvije nacionalne manjine, predstavili knjigu dr. sc. Františeka ŠISTEKA *Naša braća na jugu–Češke predstave o Crnoj Gori i Crnogorcima 1830–2006*, koju u prevodu književnika Adina Ljuce, izdala Matica crnogorska. Knjiga prati istorijski razvoj i transformaciju percepcije i recepcije Crne Gore i Crnogoraca u Češkoj–od prvih romantičnih pomena „malog plemena slovenskih junaka" koje u vrletima iznad Jadrana vjekovima odoljeva i prkosi osmanskoj hegemoniji, pa sve do obnavljanja crnogorske nezavisnosti 2006. godine, te refleksija o savremenoj Crnoj Gori kao turističkoj destinaciji. Tematske odrednice knjige su pritom smještene u širi južnoslovenski, balkanski i evropski istorijski i kulturni kontekst. U fokusu ove unikatne, nadahnute i erudirane studije je razdoblje od polovine 19. vijeka do 1918, kad se u češkoj književnosti, žurnalistici i slikarstvu Crnogorci i Crna Gora često referiraju kao „naša braća na jugu" koju krase kako čojstvo, junaštvo i tolerantnost, tako i visok stepen očuvanosti izvorne kulture i drevnog patrijarhalnog načina života. Brojna poznata češka imena našla su se u knjizi *Naša braća na jugu*: Jozef Holeček,

književnik i publicista pobornik ideje *crnogorstva–„Kod Crnogoraca volimo sami sebe, svoju prasliku..."*; Vilem Dušan Lambl, biolog i ljekar, napisao prvi izvještaj sa puta u Crnu Goru đe se upoznao sa Njegošem; Jan Vaclik, diplomata u službi knjaževa Danila i Nikole, tvorac spisa „*Suverenitet Crne Gore i pravo malih naroda u Evropi,* Jaroslav Čermak veliki slikar koji je bio kreator vizuelne predstave Crnogoraca za dugi niz godina, a kod kojeg je Štrosmajer naručio sliku „*Ranjeni Crnogorac*; autor crnogorske himne, kompozitor Antun Šulc; kapelan dvorskog orkestra František Vimer; slikar i etnomuzikolog Ludvik Kuba. U novouređenom kulturno–gospodarstvenom centru Češkog narodnog doma veliki broj prisutnih pripadnika češke i crnogorske nacionalne manjine u Zagrebu, kao i veći broj uzvanika i gostiju–među kojima su bili predstavnici ambasada Češke Republike i Crne Gore u Republici Hrvatskoj te izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba–pozdravili su predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević i predsjednik Češke Besede gospodin Jaromil Kubiček. U prigodnom obraćanju predsjednik Pavićević je istakao značajan angažman najmlađeg akademika Češke akademije dr. Františeka Šisteka internacionalizaciji crnogorskog pitanja i obnovi nezavisnosti i međunarodnog priznanja Crne Gore. O knjizi su govorili prof. dr. sc. *Drago Roksandić* (Odsjek za povijest, Filozofski fakultet u Zagrebu), gospodin *Novica Samardžić* (Matica crnogorska), autor knjige dr. sc. *František Šistek* i *Danilo Ivezić*.

Drugom programskom cjelinom manifestacije Dani crnogorske kulture 2010.–Dani crnogorskog teatra, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je–zajedno sa Zajednicom Crnogoraca Splita, Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Rijeke, Zajednicom Crnogoraca Pule i Društvom Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb–omogućila poštovaocima pozorišne umjetnosti da u Splitu (Gradsko kazalište mladih, 26. travnja), Rijeci (Dvorana Filodramatike, 27. travnja), Puli (Zajednica Talijana Circoli, 28. travnja) i Zagrebu (Češki narodni dom, 29. travnja) uživaju u nastupu tri mlade glumice članice Crnogorskog narodnog pozorišta *Žane Gardašević*, *Jelene Rakočević* i *Bojane Knežević* i predstavi *'Art'*–svjetskom kazališnom hitu, nastalom prema istoimenom literarnom predlošku francuske glumice, redateljice i spisateljice jevrejskih korijena Jasmine Reze (Yasmina Reza), rođene prije pedeset godina u Parizu od oca Iranca i majke Mađarice. "*Brojna publika – kao i ugledni uzvanici, među kojima su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Goran Rakočević, prvi sekretar Ambasade Branislav Karadžić–imala je priliku da u dvorani Češkog narodnog doma u Zagrebu osjeti s kakvim žarom tri poletne mladosti 'brane' vlastiti projekt te da ih nagradi toplim aplauzom na kraju njihove uvjerljive, 'ženske' priče o prijateljstvu*

na kušnji. Jer, i manje upućeni gledaoci mogli su iz pozivnice NZCH–svojevrsne afiše za pozorišnu predstavu 'Art'–saznati da su tri mlade glumice zapravo adaptirale originalni tekst napisan za tri muška lica, a potvrda kako su one u tome i uspjele jeste da su volšebne 'monohromatske vibracije' s potpuno bijelog platna (nekad prozirno 'carevo novo ruho' danas postade bijelo?) neosjetno 'stupale u rezonancu' sa spontanim žamorom odobravanja publike u kojoj su polako ali sigurno rasli i znatiželja da se prvom prigodom pogleda izvorna ('muška') postavka i iščekivanje što će do kraja uslijediti. ('Dosada je smrt svake umjetnosti!', rekao je slikar Vojo Stanić, a tri su umjetnice umjele znalački izbjeći tu zamku!) Istina, oni bolje upućeni gledaoci–koji znaju za čehovljevski princip u dramaturgiji da 'puška koja u prvom činu visi na zidu, u trećem mora opaliti'–znali su i da na sceni neobavezno položeni jastučići moraju 'polećeti' do kraja predstave.[155]

Na marginama sjednice Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske 6. 3. 2010, u Crnogorskom domu u Zagrebu održan je sastanak predstavnika krovnih udruga crnogorskih iseljenika iz Slovenije, Srbije i Hrvatske. Sastanku su, uz članove Predsjedništva NZCH, prisustvovali: Čedo Đukanović (predsjednik Crnogorskog kulturno-prosvjetnog i sportskog društva 'Morača' Kranj) Nenad Stevović (predsjednik Udruženja Crnogoraca Srbije 'Krstaš') i Ramiz Nikočević (potpredsjednik Zavičajnog društva Plava i Gusinja 'Izvor' iz Kranja). Povezivanje i zajedničko djelovanju crnogorskih iseljenika, kao i upoznavanje s problemima i teškoćama s kojima se crnogorska udruženja susreću u svom djelovanju u okviru država svoga djelovanja, ali i problemi u komunikaciji s institucijama matične države, bili su osnovna tema razgovora. Posebno je naglašeno da su raniji pokušaji i oblici povezivanja crnogorskih iseljenika, na svjetskom i europskom nivou propadali prvenstveno zbog nepostojanja jasne strategije djelovanja, nedefiniranosti članstva, neujednačenosti kriterija, nepostojanju jasne programske orijentacije, sastančenju radi sastančenja, prevelikim osobnim „ambicijama" onih iz rukovodstva koji su privatizirali i funkciju i udruženje. Povezivanje na evropskom nivou i šire na svjetskom nužno je raditi odozdo, od udruženja i to prvenstveno krovnih, onih koji okupljaju najveći broj iseljenika ne samo u formalnom smislu, kao članovi, već u sadržajnom na nizu aktivnosti i događanja posvećenih očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta. Posebno treba praviti razliku između tzv „zavičajnih klubova" onih koji su na privremenom radu i udruženja iseljenika s trajnim mjestom boravka u državama svoga izbora. Povezivanjem se ne može i ne smije ugrožavati ili

[155] Osvrt na predstavu dr. sc. Zoran Drašković *Crnogorski glasnik br 62*

na bilo koji način dovoditi ono što se naziva osobnost udruženja–njegova zakonska (Ustavna) pozicija u državi djelovanja i specifičnost. Sjedište europskog udruženja treba biti u nekoj od država članica EU, po mogućnosti Bruxelles. Temeljni ciljevi nove asocijacije: Očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta, pomoć udruženjima za ostvarivanje svoje osnovne uloge, pomoć matičnoj domovina kroz sistem lobiranja, kako udruženje tako i pojedinaca, koristeći svoju poziciju i položaj, odnosno ugled u sredinama življenja, uzajamna pomoć na realizaciji i ostvarivanju prava koja nam u sredinama življenja pripadaju temeljem zakonskih i ustavnih odrednica, međusobni kontakti i razmjena iskustava. Asocijacija na najvišem nivou isključivo koordinira, ne naređuje i donosi obvezujuće odluke. Na sastanku je konstatirana dugogodišnja programska povezanost NZCH, CKUD 'Morača' i KD 'Izvor', koju nužno treba proširiti i na Udruženje Crnogoraca Srbije 'Krstaš'.

Svečanim koncertom, održanim 19. svibnja u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu, obilježen je Dan nezavisnosti Crne Gore, Dan Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Dan Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Organizatori koncerta i ove godine su bili Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj. U predvorju Hrvatskog glazbenog zavoda uzvanike i mnogobrojne ugledne goste dočekali su: predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba prof. emer. dr. sc. Veselin Simović u ime Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH; predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević u ime Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske; ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Goran Rakočević, savjetnica ambasadora Crne Gore gospođa Vesna Nikčević i prvi sekretar ambasade gospodin Branislav Karadžić u ime Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj. U umjetničkom djelu svečanosti nastupili su mladi crnogorski muzičari *Miran Begić* (violina) i *Bojan Martinović* (klavir), sa repertoarom koji je obuhvatio kompozicije Mocarta, Dvoržaka, Ravela, Tamindžića i Griga.

Crnogorsko veče, u organizaciji Crnogorskog kulturno–prosvjetnog i sportskog društva 'Morača', u Kranju, 22. 5. 2010, a u povodu obilježavanja Dana nezavisnosti Crne Gore okupilo je veliki broj uzvanika i gostiju. Uz domaćine CKPSD 'Morača' iz Kranja i Zavičajno društvo Plava i Gusinja 'Izvor' iz Kranja, svečanosti su prisustvovali i brojni gosti iz Hrvatske, Srbije i Slovenije, članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' iz Zagreba, i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke, članovi Udruženja

Crnogoraca Srbije 'Krstaš' iz Lovćenca, kao i članovi crnogorskih udruženja iz Ljubljane. U kulturnom dijelu programa nastupili su: folklorna i pjevačka grupa CKPSD *'Morača'* Kranj, folklor ZD Plava i Gusinja *'Izvor'* Kranj, članovi CKPD *'Princeza Ksenija'* iz Lovćenca; Pjevački zbor *'Montenegro'*, Ženski zbor *'Bulbuli'* iz Zagreba i mješovita pjevačka skupina *'Montenegrine'* iz Rijeke.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb predstavili su 24. svibnja, u Crnogorskom domu u Zagrebu, knjigu *Karl Marx i politička ekonomija Moderne* prof. dr. sc. Daga STRPIĆA. I ovu petu knjigu u okviru biblioteke *'LUČA'* izdala je Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske u suizdavaštvu s Disputom d.o.o. iz Zagreba. U predstavljanju knjige učestvovali su akademik *Zvonimir Baletić*, prof. dr. sc. *Bogomir Kovač* i prof. dr. sc. *Dag Strpić*, moderator predstavljanja bio je prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* koji je i urednik biblioteke *'Luča'*. Pozdravljajući sve prisutne u punoj sali Crnogorskog doma u Zagrebu–među kojima su bili predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske gospodin Aleksandar Tolnauer, gospodin Tomislav Badovinac i veliki broj znanstvenih radnika s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, čijim je profesorima autor i posvetio knjigu uz zahvalu: *„Naučili su nas učiti i oslobodili nas za samostalno mišljenje i istraživanje"*– prof. dr. sc. Dragutin Lalović je najprije istakao, budući da je *„luča* [*svjetlost*, fr. *lumière*] zaštićeni znak u našoj, crnogorskoj kolektivnoj memoriji", zašto se biblioteka koju on uređuje tako zove: *'Luča'* je oznaka za biblioteku koja ima prosvjetiteljske ambicije; te ambicije se očituju u starom sloganu kojim je Kant objasnio što je to Prosvjetiteljstvo [*Siècle des lumières*]: *Usudi se misliti*! Ja se usuđujem misliti da su sve knjige koje smo do sada objavili bile u tom znaku, u znaku autora koji se usuđuju misliti. Odgovarajući na pitanje 'otkud Dag Strpić među Crnogorcima?', prof. Lalović je rekao: „Biblioteka jest zamišljena da bude biblioteka koja neće prezentirati samo mišljenje (i ne samo politološko mišljenje ili pravno, odnosno društveno, znanstveno...) naših crnogorskih autora, nego će obuhvatiti autore iz cijelog ovog regiona, pa je onda logično–s obzirom na to da sam ja trebalo da poslužim sa četvrtom knjigom kao neka vrsta mosta–da smo sada prešli na naše domaće, hrvatske autore i ja sa najvećim zadovoljstvom mogu konstatirati da nam se pridružio prof. Strpić, a u planu je i knjiga prof. Prpića".

U Galeriji Kristofora Stankovića je, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, uz pomoć Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno–kulturnu i tehničku saradnju Crne Gore, te pod pokroviteljstvom Gradske skupštine Grada Zagreba–14. lipnja otvorena, u okviru

manifestacije *Dani crnogorske kulture 2010*, izložba slika crnogorskog akademskog slikara *Branislava Sekulića*. Uzvanike i goste–među kojima su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Goran Rakočević i prvi sekretar Ambasade Branislav Karadžić–pozdravili su predsjednik NZCH dr. sc. *Radomir Pavićević*, gospođa *Slavica Perović*, viši savjetnik u ZAMTES-u i mr. sc. *Tatjana Holjevac*, potpredsjednica skupštine Grada Zagreba, a nakon što je o najnovijem ciklusu gvaševa na papiru akademskog slikara Branislava Sekulića govorila likovna kritičarka *Iva Körbler*, gospođa Holjevac je i zvanično otvorila izložbu, koja je nakon Zagreba otvorena i u Rijeci u galeriji Sv. Lucija, Kostrena (7. srpnja) i Splitu u galeriji Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture RH u Splitu (17. kolovoza) .

Veliki broj uzvanika i gostiju iz Crne Gore, Slovenije, Srbije i Hrvatske okupio se na Petrovdanskom saboru 2010. godine (10. srpnja). Svečanošću–koju su organizirali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka–obilježen je i Dan državnosti i Dan oružanog ustanka, 13. jul. Saboru su prisustvovali iz Crne Gore: potpredsjednik Skupštine Crne Gore *Rifat Rastoder*, predsjednik Matice crnogorske *Branko Banjević* i direktor Centra za iseljenike dr. sc. *Milan Vukčević*, a iz Hrvatske: predstavnik Primorsko-goranske županije *Branko Škrobonja*, pročelnik Ureda župana PGŽ, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine *Aleksandar Tolnauer*, prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić* te predstavnici udruženja crnogorskih iseljenika iz Slovenije 'Morača' i 'Izvor', kao i članovi udruženja i društava koji djeluju u okviru Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Prvi put su Petrovdanskom saboru prisustvovali i učestvovali u programu predstavnici crnogorskih iseljenika iz Lovćenca, Udruženje Crnogoraca 'Krstaš' i CKPD 'Princeza Ksenija' na čelu s predsjednikom 'Krstaša' Nenadom Stevovićem. U kulturnom dijelu programa nastupili su *'Assa voce'* (Podgorica), *'Izvor'* i *'Morača'* (Kranj, Slovenija), CKPD *'Princeza Ksenija'*(Lovćenac, Srbija), *'Peroj 1657'* (Peroj), *'Montenegro'* i *'Bulbuli'* (Zagreb) i *'Montenegrine'* (Rijeka). Uoči tradicionalnog sabora 9. srpnja u večernjim satima u dvorani Hrvatskog kulturnog doma održana je svečana akademija u povodu Dana državnosti Crne Gore, na kojoj su uz brojne Crnogorke, Crnogorce i prijatelje Crne Gore prisustvovali i uzvanici: ambasador Crne Gore u RH Goran Rakočević, generalni konzul Republike Srbije u RH Zoran Milivojević, predsjednik Matice crnogorske Branko Banjević. Pozdravni telegrami upućeni su iz Ureda Predsjednika RH i Predsjednika Vlade Crne Gore. U kulturno–umjetničkom programu nastupili su: *'Assa voce'* (Podgorica), Orkestar mandolina Zajednice Talijana KUD-a *'Fratelanza'* (Rijeka), *Antonio Mozin*

(tenor), *Slavko Sekulić* (bas) i *Natalija Maritcheva* (klavirska pratnja) te CKPD *'Princeza Ksenija'* (Lovćenac). U jutarnjim satima istog dana u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka održana je tribina *'Sadašnji trenutak Crne Gore i perspektive'*. Izlagač *Branko Banjević*, predsjednik Matice crnogorske. Nakon tribine prikazan je film Zdravka Velimirovića *'Lelejska gora'* iz 1968.

Crnogorski gitaristički duo *Danijel Cerović* i *Goran Krivokapić*, nastupili su u Vrsaru (8. kolovoza), Bujama (10. kolovoza), Umagu (11. kolovoza), Rijeci (12. kolovoza), Pazinu (13. kolovoza) i Splitu (14. kolovoza) u okviru manifestacije *Dani crnogorske kulture 2010.* u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Bujština' Umag, Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke i Zajednice Crnogoraca Split. Na programu ovih koncerata–koji predstavljaju *hommage* gitaristi i kompozitoru Dušanu Bogdanoviću–bila su djela Claudija Monteverdija (tri madrigala), Alexandera Scriabina (osam preludijuma u transkripciji Dušana Bogdanovića), Dušana Bogdanovića (sonata Fantazija za dvije gitare) i Astora Piazzole (Tango svita za dvije gitare).

Nastavak *Dana crnogorske kulture 2010.*–odvijao se u galeriji Ministarstva obrane Republike Hrvatske 'Zvonimir', uz pomoć Ministarstva kulture, sporta i medija Crne gore i Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore–gdje je 2.rujna otvorena izložba 33 autora iz Crne Gore, kojoj su prisustvovali brojni gosti i uzvanici: ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Goran Rakočević*; *Srećko Šestan*, izaslanik Ministra kulture Republike Hrvatske i ravnatelj uprave tog ministarstva; *Duško Ljuština*, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba i savjetnik gradonačelnika; *Zrinka Pillauer Marić*, načelnica Odjela za kulturno–društvene djelatnosti MORH i mr. sc. *Igor Rakčević*, predsjednik ULUCG. Povjesničarka umjetnosti *Iva Körbler* je u svom osvrtu naglasila da se radi o slobodnom pristupu crnogorskih umjetnika koji ne nastavljaju izražaj svojih učitelja već hrabro traže svoj jezik, svoj stil, ne robujući konvencijama. Na izložbi je predstavljeno crnogorska 33 autora: *Krsto Andrijašević*, *Milivoje Babović*, *Abaz Dizdarević*, *Svetlana Dragojević*, *Draško Dragaš*, *Tijana Dujović Liščević*, *Vladimir Đuranović*, *Darko Đurović*, *Vahida Hasanagić Nimanbegu*, *Dušica Ivetić*, *Filip Janković*, *Milovan Kadović*, *Dragan Karadžić*, *Biljana Keković*, *Ljiljana Kolundžić Burić*, *Blažo Kovačević*, *Sabaheta Beka Masličić*, *Suad Masličić*, *Mijo Mijušković*, *Predrag Milačić*, *Ratko Odalović*, *Tomo Pavićević*, *Lada Perović*, *Ivanka Vana Prelević*, *Marina Radulović*, *Adin Rastoder*, *Željko Reljić*, *Slobodan Slovinić*, *Milka Stanišić Đorović*, *Vojo Tatar*, *Rajko Todorović Todor*, *Naod Zorić* i *Nikolina Zuber*.Izloženi radovi tako različiti u umjetničkoj interpretaciji

publici su predstavili savršen presjek likovnih događanja u Crnoj Gori. Tako su se na jednom mjestu mogli vidjeti radovi već renomiranih autora pa sve do radova mlađe generacije još nepoznate hrvatskoj publici.

Dani crnogorskog filma–koje su u okviru *Dana crnogorske kulture 2010.* organizirali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, njene udruge i Ministarstvo kulture i medija Crne Gore, a uz pomoć Hrvatskog filmskog saveza i Crnogorske kinoteke–činili su Dani dokumentarnog i kratkog igranog filma (crnogorski autori, po izboru prof. dr. sc *Branka Baletića* i *Andra Martinovića* iz Crnogorske kinoteke) *Dom kraj mora (Bane Bastać i Đ. Vujović), Devetsto ruku (Bane Bastać), Mali voz (Bane Bastać), Sa Cetinja (Rajko Đukić), Njegoš (Velimir Stojanović), Čovjek i voda (Milo Đukanović i Velimir Stojanović), Ostrog (Zdravko Velimirović), Bauk (Živko Nikolić), Ine (Živko Nikolić), Ždrijelo (Živko Nikolić)* i Dani igranog filma (*'Pješčanik'* i *'Zlatne čaklje'* producenta Ivana Đurovića, Artikulacija Production d.o.o.). Filmovi su prikazani u Zagrebu (18,19 i 20. rujna) Kino Tuškanac; Rijeci (3, 4. i 5. listopada) kinoteka 'Zlatna vrata' Art kino Croatia i Splitu (7, 8. i 9. listopada).

Početkom rujna 2010. godine mlada crnogorska pijanistica *Vladana Perović* održala je koncert u Mramornoj dvorani Pomorskog i povijesnog muzeja u Rijeci. Ova petnaestogodišnja umjetnica iz Podgorice publici se predstavila programom koji se sastojao od djela najpoznatijih imena klasične glazbe poput Mozarta, Liszta i Chopina. Svojom je virtuoznošću očarala publiku. Vladana svira klavir od svoje pete godine i od tada je sudjelovala na mnogobrojnim svjetskim natjecanjima, festivalima i majstorskim tečajevima. Solistički nastup Vladane Perović je organizirao Zavod za međunarodnu naučnu, prosvjetno–kulturnu i tehničku saradnju Crne Gore i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske.

Više stotina uzvanika i znatiželjnika ispred zagrebačkog Muzeja Mimara 16. rujna uživali su u nesvakidašnjem prizoru otvaranja jedne izložbe. „Okrvavljena" Severina Vučković je otplesala požudan erotski ples, držeći na pladnju odrubljenu glavu Ivana Krstitelja. Riječ je o performansu koji je osmislio i scenski uredio u povodu otvorenja izložbe ciklusa „Saloma", priznati akademski slikar *Dimitrije Popović*, pokazujući još jednu stranu svoje osobene ličnosti. Severina je izazovnim nastupom na suvremeni način utjelovila biblijski lik Salome. Unoseći Krstiteljevu glavu u muzej, pozvala je okupljeno i iznenađeno mnoštvo da razgledaju Popovićevu izložbu. O Salomi kao važnoj umjetničkoj temi govorio je *Tugomir Lukšić*, direktor Muzeja Mimara, koji je okupljenima u kratkim naznakama prepričao

biblijsku priču o Salomi. Likovna kritičarka *Iva Körbler* istaknula je da je Dimitrije Popović temi pristupio sustavno, prikazavši žensko tijelo u cijelosti bez imalo vulgarnosti i ne kao objekt ističući karakteristiku Dimitrijeve fotografije koja prikazuje ženu u cjelini ne režući je, kao drugi, bilo do sisa ili pupka. Pohvalila je Dimitrijev rad na ciklusu Salome, spomenuvši pritom neku vrstu ambivalentnog odnosa kojeg je slikar imao prema ovoj temi koja je zaokupljala umjetnike od samog početka kršćanske umjetnosti pa sve do suvremenosti: „*Dimitrije Popović se morao suočavati s umjetničkim kompleksom Salome, a iako su na njega utjecali neki autori, prije svega iz razdoblja ranonovovjekovlja, odnosno 16. i 17. stoljeća, morao je i skinuti mnogo toga pogrešnoga i oljuštiti mnoge krive stvari u shvaćanju Salome kao žene ali i kao simbola*“, istakla je Iva Körbler. Dramski umjetnik *Goran Matović* pročitao je dio uvodnog teksta iz monografije *Dimitrije/Saloma–Salome*, književnika *Dražena Katunarića*, kao i dio teksta autora Dimitrija Popovića. Ovom prilično spektakularnom otvorenju izložbe prisustvovao je i veliki broj ljudi iz kulturnog i javnog života, među kojima ministar kulture Republike Hrvatske *Božo Biškupić*, *Arsen Dedić*, *Goran Grgić*, *Mani Gotovac*, *Suzi Josipović*, *Jasna Zlokić* … Na otvorenju je predstavljena i monografija o ovom ciklusu u izdanju Muzeja Mimara, Skaner studija i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

U Gradskoj vijećnici u Rijeci 24. rujna predstavljena je monografija *Dimitrije/Saloma–Salome* u izdanju Muzeja Mimara, Skaner studija i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. U monografiji su prikazani stari i novi radovi Dimitrija Popovića. Također su objavljeni tekstovi Dražena Katunarića i Dimitrija Popovića u kojima su obrazložene formalno estetske i simboličke značajke ovoga ciklusa koji broji više od 80 kompozicija. Riječ je o ciklusu kojim Dimitrije Popović zatvara projekt inspiriran trima intrigantnim ženskim biblijskim likovima–Juditom, Marijom Magdalenom i Salomom

Posebna tačka dnevnog reda 10. sjednice Predsjedništva NZCH (23. listopada) bila je posvećena razmatranju radnog nacrta „*Strategije saradnje Crne Gore sa dijasporom*“, koji je krajem srpnja upućena od strane Centra za iseljenike Vlade Crne Gore. Predsjedništvo je u cijelosti usvojilo tekst primjedbi dostavljen Centru za iseljenike 10. 9. 2010, kao svoj zaključak:

> *„Uz osnovnu primjedbu da je tekst Nacrta dostavljen u zaista nezgodno vrijeme (august mjesec je vrijeme godišnjih odmora), a rok za davanje primjedbi i sugestija limitiran datumom 10. rujna što nam je ostavljalo svega par dana za ozbiljniju analizu, upućujemo Vam nekoliko načelnih primjedbi i prijedloga:*

1) Poznat Vam je naš stav da se ne smatramo DIJASPOROM već ISELJE-NICIMA pa bi i u tekstu Strategije treba upotrebljavati naziv primjereniji crnogorskom jeziku – ISELJENIK.

2) Nacrt Strategije govori u prvom redu o crnogorskim građanima i državljanima, odnosno onima koji su na privremenom radu u zemljama Evrope i svijeta (koji su obično organizirani u tzv. zavičajnim klubovima i sl.). Ne pravi razliku prema onima koji su trajno iseljeni, oni koji su državljani i građani država svoga izbora, među kojima smo i mi iseljenici iz Crne Gore u Republici Hrvatskoj (čiji su organizacioni oblici daleko kompleksniji od prethodno navedenih). Takvo nerazlikovanje vodi i u cijelosti krivim zaključcima u I. i II. poglavlju Nacrta–Od konstatacija o načinu organizacije, preko djelovanja do procjene uloge i značaja iseljeničkih organizacija u državama življenja- ispade da ništa ne valja i da ništa nije bilo, niti, je dobro u cjelokupnom proteklom periodu, pa će to sada s ovom Strategijom razriješiti.(Uvod–str.3 stavak 1, 2. i 3.)

Ne organizira se iseljeništvo po preporukama iz Crne Gore, pa ma od koga dolazile, već po zakonima države u kojoj oni žive, što ovaj prijedlog nigdje ne konstatira (u točci 5. 2. čak i određuje kako treba organizirati iseljeništvo kao 'promotora i zaštitnika Crne Gore…' i sl) .

Potvrda da je Strategija namijenjena u prvom redu onima na privremenom boravku je u III. cjelini Nacrta–Razlozi za usvajanje strategije–u drugom pasusu, koji glasi: 'Obaveza je Crne gore da štiti prava ***svojih građana****…Sticanjem nezavisnosti Crna Gora je preuzela i odgovarajuće međunarodne obaveze, a koje se tiču zaštite prava i položaja* ***njenih državljana*** *u inostranstvu.'*

U V. poglavlju Nacrta evidentan je veliki broj institucija i tijela koje su nosioci zadužena. Centar za iseljenike se javlja samo u okviru dvije podteme (jezik i kultura i tradicija). Smatramo da jedna institucija bilo Matica iseljenika (koja je ukinuta 90–tih godina) bilo Centar za iseljenike, treba biti nositelj cjelokupne strategije prema iseljenicima. Oni unutar Crne Gore usklađuju obaveze svih ostalih. Normalno takva institucija treba biti i materijalno i personalno osposobljena za ovako kompleksan posao.

Napominjemo da su primjedbe načelne i da se nije ulazilo u konkretniju analizu pojedinih točki poglavlja prijedloga Nacrta (razlozi navedeni u uvodu i 2. točki ovog dopisa).

Spremni smo učestvovati u svim daljnjim raspravama i diskusijama oko

ovog odista značajnog pitanja i za Crnu Goru, i za njeno iseljeništvo.“[156]

U subotu 30. listopada, uoči velikog crnogorskog praznika Lučindana, u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog velesajma okupilo se gotovo šest stotina Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore–iz Splita, Rijeke, Pule, Umaga, Osijeka, Karlovca, Kranja, Beograda, Prokuplja, Lovćenca, Cetinja, Kotora, Podgorice i Zagreba–na tradicionalnom Lučindanskom druženju, u spomen na vladiku crnogorskog i mitropolita cetinjskog Petra I Petrovića Njegoša, gospodara Crne gore od 1782. do 1830. godine, koji je još za života nazivan „svetim Vladikom“, a proglašen za sveca na Lučindan 1834. godine. Jedanaeste po redu Lučindanske susrete organizirala je Nacionalna zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, pod pokroviteljstvom, četvrti put za redom, gradonačelnika Grada Zagreba, Milana Bandića. Za manifestaciju, koju su i ove godine pratili predstavnici televizijskih kuća iz Hrvatske i Crne Gore, kasnije se od mnogobrojnih sudionika moglo čuti da su to bili do tada najuspješniji Lučindanski susreti, kako u organizacionom, tako i u programskom pogledu. Jedanaesti Lučindanski susreti nastavili su s dobrom praksom predstavljanja Grada–gosta, ovaj put je to bio, prijestonica Crne Gore, Grad Cetinje. Pozivu za manifestaciju odazvali su se brojni gosti: izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba *Dragutin Palašek*; šefica kabineta gradonačelnika Grada Cetinja *Ranka Jovanović*; prvi sekretar Ambasade Crne Gore u RH *Branislav Karadžić*; generalni sekretar Matice crnogorske *Marko Špadijer*; zamjenica predstojnika Ureda za nacionalne manjine Vlade RH *Bahrija Sejfić*; predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava Vlade Crne Gore, pomoćnica ministra *Blanka Radošević Marović*, sekretar ministra *Orhan Šahmanović* i savjetnici *Gazmend Cuca* i *Katarina Pecović*; predstavnici Hrvatskog građanskog društva, predsjednik dr. *Ivan Ilić* i *Tripo Shubert*; predstavnici crnogorskih društava 'Morača' s predsjednikom *Čedom Đukanovićem* i 'Izvor' s predsjednikom *Šemsom Đeševićem* iz Kranja, 'Crna Gora' s predsjednikom *Mišom Moračaninom* i Savez crnogorskih društava Slovenije s predsjednikom *Veselinom Lakićem* iz Ljubljane, 'Krstaš' s predsjednikom *Nenadom Stevovićem* i Crnogorsko kulturnoprosvjetno društvo 'Princeza Ksenija' s predsjednicom *Aleksandrom Vučinić* iz Lovćenca, Udruženje Crnogoraca Beograd s predsjednikom *Borislavom Mrvaljevićem*, Crnogorska zajednica iz Prokuplja s predsjednikom *Dušanom Žugićem*. U

[156] Odgovor na primjedbe nijesmo dobili, a Vlada Crne Gore je u prosinjcu 2010. usvojila Strategiju bez ijedne izmjene u odnosu na tekst 'RADNOG NACRTA'. To je bio i razlog povlačenja NZCH iz aktivnopsti vezanih uz provođenju iste.

umjetničkom djelu programa pod motom „*Ljubav–Crna Gora–Muzika*“–poslije zborova *'Montenegro'* i *'Bulbuli'*–nastupili su članovi Crnogorskog kulturno prosvjetnog društva *'Princeza Ksenija'* iz Lovćenca (Vojvodina). Učestvujući prvi put na Lučindanskim susretima, oni su se–poletno kako to samo mladost umije – predstavili recitalom o ljubavi „*Vile mreže raširile*“ i bili posebno toplo pozdravljeni. *Miroslav Ilić*, *Tijana Kovačević* i *Aleksandar Milić*, sve troje studenti Muzičke akademije sa Cetinja, virtuozno su izveli – na instrumentu koji se muzički manje upućenima činio za to nedostatnim–djela tri slavna kompozitora. Središnji dio programa pripao je ansamblu *'Njegoš'* (Cetinje), čiji su članovi–pod nevidljivom koreografskom palicom Sava Mrvaljevića–u furioznom tempu izvodili spletove igara i kola sa prostora Crne Gore (i ne samo nje!), uz gotovo neprekidan aplauz prepune Kongresne dvorane, koji je postao frenetičan u trenutku kada se njihova „iznuđena“ kratka i razigrana završnica efektno slila u zajednički „reverans“. Nakon kulturno–umjetničkog programa organiziran je tradicionalni domjenak čiji su sponzori bili AGROKOR (PIK Vrbovec i Jamnica) i Nikšićka pivovara.

Završetak 2010. godine obilježen je s dva jubileja: "20 godina osnivanja i djelovanja Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb" i "15 godina osnivanja i djelovanja Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka".

Svečanost u Zagrebu započela je 9. 11. 2010. godine klavirskim recitalom crnogorskog pijaniste *Tomislava Stanića* u Muzeju Mimara. Koncert je organiziran u suradnji s Muzejom Mimara i dramskim umjetnikom Goranom Matovićem. Svjetski poznati umjetnik nastupio je s djelima Mozarta, Beethovena i Chopina, priredivši nezaboravno veče ljubiteljima muzike u Zagrebu. 18. 11. 2010. godine, u Češkom narodnom domu u Zagrebu, u prisustvu velikog broja uzvanika i uglednih gostiju–među kojima su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Goran Rakočević*, prvi sekretar Ambasade *Branislav Karadžić*, savjetnik bivšeg predsjednika RH *Tomislav Jakić*, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba *Duško Ljuština*, predstavnik ureda gradonačelnika za ljudska i manjinska prava *Željko Zaninović*, te *Branko Lukovac* i *Rade Bojović*, bivši koordinatori Pokreta za nezvisnu evropsku Crnu Goru–brojne Crnogorke i Crnogorci Zagreba i njihovi prijatelji svečano su obilježili dvadesetu godišnjicu osnivanja i djelovanja Društva–*"jubilej za poštovanje, tim više što Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb ima što pokazati i ostvarenim se ponositi"*. U prvom djelu svečanosti nakon prigodnog obraćanja predsjednika Društva *Dušana Miškovića* i podjele priznanja pojednicima, članovima

Društva, [157] zaslužnim za njegovo osnivanje i djelovanje, predstavljena je knjige *Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru*–koja govori o putu i načinu obnove crnogorske nezavisnosti–urednici Rade Bojović, Branko Lukovac i Marko Špadijer (koordinatori Pokreta), izdavač Matica crnogorska. Knjigu su predstavili: prof. emer. dr. sc. *Veselin Aga Simović*, *Branko Lukovac* i *Rade Bojović*. Obraćajući se gostima i uzvanicima, Branko Lukovac, prvi ambasador Crne Gore u RH je između ostalog rekao: "*...U ime priređivača knjige bih želio da se zahvalim na pozivu da mi prisustvujemo i svečanosti obilježavanja dvadeset godina Društva 'Montenegro' i istovremeno da predstavimo knjigu 'Pokret za nezavisnu i evropsku Crnu Goru', ovdje u Zagrebu, u susjednoj i prijateljskoj Hrvatskoj. To je zaista izuzetan jubilej, na čemu vam iskreno čestitam, jer se danas obilježava i 19 godina sjećanja na Vukovar, na grad–mučenik i grad–heroj, to govori o vremenu kada je ovo društvo formirano. I ono je–to smo čuli–odigralo izuzetnu ulogu da pomogne građanima Hrvatske porijeklom iz Crne Gore da se snađu u tim teškim vremenima, kada je Hrvatska morala slijediti put koji je značio odbranu svoje zemlje od agresije, od ekspanzionističke politike, od zločina, a istovremeno je moralo da prati dešavanja u matici koja je tada bila talac, doduše dobrovoljni talac, politike koja je dovela do ratova. To društvo je pomoglo građanima da se, i kroz vas ovdje, sačuva imidž Crne Gore i Crnogoraca, a onda–kada je došlo do 'vraćanja Crne Gore sebi' i opredjeljenja ka nezavisnosti–da bude izvanredno značajan činilac u mobilizaciji svih snaga, ne samo u Hrvatskoj nego i u Evropi, da dopinese da se sakupi dovoljno snaga da i Crna Gora konačno preuzme sudbinu u svoje ruke. Želio bih da kažem da smo mi u Pokretu imali u Nacionalnoj zajednici Crnogoraca, u Društvu 'Montenegro' jednu od najaktivnijih organizacija građana u drugim državama, uopšte među iseljenicima, među dijasporom–kako se to danas kaže..."* U drugom djelu svečanosti u prepunoj Velikoj dvorani Češkog narodnog doma nastupili su pjevački zbor *'Montenegro'* Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i pjevački zbor *'Bulbuli'* Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske 'Preporod' Zagreb, pod umjetničkim vođstvom *Ismeta Kurtovića*.

Dvorana Filodrammatice bila je mjesto svečanosti obilježavanja godišnjice u Rijeci 14.12. 2010. Veliki broj prisutnih značio je da su ljudi prepoznali trud i volju članova Zajednice u proteklih 15 godina. Obilježavanju jubileja prisustvovali su mnogi uvaženi gosti: prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić*, predsjednik NZCH dr. sc.

[157] VELIKA PLAKETA DRUŠTVA (autor Dimitrije Popović) dodojeljena je Peri Budaku , književniku (posmrtno); urošu Goluboviću, sveučilišnom profesoru (posmrtno); Emici Marović (posmrtno); Pavlu Spasiću (posmrtno); Strahinji Maroviću; Iliji Milojku i Dimitriju Popoviću.

Radomir Pavićević, predsjednik DPC 'Peroj 1657' *Mihajlo Škoko*, predstavnici Zajednice Crnogoraca Pula i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Pule te gosti iz Umaga. Nakon prigodanog obraćanja predsjednik NZC Rijeka mr. sc. *Jovana Abramovića*, predstavljena je *Monografije NZCRi 1995–2010*, o kojoj su govorili *Čedomir Janković*, *Vukašin Jaramaz* i *Dragutin Lakić*. Nakon toga uslijedio je kulturno–umjetnički program uz učešće mješovitog zbora *'Montenegrine'* pod vodstvom *Zorana Badjuka*, klape *'Drenova'*, te posebne gošće, pijanistice *Natalije Maritcheve*.

Veliki broj izložbi (tematskih koje su prošle tri i više udruženja i pojedinačnih) u udruženjima članicama NZCH i u 2010. godini pokazatelj je ozbiljnosti pristupa u realizaciji programskog dijala aktivnosti pod nazivom Kulturni amaterizam–izložbena djelatnost; *Saša Jantolek*; *Boka nekad i sad* (tematska izložba starih fotografija Boke); *Nataša Rašović* (karikature); Skupna izložba sedam autorica–*Božica Cvetković*, *Ida Jukić*, *Zdenka Dujmović*, *Nada Hladnić*, *Ana Sekulić*, *Mirjana Domazet i Zdenka Kirl Prišlin*; *Obrad Milić* i Skupna izložba *Udruge 'Veli Pinel'*.

Godina u kojoj NZCH obilježava 20–tu godišnjicu djelovanja (2011.) započela je, tradicionalno, izložbom crnogorskog autora u okviru Dana crnogorske kulture. Uz prisustvo brojnih uzvanika i gostiju u galeriji *Vladimir Filakovac* Narodnog sveučilišta Dubrava 7. 2. 2011. godine otvorena je šesta samostalna izložba crnogorskog slikara *Nikole Toka Banovića Transparentismo montenegrino*. Otvaranju izložbe prisustvovali su i ambasador Crne Gore u RH *Goran Rakočević*, prvi sekretar Ambasade *Branislav Karadžić*, predsjednik Županijske skupštine Zagrebačke županije *Damir Mikuljan*, tajnica stručne službe Skupštine zagrebačke županije *Dubravka Kravos*, akademski slikar *Vasilije Jordan*. U ime Narodnog sveučilišta Dubrava prisutne je prigodnim riječima pozdravio ravnatelj *Ivica Rubić*. Izložbu je otvorio crnogorski književnik *Milika Pavlović*, a na kraju se prisutnima obratio s par rečenica i autor *Nikola Toko Banović*. Slikarska tehnika kojom se služi Banović je od strane Akademije U.E.C.A.L. proglašena posebnom slikarskom tehnikom (dobila svojevrsni atest) pod nazivom crnogorski transparentizam–TRANSPARENTISMO MONTENEGRINO.

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 17. 3. 2011. za člana Savjeta za nacionalne manjine iz reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika, a na prijedlog NZCH, koji su podržale sve članice, imenovala dr. sc. *Radomira Pavićevića*. Tako je i u trećem sazivu Savjeta, crnogorska nacionalna manjina predstavljena kandidatom

predloženim od starne NZCH, što je još jedna potvrda ugleda koji NZCH i njene članice imaju u Republici Hrvatskoj.

Gost tribine *Aktualni trenutk Crne Gore,* u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, a uz pomoć Predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije, s temom *'Obnavljanje crnogorskog identiteta'*, 12. 4. 2011. u Crnogorskom domu u Zagrebu bio je poznati crnogorski književnik, televizijski autor i publicista *Rajko Cerović*. U svom obraćanju Cerović je izrazio zadovoljstvo što gostuje u Zagrebu i što je u krugu jednog od središta crnogorskih iseljenika ističući da je uvijek u Zagrebu postojala impozantna elita crnogorskih intelektualaca, koji svojevremeno nijesu imali razloga za „homogenizaciju", ali su se u toku „ovih nesrećnih ratova" Crnogorci u Hrvatskoj spojili, „homogenizovali" i organizovali jednu vrstu intelektualnog otpora prema svemu što je dolazilo sa „one druge strane". završavajući svoje izlaganje o identitetskim pitanjima Rajko Cerović je rekao: *"...Najveći dio danas uspješnih stvaralaca u Crnoj Gori činio je u onim ratnim godinama jezgro pokreta otpora Miloševićevom fašizmu. Tu je njihova prednost i satisfakcija. Treba reći i to da vladajuća DPS partija, čuvajući sopstvenu vlast, ponekad nije svjesna važnosti identitetskih pitanja, pa pravi gotovo nepotrebne koncesije, posebno klerofašisoidnoj Srpskoj pravoslavnoj crkvi ili nedovoljno odlučno djeluje na očigledne provokacije iz Srbije. Teško je povjerovati da je ona politička partija iz devedesetih baš potpuno promijenila svijest i postala istinski baštinik nacionalnih vrijednosti. Proces obnavljanja identiteta nezadrživo ide, ali prečesto uz dramatične otpore, najčešće inspirisane iz veće susjedne države."*

Panorama književnog stvaralaštva Albanaca iz Crne Gore, knjiga *Prozor ostavi otvoren/Dritaren lëre hapur*, zajednički projekt NZCH, Centra za iseljenike Vlade Crne Gore i Skaner studia (dvojezično izdanje) predstavljena je 3. 3. 2011. u Crnogorskom domu u Zagrebu. Predstavljanju je prisustvovao veliki broj uzvanika i gostiju među kojima: ambasador Republike Albanije u Republici Hrvatskoj *Pllumba Qazimi*, prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić*, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba *Duško Ljuština*, predsjednik Županijske skupštine Zagrebačke županije *Damir Mikuljan*, direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore *Mirsad Mulić*, predstavnici albanskih vijeća i udruženja u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Predstavljanje knjige su organizirali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, a u suradnji s Vijećem albanske nacionalne manjine Grada Zagreba i uz pomoć Centra za iseljenike Crne Gore. Svrha knjige je da *"i sebi i drugima, pokažemo kakvo duhovno blago posjeduje Crna Gora, da su različitosti njeno bogatstvo a skladni međunacionalni i međukonfesionalni odnosi prirodan izraz i nastavak vjekovnog zajedničkog bitisanja. Ono što Europa postavlja kao zadatak i pokušava ostvariti rezolucijama kao cilj, Crna Gora ima kao tradiciju. Albanci u Crnoj Gori, slični po mnogo čemu, različiti jedino po jeziku kojim govore i pišu, kao i pripadnici svih ostalih nacionalnih manjina (osim jedne) sudbinski su povezani s Crnom Gorom i Crnogorcima, što zorno pokazuju i rezultatima povijesnog majskog referenduma."*[158] U ime izdavača prisutnima su se obratili dr. sc. *Radomir Pavićević* i prof. dr. sc. *Milan Vukčević*. O knjizi su govorili njen priređivač i prevodilac *Ćazim Muja*, urednik akademik *Zuvdija Hodžić* i *Danilo Ivezić*, a stihove iz knjige kazivali su *Milanka Bulatović* i *Leonard Hamitaj*.

Još jedna izložba u manifestaciji Dani crnogorske kulture održana je, pod pokroviteljstvom predsjednika Gradske skupštine Grada Zagreba Borisa Šprema, u galeriji Kristofor Stanković u Zagrebu. Izložba slika i crteža iz ciklusa *Light* mladog crnogorskog akademskog slikara *Vladimira Dada Đuranovića* otvorena je 9. 3. 2011. U ime organizatora izložbe, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb, brojne uzvanike i goste–među kojima su bili i potpredsjednica Gradske skupštine Grada Zagreba mr. sc. *Tatjana Holjevac*, tajnica Županijske skupštine Zagrebačke županije *Dubravka Kravos* te izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba *Dragutin Palašek*–pozdravio je predsjednik NZCH dr. sc. *Radomir Pavićević*. U ime Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore–uz čiju pomoć je izložba realizirana–prisutnima se obratio predsjednik Udruženja mr. sc. *Igor Rakčević*, naglasivši da se ovom izložbom nastavlja dobra saradnja ULUCG i NZCH u okviru koje se hrvatskoj javnosti predstavljaju vrhunski savremeni crnogorski likovni umjetnici. O autoru i njegovom novom ciklusu slika u tehnici ulja na platnu i brojnih crteža u tušu na papiru govorila je likovna kritičarka *Iva Körbler*. Izložbu je otvorila potpredsjednica Gradske skupštine Grada Zagreba mr. sc. *Tatjana Holjevac*. Izložba Vladimira Đuranovića je organizirana i u Rijeci, galerija Filodramatica (7. travnja); Splitu, galerija Ministarstva kulture (22. svibnja) i kao posebno događanje u okviru 51. međunarodnog dječjeg festivala u Šibeniku u Muzeju Grada Šibenika (19. lipnja) za što je NZCH dobila priznanje, od strane organizatora, za sudjelovanje u programu 51. festivala.

[158] Danilo Ivezić na predstavljanju knjige.

Prekogranična suradnja i kontakti crnogorskih udruženja u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji, bila je tema sastanka u organizaciji Crnogorskog KPS Društva 'Morača' Kranj, 9. 4. 2011. u Kranju na kojem su učestvovali: *Dragica Bošnjak* (Društvo 'Duklja'–Maribor), *Velimir Bijelić* (Društvo slovensko–crnogorskog prijateljstva–Ljubljana), *Veselin Lakić* (Savez crnogorskih društava–Ljubljana), *Šemso Đešević* (Zavičajno društvo Plava i Gusinja 'Izvor'–Kranj), *Nenad Stevović* (Udruženje Crnogoraca Srbije 'Krstaš'–Lovćenac), *Dušan Mišković* (Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro'–Zagreb), dr. sc. *Radomir Pavićević* (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske–Zagreb), prof. dr. sc. *Dragutin Lalović* (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske–Zagreb), *Danilo Ivezić* (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske–Zagreb), *Čedo Đukanović* (CKPSD 'Morača'–Kranj), *Radojica Nedović* (CKPSD 'Morača'–Kranj) i *Momo Savović* (CKPSD 'Morača'–Kranj). Na sastanku su usvojeni slijedeći zaključci:

1. Iskustva suradnje koju već dugi niz godina ostvaruju NZCH–Zagreb, CKPSD 'Morača'–Kranj, Zavičajno društvo Plava i Gusinja 'Izvor'–Kranj, kojoj se od prošle godine priključilo i Udruženje Crnogoraca Srbije 'Krstaš' (CKPD 'Princeza Ksenija')–Lovćenac; trebaju biti model povezivanja krovnih udruženja iz različitih država, uz poštovanje specifičnosti svakog udruženja, u šire asocijacije (na europskom i svjetskom nivou). Iz programskih sadržaja i povezivanja krovnih udruženja izrasti će i organi-zaciona struktura koja će uključiti sve one koji imaju što ponuditi, koji stvaraju i realizuju programe u cilju očuvanja kulturne autonomije i nacionalnog identiteta, što je osnovni zadatak udruženja crnogorskog iseljeništva–sačuvati sebe i svoje potomke od opasnosti, asimilacije.

2. Mogućnost formiranja asocijacije crnogorskih iseljenika na svjetskom nivou, u smislu obnavljanja ili izgradnje nove, određena je kao budući zadatak i potreba.

3. Programsko povezivanje i predstavljanje crnogorskog iseljeništva u matičnoj državi Crnoj Gori, jednim zajedničkim nastupom krovnih udruženja iz Hrvatske, Srbije i Slovenije, treba organizovati što je moguće prije. U tom cilju u svojim sredinama utvrditi s čim bi se na kvalitetan način udruženja mogla predstaviti. Program uskladiti i zajednički definirati. Ovaj nastup može biti i svojevrstan test o mogućnostima svakog od udruženja i uvod u obilježavanje 200–te godišnjice Njegoševog rođenja 2013. godine, kada bi se na Cetinju predstavili reprezentativnim sadržajem.

4. Protiv smo bilo kakve instrumentalizacije iseljeništva od strane matične države i za bitno promijenjenu ulogu i funkciju Centra za iseljenike koji treba odista postati Centar iseljeništva, personalno i materijalno osposobljen za tu ulogu. Iseljenici iz Crne Gore svoju matičnu državu mogu pomoći onoliko koliko vrijede u sredinama svoga življenja.

5. Prihvaćena je inicijativa Crnogorske zajednice Australije za donošenje Dekla-racije u Skupštini Crne Gore o ništavnosti Podgoričke skupštine.

6. Sve primjedbe i sugestije na tekst Strategiju saradnje sa dijasporom za period 2011-2014. usvojen od strane Vlade Crne Gore udruženja trebaju dostaviti nadležnim institucijama u Crnoj Gori, a u cilju kvalitetnije saradnje na zajedničkom nam cilju, očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta.

Nastavljajući tradiciju održavanja Svečanog koncerta u povodu Dana nezavisnosti Crne Gore, koji je ujedno i Dan vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Dan Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, u koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog 19. 5. 2011. organiziran je nastup poznatih crnogorskih gitarista *Srđana Bulatovića i Darka Nikčevića*. Na repertoaru njihovog zagrebačkog koncerta–koji je naslovljen „*Dodir Crne Gore*“ prema njihovom nedavno objavljenom kompakt disku–našle su se autorske kompozicije inspirisane melodijama crnogorskog podneblja, kao što su: „*Poljem se vija, oj, zor delija*“, „*Još ne sviće rujna zora*“, „*Pod onom gorom zelenom*“... Veliki broj uzvanika i gostiju među kojima i ambasador Crne Gore u RH *Goran Rakočević*; ambasador Republike Kosovo u RH *Valjdeta Sadiku*; prvi sekretar Ambasade Crne Gore u RH *Branislav Karadžić*; predsjednik Skupštine Zagrebačke županije *Damir Mikuljan*; potpredsjednica Gradske skupštine Grada Zagreba *Tatjana Holjevac*; izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba *Duško Ljuština*; predstavnici vijeća i udruga članica NZCH; predsjednici vijeća i predstavnici nacionalnih manjina Grada Zagreba, zajedno s Crnogorkama, Crnogorcima i prijateljima Crne Gore iz Zagreba obilježili su petu godišnjicu referendumske odluke i povratka Crne Gore u međunarodnu zajednicu država suvremenog svijeta.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizirali su 15. lipnja u zagrebačkom kazalištu 'Vidra', poetsko–muzičko veče „Crna Gora moja kuća“. Želja organizatora je bila da se, kroz učešće umjetnika koji pripadaju manjinskim narodima u Crnoj Gori, pokaže *„dio duhovnog blaga koje posjeduje Crna Gora, jer su različitosti njeno bogatstvo, a skladni međunacionalni i međukonfesionalni odnosi prirodan izraz i nastavak vjekovnog zajedničkog bitisanja na mediteranskom svjetlošću*

obasjanom prostoru, obogaćenom uticanjima i ukrštanjima različitih kultura i civilizacija." Crna Gora je teritorijalno mali prostor na kojem se ukrštaju i prožimaju različite kulture, tradicije i religije gradeći i ostvarujući jedinstven mozaik koji svojim specifičnostima i skladom svjedoči o ljepoti zajedništva i zajedničkog. *"Svjesni da njegovanje i afirmacija vlastite kulture podrazumijeva otvorenost i prema drugim kulturama, došli smo ovdje da univerzalnim jezikom umjetnosti, kroz nastup predstavnika manjinskih naroda, pokažemo dio bogatstva crnogorske kulture. U tom smislu ovaj program je jedan od mostova prijateljstva kojim dolazimo jedni drugima i afirmišući duhovne vrijednosti idemo u zajedničku evropsku budućnost."*–riječi su direktora Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Mirsada Mulića uzvanicima i gostima u kazalištu 'Vidra', među kojima su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Goran Rakočević*, ambasador Republike Kosovo u Republici Hrvatskoj *Valdet Sadiku*, sekretar Ambasade BiH u RH *Koča Govedarica*, sekretar Ambasade Crne Gore u RH *Branislav Karadžić*, izaslanik ministra kulture RH i ravnatelj Uprave Ministarstva kulture RH *Srećko Šestan*, savjetnica u Ambasadi BiH u RH *Mirjana Pertl*, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba i pročelnik ureda za financije *Slavko Kojić*, predstavnici crnogorskih udruženja iz Slovenije i Hrvatske te brojni prijatelji Crne Gore. U ime domaćina dobrodošlicu gostima iz Crne Gore i svim prisutnima uputili su članovi Pjevačkog zbora *'Bulbuli'* Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske 'Preporod' Zagreb i Pjevačkog zbora *'Montenegro'* Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb. U poetsko–muzičkoj večeri, nakon dokumentarnog filma *'Bogatstvo različitosti'* nastupili su: književnici *Zuvduja Hodžić*, *Basri Čaprići* i *Ruždija Ruždo Sejdović*; klavirski duo *Ana* i *Ida Muratadić*; operna pjevačica *Gjulie Pelingu* uz klavirsku pratnju *Fatime Katana*; vilolončelista *Darko Kolanda* i pijanistica *Andrea Orlando*; profesor harmonike *Safet Drljan*. Voditelji programa su bili *Dolores Fabijan* i *Ismet Šljuka*.

Monografija Dimitrije POPOVIĆ *Kazališni plakati* (izdavač NZCH i Skaner studio) predstavljena je 1. lipnja u čitaonici Gradske knjižnice na Starčevićevom trgu u Zagrebu. Predstavljanje knjige organizirali su Knjižnice Grada Zagreba–Gradska knjižnica, NZCH i Skaner studio. Na predstavljanju ove impresivne publikacije (knjige velikog formata koja ima više od 80 stranica i prikazuje preko trideset plakata, nastalih između 1990. i 2010. godine i inspiriranih operama, dramama, baletima i solističkim recitalima; *"...Velika tema Dimitrijevog slikarstva – tijelo kao pozornica i prizorište cjelokupnih emotivnih i mentalnih procesa, ali i tijelo kao ispisana sudbina pojedinca u određenoj vremensko-prostornoj datosti, u nizu plakata funkcionira kao sjajna metafora teme koju umjetnik predočava..."*– Iva Körbler, iz uvodnog teksta monografije) govorili su: voditeljica

Gradske knjižnice mr. sc. *Ljiljana Sabljak*, predsjednik NZCH dr. sc. *Radomir Pavićević*, povijesničarka umjetnosti *Iva Körbler*, *Dragi Savićević* u ime Skaner studija, te sam autor akademski slikar *Dimitrije Popović*.

Zajednička programska aktivnost Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb s Klubom albanskih žena Hrvatske 'Kraljica Teuta' Zagreb rezultirala je tribinom *"Kraljica Teuta"* u Novinarskom domu u Zagrebu 18. svibnja. Tribina je organizirana uz potporu Ambasade Republike Kosova u Republici Hrvatskoj, Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske i Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Među uzvanicima su bili ambasador Republike Albanije u RH *Pllumba Qazimi*, ambasador Republike Kosova u RH *Valdet Sadiku*, prvi sekretar Ambasade Crne Gore u RH *Branislav Karadžić* i predstojnica Ureda Vlade RH za ravnopravnost spolova mr. sc. *Helena Štimac*. Na tribini–čiji su moderatori bili *Shenida Bilalli i Danilo Ivezić*, a koja je bila posvećena ilirskoj kraljici Teuti–govorio je autor knjige *Teuta,* predstavljene te večeri, crnogorski književnik *Miraš Martinović* te svjetski poznati znanstvenici prof. dr. sc. *Aleksandar Stipčević* i prof. dr. sc. *Bruna Kuntić Makvić*. Brojnim posjetiocima u dvorani Novinarskog doma upriličen je istinski multimedijalni doživljaj u kojem su se smjenjivale poletne članice Plesne grupe *'Ilirike'* (pod koreografskom palicom Shenide Bilalli), virtuozna violončelistica *Snježana Rucner* te glumac *Luka Barišić*, koji je sugestivno čitao ulomke iz knjige *Teuta* pisca Miraša MARTINOVIĆA.

Dio svoje izdavačke djelatnosti NZCH je, posredstvom predsjednika Udruženja Crnogoraca Srbije 'Krstaš' Nenada Stevovića, poklonila biblioteci Mali Iđoš za novoosnovani knjižni fond na crnogorskom jeziku. Iz uprave biblioteke upućena je zahvalnica slijedećeg sadržaja:

Poštovani,

Hvala Vam za periodike i knjige koje smo u vidu poklona dobili od uvažene Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

Knjige su evidentirane i dostavljene mjesnim bibliotekama u Malom Iđošu, Lovćencu i Feketiću. Time smo značajno dopunili novoosnovani knjižni fond biblioteke na crnogorskom jeziku i pismu.

U nadi da će se naša saradnja uspješno nastaviti, srdačno Vas pozdravljam,

Mali Iđoš *Seleši Vereš Julijana*

Dana 10. 06. 2011. *Upravnik Biblioteke Mali Iđoš*

U odista neprimjerenom terminu, 10. srpnja, odlukom Vlade Republike Hrvatske, održani su treći izbori za vijeće i predstavnike nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. NZCH i njene članice pripremama i organizaciji izbora za vijeća i predstavnike crnogorske nacionalne manjine pristupili su krajnje ozbiljno. Predložene su liste za sedam vijeća i pojedinci za predstavnike u šest jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave. Kandidate za dva vijeća i dva predstavnika su predložile i crnogorske udruge koje nijesu članice NZCH[159] i čiji su čelnici u svojim istupima i obraćanjima pripadnicima crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj na najgrublji način pokušali diskreditirati NZCH, njene članice i predložene kandidate. No rezultati izbora su pokazali tko je tko u crnogorskom korpusu u Republici Hrvatskoj. Svi izabrani članovi u sedam vijeća (Grad Pula, Istarska županija, Grad Rijeka, Primorsko–goranska županija, Grad Split, Splitsko–dalmatinska županija i Grad Zagreb) su predloženi od strane NZCH i njenih članica. Od šest izabranih predstavnika, pet su kandidati NZCH i njenih članica (Zadar, Zadarska županija, Zagrebačka županija, Grad Osijek i Vukovarsko–srijemska županija). Čestitke za ostvarene rezultate na izborima NZCH je dobila od pojedinca, udruženja i institucije iz Hrvatske, Slovenije, Srbije i Crne Gore. "*Izbori i njihovi rezultati najrečitije pokazuju snagu, ugled, uticaj i važnost Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske u okupljanju građana Hrvatske porijeklom iz Crne Gore, u prvom redu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore, njegovanju njihove kulture i identiteta, artikulisanju njihovih interesa i predloga, pozitivnom djelovanju u razumijevanju i saradnji Crne Gore i Republike Hrvatske, kao i u značajnom doprinosu sveukupnom razvoju Republike Hrvatske. Na tome zaslužujete sve čestitke i priznanja, ona koja ste već dobili i buduća. Želim vam puno uspjeha u daljem radu, kao i dobro zdravlje, sreću i uspjehe svim članovima i prijateljima. Sa izrazima velikog poštovanja, Branko Lukovac.*"

O ugledu NZCH i njenih članica u Republici Hrvatskoj najbolje govore nagrade i priznanja koja su zadnjih godina dobili pojedinci, ugledni članovi iz njenog rukovodstva i rukovodstava udruženja. Tako je odlukom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića odlikovan *Mijo Adžić* **Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića** za izuzetne zasluge u

[159] Za Grad Rijeku i Primorsko–goransku županiju svoju listu kandidata za vijeća predložila je Zajednica Crnogoraca Primorsko-goranske županije, predsjednik Ljubo Radović. Od 40 mjesta nije osvojila niti jedno. Za Grad Osijek i osječko–baranjsku županiju kandidate za predstavnike predložio je Demokratski savez "Montengoro-Montenegrina" predsjednik Milorad Nikčević. Osvojili su mjesto predstavnika za Osječko-baranjsku županiju dok je mjesto predstavnika za Grad Osijek osvojilo Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko–baranjske županije Osijek, članica NZCH.

kulturi (2003); **Nagradu Grada Zagreba** 2009. godine dobio je prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović Aga*; Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić odlikovao je dr. sc. *Radomira Pavićevića* **Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinski** za osobite zasluge u zdravstvu i socijalnoj skrbi (2009); Hrvatska komora inžinjera građevinarstva dodijelila je prof. emer. dr. sc. *Veselinu Simoviću Agi* **Nagradu za životno djelo 'Kolos'** (2011); Predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović odlikovao je prof. emer. dr. sc. *Veselina Simovića Agu* **Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića** za dugogodišnji publicistički, znanstveno–stručni i nastavni rad, i prof. dr. sc. *Dragutina Lalovića* **Redom hrvatskog pletera** za istaknuto djelovanje na gradnji mostova povjerenja i suradnje Republike Hrvatske i Crne Gore (2011); Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović odlikovao je prof. emer. dr. sc. *Veselina Simovića Agu* **Ordenom crnogorske Zastave drugog stepena** za izuzetan doprinos očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj kao i za dugogodišnji publicistički, naučnostručni rad i efikasno upravljanje naučno-stručnih institucija (2011).

Uz bogati kulturno umjetnički program i sportske susrete, uoči izbora za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina u RH, 9. 7. 2011. na Platku, nedaleko od Rijeke, održan je tradicionalni Petrovdanski sabor i obilježena dva velika datuma Crne Gore– Dan državnosti i Dan oružanog ustanka crnogorskog naroda protiv fašizma–13. jul. Skupu su, uz brojne članove, gosti iz Crne Gore, Slovenije, Grada, Županije, prisustvovali: izaslanik predsjednika Crne Gore, generalni sekretar Predsjednika *Dražen Miličković*; predsjednik Matice crnogorske *Branko Banjević* i sekretar *Novica Samardžić*; prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić*; predsjednici crnogorskih udruženja iz Republike Slovenije i Republike Hrvatske. Obraćajući se učesnicima predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević je naglasio najznačajniju programsku orijentaciju do 2013. godine: „*Povodom obilježavanja 200 godina rođenja Petra II Petrovića Njegoša (1813-2013.) NZCH i Koordinacije vijeća crnogorske manjine na području RH zajedno s našim istaknutim umjetnikom Dimitrijem Popovićem uz program 'NJEGOŠ I HRVATI' planiraju realizaciju projekta LUX AETERNA–VJEČNA SVJETLOST, koji obuhvata izradu Monografija i izložbu inspiriranu Njegoševim poetsko filozovskim djelom Luča mikrokozma, kao i izrada skulpture koja će biti postavljena na Cetinju kao poklon umjetnika i NZCH u povodu velike obljetnice. U tu svrhu je i otvoren donatorski žiro račun za skupljanje sredstava za odljev skulpture...*“ U kulturnom program su nastupili KUD '*Zahumlje*'–Nikšić, *Veselin Mileusnić*–pjevač narodnih pjesama

iz Nikšića, Pjevački zborovi *'Montenegro'* i *'Bulbuli'* iz Zagreba, Klapa *'Drenova'* i vokalna skupina *'Montenegrine'* iz Rijeke, DPC *'Peroj 1657'* uz Peroja, CKPSD *'Morača'* iz Kranja. Bilo je vremena i za sportska takmičenja u šahu, potezanju konopa, bacanju kamena s ramena, streljaštvu i skoku u dalj. Petrovdanskom saboru je prethodilo niz događanja. Počelo je s Trinaestojulskim međunarodnim šahovskim turnirom 6. srpnja, nastavljeno u prijepodnevnim satima 7. srpnja na Maloj Učki polaganjem vijenaca na spomenik Svetozaru Vučiniću, i u popodnevnim satima u prostorijama NZC Rijeka prestavljenjem knjige Đorđija Mirkovića *Lapis crnogorskih veterana.* O knjizi su govorili *Dragica Popović*, *Dragan Vučinić*, *Milica Kaluđerović* i autor *Đorđije Mirković*. Slijedeći dan je (8. srpnja) u prostorijama Zajednice održana tribina 'Crnogorska sadašnjost' uz učešće Dragice Popović, iz Udruženja žena antifašista Crne Gore i Đorđija Mirkovića, književnika iz Crne Gore. U večernjim satima 8. srpnja u dvorani Hrvatskog kulturnog doma održana je svečana akademija u povodu Dana državnosti Crne Gore, na kojoj su bili prisutni uzvanici: ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Goran Rakočević*, predsjednik Matice crnogorske *Branko Banjević*, prvi sekretar Ambasade Crne Gore *Branislav Karadžić*, konzul Republike Srbije u Rijeci *Zoran Milivojević*, sekretarica Senata Prijestonice Cetinja *Milica Kaluđerović*, predsjednik KUD-a 'Zahumlje' *Vojo Krivokapić*. Voditelj programa je bio poznati nikšićki glumac *Miro Nikolić*, koji je upoznao prisutne i s dugogodišnjom tradicijom KUD-a *'Zahumlje'* koje je bilo gost NZC Rijeka na proslavi Dana državnosti i Petrovdana 2011. U kulturnom dijelu programa nastupili su: KUD *'Zahumlje'*–Nikšić, *Veselin Mileusnić*–pjevač narodnih pjesama iz Nikšića, mješoviti vokalni sastav *'Montengrini'*, klapa *'Drenova'* pod vodstvom *Zorana Badjuka*, operni pjevač *Slavko Sekulić* i pijanistica *Natalija Maritcheva*.

U galeriji 'Zvonim' u Zagrebu 5. 9. 2011. uz prisustvo brojnih uzvanika i gostiju javnih i kulturnih radnika Grada Zagreba, otvorena je zajednička izložba crnogorskih akademskih slikara *Selme Đečević* (grafika i crteži) i *Nikice Raičevića* (slike–ulje na platnu). Izložba je organizirana uz pomoć Zavoda za međunarodnu saradnju Vlade Crne Gore. Na početku svečanosti otvorenja prisutnima se obratila *Zrinka Pillauer Marić* kustosica galerije 'Zvonimir' uz pozdrave autorima izložbe, gostima i uzvanicima ukratko je podsjetila na već tradicionalno događanje da Dani crnogorske kulture u drugom dijelu godine započinju u galeriji Zvonimir septembarskom izložbom akademskih slikara iz Crne Gore. Dugogodišnja suradnja je postala primjerom povezivanja i ostvarivanja određenih projekata udruga predstavnika nacionalnih manjina i institucija u Republici Hrvatskoj. U ime

organizatora prisutnima su se obratili predsjednik Nacionalne zajednice dr. sc. *Radomir Pavićević* i viša savjetnica Zavoda za međunarodnu saradnju *Slavica Perović*, a riječi zahvale uputio je i kademski slikar *Nikica Raičević*. O izloženim radovima i autorima govorila je diplomirana povjesničarka umjetnosti *Barbara Vujanović*, kustosica Atelijer Meštrović u Zagrebu. Izložbu je proglasio otvorenim *Željko Zaninović*, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba. Zajednićka izložba Selme Đečević i Nikice Raičevića organizirana je i u Rijeci (29. studenog) u galeriji Sv. Trojice u Kastvu.

Trodnevna manifestacija *Dani crnogorskog filma*–koja je u okviru *Dana crnogorske kulture 2011.* organizirana uz pomoć Crnogorske kinoteke započela je u zagrebačkom Kinu Tuškanac, gdje su posjetioci imali priliku da u dvije večeri, 20. i 21. rujna program sačinjen od kratkih i dokumentarnih filmova (*Smrt paora Đurice*, *Nikom ništa*, *Van dometa*, *Život*, *Priključenja i održivi život jednog kokota*, *Duellum*, *Selo Tijanje*, *Crvena ruža za...*, *Derviši i Strasti*), dok je treće večeri (22. rujna) prikazan dugometražni film–omnibus (*Ljubav,ožiljci*). Prve večeri posjetiocima se obratio predsjednik NZCH dr. sc. *Radomir Pavićević*, istakavši značaj ovakvih manifestacija za očuvanje kulturne autonomije pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, a potom u ime Crnogorske kinoteke, prigodnim riječima i Andro Martinović direktor Crnogorske kinoteke, najavivši za iduću godinu Dane crnogorskog suvremenog filma, sastavljene od filmova koji se zvršavaju ili su završeni u 2011. godini.

Drugog dana službene posjete Republici Hrvatskoj predsjednik Crne Gore Filip Vujanović sastao se s delegacijom NZCH 11. listopada u Državnoj rezidenciji Vlade RH u Zagrebu. Sastanku s predsjednikom Crne Gore prisustvovali su prof. emer. dr. sc. *Veselin Simović*, dr. sc. *Radomir Pavićević*, *Dušan Mišković* i *Danilo Ivezić*. Tema razgovora bila je uz uobičajene informacije o aktivnostima crnogorske nacionalne manjine u RH, aktualne političke situacije u Crnoj Gori i pitanja potpisivanja Ugovora o dvojnom državljanstvu i primjena (stupanje na snagu) Sporazuma o zaštiti prava pripadnika crnogorskoe nacionalne manjine u Hrvatskoj i hrvatske u Crnoj gori koji je potpisan još 2009. godine. Činjenica da se Predsjednik Crne Gore i ovaj put, kao i kod svih prethodnih dolazaka od 2006, u susretu s predstavnicima crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj sastao samo s članovima NZCH je još jedna potvrda njenog statusa i ugleda kako u Hrvatskoj tako i u Crnoj Gori.

Dvorana *'Bruxelles'* Europskoga doma u zagrebačkoj Jurišićevoj ulici bila je premala da primi sve posjetioce koji su željeli 12. listopada prisustvati

predstavljanju knjige priča akademskog slikara Dimitrija POPOVIĆA *Smrt Danila Kiša*. Pozivu na predstavljanje zbirke kratkih proza–koju su objavili Izdavačka kuća V.B.Z. Zagreb, Skaner studio Zagreb i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske–odazvali su se brojni poštovaoci djela svjetski poznatog hrvatskog umjetnika crnogorskog porijekla, a među njima i mnoge ličnosti iz javnog, političkog, kulturnog i estradnog života Hrvatske: Veljko Bulajić, Budimir Lončar, Božo Biškupić, Tereza Kesovija, Arsen Dedić... U ime izdavača NZCH prisutne je pozdravio dr. sc. Radomir Pavićević. O knjizi kao svojevrsnom *hommage* Danilu Kišu govorio je Predrag Matvejević. Ugledni hrvatski intelektualac Božo Rudež podsjetio je da Dimitrije Popović spada među dvadesetak umjetnika, likovnih kritičara i filozofa koji su bili pozvani da odgovore na *Pismo Pape Ivana Pavla II. umjetnicima*, a njihovi odgovori su zabilježeni u knjizi *Umjetnici odgovaraju Papi Ivanu Pavlu II.*, objavljenoj u Milanu 2003. godine. Prisutnima se obratio i sam autor Dimitrije Popović, ne sporeći kako je gotovo cijelo njegovo stvaralaštvo prožeto temom smrti, te je–pokazujući tako (kao, po riječima Dražena Katunarića, *„najbolji poznavatelj anatomije i dinamike mišića"*) i u pisanju svoj perfekcionizam i posvećenost detalju–istakao da i ovo njegovo djelo već samim naslovom započinje riječju *smrt* (Danila Kiša), ali je i naglasio da knjiga završava pričom *'Porođaj'* u kojoj se u posljednjoj rečenici slavi rođenje novog *života*! Na kraju je glumac *Goran Matović* sugestivno pročitao epilog priče „Smrt Danila Kiša", koji govori o posljednjem susretu Dimitrija Popovića s velikim piscem, dva mjeseca prije njegove smrti u Parizu. Knjiga Dimitrija Popovića predstavljena je u Crnoj Gori, 8. 9. 2011. u knjižari 'Karver' u Podgorici, uz učešće književnika Miraša Martinovića i Balše Brkovića, književnog kritičara Vlatka Simundića i autora Dimitrija Popovića.

Preko sedam stotina Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore–iz Kranja, Ljubljane, Maribora, Beograda, Novog Sada, Subotice, Splita, Rijeke, Zadra, Pule, Umaga, Rovinja, Karlovca, Osijeka, Peroja, Cetinja, Podgorice, Danilovgrada i Zagreba–okupilo se 22. listopada u Kino dvorani Studentskog centra u Zagrebu na trinaestim, Lučindanskim susretima Crnogoraca u Hrvatskoj, koji se, peti put za redom odvijaju pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba, a održavaju u spomen na gospodara Crne Gore i vladiku crnogorskog Petra I Petrovića Njegoša. Među brojnim gostima i uzvanicima su bili: Izaslanik predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića, dr. sc. *Vladimir Lončarević*; Predsjednik Savjeta za nacionalne manjine *Aleksandar Tolnauer*; Izaslanik gradonačelnika grada Zagreba Milana Bandića pokrovitelja Lučindanskih susreta, *Slavko Kojić*; direktor Direkcije za dijasporu Crne Gore *Gordan Stojović*; generalni sekretar Matice crnogorske *Marko Špadijer*;

Tajnica stručne službe Skupštine Zagrebačke županije *Dubravka Kravos*; Prvi sekretar Ambasade Crne Gore u RH *Branislav Karadžić*; Predsjednik Opštine Danilovgrad *Branislav Đuranović*; Predsjednik Skupštine Opštine Danilovgrada dr. *Miodrag Đurović*; Potpredsjednik Opštine Danilovgrad. *Vidoje Pavićević*; Predstavnici crnogorskih udruženja iz društava Slovenije: 'Morača' i 'Izvor' (Kranj), Crnogorsko društvo 'Crna Gora', Društvo 'Duklja', Društvo slovensko-crnogorskog prijateljstva i Savez crnogorskih društava Slovenije (Ljubljana); Srbije–Beograda, Novog Sada i Subotice. Lučindanski susreti 2011. obilježena je jedna velika obljetnica–160 godina dolaska na vlast knjaza Danila, s čijim dolaskom prestaje teokratska tradicija u Crnoj Gori. Crnogorski Senat proglašava Crnu Goru za knjaževinu, a Danila za knjaza, prvog crnogorskog svjetovnog vladara nakon Đurđa Crnojevića. Odlučnost knjaza Danila i velika pobjeda na Grahovcu otvorili su put međunarodnog priznanja Crne Gore, koje je de facto napravljeno 1858-1859. razgraničavanjem s Otomanskim carstvom. Ime knjaza Danila nosi i Grad–gost Lučindanskih susreta–Danilovgrad. U ime domaćina tradicionalnu dobrodošlicu svim učesnicima poželjeli su zbor *'Montenegro'* i *'Bulbuli'*, a središnji dio kulturnog programa pripao je Gradu–gostu, Danilovgradu, kojeg su predstavili: *Slobodan Marunović* (glumac), *Rade Amanović* (profesor gitare), *Slobodan Kovačević* (kantautor), *Marinko Pavićević* (kantautor) i *Andrijana Božović* (vokalna solistica). Ako smo ranijih godina često prisustvovali tradicionalnom programu u kome se dvoje nadigrava jedno s drugim, ove godine se naizmjenice, kao u kakvom karuselu, pet umjetnika svojim umijećem vrhunski nadigravalo u Studentskom centru: kazivanje poezije Njegoša, Vita Nikolića, Ratka Vujoševića, Jevrema Brkovića; muziku kojom bi stihovi bili propraćeni; kompozicije sa najnovijih „nosača zvuka" te posebno osjećajnu interpretaciju vjerovatno najljepše crnogorske pjesme *„Još ne sviće rujna zora"*. A sjetni stihovi *„Au revoir, Montenegro/Velika pjesmo bačena u stijene/Jedina noći, noći bez zamjene"* kao da su postali zavjet Crnogoraca u Hrvatskoj da 2013. godine pođu Cetinju u pohode. Nakon umjetničkog programa susreti su završeni tradicionalnim Lučindanskim druženjem–domjenkom čiji su sponzori PIK Vrbovec, Jamnica (AGROKOR) i Nikšićka pivovara. Uoči Lučindanskog druženja u Novinarskom domu u Zagrebu 21. listopada održano je veče crnogorske muzike i poezije *'Poesia Montenegrina'* uz nastup *Slobodana Marunovića* i *Slobodana Kovačevića* s gostima solisticom *Andrijanom Božović* i glumcem iz Zagreba *Goranom Matovićem*.

Na tribini *„Suvremeni trenutak Crne Gore"*–koju je, u Crnogorskom domu u Zagrebu, 17. studenog organiziralo Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba–gost je bio akademik Radovan Radonjić, a tema

„Identitetska pitanja i izazovi evropskih integracija". Tribini su prisustvovali brojni uzvanici i gosti, među kojima su bili gradonačelnik Grada Zagreba *Milan Bandić*, prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić*, pročelnik Ureda za financije Grada Zagreba *Slavko Kojić*. Izrazivši najprije zadovoljstvo što je ponovo u Crnogorskom domu u Zagrebu i što će imati prilike da razgovara o nekim pitanjima s kojima se danas suočava Crna Gora i naglasivši da je tema o kojoj će govoriti prilično složena, akademik Radonjić je kazao da mu je cilj da ukaže na odnos identitetskih pitanja i izazova evropskih integracija i njihov uticaj na aktuelnu političku stvarnost u Crnoj Gori ističući: *"Jedna vrsta usuda–da u njoj nikad nije bilo lako i da njoj nikad nije bilo lako–i danas prati Crnu Goru, uprkos nesumnjivo pozitivnim rezultatima koje je donio referendum i, naravno, uspjesima koje je Crna Gora i na međunarodnom planu i u unutrašnjim transformacijama ostvarila od tada do dana današnjeg."* U svom izlaganju prof. Radonjić je izrazio sumnju *"da Crna Gora kao država, a Crnogorci kao narod, mogu ići naprijed bez rješavanja pitanja identiteta, u smislu potvrđivanja autentičnih vrijednosti zbog kojih uopšte ima smisla da ona postoji kao država"*, zatim je ustvrdio da *"Crna Gora bez svog građanskog identiteta ne može ići građanskim putem u građansko društvo i postati ravnopravnim participijentom u odnosima koje će uspostavljati"* u protivnom, upozorio je da se može dogoditi raspisivanje novog referenduma i vraćanje na stanje od prije 21. maja 2006. godine, napomenuvši da ni ulaskom u NATO Crna Gora neće biti zaštićena od *"svog unutrašnjeg nestajanja ako ne riješi identitetska pitanja"*.

Redovna izborna Skupština NZCH održana u Zagrebu 19. 11. 2011.[160] osim uobičajene analize aktivnosti prethodnog razdoblja i izbora rukovodstva u novom mandatnom periodu, odredila je pravce aktivnosti NZCH i njenih članica u narednonom periodu, otvarajući novi prostor djelovanja sadržan u: „Izgradnji kulturne autonomije uz čuvanje osnovnog i gradnju pluralnog identiteta". Naime, dosadašnje aktivnosti očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta koje su najčešće definirane kroz „ostvarivanje kulturne autonomije koja omogućuje integraciju bez asimilacije", dobijaju bitno nove dimenzije. Pripadnici crnogorske nacionalne manjine su visoko integrirani u hrvatsko društvo pri čemu su očuvali svoj nacionalni i kulturni identitet pa se stoga nadalje može govoriti o tzv „pluralnom identitetu". Izgradnja kulturne autonomije ostaje i dalje najvažnijom zaprekom asimilatorskih procesa. Definirajući prostor djelovanja Skupština je zaključila:

[160] Od 40 delegata iz Splita, Rijeke, Pule, Rovinja, Umaga, Karlovca, Osijeka i Zagreba, Skupštini je prisustvovalo 30.

1. Završiti započete organizacione i kadrovske obaveze u svim udruženjima članicama NZCH.

2. Prioritetan program u narednom razdoblju je obilježavanje 200 godina rođenja Petra II. Petrovića Njegoša (sa završnom manifestacijom u 8. mjesec u 2013. na Cetinju)

3. Nastavak razvijanja suradnje s crnogorskim udruženjima iz drugih država i pokretanje aktivnosti obnavljanja Crnogorske svjetske asocijacije (NZCH je jedna od njenih osnivača 2000. godine).

4. Nastavak suradnje, u programskom smislu, s udruženjima i društvima ostalih nacionalnih manjina u sredinama življenja.

5. Pokretanje inicijative prema Matici crnogorskoj za formiranju njenog ogranka u republici Hrvatskoj.

Sukladno zaključku 13. sjednice Predsjedništva NZCH, Skupština NZCH jednoglasno je donijela odluku o prijemu Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Grada Zadra i Zadarske županije u NZCH. Prisutni delegati su za predsjednika Skupštine izabrali Boricu Šoškića (Rijeka), a za potpredsjednicu Radmilu Glogovac (Karlovac). Za članove Predsjedništva NZCH izabrani su: mr.sc. Jovan Abramović (Rijeka), Raič Babović (Zadar), Rade Batrićević (Pula), Danilo Ivezić (Zagreb), Dragomir Jovanović (Karlovac), Dragutin Lakić (Rijeka), prof. dr. sc. Dragutin Lalović (Zagreb), Radovan Medojević (Umag), Radomir Noveljić (Split), dr. sc. Radomir Pavićević (Zagreb), Dušan Roganović (Rovinj), Milovan Sekulić (Osijek) i Borivoje Stević (Split). Mandat izabranima traje četiri godine. Za predsjednika Predsjedništva NZCH, koji je ujedno i predsjednik NZCH, na konstituirajućoj sjednici Predsjedništva izabran je *dr. sc. Radomir Pavićević*, a za potpredsjednike *Rade Batrićević* i *Radomir Noveljić*. Za tajnika NZCH, na prijedlog predsjednika izabrana je *Milanka Bulatović*.

Izdavačka djelatnost NZCH, osim predstavljenih knjiga, u godini velikog jubileja bogatija je za slijedeće naslove: Đorđija RADONJIĆ *Oriđinali* (izdavač NZCH i Skaner studio); Vlado VUJOVIĆ *Klos/drugo izdanje/* (izdavač NZCH, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Skaner studio); Dario MUSIĆ i Miroslav ULČAR *Slikom kroz prošlost* (izdavač Hrvatsko građansko društvo CG i NZCH); *Grupa autora Njegoš i Hrvati* (izdavač NZCH, Matica crnogorska, Centralna narodna biblioteka Crne Gore 'Đurđe Crnojević' i Skaner studio): Radoslav ROTKOVIĆ *Teatar bez kuće* (izdavač NZCH, Dukljanska akademija nauka i umjetnosti i Skaner studio); Dragan RADULOVIĆ *Pejzaž od pakla* (izdavač NZCH i Izdanja

Antibarbarus) kao i knjiga koja je nastala kao rezultat znanstvenog istraživanja u okviru programske aktivnosti Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba Sava BOGDANOVIĆ i Ivan CIFRIĆ *Crnogorci u Hrvatskoj* (izdavač Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba).

Program kulturnog amaterizma u dijelu izložbene aktivnosti u 2011. godini bilježi slijedeće autore: *Elizabeta Grudiček Cianci*; *Udruga 'Matulji'*; *Branislav Kladnik*; *Siniša Popović*; *Likovno društvo 'Kvarner'*; *Rada Marković*, *Boško Gilić*; *Natalija Tripalo*.

Scenski portret velikog zagovornika jezika ljubavi među ljudima Don Branka Sbutege bilo je zadnje događanje uoči svečanosti obilježavanja dvadeset godina osnivanja i djelovanja NZCH. U novom izdanju Zagrebačkih posveta u Muzeju za umjetnost i obrt 13. 12. 2011. istaknuti umjetnici *Goran Matović*, *Vesna Tominac Matačić*, *Boris Svrtan*, *Željka Čorak*, *Zvonimir Mrkonjić*, *Tonko Maroević* i *Dobroslav Silobrčić* ispričali su priču o velikom zagovorniku jezika ljubavi među ljudima Don Branku Sbutegi. Prikazan je i isječak iz filmskog zapisa razgovora D. Silobrčića s Don Brankom. Pusti drugog da bude Drugi, jer svijet jesmo ti i ja govorio je Don Branko Sbutega. Živio je u ludom vremenu u kome je teško bilo biti normalan. Ostaće nam u sjećanju samo onakav kakav je i bio. Čekaćemo ga i dalje da izviri iza nekog ćoška stare kotorske ulice i da uz svoj poznati osmijeh kaže: „Ma, živ sam ljudi ... nisam vam ja od onih koji tek tako umiru. Samo sam se šalio.“ Uz Gorana Matovića autora projekta doprinos realizaciji večeri posvećene Don Branku "Spali me u srcu" dalo je i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb.

Predsjednik Republike Hrvatske prof. dr. sc. *Ivo Josipović* prisustvovao je svečanom obilježavanju dvadesete godišnjice osnivanja i djelovanja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dana 21.prosinac u Češkom narodnom domu u Zagrebu. Svečanosti su prisustvovali i izaslanik Predsjednika Crne Gore *Dražen Miličković*, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske *Aleksandar Tolnauer*, predsjednik Matice crnogorske *Branko Banjević*, Zamjenik župana Zagrebačke županije *Rudolf Vujević*, direktor direkcije za dijasporu MVPEI Crne Gore *Gordan Stojović*, otpravnik poslova Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj *Branislav Karadžić*, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba *Duško Ljuština*, prvi sekretar MVPEI Crne Gore *Vuk Rakočević*, predstojnik Ureda za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske *Branko Sočanac*, generalni sekretar Matice crnogorske *Marko Špadijer*, savjetnici Predsjednika Republike Hrvatske prof. dr. sc. *Siniša Tatlović* i *Romana Vlahutin*, tajnica Sručne službe Skupštine Zagrebačke županije *Dubravka Kravos*, predsjednik Hrvatskog

građanskog društva Crne Gore *Mirko Vičević*, tajnica HGDCG *Danijela Vulović*, predsjednik Udruženja Crnogoraca Srbije 'Krstaš' *Nenad Stevović*, predsjednik Udruženja Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Luča' Bosanska Gradiška *Tonko Janković*, poznati umjetnici i javni radnici: *Milka Babović*, *Veljko Bulajić*, *Mijo Adžić* i *Dimitrije Popović*, predstavnici crnogorskih društava iz Slovenije, predstavnici udruženja članica NZCH iz Umaga, Rovinja, Pule, Rijeke, Splita, Zadra, Karlovca, Osijeka i Zagreba te brojne Crnogorke i Crnogorci i njihovi prijatelji. Obraćajući se učesnicima svečanosti predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević je govoreći o pređenom putu, posebice u drugoj deceniji, kao posebnim istakao slijedeća dostignuća:

> *"...Prvo, daleko najvažnije dostignuće tiče se, dakako, ljudi s kojima sam timski djelovao. Sve što smo u tom decenijskom djelovanju postigli plod je našeg 'kolektivnog uma'. Imao sam povlasticu djelovati u timu samosvojnih, samoprijegornih i čestitih ljudi, kao 'primus inter pares'. Blisko su nas povezali zajednički motivi, vrijednosti i htijenja, zajednička polazna ideja da se 'od zajednice ne živi, nego se živi za nju'. Spojila nas je duboka zabrinutost i osjećaj moralne dužnosti da se očuva 'crnogorsko biće' u Hrvatskoj...*
>
> *Drugo, jedinstvo motiva i jasna programska orijentacija bili su osnova za demokratski preobražaj Zajednice u demokratski savez svojih udruženja, a Predsjedništva NZCH u koordinatora i idejnog usmjerivača njihovog zajedničkog djelovanja. Takva demokratska decentralizacija NZCH bila je skopčana s mnogim teškoćama i nesporazumima...*
>
> *Treće, na sadržajnom planu naše je djelovanje težilo što kvalitetnijoj integraciji u hrvatsko društvo i državu. Pošli smo od programskog postulata da u ambijentu hrvatskoga pluralističkog društva, s njegovim 'bogatstvom u razlikama', integracija našeg manjinskog korpusa, kao i svih drugih, prije svega podrazumijeva kulturu kao našu legitimaciju, odnosno njegovanje, razvijanje i javno afirmisanje naše kulturne autonomije u svim sredinama u kojima živimo. Otuda slijede i naša dva najveća dostignuća–DANI CRNOGORSKE KULTURE i IZDAVAČKA DJELATNOST...*
>
> *Četvrto, zasebno mjesto zaslužuje naše djelovanje na političkoj integraciji u hrvatsku demokratsku državu. Na temelju Ustavnog zakona o pravima nacionlnih manjina (s kraja 2002.) omogućen je poseban oblik naše političke integracije u hrvatsku državu, koji predstavljaju naša nacionalna vijeća i naši predstavnici, na nivou lokalne i regionalne samouprave. Iako su održana već tri ciklusa izbora za njih, ipak se može reći da su ti oblici djelovanja još nedovoljno afirmisani, ne samo kad smo mi u pitanju...*

Peto, godinama smo gradili i uspostavili čvrste, principijelne i plodne veze Zajednice s matičnom državom, kako s njezinim službenim institucijama (ministarstvima kulture, nauke i vanjskih poslova; Vladom, Parlamentom i Predsjednikom države), tako i nevladinim udruženjima. Najtješnju saradnju s njima uspostavili smo u godinama zajedničke borbe za crnogorsku državnu samostalnost, pri čemu smo postigli izuzetnu jednodušnost svih naših članova. S ponosom i živo se sjećam masovne i iskrene podrške naših ljudi u našim nastojanjima da se izborimo za međunarodno uvažavanje legitimnih zahtjeva Crne Gore da se u svom slobodnom liku pridruži slobodnim evropskim narodima. U vezama s matičnom zemljom, još jednom ističem važnost i plodnost suradnje s Maticom crnogorskom, s kojom je i u prijašnjem razdoblju, još 90-ih, NZCH održavala bliske kontakte. Nisu ništa manje važni rezultati u povezivanju i saradnji Zajednice s Hrvatskim građanskim društvom iz Kotora, u duhu gesla da su „nacionalne manjine" istinsko bogatstvo demokratskih država i modernih društava. Valja naglasiti da takva bliska suradnja i međusobno razumijevanje nijesu bile posljedica bitnog poboljšanja međudržavnih odnosa između Crne Gore i Hrvatske, nego da su, upravo obrnuto, prethodile tom poboljšanju i umnogome ga olakšale..."

Na svečanosti su dodijeljena priznanja zaslužnim pojedincima i institucijama koji su izuzetno doprinijeli očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta crnogorske nacionalne manjine i izgradnji njene kulturne autonomije u Republici Hrvatskoj. Priznanje u obliku VELIKE PLAKETE NZCH–čiji je autor svjetski poznati umjetnik akademski slikar Dimitrije Popović–uručeno je: Predsjedniku Republike Hrvatske prof. dr. sc. *Ivi Josipoviću*, Predsjedniku Crne Gore *Filipu Vujanoviću* (plaketu je primio njegov izaslanik Dražen Miličković), *Savjetu za nacionalne manjine Republike Hrvatske* (predsjednik Aleksandar Tolnauer), *Matici crnogorskoj* (predsjednik Branko Banjević), *gradonačelniku Grada Zagreba* Milanu Bandiću (plaketu je primio izaslanik D. Ljuština), *Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore* (predsjednik Mirko Vičević), *Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb* (pred-sjednik Dušan Mišković), *Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Rijeka* (predsjednik Vasilije Vukosavović) i *Zajednici Crnogoraca Split* (predsjednik Borislav Stević). U okviru svečanosti obilježavanja dvadeset godina NZCH u ime predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, njegov izaslanik Dražen Miličković, uručio je ORDEN CRNOGORSKE ZASTAVE DRUGOG STEPENA prof. emer. dr. sc. Veselinu Agi Simoviću, kojim ga je odlikovao Predsjednik Crne Gore na inicijativu Matice crnogorske, a na prijedlog Ministarstva nauke i Ministarstva prosvjete i sporta Crne Gore.

U drugom djelu svečanosti u prepunoj Velikoj dvorani Češkog narodnog doma u Zagrebu nastupili su: najprije *Snježana Rucner* (violončelo) i *Dragana Petravić* (pianino), zatim Pjevačka skupina 'Montenegrine' Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka s voditeljem Zoranom Badjukom i na kraju Pjevački zbor 'Montenegro' Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore 'Montenegro' Zagreb i Pjevački zbor 'Bulbuli' Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske 'Preporod' Zagreb, pod umjetničkim vođstvom Ismeta Kurtovića i uz instrumentalnu pratnju Edina Džaferagića (harmonika) i Danijela Domazeta (kahon).

O NZCH, njenom jubileju, prošlosti i sadašnjosti, ulozi i značaju, rekli su:

Mirko VIČEVIĆ–predsjednik HGD CG:

"Vaših dvadeset i naših deset godina obostrano uspješnog postojanja i djelovanja kako na očuvanju naših nacionalnih identiteta tako i na čuvanju, širenju i promoviranju kulturnih vrijednosti i kulturnog nasljeđa dali su, bez dvojbe, značajan doprinos pozitivnom razvoju cjelokupnih odnosa naše dvije zemlje–naše i vaše Crne Gore, vaše i naše Hrvatske–koji su na zavidnom nivou. Možemo reći: mi smo inženjeri posebne vrste koji grade i stalno dograđuju mostove koje je započeo svako na svojoj strani, usmjerivši ih prema onom drugom sve dok se njihove konstrukcije nisu srele, spojile i učvrstile. Iako materijal nije od željeza, te konstrukcije imaju svoju posebnu snagu i čvrstinu koju im daje jaka volja i želja da dobro rade i da stalno pobjeđuju, povezuju se i šire, kako na dobrobit Crnogoraca u Hrvatskoj tako i na dobrobit Hrvata u Crnoj Gori, ali i svih ljudi naše dvije zemlje. Na tom spojenom mostu mi se srijećemo i nastavićemo se srijetati kao i onda kada je s obe strane mosta započeta inicijativa donijela visoko državno priznanje našem društvu i dugogodišnjem predsjedniku g. Tripu Schubertu i to od obje države: Republike Hrvatske i Crne Gore. I večerašnji naš susret doživljavam kao novi podstrijek za nastavak izgradnje novih mostova u službi unapređenja naših odnosa. U tom cilju, želeći vam i dalje uspješan rad, po kojem ste prepoznati i u Hrvatskoj i u Crnoj Gori, sa posebnim zadovoljstvom vam uručujem ovaj skroman poklon, ali dat od srca–sliku iz našeg i vašeg drevnog Kotora, grada svjetske kulturne baštine UNESCO-a..."

Gordan STOJOVIĆ–direktor Direkcije za dijasporu MVPEI Crne Gore:

"Dvadeset godina od osnivanja i djelovanja NZCH je zaista vrijedan jubilej. Rijetko koje naše udruženje u svijetu može da se pohvali sa toliko dugom tradicijom, održanom kontinuitetu, sa toliko mnogo projekata i konkretnih dijela iza sebe. NZCH dala je nemjerljiv doprinos ne

samo očuvanju nacionalnog identiteta i njegovanju kulturne samosvjesti, već je uspjela stvoriti stabilne osnove kulturne autonomije integracijom u hrvatsko društvo bez asimilacije, gradeći mostove saradnje na kulturnom planu i jačajući povjerenje između dvaju naroda i država.

Veliki je doprinos Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dat organizovanju naših udruženja i u drugim dijelovima svijeta, ne samo davajući dobar primjer svojim djelovanjem, već i aktivno potpomažući osnivanje i objedinjavanje asocijacija, udruženja širom svijeta. Tu posebno ističem doprinos organizaciji Prvog kongresa crnogorske dijaspore u Njujorku i na Cetinju 2000. godine, veliki doprinos formiranju prve svjetske Asocijacije, kao i mnoge druge. Sve aktivnosti NZCH u protekle dvije decenije mogu služiti samo kao primjer, ali bih posebno istakao plodnu izdavačku djelatnost koja je – uz uspješnu saradnju sa brojnim autorima, istraživačima i institucijama u Crnoj Gori i Hrvatskoj – uspjela otrgnuti od zaborava brojna djela od velikog značaja za našu istoriju, kulturu i prije svega identitet. Iskreno se nadam da će Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske u narednim godinama i decenijama nastaviti sa uspješnim djelovanjem, širiti svoje aktivnosti i dalje raditi na jačanju veza između Crne Gore i Hrvatske."

Branko BANJEVIĆ–predsjednik Matice crnogorske:

"...Matica crnogorska je, kao što znate, sa NZCH uspostavila odnose prije desetak godina. Mi nijesmo politička nego kulturna institucija. Ali, mi znamo da je u osnovu svake zdrave politike–kultura, jer kultura povezuje narode, čuva njihove vrijednosti i razvija spone na tim vrijednostima. Mi smo sa ovom zajednicom Crnogoraca ostvarili značajne rezultate na izdavačkom planu i značajne poduhvate u kulturnim sponama i mislimo da smo doprinijeli ozdravljenju i unapređenju hrvatske i crnogorske kulture, a i država Crne Gore i Hrvatske. Naša saradnja je sva bila usmjerena na razvijanju kulturnih veza koje će izliječiti ovaj prostor od njegove zaostalosti. Ovom prilikom Matica vam čestita i predaje sliku našeg savremenog slikara Boška Odalovića. Hvala vam i nadam se da nećemo stati na ovome nego da ćemo i tridesetu godišnjicu slaviti!"

Aleksandar TOLNAUER–predsjednik Savjeta za nacionalne manjine:

"U ono vrijeme kada ste se vi osnivali '91. godine, kada se živjelo 'od danas do juče' –to je bila velika hrabrost. To je bilo vrijeme opterećeno ratnim okolnostima i to ne treba nikad zaboraviti za one koji su imali u takvim uvjetima hrabrosti da se organiziraju u nevladine udruge koje su pokušale tada promicati ono što nije bilo baš najlakše –integraciju u

hrvatsko društvo! Dosadašnja povijesna iskustva na ovim prostorima surovo su nas uvjerila da samo cjelovitom integracijom svih u društveni, javni i politički život, međusobnim poštivanjem, dijalogom, uvažavanjem te čuvanjem nacionalnog identiteta možemo stvoriti uvjete za trajno i mirno ostvarenje vitalnih interesa, kako većinskog hrvatskog naroda, tako i nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, u koje spada i crnogorska nacionalna manjina.

Ivo JOSIPOVIĆ–predsjednik Republike Hrvatske:

"Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske nastala je, čuli smo, u zaista teškim vremenima kad su Crnogorci ovdje u Hrvatskoj pokazali koliko vole svoju Hrvatsku, kada su–šireći ideju mirotvorstva, pa i trpeći nešto što nisu trebali trpjeti–pokazali da vole i svoju Crnu Goru. Ja vam zaista čestitam, jer ste na najbolji mogući način pokazali kako se može imati dvije domovine, zapravo dvije domovine koje volite, kojima pripadate–i jednoj i drugoj; kako je moguće imati dva identiteta: jedan državni i jedan nacionalni (u onom našem klasičnom smislu) i kako možete biti bogatstvo i u Hrvatskoj i u Crnoj Gori.

Kada pogledamo što je to Hrvatska–Hrvatska je zemlja koja jest domovina Hrvata i domovina i mnogih drugih naroda, između ostalih i Crnogoraca. Kada pogledamo ko i kako je sve utkao svoj doprinos u ljepotu koju naša Hrvatska ima, onda su tu zasigurno i Crnogorci. Bojim se uopće nabrajati brojne umjetnike, znanstvenike, profesore, sportaše koji su kao Crnogorci obogatili hrvatsku kulturu, jer ću nekoga ispustiti i biće onih koji su se uvrijedili. Ali zaista hrvatska kultura–kad govorim o hrvatskoj kulturi uvijek mislim na cjelinu: i na onu komponentu koja je rezultat hrvatske tradicije, ali jednako mislim i na komponente koje su nam dale naše manjine–je dakle nezamisliva bez vašeg doprinosa.

Govorilo se o tome da smo danas pred vratima Evropske Unije. Postavlja se često pitanje: što to znači za naš odnos prema susjedima, naravno i prema Crnoj Gori. Mislim da je to dobra vijest za sve nas. Hrvatska je, sasvim sigurno, kroz ovaj postupak pridruživanja postala bolja država. Neću reći da je savršena–daleko smo od savršenstva–ali smo postali bolje društvo. Mislim da je jedan od aspekata tog našeg poboljšanja i odnos prema nacionalnim manjinama i, isto tako, odnos prema susjedima. Svi zajedno smo upamtili ta teška vremena kad je Hrvatska bila izložena agresiji, kada je bilo puno žrtava–žrtava ne samo na strani kod nas Hrvata i onih koji su branili domovinu, jer bilo je žrtava i na strani civila, nepotrebnih žrtava, bilo je nepravdi, bilo je izbacivanja iz stanova ...; ali, ta vremena su srećom iza nas. Danas sam uvjeren da

Hrvatska može i jest pravedna država i da može biti pravednija nego što je sada i siguran sam da i naš odnos prema susjedima, pa naravno i prema Crnoj Gori, jest odnos najvećeg prijateljstva, odnos podrške i ja sam uvjeren da će Crna Gora vrlo skoro isto tako čvrsto zakoračiti na evropski put i budite uvjereni da će Hrvatska podržavati evropski put Crne Gore na svaki mogući način ... Na kraju, čestitam vam na dvadesetgodišnjem radu, čestitam vam na tome što čuvate crnogorski nacionalni identitet u Hrvatskoj. Hvala vam što ste most prijateljstva između Crne Gore i Hrvatske!"

2. INTERNACIONALIZACIJA CRNOGORSKOG PITANJA[161]

2.1. NZCH I INTERNACIONALIZACIJA CRNOGORSKOG DRŽAVNOG PITANJA–UVOD

Kroniku valja započeti važnim događajem: institucionalizacijom povezivanja crnogorskog iseljeništva na svjetskom planu. Na Cetinju je 12. i 13. kolovoza 2000, osnovana *Crnogorska svjetska asocijacija* (CSA). U dugim pripremama i složenoj organizaciji toga velikog skupa koji se usudio objediniti sve relevantne asocijacije crnogorskoga iseljeništva, rasijanog po svim kontinentima, Nacionalna je zajednica bila jedan od osnivača i glavni suorganizator. Riječ je o *Drugom svjetskom kongresu crnogorskih iseljenika*, u čijem je radu sudjelovalo preko četrdeset članova NZCH.

CSA (Montenegrin World Association) je pritom definirana kao nezavisna i nevladina organizacija, koja okuplja iseljenike iz Crne Gore i koja treba da bude vezana za OUN. Na čelu CSA je Koordinacioni odbor od 14 članova, u koji su iz Hrvatske izabrani Radomir Pavićević, Dragutin Lalović i Milo Banović.

Svojim Zaključcima Kongres je uputio principijelnu političku poruku crnogorskim demokratskim i patriotskim snagama u zemlji i iseljeništvu. Od XII. zaključnih stavova valja citirati dva od posebne važnosti:

> *(IV) "Kongres svoj rad gradi na temeljnim načelima liberalne demokratije, poštovanju crnogorske nacionalne i državne individualnosti, te na razvijanju Crne Gore kao pluralističke, multikulturalne, multietničke i plurikonfesionalne zajednice. Kongres odbija saradnju s onim klubovima i iseljeničkim organizacijama koje Crnogorcima negiraju pravo na suverenu državu, vlastitu kulturu i jezik.*
>
> *(XII) Kongres poziva sve crnogorske demokratske snage da u ovom današnjem presudnom istorijskom trenutku naše zajedničke domovine*

[161] Koautorski tekst Dragutin Lalović, Dušan Čizmić–Marović *Ljetopis crnogorski br. 2 god. 2004/2005* i Dragutin Lalović *Države na kušnji* , Zagreb 2008., dopunjen uz suglasnost autora cjelovitim tekstovima izlaganja Don Branka Sbutege (na tribini u Zagrebu 2005.) i Veselina Simovića Age (na osnivačkoj sjednici Pokreta za nezavisnu evropsku Crnu Goru u Podgorici 2005.)

osmisle svoju sigurnu budućnost na pravno i politički najprimjereniji način, uključujući i referendum o njezinoj suverenosti, kao samostalne i slobodne države. To je naš imperativ. Time se otvara perspektiva i demokratskim snagama u Srbiji da se na pravno i politički najprimjereniji način izjasne za Srbiju kao suverenu i samostalnu državu. To je imperativ našeg regiona Evrope".

2.2. PLAIDOYER ZA INTERNACIONALIZACIJU CRNOGORSKOG DRŽAVNOG PITANJA

Kao jedan od osnivača Crnogorske Svjetske Asocijacije Nacionalna je zajednica 2000. godine poduzela niz aktivnosti u realizaciji zaključaka II. Kongresa. U dogovoru s predsjednikom CSA Blažom Sredanovićem, a u ime CSA i NZCH, članovi Koordinacionog odbora CSA iz Hrvatske poduzeli su konkretnu inicijativu za *internacionalizaciju crnogorskoga državnog pitanja*. Napisali su programsko pismo i 31. ga listopada 2000. uputili veleposlanicima svih evropskih država u Hrvatskoj. Pismo je upućeno i generalnom sekretaru OUN-a i svim članicama Vijeća sigurnosti OUN-a. Ono glasi:

„Crnogorska svjetska asocijacija, nezavisna i nevladina organizacija koja obuhvata nacionalne zajednice Crnogoraca u sedamnaest zemalja svijeta, želi Vas upoznati, u skladu sa svojim zadacima i odgovornostima, sa svojim zaključcima o rješenju crnogorskog pitanja.

Međunarodna zajednica Crnoj Gori priznaje da je prepoznatljiva po svojim demokratskim iskoracima i podržava je u njezinu otporu velikodržavnoj politici ekonomskog tlačenja, monetarne kolonizacije i ustavnog obespravljivanja.

Crnogorska svjetska asocijacija pozdravlja demokratsko buđenje srpskog naroda izraženo u njegovoj izbornoj volji da Srbiju konstituiše kao suverenu državu, članicu međunarodne zajednice država.

Istorijski je čas da i građani Crne Gore osiguraju svoju budućnost u suverenoj crnogorskoj državi i pluralističkom građanskom društvu.

Crnogorska svjetska asocijacija apeluje na Vas da se, u skladu s Vašim ugledom, mogućnostima i odgovornostima, založite za internacionalizaciju crnogorskog pitanja. Želimo vjerovati da ćete učiniti sve što je u vašoj moći da se, na temelju načela međunarodnog prava i u interesu uspostavljanja mira i sigurnosti u ovom evropskom regionu, omogući crnogorskom narodu, dakle svim državljanima Crne Gore, da se na demokratski i pravno najprimjereniji način izjasne o svome pravu na samodređenje za suverenu Crnu Goru i za njeno uključenje u evroatlantske integracije.

Crnogorska svjetska asocijacija je uvjerena kako je moralna obaveza i temeljni interes međunarodne zajednice da i crnogorskom narodu - kao i srpskome, razumije se – omogući da svojom slobodnom i demokratskom voljom odluči da li će svoju suverenost ostvarivati samostalno ili u redefinisanom državnom savezu sa suverenom Srbijom. Crnogorski narod ne traži ništa što već nije pravna i civilizacijska tekovina na kojoj svoju budućnost grade republike bivše Jugoslavije.

Obraćamo se Vašoj ekselenciji s molbom da Vašu vladu upoznate s našim zaključcima i crnogorsko pitanje preporučite njenoj političkoj pažnji kao pitanje od strateškog interesa za evropsku sigurnost i uspostavljanje nove evropske zajednice država."

Kao udruga koja okuplja građane demokratske Hrvatske, NZCH je sa sadržajem ove političke inicijative upoznala i predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, obraćajujući se upravo njemu "kao najvažnijem ustavnom čimbeniku hrvatske vanjske politike, s molbom da uložite svoj međunarodni ugled u tumačenju glavnim faktorima međunarodne politike u ovom našem regionu kako da principijelno i djelotvorno, a ne deklarativno i kompromiserski, pomognu Crnoj Gori da se i ona, napokon, iščupa iz smrtonosnoga 'bratskog zagrljaja'" (pismo od 31.10. 2000).

Posjećen je veći broj poslanstava u Hrvatskoj, uz strpljivo objašnjavanje smisla zalaganja za međunarodno suverenu državu Crnu Goru, članicu OUN-a.

Pismo o internacionalizaciji crnogorskog državnopravnog statusa aklamacijom je podržano na velikom okupljanju Crnogoraca na Lučindan 28. listopada 2000. godine. Sadržaj je obrazložio njegov autor Dragutin Lalović, sveučilišni profesor i član Koordinacionog odbora Crnogorske svjetske asocijacije.

Objašnjavajući pismo kao "*plaidoyer* za završnu internacionalizaciju crnogorskog pitanja radi konačnog priznanja međunarodnog subjektiviteta Crne Gore", prof. Lalović je naglasio:

„u ovom obraćanju međunarodnoj zajednici nema ni spomena imena, štoviše simbola nekoć najviših i najsmionijih nada i stremljenja naših najboljih ljudi, a u naše doba okrutne more današnjih generacija: ***nema Jugoslavije****.*

Kao Crnogorci, a hrvatski državljani, prisjećamo se da je o snažnome južnoslavjanskom savezu bratskih naroda snatrio Njegoš, čovjek koji nas je učinio duhovnim Evropljanima, kada se recimo obraća svijetlom banu Jelačiću u slavnom pismu u kojem iskazuje žaljenje što mu ne može priskočiti u pomoć u 'našoj narodnoj stvari' s četom svojih valjanih Crnogoraca. A Stjepan Radić, možda duhovno i etički najznačajniji hrvatski političar ovog stoljeća, pred smrt iskazuje žaljenje što, avaj, nije dočekao da mu se ostvari najdraži san da se i Bugarska nađe u velikoj južnoslavenskoj zajednici.

Za moju generaciju, koja je politički stasala 1968.-71. Jugoslavija je kao takav san prestala postojati još 1971./72. godine: nama, ili bolje u nama, otada je postala posve izvanjskom formom našeg života. Postala je, nažalost, upravo ono što je uman političar Marko Nikezić bio lucidno najavio: ***nadnacionalna prinudna uprava nad jugoslavenskim narodima****.*

Danas Jugoslavije više nema, niti je može biti, niti itko politički razborit više snatri o njoj. Koliko su je puta ubijali, čudo da je i ovoliko potrajala. Završila je u agoniji i sramoti jer ju bezočno i bezumno dokrajčio zločinački političar čiji će tragovi do neba i vo vjeki smrđeti nečovještvom.

Okupljajući crnogorske iseljenike diljem svijeta, Crnogorska svjetska asocijacija smatra svojom dužnošću da pripomogne koliko je u njezinoj moći ne bi li se izbjeglo da se rušenje trule jugoslavenske zgrade ne sruči na glave Crnogoraca. Stoga apeliramo na međunarodnu zajednicu da pomogne našoj matičnoj domovini da civilizirano, dakle bez mržnje i krvoprolića, iskorači iz sadašnje okrutne more i najzad se okrene svojoj budućnosti u suverenoj evropskoj državi Crnoj Gori.“

2.3. PROGRAMSKI DOKUMENTI: "CRNA GORA I EVROPA"

Inicijativa je obnovljena 15. veljače 2001, novim pismom hrvatskih članova KO CSA upućenim veleposlanicima država Evropske unije u Hrvatskoj, a u ime CSA i NZCH. Podsjećajući veleposlanike da su im u prethodnom pismu iznijeli zaključke CSA glede crnogorskog državnog pitanja, sada se ističe: *„...Mi još jednom apeliramo na Vašu ekselenciju da se založi za internacionalizaciju crnogorskog pitanja. Ovom prilikom želimo upoznati vašu Ekselenciju i Vašu Vladu s našim odgovorom na zaključke Vijeća ministara Evropske unije (usvojene 22. siječnja), koji se odnose na rješavanje jugoslavenskog pitanja. Bili bismo veoma obavezni Vašoj ekselenciji ako biste mogli izvijestiti Vašu Vladu o našim stajalištima i privući njezinu pozornost na crnogorsko i jugoslavensko pitanje, budući da je to pitanje od strategijskog interesa za Evropu i novu evropsku zajednicu nacija.“*

Uz to je pismo priložen programatski tekst (engleska verzija) "Crna Gora i Evropa", napisan 5. veljače 2000. Evo njegova sadržaja:

> *„U ponedjeljak 22. januara, Savjet ministara Evropske Unije obznanio je zapadnoevropske poglede na sadašnju situaciju u SR Jugoslaviji i preporučio postupak i model rješavanja ključnih problema te zemlje. Polazeći od toga da budući dogovor mora odgovarati objema stranama, Savjet ističe nužnost novoga ustavnog dogovora između Srbije i Crne Gore, te želi vjerovati da se on može postići u okviru jugoslovenske federacije; zatim uopšteno upozorava da pregovarački proces ne smiju ugroziti ničije jednostrane akcije i pritom posebno pohvaljuje konstruktivnu ulogu predsjednika SR Jugoslavije Vojislava Koštunice.*
>
> *S evropskim se uglednicima valja najprije složiti. Sadašnja situacija u SR Jugoslaviji doista je neodrživa i ne može se riješiti bez ustavnoga redefinisanja odnosa između Crne Gore i Srbije. To je i naše ubjeđenje. Utoliko prije što je upravo Crna Gora inicijator pregovaračkog procesa, koji je započela predloživši precizan paket mjera za rješenje državnih odnosa Crne Gore i Srbije. Srpskom partneru predložila je novi ustavni dogovor o savezu nezavisnih i međunarodno priznatih država, sa nekoliko zajedničkih funkcija. Sada napokon više nema nikakvih razloga za odlaganje tih pregovora, budući da je i u samoj Srbiji nedavno uspostavljeno novo, demokratski izabrano vodstvo, koje može legitimno zastupati srpske državne interese.*

S evropskim se stajalištem slažemo, dakle, i u tome da se samo partnerski postići dogovor koji će odgovarati objema stranama, i crnogorskoj i srpskoj državi.

Ali Savjet ministara EU još ne shvaća da takav dogovor, koji će odgovarati objema stranama, za što se s punim pravom zalaže, više nikako ne može biti postignut u okviru jugoslovenske federativne države. Jer jugoslovenske federativne države naprosto više nema. Niti je može biti!

Zar poštovanoj gospodi doista treba objašnjavati da je Jugoslavija kao savezna država moguća samo kao zajednička država srpskoga i crnogorskog naroda, kao državno jedinstvo Srbije i Crne Gore, sa zajedničkim političkim institucijama (strankama, udruženjima, parlamentom, vladom, predsjednikom i vojskom)? Zar zaista ne znaju da SR Jugoslavija nije takva država? Da u njoj ne postoji nijedna zajednička institucija: počevši od Vojske Jugoslavije, koja se u Crnoj Gori doživljava kao strana sila, i parlament i vlada i predsjednik Jugoslavije samo su faktori srbijanske politike? Da tzv. predsjednik Jugoslavije Vojislav Koštunica nije i predsjednik Crnogoraca, njihovim glasovima nije izabran, budući da je Crna Gora bojkotovala tzv. savezne izbore koji su svojom protivustavnom logikom srpske nacionalne majorizacije u načelu onemogućavali ravnopravnost crnogorskog naroda u tobože zajedničkoj državi.

I ne samo to: još je mnogo važnije shvatiti da Jugoslavija kao takva više ne može postojati i da nikakvim dogovorom ne može biti uspostavljena kao zajednička, dakle federativna država i srpskoga i crnogorskog naroda. Dugogodišnje iskustvo pokazuje da su nacionalne strategije Srbije i Crne Gore potpuno nepomirljive. Za Crnu Goru je prihvatljiva samo federativna država koja se temelji na ravnopravnosti Crne Gore i Srbije; za Srbiju je pak prihvatljiva samo formalno federativna država, koja će osigurati njezinu 'prirodnu' premoć nad 'mlađim bratom'. Za Crnu Goru je Jugoslavija zamisliva samo kao 'mala Evropa', za Srbiju pak samo kao 'velika Srbija'.

Zato Crna Gora ne mrzi nikoga, pa ni Srbiju, i zato Srbija ne podnosi nikoga, pa ni sebe samu.

Stoga bi evropski državnici najzad morali uvažiti ustavnopravnu činjenicu da Jugoslavija više ne postoji ni kao federacija ni kao država, te da demokratska politička volja crnogorskih građana, na slobodnom referendumu, za izlazak iz takve nepostojeće države nipošto nije jednostrana akcija odvajanja, nego je jedini način da Crna Gora osigura svoju budućnost.

Crnogorska javnost, i u domovini i u iseljeništvu, zahvalna je međunarodnoj zajednici što je u posljednjih nekoliko godina principijelno i otvoreno podupirala hrabru i nepokolebljivu borbu Crne Gore protiv Miloševićevog despotskog režima. U toj teškoj borbi oblikovan je savremeni demokratski projekat preobražaja Crne Gore u suverenu državu, sposobnu da se uključi u evropske i svjetske privredne, političke i kulturne integracije. Na tom je putu Crna Gora već daleko odmakla i izgradila gotovo sve samostalne institucije koje su joj kao državi potrebne u procesu demokratske tranzicije i konsolidacije, uključujući i monetarnu suverenost.

Utoliko je razumljivija naša duboka indignacija što sada - kada je takva odlučna i promišljena crnogorska politika najzad urodila plodom, legalnim izbornim rušenjem despotskog i evrofobičnog režima, koji je ponajprije srpski narod ugrozio u njegovoj životnoj supstanci, kada su se najzad i u samoj Srbiji probudile demokratske snage – međunarodna zajednica kratkovido okreće leđa svojoj dosadašnjoj principijelnoj politici i Crnu Goru hoće bezobzirno i nepromišljeno prinuditi da odustane od svog projekta suverene države i pluralističkoga građanskog društva.

Da se razumijemo! Svako će razborit, i među Crnogorcima, razumjeti zašto odgovorni evropski političari strijepe nad sudbinom Srbije i nastoje ojačati i stabilizovati tek započeti i krhki demokratski proces u Srbiji. Ali niko razuman, naročito među Crnogorcima, ne može shvatiti kojom se to političkom logikom rukovode evropski čelnici kada misle da se podrška početnoj i još potpuno neizvjesnoj demokratskoj transformaciji Srbije može dati samo na račun već razvijenog demokratskog procesa i već osvjedočene proevropske politike Crne Gore.

Evropska zajednica se duboka vara ako vjeruje da Srbiji može pomoći samo tako da žrtvuje Crnu Goru. Ponovo ističemo: nije problem u Crnoj Gori, ona hoće i predlaže savez ravnopravnih suverenih država. Problem je u Srbiji, koja takav savez neće, jer ne želi biti suverena nacionalna država srpskog naroda!

Pozivamo cjelokupnu međunarodnu zajednicu, naročito evropsku, da odlučno pomogne srpskom narodu da najzad, kao posljednji u našoj regiji, uspostavi svoju suverenu nacionalnu državu. Neka međunarodna zajednica uvaži da sama Crna Gora ne može učini više nego da konstituisanjem svoje slobodne države Srbiju 'prisili na slobodu'. Samo promišljena i usklađena politika cijele evropske zajednice može djelotvorno pomoći novome političkom vodstvu Srbije, koje još ne može ili se ne usuđuje shvatiti da se najprije sama Srbija mora konstituisati kao suverena i međunarodno priznata država. U zemlji poharanoj i

poniženoj debaklom nacionalističkog projekta 'velike Srbije', ogromni su problemi s kojima se srpsko vodstvo suočava. Premda je njegove strijepnje moguće razumjeti, očekujemo od njega da politički odgovorno za sudbinu svog naroda, a time i cijele naše regije, trezveno pogleda u oči stvarnosti sopstvenog teško bolesnog društva. Pred njim su brojni zadaci: od nužnosti sistematske denacifikacije, ustavne zabrane djelovanja fašističkih stranaka i sudskog procesuiranja ratnih zločinaca, preko političkoga, ekonomskog i duhovnog preporoda, do izgradnje same srpske države kao savezne države, s osiguranjem autonomnog statusa Vojvodine i Kosova. Tek bi takva demokratska, ustavna i federativna država Srbija mogla postati privlačnim partnerom budućih integracijskih procesa u našem dijelu Evrope.

Stoga upozoravamo evropsku zajednicu da svoju politiku mora graditi na čvrstim principima i realnim interesima. Neka se ne zavarava iluzijama o mogućem održanju jugoslovenske države, jer time neće pomoći nikome, ni Srbiji ni Crnoj Gori, a sebe će politički i moralno diskreditovati. Na crnogorskom se pitanju, dakle, iskušava civilizacijska vjerodostojnost projekta savremene evropske zajednice narodâ, u koji se i Crna Gora želi uključiti–pozivajući i Srbiju da to učini–kao međunarodno priznata država, članica OUN-a i evropskih asocijacija.

Crnogorska svjetska asocijacija već mjesecima preduzima promišljenu i koordinisanu akciju, preko nacionalnih udruženja u evropskim zemljama, da evropskim diplomatima i vladama objasni savremeni smisao crnogorskog pitanja. Najnoviji stavovi Savjeta ministara EU jasno pokazuju da u tome još nismo uspjeli i da crnogorsko iseljeništvo u evropskim zemljama mora istrajati i pojačati svoju aktivnost u argumentovanom pridobijanju evropske demokratske javnosti i njihovih vlada. Pokrenimo svu našu političku pamet i patriotsku volju da međunarodna zajednica principijelno politički podrži i konkretno ekonomski pomogne našoj matičnoj domovini da se okrene svojoj budućnosti–samostalnoj evropskoj državi Crnoj Gori.“

Prof. dr. sc. Dragutin Lalović i dr.sc. Radomir Pavićević sudjelovali su, u ime CSA, u radu međunarodne ekspertske konferencije “Budućnost Crne Gore”, održanoj u Bruxellesu 15. veljače 2001., koju je organizirala CEPS-a (Evropski centar političkih studija). Na njoj su predstavili tekst «Crna Gora i Evropa». Prof. Lalović je politološki obrazložio stajališta CSA o međunarodnom državnom subjektivitetu Crne Gore. Pozornost zaslužuje i ekspertiza CEPS-e (Centre for European Policy Studies), pod naslovom *A European Solution for the Constitutional Future of Montenegro* (analizu je priredila skupina analitičara, pod vodstvom Michaela Emersona, kao predložak za

raspravu), koja je ponudila “evropsku soluciju” ili “evropski model” za Crnu Goru, temeljeći ih na slijedećemu: Evropska unija danas je takva “politička zajednica u kojoj je umnogome oslabljen primat 'suverene nacionalne države', osobito za male države […] U toj modernoj Evropi zastarjele borbe za nezavisnost i suverenost države ustupaju mjesto mnogostrukim povezanostima, preklapajućim političkim strukturama. To nisu puke akademske apstrakcije političkih znanstvenika. To je moderna evropska formula za mirnu multinacionalnu i multietničku integraciju”. Prema tom stajalištu, nacionalne države (pogotovo “male”) nemaju nikakve perspektive. Na temelju toga zaključuje se–premda je očito kako jugoslavenska federacija više nije moguća–kako je nužna neka vrst “asimetrične unije”, preraspodjele nadležnosti, uz rekonstrukciju danoga jugoslavenskog okvira. Pritom se priželjkuje demokratska rekonstrukcija danoga *jugoslavenskoga državnoga okvira* kao najracionalnije forme posredovanja integracije Crne Gore u evropski sustav država.

2.4. NEOBJAVLJENO OTVORENO PISMO O NACIONALNOM IDENTITETU CRNOGORSKE DRŽAVE

U okviru zagovaranja principijelnog rješenja crnogorskoga državnog statusa pozornost zaslužuje polemičko suprotstavljanje grubim osporavanjima i same potrebe i mogućnosti političkog subjektiviranja Crne Gore kao suverene države. Reagirajući na takva osporavanja, prof. Lalović i dr. Pavićević uputili su 15. travnja 2001. „Otvoreno pismo predsjedniku Narodne stranke Crne Gore Draganu Šoću“:

„Upoznali smo Vas, prije dva mjeseca, na stručnom skupu u Briselu o 'Budućnosti Crne Gore', na kojemu ste izložili svoja gledišta o državnopravnom statusu Crne Gore; mi smo pak tamo izložili naša stajališta, u ime Crnogorske svjetske asocijacije. Zar nam se pričinilo da ste tada podržali izlaganje predsjednika Đukanovića?

Na nas ste ostavili utisak čovjeka koji zastupa ubjeđeno i ubjedljivo svoje političke poglede. Učinilo nam se, štaviše, u neformalnim ragovorima, da ste sposobni i slušati, čak i čuti, mišljenja koja se razlikuju od Vaših. To nas i motiviše da Vam se obratimo ovim otvorenim pismom, u povodu Vašeg intervjua nedjeljniku Monitor (od 13. aprila 2001.).

Zalažete se, velite, za 'očuvanje i demokratsku rekonstrukciju SRJ', jer smatrate da jedinstvena federativna država obezbjeđuje 'nacionalno jedinstvo i državne osobitosti Crne Gore i Srbije'. Pritom još ističete da je ideja jugoslovenstva potrošena, pa ne oklijevate zaželjeti: 'voljeli bismo da se ta državna zajednica zove imenom država koje je čine' (pri čemu samo 'ime zajedničke države treba promijeniti', iako pomirljivo dodajete da Vam ni ime 'Jugoslavija, ili neko treće, ne smeta', bitna Vam je sadržina). A što je za Vas bitno? Bitno je 'očuvanje jedinstvenog međunarodno-pravnog subjektiviteta' jugoslovenske države.

Vaše zalaganje za ***očuvanje*** *Jugoslavije i* ***očuvanje*** *njenog međunarodnog subjektiviteta definiše Vas kao* ***konzervativnog realistu****. Što Vas određuje kao političara koji je u osnovi zadovoljan postojećim stanjem, koje biste dakako ponešto dotjerali, štaviše 'demokratski rekonstruisali'.*

Sumnju, međutim, izaziva Vaše suvereno odbacivanje ideje jugoslovenstva i samog imena te toliko Vam drage zajedničke države. Ime Vam i smeta i ne smeta, ono može ali i ne mora biti. A viđesmo što priželjkujete: da se ta nije-važno-kako-se-zove ***državna zajednica*** *ipak zove imenom* ***država koje je čine****. Recimo: 'Državni savez Srbije i Crne Gore'? Ili možda: 'Državna zajednica Srba i Crnogoraca'?*

Nakon tolikog okolišanja oko 'nebitnog' imena otkriva se Vaša temeljna tjeskoba, ljudska i politička: pa, Vi se zapravo zalažete ne za rekonstrukciju (ne)postojeće jugoslovenske federacije, nego za savez dvije države, dakle za ***zajednicu država,*** *dakle za* ***konfederaciju****! Da se nijeste greškom našli u pogrešnoj izbornoj koaliciji, pa je Vaša gromopucateljna povika na 'dukljanske fanatike' samo opsjenjivanje prostodušnih?!*

Da preduhitrimo Vašu indignaciju: uzvratićete kako se zalažete za ***nacionalno jedinstvo****, pri čemu ističete da je 'i srpstvo i crnogorstvo dio našeg identiteta i da gušenje bilo kojeg od tih dijelova predstavlja nasilje nad Crnom Gorom'. Čijeg to* ***našeg identiteta****, gospodine Šoć? Imenujte ga, ako možete – samo ga nemojte, nije dostojno Vaše pameti, nazvati 'većinskim pravoslavnim narodom'; pa bismo, blago nama, nakon Muslimana koji su najzad pronašli svoje nacionalno ime i postali Bošnjaci, za uzvrat imali Crnogorce koji su izgubili svoje drevno nacionalno ime i postali–Pravoslavci! Mašalah!*

Ali, da i mi ne okolišamo! S Vama se slažemo u bitnome: Srbija i Crna Gora su ***dvije države****. No, Vi smatrate da su to dvije nacionalno srodne države, naprosto dvije* ***srpske države****. I to ne želite jasno i razgovijetno reći. Jer, čak i da ste u pravu, da Crnogorci doista nijesu nacija, nego tek geografski i istorijski specifičan dio srpskog naciona, ni Vi ne*

sporite da ti 'I Srbi i Crnogorci' imaju svoju sopstvenu državu, da su je vazda imali. Ako je i srpska, ***nije Srbija****. A valjda nećete osporiti ni to da i srpski narod, koji je nedavno ponovo pronašao svoju demokratsku dušu, zaslužuje da ima sopstvenu* ***nacionalnu državu.*** *Neće se, valjda, dovijeka samozatajno skrivati iza mrskog im i nametnutog imena Jugoslavije, koju doista više niko razuman (uostalom, ni nerazuman!) neće–nijedna od južnoslovenskih nacija, od Slovenaca do Bugara. Ne mislite, daleko bilo, da je baš srpska nacija izuzetak, da joj nije stalo čak ni do sopstvene države!?*

Razumjeli smo Vas: ime Vam nije važno, bitno je da su ***svi Srbi u jednoj državi, ma gdje bila****. Uključujući i Srbe/Crnogorce, a možda–valja se nadati–i Srbe/Bosance, štaviše i Srbe/Hrvate. A ime te državne zajednice odavno je i s pravom po zlu poznato–zove se "Velika Srbija". Poznato je da Vaši koalicioni partneri nijesu odustali od nacionalističkog projekta "velike–male Srbije", iako većina građana u Srbiji već jeste.*

Ili Vas možda ipak nijesmo dobro razumjeli? Kao pametan političar i častan Srbin/Crnogorac, Vi zacijelo morate znati da je velikosrpski projekt definitivno mrtav. U nastojanju da očuvate i 'srpsku i crnogorsku' komponentu crnogorskog nacionalnog bića, Vi još uvijek ne uspijevate shvatiti i prihvatiti činjenicu da Jugoslavije (ime joj je program!) više nema niti može biti, te da je crnogorska državna samostalnost–uostalom, kao i srbijanska–jedini mogući odgovor na tu tvrdoglavu činjenicu. A nije moguća ne zbog Crne Gore–jer ***prava federacija*** *uvijek odgovara manjem i nerazvijenijem partneru–nego zbog Srbije. Srbija sasvim legitimno hoće i mora da postane suverena nacionalna država srpskog naroda, sposobna i voljna da se najzad, nakon svih istorijskih iskustava, zadovolji svojom teritorijom i svojim građanima (bez obzira na etničko određenje) i odustane od pretenzija na tuđe teritorije i tuđe građane (srpske narodnosti). Već i Srbi/Srbijanci počinju shvatati:* ***Crna Gora je tuđa teritorija, kao što su Crnogorci (pa i Srbi/Crnogorci) građani druge države.***

Imamo pravo zapitati se: kada ćete i Vi to shvatiti, kao pragmatičan političar?

Osnovna slabost Vaše pozicije iskazuje se, pak, u Vašem zalaganju za očuvanje ***jedinstvenoga jugoslovenskog međunarodnopravnog subjektiviteta.*** *Tvrdokorno insistiranje baš na tome kao bitnome, čini Vašu poziciju potpuno neodbranjivom. Svakom je poznato da je čak i Staljinov SSSR dopustio da ne samo cijela savezna država, nego i njene članice Ukrajina i Bjelorusija, imaju međunarodnopravni subjektivitet i budu članice Organizacije ujedinjenih nacija; ako je mogao čak*

i SSSR, zašto ne može SRJ? Ali mi se ne zalažemo za to neprincipijelno rješenje, nego naprosto za normalnu ideju da obje države, i Srbija i Crna Gora–u kakvim god međusobnim odnosima bile–budu međunarodnopravni subjekti i članice OUN. Ako se demokratska vodstva obje države tako dogovore, na osnovu referendumski izražene volje svojih građana, ko može biti protiv toga–nije upereno ni protiv koga i svima odgovara?

Najmučniji utisak ostavljaju Vaš gubitak samokontrole kada gotovo sikćete protiv 'dukljanskih fanatika', i Vaše upravo smiješno precjenjivanje sopstvenih izbornih izgleda. Odvažujete se čak i na takve logičke smionosti da iz činjenice da je i gospodin Svetozar Marović najzad nedvosmisleno prelomio i stao na čelo liste koalicije "Pobjeda je Crne Gore"–zaključite da je toj koaliciji 'dogorjelo do nokata'. Ma idite, molim Vas, gospodine Šoć! Zar nije mnogo logičnije zaključiti da je i gospodin Marović, čuven sa svoje uzdržanosti i razboritosti, najzad izvukao političke zaključke iz činjenice da se jugoslovenska država, kao ustavni savez Srbije i Crne Gore, više nikakvim pa ni magičnim neimarstvom ne može rekonstruisati?

Zato mi Vas pitamo: kada će i Vama najzad 'dogorjeti do nokata'?

Žao nam je što Vam moramo otvoreno i javno iskazati puno zgražanje nad Vašim savezništvom s notorno anticrnogorskim snagama Socijalističke narodne partije (koja se već i samim imenom izjašnjava kao nacionalno socijalistička, a da o njenom govoru mržnje i ne govorimo!), s kojima ni đavo ne bi tikve sadio. A pod pretpostavkom da ste doista u pravu kada razgolićujete bijedu nacionalističkog ekskluzivizma, pa i antisrpskog crnogorčenja, kako je moguće da tu bijedu prepoznajete kod drugih, a ne kod sopstvenih koalicijskih partnera, čije je anticrnogorstvo već osvjedočeno, i na posljednjim mitinzima? Što će častan Srbin/Crnogorac u društvu mračnih šovinista i političkih gubitnika? Zašto pristajete da svoje ime date pod lažni savez 'za Jugoslaviju'? Zar ne shvatate da upravo Vi dezorijentišete sve časne ali i neupućene 'i Srbe i Crnogorce', kojih je u Crnoj Gori mnogo, dokazujući im da je njihov raskošni dvojni identitet zapravo maska za srpski nacionalni ekskluzivizam?"

Za tadašnje je crnogorske javne prilike karakteristično da ovo pismo, koje se čuva u dokumentaciji NZCH, nije htio objaviti ni tjednik *Monitor* niti drugi listovi kojima je također upućeno. Valjda se jednima činilo uzaludnim, a drugima previše politički korektnim. Time ni samom adresatu nije pružena prigoda da sebe možda pozicionira na razboritiji i patriotskiji način.

2.5. PROGRAMSKI DOKUMENT: "APEL ZAPADNIM DEMOKRATIJAMA"

Krajem 2001. godine crnogorska demokratska i patriotska javnost i u domovini i u iseljeništvu bila je psihološki posve spremna za neposredno sazivanje i održavanje referenduma o međunarodnopravnoj suverenosti Crne Gore. Napetost je bila na vrhuncu, a ishod je izgledao neminovan. No, stajalište stanovitih uglednih evropskih državnika, prvenstveno francuskog predsjednika Jacquesa Chiraca, spram legitimnih crnogorskih aspiracija bilo je otvoreno neprijateljsko.

Takva je situacija navela članove KO CSA iz Hrvatske (ujedno i članove vodstva NZCH) da se „Apelom zapadnim demokratijama" 23. prosinca 2001. još jednom dramatično obrate evropskoj demokratskoj javnosti. Evo njegova sadržaja:

„Obraćamo Vam se u ime brojnog crnogorskog iseljeništva, koje s velikom zabrinutošću i nadama prati politička zbivanja u našoj otadžbini Crnoj Gori i oko nje.

Uoči konstitutivnog referenduma u Crnoj Gori, našu zabrinutost izaziva kako duboka podijeljenost u samoj Crnoj Gori oko osnovnih pitanja njezine budućnosti kao države, tako i pretežno negativan stav nekih visokih faktora međunarodne politike prema legitimnim crnogorskim aspiracijama.

Nedavna izjava francuskog Predsjednika gospodina Žaka Širaka među nama je veoma mučno odjeknula. Ocijenjujemo je politički nekorektnom i pravno ništavnom, budući da unaprijed odbacuje čak i plebiscitarnu volju crnogorskog naroda (tj. građana Crne Gore), tvrdeći da 'Evropska unija ne bi priznala nezavisnu Crnu Goru'. Porazno je da političar njegova formata može kao lični stav učiniti tako težak faux pas, *koji svjedoči ne samo o neprijateljstvu prema jednom malom evropskom narodu i njegovoj državi, nego i podriva ukupnu demokratsku vjerodostojnost francuske politike u realizaciji projekta o evropskoj zajednici slobodnih država.*

Naše je polazište: zahtjev Crne Gora da se konačno primjereno riješi njezin državni status ne bi Vam smio biti ni nerazumljiv ni neprihvatljiv. Molimo Vas uvažite da se već nekoliko godina Crna Gora nalazi u pravno i politički neodrživoj situaciji: niti je u Jugoslaviji, ni izvan nje! Crna Gora je u punom raskoraku, jer je jednom nogom još u jugoslovenskoj

autokratskoj prošlosti, dok je drugom zakoračila u svoju demokratsku evropsku budućnost. Po starome više neće, po novome još ne može.

Osnovna je činjenica, pravna i politička, koju preporučujmo Vašoj pažnji: Jugoslavija više ne postoji niti je moguća kao demokratska savezna država. Sadašnje njezine ključne institucije (Predsjednik SRJ, Vlada SRJ, Parlament SRJ, Vojska SRJ) samo su po nazivu jugoslovenske, a sve su i de facto *i* de jure *čisto srpske. To su bile i pod Miloševićevom diktaturom, a ostale su i do danas. Stoga je u tome fantomskom institucionalnom okviru potpuno iluzorno očekivati rjesenje po praznoj formuli: 'demokratska Crna Gora u demokratskoj Jugoslaviji'.*

Kao što znate, stara Jugoslavija (SFRJ), prestala je postojati po mjerodavnoj međunarodnoj pravnoj procjeni (mišljenju Badinterove komisije) jos davne 1991. godine. Tada se većina država-republika, članica dezintegrisane federacije, referendumom bila izjasnila za samostalnost. Nažalost, ne i Crna Gora koja je bila jedina država, članica bivse SFRJ, koja se referendumom 1992. odlučila za opstanak Jugoslavije (kao SRJ).

Takva se odluka veoma brzo pokazala kobnom iluzijom, budući da su svi elementi državnosti Crne Gore kao druge savezne države bili u novoj, nominalno 'zajedničkoj državi' (tzv. SR Jugoslaviji), dovedeni u pitanje. Tek kao rezultat toga ponovljenoga, mučnog iskustva sa zajedničkom državom, ali i smjelog i dosljednog djelovanja skupine liberalnih i socijaldemokratskih političara, kao i većeg dijela crnogorske inteligencije, koji su se opirali diktatu, etničkom čišćenju i ratnom razaranju, Crna Gora se posljednjih godina najzad osvijestila i otrgla iz hegemonijskog 'zagrljaja'. Većinska Crna Gora više nije zarobljena iluzijom o jugoslavenstvu, jer je kroz otpor srpskoj hegemoniji shvatila da može opstati jedino ako promišljeno izgradi sve instrumente svoje državnosti (prije svega ekonomske, monetarne i pravnopolitičke).

Danas je Crna Gora gotovo po svim obilježjima suverena država, koja, kao takva, želi i mora ponovno principijelno definisati svoje odnose sa Srbijom kao državom. To je i svrha i sadržaj crnogorskog referenduma koji je najavljen za proljeće 2002. godine.

Mi, crnogorski iseljenici, iščekujemo taj referendum s velikim nadama, uvjereni da će na njemu biti demokratski iskazana većinska politička volja građana da se Crna Gora afirmiše kao međunarodni pravni subjekt, kao članica OUN. Ali, nije na nama da izvana mudro odlučujemo umjesto samih crnogorskih građana, kao što i od Vas imamo pravo očekivati, da ne odlučujete mimo ili protiv njih!

Obraćamo Vam se stoga apelom da pomognete–jer Vi to možete–da se pripreme za taj referendum i njegovo održavanje odvijaju u demokratskoj i racionalnoj atmosferi, tako što ćete svojom 'aktivnom neutralnošću' svim akterima crnogorskoga političkog procesa omogućiti da javno, argumentovano i tolerantno raspravljaju o rješenju crnogorskog državnog pitanja.

Samo na taj način možete pozitivno pomoći crnogorskom političkom tijelu da u njemu prevlada sila argumenta nad argumentom sile, da se otklone iluzije o jugoslovenstvu, koje još postoje u dijelu crnogorskog naroda, te da se onemogući protivustavno djelovanje ekstremističkih protivcrnogorskih političkih snaga, koje otvoreno i agresivno osporavaju i samu crnogorsku državu.

Crnogorska svjetska asocijacija, nezavisna i nevladina organizacija (koju čine udružene nacionalne zajednice crnogorskih iseljenika u sedamnaest zemalja svijeta), uvjerena je kako je pravna obaveza i temeljni interes međunarodne zajednice da i crnogorskom narodu–kao i srpskome, razumije se–omogući da svojom slobodnom i demokratskom voljom odluči da li će svoju suverenost ostvarivati samostalno ili u redefinisanom državnom savezu sa suverenom Srbijom. Crnogorski narod ne traži ništa što već nije pravna i civilizacijska tekovina na kojoj svoju budućnost grade sve demokratske države u Evropi."

Premda je i ovaj apel naišao na gluhe uši evropskih pragmatičnih eurokrata, nekolike pozitivne reakcije nisu izostale. Za ovu je kroniku najznakovitija reakcija veleposlanika SR Jugoslavije u Zagrebu, Milana Simurdića, koje je zahvalio na poslanom Apelu i izrazio interes da o njezinu sadržaju razgovara s njegovim autorima.

2.5.1. UOČI FORMALNOG UKIDANJA SR JUGOSLAVIJE –RAZGOVOR DELEGACIJE NZCH I CSA S JUGOSLOVENSKIM AMBASADOROM (6. VELJAČE 2002.)

Inteligentnije i smionije od mnogih svojih kolega iz "zapadnih demokracija" akreditiranih u Zagrebu, ambasador SR Jugoslavije, 6. je veljače 2002. u službeni posjet pozvao delegaciju NZCH i CSA i odvažio se da im pruži

priliku da obrazlože smisao i temeljne postavke svojih stajališta, te da ga, kao predstavnika formalno zajedničke države, obavijeste o položaju i djelovanju NZCH.

U ovome pomalo fantomskom razgovoru, u ime NZCH i CSA sudjelovali su predsjednik NZCH R. Pavićević i član Predsjedništva NZCH D. Lalović. Razgovor je protekao u atmosferi punoga ambasadorovog uvažavanja argumenata crnogorske delegacije o rješenju crnogorskoga državnog statusa, te o neodrživosti Jugoslavije kao tobože zajedničke države. Crnogorska se delegacija pritom našla u paradoksalnoj situaciji da neodrživost Jugoslavije objašnjava diplomatski korektnom, uljuđenom i iskreno jugoslavenski orijentiranom predstavniku te iste SR Jugoslavije.

Iz toga znakovitog razgovora, u sjeni skorašnjeg neminovnog raspleta jugoslavenske drame, za ovu su kroniku zanimljivi naglasci iz kazivanja predsjednika NZCH R. Pavićevića.

Uvodno se zahvalio na pozivu za razgovor i prilici da potanko izloži stavove prema rješenju crnogorskog pitanja. Njegovo je izlaganje dalje ovako teklo:

> *„Ključni je zadatak NZCH da okupi Crnogorce u što većem broju, s prioritetnim zadatkom stvaranja osnova za generacijsko očuvanje identiteta. Da je to moguće na ovim prostorima, o tome svjedoči naša etnička zajednica u Peroju. Kako bismo to ostvarili, kao i svaki narod na svijetu, uspostavili smo kontakte s kulturnim, prosvjetnim i znanstvenim institucijama Hrvatske i Crne Gore. Uz ostvarivanje osnovnog cilja, ovom metodom najprominentnije vrijednosti crnogorske kulture približavamo građanima Hrvatske. Ako to činimo zajedno sa Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore onda je efekat veći, jer stimuliramo veću i trajniju saradnju dvije matice, dva ministarstva kulture, itd. To poticanje ne prelazi granice, preko kojih bismo se miješali u rad institucija sistema dvije države. Posljednjih smo godina imali uspjeha, jer smo radom, jasnoćom i javnošću svojih stavova i djela uspjeli smanjiti dotada snažna destruktivna djelovanja na naše nacionalno biće.*
>
> *Naša veza s iseljeničkim organizacijama iz Crne Gore je urodila plodom, po uzoru na druge narode, pa i na srpski i hrvatski. Organizirali smo se u CSA koja okuplja sve iseljenike u svijetu bez obzira na vjeru i naciju, a crnogorskog su porijekla (jedino još nijesu mogli biti obuhvaćeni građani u Srbiji crnogorskog porijekla).*
>
> *1. Stvaramo i razvijamo trajne osnove okupljanja, koje pretpostavljaju postojanje demokratske i suverene, savremene Crne Gore, članice*

> *OUN-a, koja će nam omogućiti da zaustavimo vjekovni proces odnarođivanja i asimilacije Crnogoraca po svijetu.*
>
> *2. Identitet ne možemo očuvati bez matične države, zato smo podržali sve demokratske snage na istorijskom putu emancipacije građana Crne Gore i emancipacije Crne Gore kao države i društva. Taj proces je prešao Rubikon i njega više niko ne može zaustaviti.*
>
> *Ne žalimo za svim onih velikim djelima koje su Crnogorci kroz više od 70 g. učinili u zajedničkoj bivšoj državi. Naprotiv, ponosni smo na njih. No, dok su svi narodi iz te bivše države paralelno imali u svim zemljama svijeta uz jugoslavenske klubove i svoje nacionalne klubove, Crnogorci su izgubili državu, svoje crkve i društva. Zadnje je takvo društvo osnovano još davne 1918. g. u sjevernoj Kaliforniji. Nacionalna država je naš imperativ, jer bez matične domovine nema očuvanja identiteta. Pozvali smo i demokratske snage u Srbiji da na najdemokratskiji način riješe svoje nacionalno pitanje, da Srbiju definiraju kao demokratsku nacionalnu državu, jer je to imperativ cijele naše evropske regije, zalog njezine stabilnosti i prosperiteta.*
>
> *3. Novi svjetski poredak bi mogao, uz pozitivne efekte koje donosi tranzicijskim zemljama, ugroziti naše nacionalne vitalne interese isključivo greškom političkih oligarhija. Naš je stav, kada je u pitanju CG, da ih niko ne može i ne smije 'prodati', nego ih moramo sačuvati.*
>
> *Usprkos svim pokušajima razbijanja, koheziona snaga crnogorskog iseljeništva je sve jača. CSA i sve njene članice se ne miješaju u neposredno odlučivanje građana Crne Gore da odluče o svojoj sudbini. Ali je CSA svjesna i svoje snage, jer je čitava još jedna, po broju, iseljena Crna Gora (od kojih je dio i asimiliran u mnogim zemljama) dužna i voljna barem ublažiti mnogostruke, vanjske i unutrašnje, pritiske na Crnu Goru.*
>
> *Njen zadatak je da svim demokratskim sredstvima smanji te pritiske. Pozdravili smo demokratske iskorake u Srbiji, ali ne možemo ne osuditi sve nedemokratske pritiske na Crne Goru koji dolaze iz nje. I danas ništa manje negoli prije! Njihov izvor vidimo u hegemonističkoj politici i orkestriranoj velikosrpskoj propagandi prema Crnoj Gori. Oni se sastoje u negiranju crnogorske nacije, njenog prava na samoopredjeljenje, vjeru, kulturu, jezik. Drugi pritisak je od strane dijela međunarodne zajednice, koju provode državnici istih onih zemalja koje su Crnu Goru ukinule 1918. g. Kunu se na demokraciju, a nemaju je, za sve svoje građane, ni u svojim zemljama. No, neka se ne zavaravaju: Crna Gora nije Korzika, a Crnogorci nisu Baski.*

Najpogubniji je treći, unutrašnji pritisak na sam opstanak Crne Gore, pritisak koji ostrvljeno provode nominalno crnogorske političke stranke. Upravo je nevjerovatno da mogu i u 21. vijeku još postojati i takve ‚stranke' koje uče vlastiti narod da se odriče svoje nacije i svoje domovine, a on ih izdržava. One dijele Crne Goru ideološki, nacionalno, plemenski, vjerski, kulturološki, podižući psihološki i etnički pritisak. U posljednje vrijeme, tome destruktivnom repertoaru valja pridodati i otvorene prijetnje teritorijalom podjelom.

Da zaključim. Sve što je rečeno ukazuje na to zašto imamo izuzetno složenu društvenu situaciju u Crnoj Gori, tešku ekonomsku i socijalnu problematiku, te upozorava da je dosegnuta ona kritična tačka iz koje je jedini izlaz da Crna Gora dovrši svoj suverenitet u preostala dva segmenta (vojni i međunarodnopravni), a da Srbija definira svoju državu na čitavom svom (ali samo na svome!) teritoriju. Ako političke stranke ne mogu ili neće reći srpskom narodu kako vide rješenje statusa Kosova unutar Srbije, naprimjer, ne bi smjele Crnu Goru držati kao taoca svoje nespremnosti i nesposobnosti. Ostaci poražene politike, koja je prisutna u dijelu stranaka u Crnoj Gori i princu Crnogorske mitropolije Ristu iz drugog svjetskog rata, liječe frustracije ali ne mogu zaustaviti progres.

U ime generacija mladih crnogorskih iseljenika, koji se okupljaju ovog ljeta s mladima iz Crne Gore, da izgrade zajedno svoju budućnost, pozivam Vas da uz ovaj Apel upućen svijetu učinite sve da Crna Gora i Srbija, kao članice OUN-a, na najdostojanstveniji način pokažu svijetu da protekla decenija nije bila njihova volja nego tek sramno djelo manjeg dijela pripadnika oba naroda, ljudi 'skromnih mogućnosti a bolesnih ambicija'."

Ove su riječi izgovorene, dakle, 6. veljače. Već 14. ožujka SR Jugoslavija prestala je i formalno postojati. Ali ne sasvim: zamijenio ju je oročeni surogat nazvan „Državna zajednica Srbija i Crna Gora". Pvri put kao tragedija, drugi put kao farsa.

2.6. STAV PREMA FORMIRANJU „DRŽAVNE ZAJEDNICE SRBIJA I CRNA GORA"

Međutim, uspješna internacionalizacija crnogorskoga državnog statusa dovela je Crnu Goru u situaciju da mora poštivati evropski politički pragmatizam i složenu igru interesa glavnih aktera evropske politike. U evropskoj konzervativnoj optici, potpuno razdavajanje Crne Gore od Srbije, te crnogorska vanjska suverenost, ocijenjeni su kao „jednostrani" akti i nepromišljena politička pustolovina. Stoga je Evropska unija vodstvima Srbije i Crne Gore nametnula tzv. „beogradski sporazum" (službeno nazvan „Političke osnove za preuređenje odnosa Srbije i Crne Gore"), jer je potpisan u Beogradu, 14. ožujka 2002. godine.

Prve reakcije crnogorske javnosti, i u domovini i u iseljeništvu, bile su posve emocionalne, prožete dubokim razočaranjem, ogorčenjem i bijesom. Toliko iščekivani referendum brutalno je odložen za pune tri godine. Za nezavisnost opredijeljena crnogorska demokratska javnost Sporazum je doživjela kao kapitulaciju pred diktatom evropske birokracije, koja grubo krši temeljno ustavno pravo crnogorskog naroda na vlastitu samostalnu državu. Crnogorski predstavnici koji se ga potpisali, optuživani su da su kukavički i sramno podlegli pritisku i iznevjerili sami sebe i Crnu Goru.

Vodeći računa o takvome, razumljivom ali i po same Crnogorce krajnje opasnom raspoloženju, Crnogorska svjetska asocijacija uputila je razložan poziv za „punu prevlast razuma", ističući da „u ovim sudbonosnim trenucima za sve nas, nije vrijeme za očajavanje i emocije… iako nije sve onako kako smo željeli i očekivali". Sporazum treba shvatiti kao „privremeno rješenje", nakon kojega je nastala „veoma složena i teška situacija", ali kojim su i položene „zdrave osnove" za **jačanje pokreta za nezavisnu Crnu Goru.** Poziv završava apelom da se u taj pokret uključe „sve snage u Crnoj Gori koje promovišu i zastupaju ideju državnog suvereniteta" (*Pobjeda*, 23.3.2002.).

Netom nakon potpisivanja toga međudržavnog sporazuma, 15. i 16. ožujka, u Herceg-Novome je održana međunarodna stručna konferencija „Crna Gora i Evropa", a u organizaciji novoosnovanog Centra za međunarodne studije Univerziteta Crne Gore, na čelu sa prof. Milanom Popovićem.

Ocjene stručne javnosti bile su, dakako, kompleksnije i analitičnije, ali se može reći da je i u njoj prevladavala kritička procjena o Sporazumu kao sadržajno i proceduralno veoma lošem rješenju, koje će politički destabilizirati

Crnu Goru i ugroziti njezine demokratske i ekonomske reforme. Takvu je negativnu ocjenu najuvjerljivije obrazložio prof. Milan Popović, upozoravajući na loše ili nejasne strane političkog sporazuma te naglasivši da njime „Crna Gora ulazi u zonu opasne državne i političke krize". (*Pobjeda*, 17. 3. 2002.).

Nasuprot tome, prof. je Lalović na tom skupu izložio prvu politološku analizu i kritičko vrednovanje beogradskog sporazuma. Generalno ga je, sa stajališta političke razboritosti, ocijenio pozitivnim, važnim korakom u pravcu **dovršenja crnogorske nacionalne državnosti, premda još ne i u pravcu demokratske i ustavne države**.

Istaknuo je očigledne prednosti Sporazuma pri čemu je najvažniji rezultat ukidanje Jugoslavije kao kvazizajedničke države. Ukidaju se sve jugoslavenske institucije, čiju legalnost i legitimnost Crne Gora dotada nije priznavala (predsjednik SRJ, savezni parlament, Vlada, Vojska SRJ). Delegitimiraju se projugoslavenske formacije u Crnoj Gori i Srbiji, koje su dotada uživale podršku međunarodne zajednice kao tobožnji faktori stabilnosti. Rješava se teško pitanje vojske, koja više nije jedinstvena (vojni se rok služi u matičnoj državi). Ostalo je neriješeno samo još pitanje međunarodnopravnog subjektiviteta Crne Gore, koji se još ostvaruje preko „državne zajednice" zvane „Srbija i Crna Gora", pri čemu je ravnopravnost „država-članica" zajamčena rotacijom njihovih predstavnika na funkciji ministra vanjskih poslova.

Sporazumom Crna Gora ne gubi ništa što je već bila stekla kao država, nego čini značajan 'korak i pol' prema dovršenju svoje državnosti. Izbjegnut je unutarcrnogorski raskol, koji bi se neminovno dogodio održavanjem referenduma čije bi rezultate poražena snaga odbila priznati. Veoma je važno da su se ovim aktom i predstavnici Evropske unije i predstavnici Srbije obvezali da će rezultate budućeg referenduma o crnogorskoj nezavisnosti priznati. I najvažnije: time je **osiguran miran rasplet političke drame i civiliziran razlaz Srbije i Crne Gore.**

Istaknuo je i njegove bitne nedostatke: crnogorski predstavnici nisu bili ovlašteni potpisati akt koji flagrantno krši temeljne odredbe Ustava Crne Gore i prihvatiti moratorij na ustavni referendum od tri godine; pristali su čak i na to da će Crna Gora izvršiti promjene svog ustava ili donijeti novi ustav do kraja 2002.–što se prema Ustavu , čl. 2., može provesti samo putem referenduma. Time su, na svoju odgovornost, uveli zemlju u neku vrst izvanrednog stanja (derogirajući ustavnu odredbu, čl. 4. o vladavini prava, kojom se ustvrđuje: „vlast je vezana ustavom i zakonom"). Predsjednik Crne Gore usudio se preuzeti suverene prerogative, ako se suverenost definira kao

„moć odlučivanja o izvanrednom stanju" (C. Schmitt). Sporazum je nevjerodostojan i zbog toga što ga je potpisao nelegalni i nelegitimni predsjednik SRJ (koga Crna Gora dosada uopće nije priznavala).

Ocijenio je da se *Sporazumom obrazuje tip heterogene državne tvorevine (koji ima i federalne, i konfederale elemente, ali i one koji su labaviji od nekih postojećih rješenja u EU, poput valute, tržišta, carina).* Zaključio je da je nova „državna zajednica" puki institucionalni provizorij, prelazni aranžman za paralelno mirno oblikovanje Srbije i Crne Gore u samostalne nacionalne države.

Dva zaključna elementa ove politološke analize i danas zaslužuju da se ne prepuste zaboravu.

Prvi. Posebnu je pažnju privukla Lalovićeva analiza uloge predsjednika Republike Crne Gore Mila Đukanovića u pregovaračkom procesu u kojoj je ocijenio je da je riječ o nedvojbenoj Đukanovićevoj pobjedi. Naime, drugi je glavni potpisnik–predsjednik SR Jugoslavije V. Koštunica, koji se zalagao za „jačanje jugoslavenske federacije"–potpisao ukidanje „države" na čijem je čelu. M. Djukanović, naoko u defanzivnom stavu, branio je projekt crnogorske suverene države, i potpisao upravo ono što je htio.

„Sporazum ocijenjujem razboritim državničkim potezom, vrhuncem političke vještine crnogorskog predsjednika. Uspio je navesti evropske posrednike da ga prinude da učini upravo ono što on želi učiniti, ali što zbog dubokih podjela u Crnoj Gori i velikog pritiska iz Srbije, nije bio u stanju sam učiniti. Sada mu je Evropa makla s puta posljednje prepreke na putu ka punoj državnosti, osim one završne (o međunarodnom subjektivitetu), koju mora čekati još tri godine. A u međuvremenu bi Crna Gora još bila ovlaštena da u razdoblju od pola mandata vodi 'zajedničku' vanjsku politiku 'Srbije i Crne Gore'."

No po Lalovićevu sudu Sporazum ipak nije trijumf Mila Djukanovića, naprotiv, početak je njegove silazne putanje. „Njegov autoritarni model vladavine mogao je biti prihvaćen kao djelotvoran u otporu hegemonističkim pretenzijama i u tvrdom nadmudrivanju s bezdušnim eurokratima. Ali crnogorska demokratska javnost s pravom zazire od političara–koliko god on bio sposoban–koji vjeruje da o sudbonosnim državnim pitanjima može sam odlučivati. Teorijski rečeno: *dosada je Đukanović s pravom smatran zalogom nezavisne nacionalne države, odsada će biti doživljen kao možda ključna prepreka uspostavljanju demokratske i ustavne države.* Zbog toga očekujem da će na slijedećim predsjedničkim izborima crnogorski građani

izabrati onoga kandidata koji će im pružiti jamstva da će odlučivati s njima, a ne umjesto njih. A u opoziciji (u kojoj još nikada nije bio!), kao lider jake političke stranke imat će priliku dokazati se i kao političar demokratskog profila. Čovjek njegovih političkih sposobnosti bit će nezaobilazan i u pravome demokratskom ambijentu."

Potpisivanje ovog Sporazuma, zaključio je prof. Lalović, bez saglasnosti koalicijskih partnera, veoma je hrabar i gotovo samoubilački potez crnogorskog predsjednika. „Svu je odgovornost preuzeo na sebe, svjestan da takva odluka ne može biti popularna, da će sa svih strana biti izložen žestokim osporavanjima, pa i optužbama za izdaju nacionalnih interesa. Ali je znao da takvu odluku, kao samoiznudjeni minimum osiguranja daljnjeg koraka prema suverenosti, mora (čak i izričitim ustavnim odredbama uprkos) donijeti sam. Ta tko bi drugi? Žrtvovao je sebe da bi Crna Gora dobila tešku partiju s nadmoćnim protivnikom. Morao je biti svjestan posljedica po svoju ličnu političku sudbinu: oni koji mu ni dosada nisu vjerovali, do kraja će ga zamrziti; oni pak koji ga cijene biće zastrašeni da na sebe i za sebe preuzima misiju oca nacije. A svi će, žurno, u njegovu političkom majstorstvu prepoznati demonsku volju za moć, kojoj slobodni građanin i ponosni Crnogorac ne smije vjerovati ni kada mu najbolje darove donosi."

Drugi. Postavljajući odlučno pitanje što je crnogorskim političarima i građanima činiti kako bi za tri godine referendum o punoj nezavisnosti dočekali spremni, Lalović je odgovo-rio:

„Puna je nezavisnost neminovnost i za Srbiju, a ne samo za Crnu Goru. Ponavljam, bitno je da se Evropa ovim aktom obavezuje da će priznati i jednu i drugu nezavisnu državu, da jamči njihov miran i siguran razlaz. No, nezavisna država, za svakog demokrata, samo je nužan, ali ne i dovoljan uslov crnogorske i srpske demokratske perspektive. Odlučujuće je kakva država! Ovo prelazno razdoblje nije puka odgoda neminovnoga, nego i šansa koju treba iskoristiti za temeljnu demokratizaciju i liberalizaciju crnogorske države, za demontiranje nepodnošljivog sustava korumpirane vladavine, za ubrzavanje ekonomskih reformi, za uključenje u regionalne i evropske asocijacije. Uz snažnu podršku evropskih političkih i financijskih institucija, očekujem postupan rast demokratskih potencijala u objema državama i njihovu suradnju u procesu političke, ekonomske i tehnološke modernizacije njihovih krajnje zapuštenih društava."

Poslije pune četiri (a ne tri !) godine, za koje se ne može reći da su primjereno iskorištene, referendum je ponovno na dnevnom redu crnogorske povijesti. Nažalost, izostao je ma i postupan rast „demokratskih potencijala

u objema državama", pa nije došlo do temeljne „demokratizacije i liberalizacije crnogorske države", dakle, ni do ozbiljnijeg pokušaja demontiranja „nepodnošljivog sustava korumpirane vladavine". Osim u jednom elementu: čelni čovjek crnogorske države odstupio je s položaja predsjednika Republike Crne Gore i postao predsjednik Vlade. Nažalost, taj nedvojbeno promišljen korak nije bio praćen i drugim, koji je logično trebao slijediti, da se za predsjednika Crne Gore izabere politička ličnost koja će svojim ugledom i karizmom pojačati frontu crnogorskih snaga. Nominirajući svog bliskog suradnika za čelnu poziciju u državi, Djukanović je poništio moguće pozitivne efekte svojeg povlačenja. No, valja reći i to da glavni razlog demokratskom deficitu i u Crnoj Gori, a ne samo u Srbiji, leži u činjenici da se u Srbiji dogodio nasilni konzervativni kontraudar, političkim atentatom na čelnog čovjeka moderne Srbije, nenadoknadivoga političkog znalca i vrsnog političkog teoretičara Zorana Đinđića.

Neki ključni simbolički državotvorni potezi ipak nisu izostali. Ustavnim su promjenama najzad utvrđeni, na primjeren način, crnogorski dan državnosti, državna himna i zastava. Takvu su odluku s velikim odobravanjem prihvatili i hrvatski Crnogorci, o čemu svjedoči i pismo čestitike i podrške, koje su NZCH i vijeća crnogorske nacionalne manjine uputile čelnim političarima Crne Gore predsjedniku Republike F. Vujanoviću, predsjedniku Parlamenta R. Krivokapiću i predsjedniku Vlade Republike Crne Gore, M. Đukanoviću. U tom se pismu (od 12. srpnja 2004.) ističe:

> *„Vijest da ste odlučili upravo 13. juli proglasiti nacionalnim* ***Danom državnosti*** *svaki je naš čovjek dočekao ozarena lica i puna srca, o čemu svjedoči jednodušna podrška s kojom ju je oduševljeno pozdravilo nekoliko stotina naših ljudi okupljenih na našem subotnjem petrovdanskom saborskom blagovanju.*
>
> *S podjednakim entuzijazmom primljene su i vaše državničke odluke o* ***državnoj zastavi, državnoj himni i državnom grbu*** *Republike Crne Gore. U njima prepoznajemo čin mudre i dosljedne, nepokolebljive političke volje da se primjereno okruni dugogodišnja državotvorna strategija utvrđivanjem suverenih simboličkih obilježja crnogorske državne opstojnosti.*
>
> *Visoko cijenjena gospodo!*
>
> *Budite uvjereni da smo svjesni povijesnog značaja tih odluka: za nas, građane i građanke Republike Hrvatske, one su veoma važan oslonac za očuvanje i razvijanje naše nacionalnog identiteta, kao i poticaj i uspješno uživanje naših kolektivnih političkih prava u demokratskome*

hrvatskom političkom i društvenom ambijentu. Može se sa sigurnošću ustvrditi da će ih, kao i mi, doživjeti i cjelokupno crnogorsko iseljeništvo rasuto diljem svijeta, izloženo već decenijama kušnjama asimilacije i opasnostima odnarođivanja.

Želja nam je da vaše odluke budu i važno uporište za demokratsko i široko okupljanje svih stvaralačkih nacionalnih snaga, za uspješno razvijanje crnogorskog društva i što punije zadovoljavanje interesa svakog crnogorskog građanina. Jer se samo na toj čvrstoj osnovi može dovršiti i na referendumu nadmoćno afirmirati puni crnogorski državni subjektivitet.

Molimo vas da izraze naše zahvalnosti i podrške prenesete crnogorskoj javnosti, kao i naše pune spremnosti da, kao i dosad, aktivno pomažemo u oblikovanje crnogorske nacionalne budućnosti, kao evropske države i suvremenoga građanskog društva.“

2.7. NZCH I GAŠENJE CSA

Ova hronika ne bila potpuna, ako još jedno pitanje ne bi bilo precizno osvijetljeno. Riječ je o sudbini CSA i njezinu sustajanju, unatoč velikom naporima i značajnim rezultatima u dvogodišnjem razdoblju njezina djelovanja.

Što se dogodilo? S kakvim se to poteškoćama suočila CSA u svom radu, poteškoćama koje su postupno rasle i dovele do zamiranja, čak i gašenja njezina organiziranog postojanja.

Bez pretenzije na cjelovitost, a na osnovi dokumentacije bivših članova Koordinacionog odbora CSA D. Lalovića i R. Pavićevića te iz razgovora s njima, mogu se istaknuti slijedeći elementi odgovora na pitanje o sudbini prvog organiziranog pokušaja objedinjavanja crnogorskog iseljeništva u svijetu.

Prvo. Od samog je osnutka CSA bila suočena sa svjesnim bojkotom u vlastitim redovima. Od 14 članova Koordinacionog odbora, njih pet već u startu nije ni sudjelovalo, niti željelo sudjelovati u radu CSA. Štoviše, aktivno su se angažirali protiv CSA, njezina programa, njezina ustrojstva i njezinih čelnih ljudi. Umjesto konstruktivnog rada, posvetili su se destrukciji i blaćenju same ideje svjetske asocijacije, i u svojim sredinama i u matičnoj

državi. Unatoč naporima da se sukobi prevladaju i nesporazumi izglade, na čemu se posebno angažirao član KO CSA dr Pavićević (radni posjeti udruženjima u Njemačkoj, Švicarskoj, Austriji), nije bilo uspjeha. Osim osobnih motiva i kalkulacija, koja bi bila moguća objašnjenja takvog naoko nerazumljivog ponašanja? Najprije, riječ je o članovima druge nadnacionalne asocijacije, na nivou Evrope, koji nisu prihvaćali ni samu ideju bilo kakve svjetske asocijacije, koja bi od njihove bila šira i važnija. Zatim, nije im odgovarala politička profilacija CSA u borbi za internacionalizaciju crnogorskog državnog pitanja. Sebe su, nasuprot njoj, definirali kao nepolitičku asocijaciju, koja se bavi isključivo kulturnim i karitativnim radom. Naposljetku, njihovi su interesi i stajališta umnogome bili podobni za instrumentalizaciju u sklopu uskih stranačkopolitičkih igara u samoj Crnoj Gori.

Drugo. Glavni pokretač i čelni čovjek CSA, njezin predsjednik Blažo Sredanović, u početnom razdoblju, u prvih godinu dana, uspješno se odupirao napadima, gradeći politiku CSA u suradnji sa svojim suradnicima u Koordinacionom odboru na pozitivno definiranom programu i akcionom planu, s primarnom zadaćom internacionalizacije i prava ne referendumsko izjašnjavanje crnogorskog naroda. Znao je potaknuti, ohrabriti, čuti i uvažiti različita mišljenja. No, s protokom vremena, njegova se početna angažiranost, sa smislom za kolektivni rad, postupno gubila i ustupila mjesto liderskom samoljublju. Djelovao je kao da Koordinacioni odbor ne postoji, zbog čega su još dva člana toga KO istupila iz njega. Prenebregao je čak i statutarne norme, koje su striktno nalagale održanje izbornog kongresa CSA, nakon dvije godine (dakle, u ljeto 2002.). Umnogome zbog njegova protivljenja, kongres nije održan. Odbio je inicijativu članova CSA iz Hrvatske da se članstvo CSA proširi novim crnogorskim udruženjima u Sloveniji i Mađarskoj, premda su se ta udruženja službeno očitovala da žele sudjelovati u radu CSA. Nije uspio ni da CSA učlani kao organizaciju pri OUN, premda je na to bio obavezan Statutom CSA. Održao je samo jednu sjednicu KO CSA, a potom nije poštovao njezine zaključke. Kritike na svoj rad više nije podnosio, nego je počeo sa sumnjičenjima i svađalačkim ispadima. Nakon višemjesečnih uzaludnih nastojanja, članovi CSA iz Hrvatske zaključili su da pod takvim uvjetima njihovo djelovanje u CSA postaje neodrživo i neopozivo su se povukli iz vodstva CSA (20. rujna 2002.). U pismu o razlozima razlaza, upućenom predsjedniku CSA i članovima KO CSA iz Amerike, članovi KO CSA iz Hrvatske (Lalović, Pavićević, Banović) ocijenili su da više niti mogu niti imaju pravo tolerirati takvo ponašanje, zaključujući ga riječima:

„Posebno apelujemo na g. predsjednika da uvaži naše stajalište kako *odbijanje ili odlaganje primanja novih udruženja-članica ocijenjujemo udarom*

*na sam smisao postojanja naše Asocijacije***.** Dužni smo biti kristalno jasni i reći da u slučaju da otklonite naš prijedlog, a ne ponudite bolju alternativu, istrajete li i dalje na za nas potpuno neshvatljivom i neprihvatljivom stajalištu, tada ćemo biti prisiljeni *zamrznuti članstvo našeg udruženja u CSA, a kao pojedinci povući se iz takvog 'rada' KO CSA* i nakon toga i javno se obratiti svim crnogorskim udruženjima i istaknutim pojedincima po svijetu, kojima je do demokratskog udruživanja na dobrovoljnoj bazi, da s njima pokušamo demokratski rekonstruisati našu svjetsku Asocijaciju."

Umjesto arumentiranog odgovora i dijaloga o krupnim razlozima razmimoilaženja i krize CSA, osobno intonirani i s kućnim odgojem nespojivi stil odgovora predsjednika CSA prekinuo je sve mogućnosti bilo kakve suradnje. CSA otada više ne postoji.

Treće. Prava je povijesna ironija je da upravo uspješnost djelovanja CSA u razdoblju do beogradskog sporazuma prikrila rastuće slabosti u njezinoj organiziranosti i u demokratskom deficitu njezina predsjednika. Navedeno saopćenje CSA o karakteru beogradskog sporazuma, koje se ističe svojom razboritošću, djelo je predsjednika CSA, koji se o njemu nije konzultirao ni sa kim u vodstvu CSA. Unatoč tome, svi su članovi KO CSA naknadno sa zadovoljstvom i velikim pohvalama odobrili sadržaj toga saopćenja i naročito njegovu temeljnu poruku o *životnoj potrebi formiranja pokreta za nezavisnu Crnu Goru*. Usprkos velikom razočaranju odgodom referenduma, CSA se u tom teškom trenutku ponijela na mudar i produktivan način. Nastupalo je novo razdoblje, s posve novim zadacima, s primarnom ulogom CSA da se iseljeništvo primjereno organizira i djeluje kao konstutivni dio tog pokreta. Bilo je nužno bitno promijeniti način rada, pravno ustrojiti asocijaciju, demokratizirati osnovicu njezina djelovanja, sačuvati njezinu punu neovisnost kao nevladine organizacije. Tome obliku djelovanja više nije bio dorastao predsjednik CSA, odbijajući da shvati i prihvati da soliranje i improvizacija postaju smetnjom demokratskom i konstruktivnom djelovanju crnogorskog iseljeništva u svijetu.

Četvrto. Premda je CSA na vrhuncu svog djelovanja, tokom 2001., bila dobrodošao partner crnogorske vladajuće elite u borbi za puno političko subjektiviranje Crne Gore, nema nikakve sumnje da striktno pridržavanje CSA temeljnog postulata–da je dužna djelovati kao *nezavisna i nevladina organizacija koja treba biti povezana za OUN*–nije bilo bez velikih kušnji. Diskretni i manje diskretni, opetovani pokušaji instrumentalizacije CSA, s patetičnom kvazipatriotskom retorikom, dolazili su s različitih strana. I od strane političke vlasti (dijela njezinih specijalnih struktura) i od strane

opozicije. Nije bilo jednostavno izdržati u pomnom čuvanju vlastite samosvojne pozicije, kada se jaka CSA činila primamljivim mamcem lovaca na ljudske duše i slabe karaktere.

Sve su to mogući razlozi, subjektivne i objektivne prirode, zbog kojih prvi pokušaj demokratskog objedinjavanja crnogorskog iseljeništva u svijetu nije uspio. Usprkos ogromnoj količini dobre volje i uspješnim akcijama u afirmaciji crnogorskih interesa pred međunarodnom zajednicom i u zemljama u kojima žive, crnogorski iseljenici više nemaju svoju svjetsku asocijaciju. Hrvatski Crnogorci, neposredno i posredno angažirani u radu CSA, ipak vjeruju da je riječ o *privremenom porazu jedne velike ideje, ideje koja nema alternative,* jer se ne žele prepustiti tokovima asimilacije i odnarođivanja, vjerujući da su kadri izboriti se za njegovanje nacionalnog identiteta i novih crnogorskih generacija u iseljeništvu. *Novim, demokratskim crnogorskim asocijacijima, i na evropskom i na svjetskom planu, pripada budućnost.*

2.8. HRVATSKI CRNOGORCI POKRET ZA NEZAVISNU EVROPSKU CRNU GORU

U jesen 2004. gotovo su sve relevantne političke i intelektualne grupacije u Crnoj Gori - stranke, institucije, udruženja, ugledni pojedinci - najzad odlučile da pristupe objedinjavanju svojih snaga i obrazuju široki društveni „Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru".

Nakon ozbiljnih priprema, Pokret je siječnja 2005. najzad institucionaliziran s definiranom političkom platformom okupljanja, akcionim planom i organizacijskom strukturom. NZCH je svoje zadovoljstvo izrazila i svoja očekivanja iskazala formiranjem Pokreta, u pozdravnom pismu od 28. siječnja 2005., u kojem se, između ostaloga, ističe:

> *„Ponosni smo na vas, na vašu političku hrabrost i razboritost, što ste se odlučili da oko te ključne ideje pokrenete široko, izvanstranačko i nadstranačko okupljanje svega što u Crnog Gori slobodarski diše, sanja i umuje.*
>
> *Kao građani demokratske Hrvatske, koji su proživjeli sjaj i bijedu osamostaljivanja iz preživjele južnoslavenske zajednice bliskih naroda, slobodni smo vam uputiti ne samo izraze iskrene podrške, nego i nekolike poruke, za koje molimo da ih primite i shvatite kao naše najdublje uvjerenje.*

Najprije, važno je da vaš program i djelovanje afirmativno postavite, kao okupljanje svega najboljega za najbolju Crnu Goru, bez ikakve nacionalističke političke i ideološke isključivosti, lične surevnjivosti i jalovog nadgornjavanja.

Potom, projekt za suverenu Crnu Goru treba racionalno braniti i afirmisati na konkretnim životnim pitanjima crnogorskih građana (privreda, zdravstvo, obrazovanje, razvoj), s uvjerljivim argumentima da je samo nezavisna, liberalna, pluralistička i demokratska crnogorska država sposobna i voljna zajamčiti puna prava svih svojih građana, svih svojih manjina.

I na kraju, ali ne i najmanje važno, sigurno smo da ste potpuno svjesni kako je vaš pokret za suverenu Crnu Goru istovremeno i pokret za suverenu Srbiju, najveća podrška samom srpskom narodu da pronađe politički izlaz iz agonije u koju ga je survala njegova politički neodgovorna intelektualna elita.

Uvjereni da vi to možete, želite i umijete, najsrdačnije vas pozdravljamo!"

U djelovanje organa Pokreta uključeni su i ugledni Crnogorci koji žive u Hrvatskoj: prof. emeritus *Veselin Simović*, slikar *Dimitrije Popović*, književnik *Mirko Kovač*.

Učesnike osnivačke Skupštine Pokreta, 28. 1. 2005. u Podgorici, prof. emeritus Veselin Simović je pozdravio riječima:

„Dozvolite mi da, u ovom kratkom obraćanju, prije svega izrazim zadovoljstvo što sam danas u tako odabranom društvu , ne samo s obzirom na intektualni potencijal i moralni dignitet onih koji ga čine, nego i s obzirom na činjenicu da je društvo na ovom skupu ujedinjeno u plemenitoj težnji da se jednoj staroj i u povijesti afirmiranoj državi vrati status evropske i svjetske državne cjeline koji joj je nasilno oduzet početkom prošlog stoljeća.

Ja sam sudionik ovog skupa kao 'jedan od sunarodnika' iz inosstranstva. Iako nijesam ovlašten da govorim u bilo čije ime, siguran sam da dijelim mišljenje i uvjerenja većeg dijela onih izvan Crne Gore kojima je ona postojbina da je već odavno Crna Gora trebala biti samostalna i suverena država. Vrijeme je da se konačno ostvari davno izrečena Gledstonova tvrdnja, koja podsjeća na proročanstvo, da će 'narodi Balkana sami odrediti svoj trajni status'. Nije logično, iako nije teško dokučiti razloge, zašto se jednoj povijesno utemeljenoj državi osporava suverenost, a neke druge zemlje su to stekle, iako ranije nijesu postojale kao samostalne države.

Normalno je da Crna Gora samostalno vodi svoju politiku i određuje svoju sudbinu, da ne bude ni pod čijim tutorstvom, nego da prema svojem opredjeljenju ostvaruje bliskost i zajedništvo s drugim evropskim i svjetskim nacijama kao ravnopravna članica udružene Evrope, u koju će ugraditi dio svog istorijskog i savremenog subjektiviteta.

Smatram da je važno istaknuti da sadašnja Crna Gora svojim opredijeljenjem za građansko društvo ima dobre osnove da, kao nezavisna država, brzo ispuni uslove koji se traže za pristup Evropskoj uniji.

Za mene i mnoge moje sunarodnike samostalnost Crne Gore bila je 'pusta želja', bilo je to svjetlo na kraju dugog tunela. To se svjetlo sada više ne samo nazire nego sve blještavije primiče i obećava zoru crnogorske samostalnosti, kojoj će uvjeren sam, i sudionici Pokreta koji se danas utemeljuje dati svoj dostojan doprinos.

Podržavajući predloženu Platformu Pokreta za nezavisnu Crnu Goru i pridružujući se težnjama i planiranim aktivnostima za ostvarenje državne samostalnosti Crne Gore želim naglasiti uvjerenje da će i crnogorski iseljenici dati odgovarajući doprinos u skladu s očekivanjima iz Platforme.

Meni lično neće biti teško, a to neće biti niti posebno potrebno, da uvjeravam javnost zemlje u kojoj živim (to je Hrvatska) da su opravdane težnje "građana jedne stare države da demokratskim putem povrati suverenost". Ta bi javnost sa zadovoljstvom pozdravila ostvarenje te težnje i, po mom uvjerenju, spremna je i da oprosti nedjela iz nedavne prošlosti koja su joj učinjena od dijela građana Crne Gore."

Postojanje i djelovanje Crnogoraca kao organizirane nacionalne zajednice–i u Hrvatskoj i posvuda u iseljeništvu–nije moguće bez čvrstog oslonca na matičnu državu, Crnu Goru. NZCH je tada ocijenila da država Crne Gora sve uspješnije postaje taj neophodni oslonac. Budući da je promišljeno i demokratski, postupno i odlučno zaokružila sve elemente svoje unutrašnje suverenosti i time stvorila osnove svoje budućnosti. Stoga je NZCH iskreno podržala ideju i program Pokreta za suverenu i demokratsku CG. U skladu s time, predsjednik NZCH R. Pavićević, na velikom petrovdanskom saborovanju Crnogorca 2005., pozvao je članove nacionalne zajednice da kao samosvjesni pojedinci svojim potpisima iskažu punu podršku pokretu za Crnu Goru i time dodatno ohrabre građane Crne Gore da sami pravedno odluče o konačnom rješenju crnogorskoga nacionalnoga i državnog pitanja. Pozvao je Crnogorce i pripadnike svih nacija porijeklom iz Crne Gore, posebno one u zemljama bivše Jugoslavije, da se pridruže ovoj

inicijativi individualne podrške Crnoj Gori. Zaključio je:

„Jer samo će takva Crna Gora, koja je ponovo pronašla svoju slobodarsku dušu, moći na primjeren način pomoći svome iseljeništvu, kao što je to znala činiti dok je postojala kao suverena država do 1918. To je i kardinalni preduslov za to da bi Crnogorci po svijetu u svim zemljama zaista mogli očuvati svoj nacionalni identitet (kulturom, jezikom), da bi se ublažio, ako ne i zaustavio, pogubni proces asimilacije, naročito u zapadnoevropskim zemljama. Demokratska globalizacija nije ni moguća ni zamisliva, bez saznanja i volje da je evropsku integraciju neophodno graditi na punom uvažavanju i razvijanju prava i identiteta malih naroda, koji samo zajednički mogu biti subjekti vlastite sudbine.“

Na Petrovdanskom saboru u Kršanu, 16. srpnja 2005, svečano je pročitana i aklamacijom prisutnih prihvaćena *Lista podrške nezavisnoj evropskoj Crnoj Gori*. Njezin tekst glasi :

„Crnogorsko državno pitanje iduće je godine definitivno na dnevnom redu evropske istorije.

Pred sobom i pred Evropom, naša matična država suočiće se najdemokratskijim iskušenjem svoje političke zrelosti, s referendumom o svojoj državnoj samostalnosti i društvenoj budućnosti.

Ponosni smo na političku hrabrost i razboritost crnogorskih građana i građanski okupljenih u ***Pokretu za nezavisnu evropsku Crnu Goru****, koji je oko te ključne ideje već pokrenuo široko, izvanstranačko i nadstranačko djelovanje svega što u Crnog Gori slobodarski i razborito misli i osjeća.*

Kao samosvjesni građani i građanke demokratske Hrvatske, koji su proživjeli sjaj i bijedu osamostaljivanja iz preživjele južnoslavenske zajednice bliskih naroda, iskazujemo ovim putem, svaki od nas pojedinačno svojim imenom i prezimenom i potpisom, punu našu podršku političkim ciljevima Pokreta da se «Crna Gora konstituiše kao nezavisna, demokratska, multietnička državai i članica Evropske unije».

Svojim potpisima odazivamo se pozivu Pokreta koji je upućen i crnogorskom iseljeništvu da 'podrži konstituisanje međunarodno priznate države Crne Gore i trajno uspostavljanje otvorenih i bliskih odnosa između Crne Gore i Srbije'.

Naše lično izjašnjavanje izraz je iskrene želje da učestvujemo u aktivnostima koje će se odvijati kroz ovaj državotvorni Pokret. Smatramo našom moralnom obavezom da i ovim putem nedvosmisleno poručimo

građanima Crne Gore da smo sigurni kako će oni znati suvereno i pravedno, na referendumu, sami odlučiti o konačnom rješenju crnogorskoga državnog pitanja.

Pozivamo Crnogorce i pripadnike svih nacija porijeklom iz Crne Gore, posebno one koji žive u zemljama bivše Jugoslavije, da nam se pridruže u ovoj inicijativi i podrže građane Crne Gore da sami odluče o našoj zajedničkoj evropskoj budućnosti.

Ovu časnu državotvornu inicijativu pokrećemo na našem tradicionalnom Petrovdanskom saboru Crnogoraca koji žive u Republici Hrvatskoj.“

Slijedećih su mjeseci Listu masovno potpisivali članovi crnogorske nacionalne zajednice u Hrvatskoj.

U toku 2005. Hrvatsku su posjetili čelni ljudi Pokreta, Branko Lukovac, Rade Bojović, Marko Špadijer, Dragan Kujović. Održane su zapažene tribine u Splitu, Rijeci i Zagrebu. Svojevrsnu je kulminaciju predstavljala iznimno posjećena i kvalitetna tribina *Evropska budućnost Crne Gore*, održana 2. prosinca u Zagrebu, a u organizaciji Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine RH. Na njoj su problematiku rješavanja državnog statusa Crne Gore sustavno izložili koordinatori Pokreta Branko Lukovac, Rade Bojović i Muhamed Spuza, te svećenik župe Dobrota u Boki Kotorskoj i poznati crnogorski intelektualac, nedavno preminuli don Branko Sbutega. Osobito je toplo bilo primljeno nadahnuto izlaganje, pod znakovitim naslovom “Konačno doživjeti neovisnu Crnu Goru”, don Branke Sbutege. Iz njegova izlaganja izdvajamo.

„…Danas je Crna Gora već došla do te situacija da konačno može sebe da bira. I mislim da su uvjeti slobodnog biranja neprijeporni. Ali uvjeti slobodnog mišljenja i nisu baš. Jedan veliki dio Crne Gore nije nikad ništa birao. Dakle, to su populacije u kojima nema sigurne političke baštine i političkih uzusa, a ni političke svijesti. Dakle, neprijeporno je da će se referendum desiti vrlo slobodno, jednako onako kao što je bio slobodan u Hrvatskoj, kao što je bio slobodan u Sloveniji, Makedoniji, Bosni i Hercegovini. Ali mjera slobode populacije je mjera svijesti o vlastitoj budućnosti, viziji te budućnosti. Nažalost, Crna Gora nije imala i do danas nema kapacitet da formira onakvu viziju, u smislu da jasno kaže 'to i to je naš ekonomski program, ovo je naš kulturni program…'. Mora se početi od države. Teži početak nego što je kad već imaš sve strukture. Vi znate dobro da je Slovenija ušla u neovisnost sa velikim stupnjem pospremljenosti svih onih struktura koje

olakšavaju servisiranje države. To isto vrijedi i za Hrvatsku, ali ne tako optimalno, i vidimo koliko se Hrvatska muči iz dana u dan, da upravo te strukture koje servisiraju žuđenu i željenu državu, prostor vlastitog identiteta i vlastite slobode, dadu onaj optimalni rezultat i ona očekivanja, da dio onog sna s kojim ulaziš u slobodu ti se vrati kroz dnevnu praksu. Crna Gora će morati da se znoji da taj san ostvari. Ali njen san je njoj oduzet kao realnost 1918 godine, i 2006. je godina njene odluke o svojoj sudbini. Kakva će biti ta sudbina? Ja osobno sam optimista, ali nastojim i biti realan. Sudbina njenog referenduma će ovisiti prvenstveno o njoj. Ni Hrvatska nije u Bruxellesu odlučena, nije ni u Washingtonu odlučena, već je odlučilo građanstvo. Pa je tu odluku platila jako skupo, jer je iza nje došao rat, jer neko nije htio takvu odluku. Zašto vjerujemo da u Crnoj Gori na toj odluci neće biti velikih konflikata? Prije svega zato jer oni koji su proizvodili te konflikte, i u Sloveniji i u Hrvatskoj i u Bosni, nemaju više snage da ih proizvedu na isti način. Potrošeno, tri izgubljena rata, olinjala ekonomija, onemoćale snage. Ali, ne treba se ni tu previše radovati, iako ima jedan drugi razlog koji ulijeva nadu, a to je da u svim ovim strahotama koje su se dešavale pojedinačno ili zajednički svim ovim republikama u većoj ili manjoj mjeri, Crna Gora je dosada prošla zapravo divno. Bilo je pojedinačnih tragedija, bilo je kolektivnih neugoda, ali sve je to ništa u odnosu na ono što su drugi pretrpjeli. Mi smo zato kao manjine ostali vjerni takvoj Crnoj Gori. Crnoj Gori koja te ne ubija, nego štiti, koja te omogućava, iako možda ne onako kao Hrvatska, koja danas troši za crnogorsku manjinu više nego Crna Gora za sve svoje manjine, iako na njima počiva. Ali, mi znamo da je lojalnost prostoru na kojem živiš zalog budućnosti da će ti prostor vraćati tu lojalnost boljim životom, da ćeš se uključiti u život tog prostora, a ne isključiti, da nećeš biti počišćen ili samog sebe počistiti. To je vaučer za budućnost i Bošnjaka i Albanaca i Hrvata. Zato Crna Gora računa na svoje manjine i s pravom računa, i kad ne traži dobiva. Ali mora računati i na svoju većinu.

Što je hrvatski korpus danas u Crnoj Gori? Kvantitativno, malo značajan, mali koliko talijanski korpus u Hrvatskoj, ali ne i beznačajan za odnose Italije i Hrvatske. Ni u ugodnom ni u neugodnom smislu riječi. Nije ni Mađarski. Znajući to, Hrvatska im je dala sva prava. A kako mi osjećamo svoju funkciju u toj budućnosti, jer smo ipak onaj segment crnogorske kulture koji jeste zapadna kultura. A što je Europa nego njen par excellance iskaz. Što su normativi Europe, to je Europa, normativi, pravo, ne mislimo na gotiku, barok, katolicizam, protestantizam, mislimo na normativ. I gdje se ti normativi apliciraju, tamo je Europa. Tih normativa još nemamo, ali imat ćemo ih. Tim više što postoji sjećanje da je dio tih normativa preko naših spomenika, naših arhiva, naše memorije, naše kulturne baštine na teritoriju današnje Crne Gore bio prisutan do pada Austro-Ugarske monarhije. Dakle, nije Crna Gora bez linka čak i sa tim. Kao što ima link i sa velikom osmanlijskom kulturom, kao što ima link i sa velikim pravoslavnim kulturama sve do Moskve. I Bogu hvala da ima puno linkova, da može da se vezuje na puno programa, jer je mala, vlastiti program ne može da uspostavi ako ne vodi računa o ovim elementima koji je čine. Bogu hvala, vodi računa. Nadamo se da će nagrada za to vođenje računa, makar ne u savršenoj mjeri, ne na optimalan način, ne kako bismo željeli, biti isplaćena referendumskim rezultatom. I sami znate kakvo je bilo ponašanje Europske Unije u njenoj političkoj moći vis a vis pitanja referendumskog iskaza Slovenije, Hrvatske, Bosne, jer to je svijet političke prakse i političkih interesa i to se mora uvažavati. Ali ne vidimo u Europi onih normativa i mogućnosti da neko jedan pošteno i pravedno organiziran referendum i njegove rezultate može na bilo koji način da negira. To ne bi moglo ni u Sloveniji i u Hrvatskoj, da nije bilo unutar ondašnje još SFRJ onih koji su krenuli to da urade uprkos volji naroda. I nisu uspjeli. Nažalost, Europa nije uspjela na vrijeme da ih zaustavi i spriječi tragediju; tolika je bila njena onodobna politička moć. Mi danas vjerujemo da je europska politička moć konstituirana jače; na primjeru Kosova vidjeli smo da danas divljanje nad ljudskom slobodom nije tek tako nepenalizirano i tako lako omogućeno. To je sreća Crne Gore. Ne znam da li je to u nečijim očima zaslužila ponašanjem u ovih zadnjih 15 godina, ali vjerujete mi jednu stvar, da je to ipak zaslužila svojom mučnom stoljetnom patnjom u kojoj je ideja slobode i samobitnosti u dubini bila osnovna iskra pokretačka. Pa u ime te patnje mislim da, pogotovo vi koji ste Crnoj Gori u susjedstvu, morate imati ne samo milosrđa, nego i veliko razumijevanje, uvažavanje i solidarnost za tu činjenicu... i ja vjerujem da će u europskoj integraciji dobrosusjedski odnosi Hrvatske i Crne Gore biti velika šansa da se pokaže kako veliki interesi, i nacionalni i ekonomski i kulturni, mogu prevazići sve traume povijesti.“

***

Time valja i zaključiti ovu impresivnu kroniku djelovanja hrvatskih Crnogoraca, njihova lucidnoga i dosljednog građenja valjanih osnova evropske budućnosti Crne Gore, kao nacionalne države njihova matičnoga slobodarskog naroda. Takvim su djelovanjem, preko svoje NZCH, svoje najbolje mogućnosti ugradili u crnogorski državotvorni projekt. Stoga su 21.

svibnja 2006. doživjeli kao ozbiljenje svojih ideala, dan kad su najzad „dočekali svoju evropsku i suverenu Goru“.

U crnogorskoj kolektivnoj memoriji referendumski 21. maj 2006. bit će za vazda uklesan kao jedinstveni povijesni datum političke sinteze patriotske strasti i demokratskog uma, cementiran čvrstim uvjerenjem i nepokolebljivom voljom crnogorskih građana da napokon budu istinski subjekti vlastite sudbine.

3. CRNOGORCI U POLITIČKOM SUSTAVU HRVATSKE

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj otvorio je bitno drugačije poglavlje u rješavanju manjinske problematike. Način rješavanja položaja i prava nacionalnih manjina je novost i za Europu, novost koja je postavila standarde, kojima se članice Unije trebaju prilagoditi i dosegnuti ih.

Da podsjetimo.

13. 12. 2002. godine Hrvatski sabor donosi „Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina“ (kojim je zamijenjen stari, često osporavani i nikada dosljedno primijenjeni „Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj“ iz 1991. godine).

23. 12. 2002. godine Ustavni zakon stupa na snagu (danom objave u Narodnim novinama).

U ožujku 2003. godine Konstituiran je Savjet za nacionalne manjine (kao svojevrsni „čuvar Ustavnog zakona“), iako ne u punom, Ustavnim zakonom propisanom, sastavu.

16. travnja 2003. godine Vlada RH raspisala je prve izbore za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

18. svibnja 2003. godine održani su prvi izbori za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, a 15. veljače 2004. godine održani su dopunski izbori (interesantno je da su to bili jedini dopunski izbori u do sada održana tri izborna ciklusa).

Devet godine postojanja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, dva puna mandata vijeća i predstavnika nacionalnih manjina dovoljno je vremena za analizu i osvrt na iskustva, probleme, vrijednosti i slabosti u njegovoj primjeni.

Iako su mnogi očekivali da će zakon doživjeti sudbinu jednog većeg broja kvalitetnih, ali nikada u praksi primijenjenih, zakona, prevarili su se. Upravo oni na koje se odnosi ovaj zakon, 22 nacionalne manjine u Republici

Hrvatskoj, pokazali su izuzetnu zrelost i racionalnost u interesnoj sferi, za provedbu Ustavnog zakona. Prvi ispit je uspješno položen na početku formiranja Savjeta za nacionalne manjine (2003.godine) i ostvarivanje njegovog važnog zadatka, raspodjela sredstva za sufinanciranje programa udruženja i društava pripadnika nacionalnih manjina (uspješnost će biti nastavljena i u cjelokupnom kasnijem periodu, do danas). Očekivana svađa i kolaps kod raspodjele sredstava se nije desio. Pojedinačni interes nije nadvladao onaj opći, pa je Savjet, bez intervencije sa strane, staloženo i dogovorno, ispunio i ispunjava svoju zadaću sada u trećem sazivu.

Katalog manjinskih prava koje regulira Ustavni zakon određen je *člankom 7.* koji glasi:

> *"Republika Hrvatska osigurava, ostvarivanje posebnih prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina koja oni uživaju pojedinačno ili zajedno s drugim osobama koje pripadaju istoj nacionalnoj manjini, a kada je to određeno ovim Ustavnim zakonom ili posebnim zakonom, zajedno s pripadnicima drugih nacionalnih manjina, naročito:*
>
> *1. služenje svojim jezikom i pismom, privatno i u javnoj uporabi, te u službenoj uporabi;*
>
> *2. odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe;*
>
> *3. uporabu svojih znamenja i simbola;*
>
> *4. kulturna autonomija održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture, te očuvanja i zaštite svojih kulturnih dobara i tradicije;*
>
> *5. pravo na očitovanje svoje vjere te na osnivanje vjerskih zajednica zajedno s drugim pripadnicima te vjere;*
>
> *6. pristup sredstvima javnog priopćavanja i obavljanja djelatnosti javnog priopćavanja (primanje i širenje informacija) na jeziku i pismu kojim se služe;*
>
> *7. samoorganiziranje i udruživanje radi ostvarivanja zajedničkih interesa;*
>
> *8. zastupljenost u predstavničkim tijelima na državnoj i lokalnoj razini, te u upravnim i pravosudnim tijelima;*
>
> *9. sudjelovanje pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i upravljanu lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina; (podvukao D.I.)*

> *10. zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili može ugroziti njihov opstanak,ostvarivanje prava i sloboda."*

Uvođenje vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u politički sustav (u lokalnu samoupravu) istinski predstavlja novinu i do sada neprimijenjenu praksu u ostvarivanju manjinskih prava. Vijeća i predstavnici sudjeluju u odlučivanju (ali ne odlučuju neposredno). Cjelokupno poglavlje Ustavnog zakona (III) posvećeno je razradi točke 9, 7. članka, o vijećima i predstavnicima nacionalnih manjina–od članka 23. do članka 34.

Iako je Ustavnim zakonom točno određena djelatnost vijeća i predstavnika, u praksi dolazi do preklapanja i miješanja nadležnosti s udrugama, društvima i drugim, od ranije konstituiranim, oblicima organizacionog djelovanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Razlog, vjerovatno, leži u činjenici nesnalaženja, krive interpretacije pa i zablude da je Ustavni zakon kategoriju zaštite nacionalnog identiteta u cijelosti prenio na vijeća i predstavnike, krivog iščitavanja zakona i sl. Nepoznavanje zakonskih odredbi dovodilo je do tumačenja da su Ustavnim zakonom, praktički, ukinute udruge i njihovu ulogu preuzimaju vijeće i predstavnici. Prethodno citirani članak 7. Ustavnog zakona veoma jasno pokazuje da su ovakva tumačenja i shvaćanja apsurdna i posve neutemeljena. Ustavni zakon u *članku 16.* definira djelatnost udruga, vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u ostvarivanju nekih prava u zaštiti nacionalnog identiteta. Tim člankom se na jasan način kaže koje to aktivnosti vijeća i predstavnici obavljaju zajedno s udrugama, a koje, vijeća i predstavnici, ne trebaju obavljati. U članku 16. Ustavnog zakona se, između ostalog, kaže:

> *"(1) Pripadnici nacionalnih manjina, njihove udruge i vijeća nacionalnih manjina odnosno predstavnici (podvukao D.I.) nacionalnih manjina slobodno održavaju veze s narodom s kojim dijele ista etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja, te s pravnim osobama sa sjedištem na području države tog naroda koje obavljaju djelatnost odgoja i obrazovanja, znanosti, kulture, nakladničke (izdavačke) i humanitarne djelatnosti .*
>
> *(2) Udruge pripadnika nacionalnih manjina i vijeća nacionalnih manjina odnosno predstavnici (podvukao D.I.) nacionalnih manjina mogu od tijela države naroda s kojim dijele obilježja iz stavke 1. ovog članka i od pravne osobe te države primati, bez plaćanja carine, novine, časopise, knjige filmove, videokasete, nosače zvuka, u ograničenom broju primjeraka, koje koriste za svoje potrebe, i mogu ih, bez plaćanja naknade, dijeliti pripadnicima nacionalne manjine.*

(3) Udruge (podvukao D.I.) pripadnika nacionalnih manjina (ne pominju se vijeća i predstavnici - op.D.I.) mogu za pripadnike nacionalnih manjina organizirati gostovanja profesionalnih i amaterskih kulturno- umjetničkih grupa, te organizirati druge kulturne i umjetničke priredbe i izložbe (podvukao D.I.) koje pridonose obogaćivanju kulture i identiteta nacionalne manjine. U ovakvim slučajevima strane osobe koje sudjeluju u izvođenju priredbi i izložbi ne moraju imati radnu dozvolu..."

Vijeća osiguravaju *kolektivna politička prava* manjinama, udruženja pak njihov *kolektivni nacionalni identitet*. Država pomaže takva udruženja, jer je životno zainteresirana za „bogatstvo različitosti", za pluralističko društvo bez diskriminacije.

Prava vijeća nacionalne manjine sadržana su u slijedećem:

Ono (vijeće)–predlaže tijelima jedinice samouprave mjere za unapređivanje položaja nacionalne manjine u državi ili na nekom njenom području, uključujući davanje prijedloga općih akata kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalnu manjinu tijelima koja ih donose; ističe kandidate za dužnosti u tijelima državne uprave i tijelima jedinica samouprave; daje mišljenje i primjedbe na programe radijskih i televizijskih postaja na lokalnoj i regionalnoj razini namijenjene nacionalnim manjinama ili na programe koji se odnose na manjinska pitanja; treba biti obaviješteno o svakom pitanju o kome će raspravljati radna tijela predstavničkog tijela jedinice samouprave, a tiče se položaja nacionalne manjine (*Članak 31. Ustavnog zakona*). Vijeće, dakle, *predlaže, inicira i kontrolira*, ali nema pravo odlučivanja. Ona (vijeća) su sastavni dio političkog sustava, preko njih su nacionalne manjine unutra, u sistemu, kao nezaobilazni dio procesa donošenja odluka. Preko vijeća se osigurava ostvarenje političkih kolektivnih prava kao i zaštita tih prava. Ona su oblik političke integracije u hrvatsku demokratsku državu.

Na prvim izborima za Vijeća i predstavnike nacionalnih manjina održanim 18. svibnja 2003. godine izabrano je sedam vijeća crnogorske nacionalne manjine, od zakonski mogućih osam (nije predložena lista za Grad Dubrovnik) u: Istarskoj županiji, Gradu Puli, Primorsko–goranskoj županiji, Gradu Rijeci, Splitsko–dalmatinskoj županiji, Gradu Splitu i Gradu Zagrebu. Svi izabrani kandidati predloženi su od strane NZCH i njenih članica. Na prvim izborima nijesu predloženi predstavnici crnogorske nacionalne manjine u Vukovarsko–srijemskoj županiji, Gradu Osijeku, Osječko–baranjskoj županiji, Zagrebačkoj županiji, Gradu Zadru, Zadarskoj županija i Dubrovačko–neretvanskoj županiji. Opravdanje je dijelom u činjenici

da u ovim područjima NZCH nije imala organizacione oblike, udruženja, preko kojih bi realizirala ovu aktivnost. U dopunskim izborima 15. velječe 2004. godine to je dijelom ispravljeno. Predložen je i izabran predstavnik za Zagrebačku županiju (na prijedlog članice NZCH), a ujedno su dopunjene liste u Gradu Zagrebu (ostavka jednog člana zbog zdravstvenih razloga), Gradu Puli i Istarskoj županiji (dopuna izabrane liste). Ukupan postotak izlaznosti na nivou Republike Hrvatske za sve nacionalne amnjine je bio oko 13%, dok je izlaznost pripadnika crnogorske nacionalne manjine bila 7,6%. Izabrana vijeća crnogorske nacionalne manjine, među prvima u Republici Hrvatskoj, su iskoristila, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, datu mogućnost i osnovali svoju, jednonacionalnu, Koordinaciju vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH potpisivanjem Sporazuma na svečanosti održanoj 4. 6. 2005. godine, u dvorani Staro gradske vijećnice u Zagrebu.

Vijeća crnogorske nacionalne manjine (Zagreba, Splita, Rijeke) su svojim programskim aktivnostima, omogućila odlazak većeg broja crnogorskih studenata (onih koji su studirali na fakultetima u Hrvatskoj) u Crnu Goru na referendumsko izjašnjavanje 21. 5. 2006.[162]

Na drugim izborima održanim 17. 6. 2007. godine pripadnici crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj izabrali su na prijedlog NZCH i njenih članica, članove vijeća u Gradu Puli, Primorsko–goranskoj županiji, Gradu Rijeci, Gradu Splitu, Splitsko–dalmatinskoj županiji, Gradu Zagrebu i predstavnika u Zagrebačkoj županiji. Izabrani su i predstavnici za Grad Osijek i Osječko–baranjsku županiju na prijedlog udruge koja nije članica NZCH. Predstavnik za Osječko–baranjsku županiju će se početkom 2009. godine pridružiti u programskom djelovanju NZCH i postati članom Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, koja je nakon provedenih izbora na konstituirajućoj sjednici održanoj 22. 9. 2007. verificirala članove i ušla u drugo mandatno razdoblje. Izlaznost na drugim izborima za vijeća i predstavnike na razini RH iznosila je 12,5%, dok je izlaznost za pripadnika crnogorske nacionalne manjine bila 13,17%.

Treći izbori za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina održani su u krajnje neprimjerenom vremenu, 10. 7. 2011. godine. Iako se očekivao katastrofalni odaziv i nizak postotak izlaznosti ovi izbori u ukupnom postotku bilježe porast (u realnim brojkama je očekivani pad) pa tako na nivou

[162] Troškove povratnih karata, najčešće avionskih, snosili su članovi Vijeća Grada Zagreba, A član Vijeća Branko Klikovac je organizirao nihovo prebacivanje iz Dubrovnika u gradove Crne Gore.

RH postotak izlaznosti je oko 14%, a postotak izlaznosti birača crnogorske nacionalne manjine je 14,62%. Izbori su pokazali da NZCH i njene članice uživaju skoro pa apsolutnu podršku crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj. Ovi izbori su najbolji pokazatelj tko je tko u Republici Hrvatskoj što se tiče crnogorskih udruženja i ugleda pojedinaca. Naime u ovim izborima kandidati Nacionalne zajednice i njenih članica osvojili su sva mjesta (150) u svim izabranim vijećima crnogorske nacionalne manjine za: Istarsku županiju, Grad Pulu, Primorsko–goransku županiju, Grad Rijeku, Splitsko–dalmatinsku županiju, Grad Split, Grad Zagreb. Od šest predloženih predstavnika, kandidati NZCH su izabrani u Gradu Zadru, Zadarskoj županiji, Zagrebačkoj županiji, Gradu Osijeku i Vukovorsko–srijemskoj županiji. Samo jedna izabrana osoba (predstavnik u Osječko–baranjskoj županiji) nije s liste NZCH.

3.1. POTEŠKOĆE U RADU VIJEĆA I PREDSTAVNIKA

Krajem prvog mandata vijeća pokrenuta je inicijativa o usklađivanju njihovih izbora s izborima za predstavnička tijela lokalne i regionalne (područne) samouprave, činjenicom da se: mandat vijeća ne podudara s mandatom predstavničkih tijekla lokalne i regionalne (područne) samouprave iako oni (vijeća) djeluju kao savjetodavna tijela te samouprave; kako su izbori za predstavnička tijela lokalne i regionalne samouprave na polovici mandata vijeća smanjuje se njihova učinkovitost jer jedan dio vremena ne mogu djelovati do uspostave lokane i regionalne vlasti, isto se dešava i s krajem mandata vijeća koji je u pola mandata predstavničkih tijela koja djeluju, znatan dio vremena, bez manjinske samouprave (drastičan primjer su treći izbori gdje je od raspisivanja izbora do konstituiranja vijeća prošlo četiri mjeseca uz dodatak da do kraja 2011. godine nijedno vijeće nije bilo registrirano zbog niza propusta u Ministarstvu uprave); odaziv birača bi bio daleko veći ukoliko bi oni bili organizirani zajedno s lokalnim uz znatno smanjivanje troškova organizacije izbora i povečenje legitimiteta. Usklađivanje izbora otvarlo je i pitanje mandata članova vijeća koji se a) može produžiti za dvije godine–do 2009. ili b) mandat članovima vijeća izabranim 2007. godine odrediti na dvije godine do 2009. Međutim oba rješenja su u neskladu s člankom 25. stavak 5. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, koji mandat članova i predstavnika određuje na

četiri godine. Sličnih prijedloga je bilo i kasnije ali je argumentacija za odbijanja ostala ista.

Sedam vijeća crnogorske nacionalne manjine (koliko je i formirano nakon prvih izbora) samostalno ili u zajedništvu s crnogorskim udrugama i društvima na svom području riješili su prostorne uvjete za rad čime su ostvarili minimalnu pretpostavku za svoje djelovanja. Sredstava koja su dobijala vijeća i predstavnici u prvom redu su bila namijenjena održavanju tzv. hladnog pogona, s neznatnim dijelom za programsku djelatnost.

O sredstvima kojima bi se omogućilo zapošljavanja osobe koja bi obavljala administrativne poslove i danas u najvećem dijelu. (izuzimajući Grad Zagreb i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba)[163].

Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH i NZCH su 7. 11. 2009. godine organizirali Tematski skup–*Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u RH i Crnogorci*–s pitanjem: *Koliko je pravni okvir Ustavnog zakona dovoljan prostor za ostvarivanje uloge udruga i vijeća u kontekstu očuvanja nacionalnog identiteta, zaštite nacionalnih prava i realizacije onoga što se naziva kulturna autonomija–što nam pruža zakon, a što nijesmo iskoristili?* I pored, ranije navedenih, problema i pokušaja njegovog miniranja usvojeni su zaključci koji u osnovi izražavaju stav i prijedloge vijeća i predstavnika crnogorske nacionalne manjine u RH kao i većine crnogorskog korpusa u RH, a koji je sadržan u slijedećim zaključcima:

A) Osnovna ocjena:

Ustavni zakon je primjeren normativni i institucionalni okvir, jer omogućuje visok nivo ostvarivanja političkih prava pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Njegovu pravu političku funkciju i dosadašnje domete u praksi valja ocijenjivati sa stajališta sposobnosti pripadnika manjina da aktivno učestvuju u demokratskom dizajniranju Hrvatske kao decentralizirane zemlje (tzv. princip supsidijarnosti), kao i spremnosti i organiziranosti političke vlasti na lokalnom i regionalnom nivou da takvo učestvovanje omoguće. Što se tiče ostvarivanja prava manjina na državnoj razini, pozitivno je ocijenjena uloga Savjeta za nacionalne manjine.

[163] Grad Zagreb je u proračunu Grada ugradio posebnu stavku Nacionalne manjine u okviru koje su predviđena sredstva za rad vijeća i predstavnika (režijskih troškova i programskih sredstava) uz osigurana sredstva za plaće tajnicima vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (za 2011. ukupno planirana sredstva iznose cca 9.000.000,00 kn)

B) Načelne primjedbe na Ustavni zakon i njegovu provedbu:

Pitanje tzv. dvostrukog prava glasa pripadnika nacionalnih manjina utvrđeno je, kao mogućnost, Ustavom RH i jasno se implicira u Ustavnom zakonu. U Ustavnom zakonu navode se „posebne liste" za izbor zastupnika iz redova nacionalnih manjina, čime se ostvaruje logika ustavne odredbe o pluralnom votumu. Nasuprot tome, Zakon o izboru zastupnika tu mogućnost izričito ne dopušta, jer se zahtijeva singularni votum. Dosadašnja praksa pokazuje da se time hrvatske građane, pripadnike manjina, dovodi u apsurdnu situaciju da moraju „izabrati" između svojeg općeg prava (da glasaju kao građani) i posebnog prava (da glasuju kao pripadnici etničke zajednice). Situacija je neodrživa zbog toga što se time ili osporava opće prava glasa, čime Hrvatska prestaje čak i formalno biti demokratska zemlja, ili se osporavaju kolektivna prava manjina, čime ona prestaje biti doista demokratska i pluralistička država.

Postojeći način predstavljanja pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru je nefunkcionalan i diskriminatoran prema pojedinim nacionalnim manjinama. Kao mala manjina, u sklopu izborne baze naše zajedničke „posebne liste" za izbor zastupnika, predložili smo drugim manjinama u našoj skupini džentlmenski sporazum o kriterijima i redoslijedu izbora zastupnika tako da ne dolazi do majorizacije i tako da kandidati doista budu zajednički. Dogovor nije urodio plodom, ponovno je došlo do majorizacije, što je dovelo do potpunog deficita legitimnosti izabranog zastupnika iz naše skupine, kojega pripadnici crnogorske manjine ne doživljavaju kao svoga. Otuda je razumljivo opredjeljenje naših ljudi da na izborima glasaju na općim, a ne na posebnim listama.

Ustavnim zakonom (čl. 33), Koordinacija je normirana prvenstveno kao horizontalna forma objedinjavanja djelovanja svih vijeća i predstavnika na lokalnoj i regionalnoj razini u zajedničkom kreiranju demokratske politike, dakle donošenju odgovornih političkih odluka na tim razinama. Zakon također omogućuje i koordinaciju na „vertikalnoj" ili nacionalnoj razini (objedinjavanje svih vijeća jedne nacionalne zajednice u Republici). Praksa je potvrdila, u u našem iskustvu, primjerenost tog oblika organizacija i djelovanja, ali je i otvorila brojna neriješena pitanja, kao što su njezin pravni status i način financiranja.

Usprkos osnovnoj pozitivnoj ocjeni uloge i djelovanja Savjeta za nacionalne manjine, iskustvo je upozorilo i na neka otvorena pitanja, kako u pogledu njegova sistemskog mjesta u cijeloj konstelaciji udruga i vijeća, tako i glede njegove sadašnje personalne strukture, koja je na početku

provedbe Zakona bila iznuđena. Prema logici Zakona, Savjet bi morao biti krovno tijelo cijelog sustava manjinske samouprave, u rangu partnera Vladi, čemu bi trebalo prilagoditi i njegov sastav tako da njegovi članovi principijelno i većinski proistječu iz manjinskih vijeća.

Raskorak u zakonodavnoj regulativi. Dok jedan zakon propisuje organizacioni ustroj (Zakon o udrugama), dotle drugi način definira djelovanje i sadržaj rada udruga (Ustavni zakon). Prvi zakon omogućuje negativnu tendenciju dezintegracije udruga nacionalnih manjina, onime što nazivamo multiplikacijom udruga i fantomskim organizacijama. Podržavamo najnovije kriterije u financiranju udruga, koje je definirao Savjet za nacionalne manjine, u cilju jasnog razlikovanja istinskih udruga s članstvom, programom i rezultatima, od malih marginalnih skupina, bez članstva i ugleda. Plediramo za to da se zakonska regulativa uskladi, da se napose Zakon u udrugama prilagodi i specificira, sukladno potrebama okupljanja i djelovanja udruga pripadnika nacionalnih manjina. Za razliku od drugih udruga građana, naše udruge moraju se drugačije definirati s obzirom na svoj status, način osnivanja, organizaciju i broj članstva.

Prihvaćamo i podržavamo inicijativu, u sklopu promjena Ustava RH, o uvrštavanju svih manjina u preambulu Ustava RH.

C) Realizacija zakona–vlastita iskustva:

Vijeća i predstavnici u lokalnoj samoupravi i regionalnoj upravi još uvijek nijesu ostvarila značajniji utjecaj u sredinama u kojima djeluju; i dalje je problem čak i redovito obavještavanje vijeća o sjednicama svojih Skupština; još je manjkavo djelovanje na razini horizontalne Koordinacije, zajedno s drugim manjinama; nema dovoljno ili nema uopće pravih inicijativa vijeća za rješavanje nekih važnih problema za život svojih sredina; nisu dovoljno ostvarene bolje komunikacije s drugim manjinama u svojim sredinama.

Najvažniji praktični problem je odnos udruga i vijeća. S jedne strane, sposobnost osnivanja vijeća u svojoj sredini pokazala se ključnim kriterijem za vjerodostojnost neke udruge. Naime, pokazalo se da su samo one udruge stvarna okupljališta naših ljudi, a ne fantomske izmišljotine, koje su imale volju i sposobnost da predlože i izaberu vijeća u svojim sredinama. S druge strane, iskustvo je pokazalo da još nije do kraja jasno razjašnjeno što je čija uloga, kakav treba biti odnos udruga (kao okupljanja svih pripadnika manjine i njihovih prijatelja, kao mjesto očuvanja i razvijanja kolektivnog nacionalnog identiteta) i vijeća (kao njihova instrumenta ostvarivanja kolektivnih političkih

prava na lokalnoj i regionalnoj razini. Treće, treba ocijeniti koliko su naša vijeća na lokalnoj i regionalnoj razini dosada otvorila politički prostor za djelovanje udruga na polju ostvarivanja kulturne autonomije. O svemu tome je potrebna daljnja razmjena iskustava i precizna kritička prosudba situacije u svakoj sredini.

Nije do kraja iskorištena mogućnost kandidiranja i izbora članova vijeća i predstavnika u svim jedinicama lokalne i regionalne samouprave i uprave gdje na to imamo pravo- Istarske županije (nije formirano vijeće zbog nemara), Dubrovnik i Dubrovačko–neretvanska županija (nema ni udruge ni vijeća), Zadarska županija (nema predstavnika).

Još uvijek nije u potpunosti ostvareno temeljno načelo dekumulacije funkcija i shodno tome uključivanja većeg broja pojedinaca u aktivnostima u programskoj realizaciji.

Hrvatski sabor je 16. lipnja 2010. donio Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (NN 80/10) u kojem je jedan dio ranije iznošenih prijedloga ugrađen. Pa se tako izmjenama u okviru prava na zastupljenost u Hrvatskom saboru jamči manjinama koje u stanovništvu RH sudjeluju s više od 1,5% stanovnika, najmanje tri zastupnička mjesta pripadnika te manjine „*… koji svoju zastupljenost ostvaruju na temelju općeg biračkog prava na stranačkim listama te manjine ili listama koje predlažu birači te manjine…*“, a za one nacionalne manjine s postotkom učešće u ukupnom broju stanovnika Hrvatske ispod 1,5% „*…pored općeg biračkog prava, na osnovi posebnog biračkog prava imaju pravo izabrati pet zastupnika pripadnika nacionalnih manjina…*“ (podvukao D.I.).[164] Izmjenama je i Koordinacija vijeća nacionalnih manjina dobila dugo traženu pravnu osobnost, ali samo Koordinacije na razini Republike Hrvatske. „*Koordinacija vijeća nacionalnih manjina na području RH iz stavka 4. ovog članka* (članak 33. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, prim. D. I.) *je neprofitna pravana osoba…*“[165] Međutim izmjenama nije riješen status predstavnika (nijesu dobili pravnu osobnost), a pojedina rješenja su evidentno išla u prilog jednoj nacionalnoj manjini, i to samo dijelu pripadnika te manjine (npr. priznavanje statusa Koordinacije vijeća srpske nacionalne manjine na području RH Srpskom narodnom vijeću), što je otvaralo sumnju u održivost izmjena i dopuna Ustavnog zakona. I dalje su ostali problemi neusklađenosti mandata vijeća i predstavnika

[164] Članak 1. stavak 2. i 3. Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Stavakom 3. je u praksi primijenjen princip „pozitivne diskriminacije“.

[165] Članak 4. stavak 5. Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina.

s mandatima predstavničkih tijela jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave, nelogičnosti u okviru objavljivanja službenih rezultata izbora za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina i sl. Novodonešeni zakonski akti kao što je Zakon o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (13. srpnja 2011.–NN 80/11), te uz njega vezanog Pravilnika o vođenju Registra (24. rujna 2012.–NN106/11), pa najava izmjena i dopuna Zakona o Registru, dodatno su zakomplicirali funkcioniranje vijeća, koordinacija i predstavnika, što je i razlogom da do kraja 2011. niti jedno izabrano vijeće u Republici Hravtskoj nije dobilo rješenje o registraciji.

Ustavni sud RH je svojom odlukom od 29. srpnja 2011. poništio veći broj donesenih izmjena i dopuna Ustavnog zakona, među kojima i tzv dvostruko pravo glasa pripadnika nacionalnih manjina, kao i sve pogodnosti za „izabrane“. Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u suštini se, ovom intervencijom Ustavnog suda, sveo samo na promjenu statusa koordinacija i to onih na području Republike Hrvatske (dobile su pravnu osobnos) dok su suštinski zahtjevi vezani uz poboljšanje funkcioniranja vijeća i predstavnika ostali i dalje aktualni. Aktualni su i većim dijelom zaključci Tematskog skup–*Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u RH i Crnogorci*–iz 2009. godine, što predstavlja programski okvir djelovanja svih izabranih vijeća i predstavnika crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj za naredni period u cilju ostvarivanja kolektivnih političkih prava i integracije u politički život Republike Hrvatske.

4. DOKUMENTA

Prof. dr. sc Josip Pečarić
Član suradnik HAZU
Predsjednik Crnogorskog kulturnog društva
"Montenegro Montenegrina" (u ostavci)
Zagreb, 21. 05. 1998

Gosp. Drago Kastratović
predsjednik NZCH

Cijenjeni gosp. Kastratović,

U prilogu Vam šaljem pisma koja sam uputio prof. dr. Miloradu Nikčeviću, kao odgovor na njegovo pismo od 18. 05. 1998. godine i Uredu za etničke zajednice ili manjine Republike Hrvatske.

U pismu Uredu potvrdio sam moje obećanje dano Vama da ću do izbora novog predsjednika Crnogorskog kulturnog društva "Montenegro Montenegrina", biti na usluzi Društvu, kako se ne bi paralizirao njegov rad. Nadam se da će uskoro biti sazvana Sjednica Društva na kojoj će biti izabran novi predsjednik.

Kao što znate nisam spreman nastaviti daljni rad ne zbog ikakvog spora s članovima Društva. Dapače, činjenica da smo od osnivanja Crnogorskog kulturnog društva "Montenogro", daleke 1990. godine pa do današnjih dana tijesno surađivali, čini mi veliko zadovoljstvo. Rad u Društvu pod predsjedanjem prethodnih predsjednika bio je dobar, sve do onog sastanka upravnog odbora Društva na kome je gosp. Nikčević izašao s Vama poznatim ultimatumima i kada je ostao usamljen. Ja nisam ni mogao kontaktirati s Uredom, jer i nisam član NZCH, pa do onog momenta kada sam ugledao dokument koji su nam predali na sastanku u Vinogradskoj, nisam mogao ni slutiti da oni daju prednost gosp. Nikčeviću u odnosu na Društvo koje legalno postoji i čiji sam ja bio predsjednik. Gospodin Nikčević čak tvrdi da mu je neko ministarstvo odobrilo da on sredstva s našeg Društva prenese na svoje društvo koje je on osnovao u Osijeku i koje nije povezano ni s NZCH ni s našim Društvom, koje djeluje na državnoj razini. Nije mi jasno kako su takve radnje uopće moguće i zato želim biti što dalje od takvog načina rada. Tu sam naravno u prednosti nad Vama koji, kao Crnogorci u Hrvatskoj, morate da radite u takvim uvjetima. Poznato Vam je da sam i upozorio jedno ministarstvo kako sam ja predsjednik Društva, a ne gosp. Nikčević, međutim nikakvu povratnu informaciju od njih nismo dobili. Nadam se da mi nećete previše zamjeriti što ne želim i dalje biti dio takvog načina rada i Ureda i pojedinih naših ministarstava.

Ne znam zašto, ali prof. Nikčević mi je uputio i kopiju pisma koje je uputio Vama, gosp. Radusinoviću i članovima "Upravnog odbora" NZCH. Zbog toga ću dopustiti sebi da prokomentiram to pismo.

Početak tog pisma je pun "epiteta" na Vaš račun, koji više govore o samom gosp. Nikčeviću nego o Vama pa nema potrebe da ih komentiram.

ostao usamljen, i da od tada on djeluje samostalno - dakle bez ikakvih dogovora s Upravnim odborom. Naravno, da poslije takvog njegovog djelovanja članovi istog nisu željeli daljnu suradnju s njim. Ali začuđuje činjenica da ste takvo njegovo djelovanje podržali i Vi u Uredu. Čak Vam ništa nije značilo to što se društvo u Osijeku zove istovjetno našem Društvu, niti činjenica da je bez ikakve odluke relevantnog tijela Društva on prebacio sredstva s jednog na drugo društvo! Nikakvo ministarstvo to nije moglo odobriti jer su sredstva bila namijenjena Društvu a ne pojedincu! Zaista ne vidim nikakvu mogućnost da je gosp. Nikčević mogao konkurirata sa svojim Društvom na državnoj razini, osim preko NZCH ili odgovarajućeg društva koje je registrirano na državnoj razini. Iako ste nas na tom sastanku uvjeravali da ste plan finansiranja napravili u skladu s zahtjevom NZCH, uvjeren sam da to nije točno, tj. da ste s gosp. Nikčevićem izravno komunicirali! Jer, koliko je meni poznato, njegovo društvo niti on kao pojedinac nisu uključeni u rad niti NZCH niti Crnogorskog kulturnog društva "Montenegro-Montenegrina". Neshvatljivo mi je kako ste mogli podržati gosp. Nikčevića u trenutku kada je ostao usamljen sa svojim zahtjevima u Društvu, a Vaš dokument, koji ste dali na tom sastanku, je u potpunosti eliminiralo Društvo kome sam ja predsjednik, a koje jest registrirano na državnoj razini. Činjenica da je takav vaš rad uopće moguć, pa i činjenica da nadležna ministarstva povjeruju da je društvo koje djeluje na državnoj razini naprasno prestalo postojati, pa onda odobriti gosp. Nikčeviću da sredstva s tog postojeće-nepostojećeg društva prebaci na društvo u Osijeku potvrđuje ispravnost ostavke koju sam tada dao. Zbog toga ne vidim nikakvog valjanog razloga da dalje sudjelujem u radu Crnogorskog kulturnog društva "Montenrgro-Montenegrina", osim, na navedeni način, do sjednice na kojoj će biti izabran novi predsjednik.

Prilažem moj odgovor gosp. Nikčeviću, kao i pismo Crnogorskom kulturnom društvu "Montenegro-Montenegrina".

S poštovanjem,

Prof. dr. sc. Josip Pečarić

O ovome obavijest: NZCH, Crnogorsko kulturno društvo "Montenegro-Montenegrina"

Ur. broj: 122/1-2002.
od 17.12.2002.

124

05 -12- 2002

Broj: Us-11445/1999-13

U IME REPUBLIKE HRVATSKE!

PRESUDA

Upravni sud Republike Hrvatske u vijeću sastavljenom od sutkinja Marine Kosović-Marković kao predsjednice vijeća, Alemke Brkljačić Radančević i Ljubice Kemfelja Zentner kao članica vijeća, te više sudske savjetnice Sanje Štefan kao zapisničarke, u upravnom sporu tužitelja Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, zastupana po predsjedniku Dragi Kastratoviću, koga zastupa mr. Dragan Miličić, odvjetnik iz Zagreba, protiv rješenja tuženog Državnog ravnateljstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu, klasa: UP/I-230-02/99-01/42, ur. broj: 515-02-02/2-99-5, od 20. listopada 1999., radi upisa promjene Statuta u Registar udruga Republike Hrvatske, u nejavnoj sjednici vijeća održanoj dana 17. listopada 2002.

presudio je

Tužba se odbija.

Obrazloženje

Pobijanim rješenjem odbija se zahtjev Drage Kastratovića za upis promjene Statuta Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske sa sjedištem u Zagrebu, Vinogradska 17, u Registar udruga Republike Hrvatske, kao neosnovan.

Smatrajući da se radi o nezakonitom rješenju, tužitelj pokreće upravni spor.

Kao bitno u tužbi navodi da je zahtjev podnesen iz razloga što je tuženo tijelo odbilo ovjeriti Statut Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske jer da Skupštinu, na kojoj je usvojen Statut, nije sazvao predsjednik Skupštine Ivan Brajović.

Ističe da tuženi u jednom dijelu svog obrazloženja pravilno tumači članak 26. Statuta NZCH da Skupštinu saziva predsjednik Skupštine na osobnu inicijativu ili na zahtjev najmanje 1/3 članova Skupštine, ali da pogrešno zaključuje da jedino predsjednik Skupštine može sazvati Skupštinu.

Poštivajući odredbu članka 26. Statuta, Skupštinu je sazvala 1/3 članova na svoju inicijativu ovlašćujući predsjednika zajednice da, nakon njihova zaključka o sazivanju, istu tehnički opremi.

Kako je Ivan Brajović izabran za predsjednika Skupštine NZCH 29. studenog 1997. godine kao predsjednik riječkog ogranaka, a samo nekoliko dana poslije toga izbora je osnovao samostalnu udrugu koju nije htio udružiti u NZCH to da je izgubio svojstvo njezina člana, a ujedno predsjednika Skupštine koja je funkcija novim Statutom ukinuta.

Na Skupštini od 27. prosinca 1997. godine novo osnovane udruge Rijeka nije donesena odluka o udruživanju u NZCH iz Zagreba, a također ni u Statutu koji je usvojen na toj Skupštini, a ovjeren 2. lipnja 1998. godine, nema takove odredbe. Prema tome da je nedvojbeno da Ivan Brajović nije mogao sazvati «Skupštinu» NZCH održanu 12. ožujka 1999. godine, jer niti on niti spomenuta udruga nisu članovi NZCH.

Isto tako ni jedna udruga učesnica tzv. «Skupštine» NZCH održane u gostionici «Marjan», nije bila udružena u NZCH sve do 27. ožujka 1999. godine, osim zagrebačke udruge «Luča», čiji je žig njen predsjednik Milovan Gligorović uzeo na prevaru iz tajništva NZCH.

Međutim, tuženi je odobrio zahtjev NZCH (predsjednik Ljubomir Kuljača) kojom se traži ovjera izmjene rukovodstva legitimne NZCH (predsjednik D.Kastratović), iako udruge koje su navodno uputile delegate na tu «Skupštinu» održanu 27. ožujka 1997. godine nisu bile udružene u NZCH, nego su upravo odbijale pozive rukovodstva da donese odluku o udruživanju.

Do 27. ožujka 1999. godine kada je održana tzv. «Skupština Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske» u gostionici «Marjan», NZCH nije dostavljena nikakova odluka o učlanjenju. Nakon te «Skupštine» pojedini organizatori tog skupa utvrdili su da su se udruge koje su bile zastupane svojim predstavnicima «udružile na licu mjesta», radi čega se postavlja pitanje s kime su udružile kad nikog od legitimne NZCH na tom skupu nije bilo.

Zbog toga tužitelj postavlja i pitanje kako udruge koje nisu učlanjene u NZCH mogu mijenjati njeno legitimno rukovodstvo i kako se rješenjem tuženika novo «rukovodstvo» može nametati udrugama koje su do tada bile sastavnice NZCH kad članovi u tim udrugama ništa ne znaju o «rukovodiocima» koje im tuženo tijelo svojim rješenjem nameće.

Po mišljenju tužitelja pobijano rješenje neosnovano je i iz razloga što je «udruživanje na licu mjesta» prijevara izvedena na skupu u «Marjanu», od strane nekih pojedinaca, koja je i registrirana tri mjeseca nakon te «Skupštine».

Tom «Skupštinom» izvršen je udar usmjeren na rušenje legalne NZCH sa ciljem preuzimanja cjelokupne njene funkcije, koja je normalno funkcionirala, radi čega tužitelj predlaže da se osporeno rješenje poništi.

Tuženo tijelo u odgovoru na tužbu predlaže da se ista odbije ostajući u cijelosti kod obrazloženja rješenja koje se tužbom pobija.

Odgovor na tužbu, kao zainteresirana osoba dostavio je i Ljubomir Kuljača, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske u kojoj pobija osnovanost navoda tužbe u cijelosti, te predlaže da se ista ili odbaci, jer Drago Kastratović nije zakonski zastupnik zajednice, odnosno podredno da se kao neosnovana odbije.

Tužba nije osnovana.

Sud nalazi da je tuženo tijelo pravilno postupilo kada je odbilo zahtjev Drage Kastratovića za upis promjene Statuta Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske sa sjedištem u Zagrebu, Vinogradska 17 u Registar udruga Republike Hrvatske, kao neosnovan.

Naime, iz podataka spisa predmeta, poglavito važećeg Statuta Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske od 7. veljače 1998. godine, koji prileži spisu, vidljivo je da je njegovom odredbom članka 26. propisano, među ostalim, da sjednicu Skupštine saziva predsjednik Skupštine na osobnu inicijativu, ili na zahtjev najmanje 1/3 članova Skupštine. Prema tome, Statut Zajednice niti u jednoj odredbi ne dopušta mogućnost da predlagači (dakle 1/3 članova Skupštine) sami sazovu sjednicu Skupštine, pa takova sjednica niti ne može proizvoditi pravne učinke, a što je tuženo tijelo pravilno i utvrdilo pobijanim rješenjem.

Odredbom pak članka 34. predmetnog Statuta propisano je da predsjednika Zajednice i predsjednika Skupštine bira Skupština na četiri godine, dok je odredbom članka 36. Statuta također propisano da predsjednik Skupštine priprema, saziva i vodi sjednicu Skupštine.

Uvidom pak u zbirku isprava, koja se odnosi na Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske i to u zapisnik sa sjednice Skupštine održane 29. studenog 1997. godine tuženo tijelo je utvrdilo da je za predsjednika Skupštine Zajednice izabran Ivan Brajović, koji je sukladno članku 26. spomenutog Statuta sazvao i sjednicu Skupštine održane 27. ožujka 1999. godine.

Kako tijelo nadležno za registraciju udruga, u postupku registracije udruga mora utvrditi jesu li odluke Skupštine ili drugog najvišeg upravnog tijela udruge, na temelju čijih je odluka zatražen upis u Registar, pravovaljano donesene, to je tuženo tijelo, kako proizlazi iz podataka spisa predmeta, zatražilo od podnositelja zahtjeva da dostavi sve relevantne dokaze iz kojih je moguće utvrditi da li su poštovane odredbe Statuta Zajednice, posebno o načinu sazivanja i održavanja sjednice Skupštine održane 12. ožujka 1999. godine.

Kako podnositelj zahtjeva nije dostavio dokaz iz kojeg je bilo moguće utvrditi da su poštovane odredbe važećeg Statuta o načinu sazivanja sjednice Skupštine od 12. ožujka 1999. godine, a posebno nije dostavljen dokaz o tome da je predsjednik Skupštine Ivan Brajović sazvao rečenu sjednicu Skupštine, jer je jedino on istu mogao i sazvati, to je tuženo tijelo ispravno postupilo kada je zahtjev za promjenu Statuta Zajednice odbilo.

Naime, i po ocjeni ovoga Suda tuženo tijelo ispravno zaključuje da sjednica Skupštine održane 12. ožujka 1999. godine nije sazvana po propisanom postupku, pa se ni odluke temeljem kojih je zatražen upis promjene u Registar udruga nisu mogle smatrati pravovaljanim dokazom temeljem kojeg bi se mogao izvršiti upis promjene Statuta Zajednice.

Radi izloženog Sud nalazi da su u predmetnom slučaju sve činjenice i okolnosti bitne za pravilno rješenje ove stvari, u postupku na nedvojben utvrđene, odnosno dokazane zbog čega navodi tužbe ne mogu imati utjecaja na zakonitost i pravilnost pobijanog rješenja.

Trebalo je stoga temeljem članka 42. stavak 2. Zakona o upravnim sporovima ("Narodne novine" broj 53/91, 9/92 i 77/92) tužbu kao neosnovanu odbiti.

U Zagrebu 17. listopada 2002.

Zapisničarka:
Sanja Štefan,v.r.

Predsjednica vijeća:
Marina Kosović-Marković,v.r.

PRESUDA SE DOSTAVLJA:

1. mr. Dragan Miličić, odvjetnik, Zagreb, Kneza Borne 7,
2. Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave,
3. Slobodan Budak, odvjetnik, Zagreb, Savska cesta 11/I.

Za točnost otpravka ovlašteni službenik

[illegible]

Broj: Us-11446/1999-8

U IME REPUBLIKE HRVATSKE!

RJEŠENJE

Upravni sud Republike Hrvatske u vijeću sastavljenom od sutkinja Marine Kosović-Marković kao predsjednice vijeća, Alemke Brkljačić Radančeviće i Ljubice Kemfelja Zentner kao članica vijeća, te više sudske savjetnice Sanje Štefan kao zapisničarke, u upravnom sporu tužitelja Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, zastupana po predsjedniku Dragi Kastratoviću, koga zastupa mr. Dragan Miličić, odvjetnik iz Zagreba, protiv rješenja tuženog Državnog ravnateljstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu, klasa: UP/I-230-02/99-01/168, ur. broj: 515-02-02/2-99-8, od 26. listopada 1999., radi upisa promjene ovlaštene osobe za zastupanje u Registar udruga, u nejavnoj sjednici vijeća održanoj dana 17. listopada 2002.

riješio je

Tužba se odbacuje.

Obrazloženje

U predmetnoj tužbi, kojom je pokrenut upravni spor, kao tužitelj je naznačena Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske zastupana po predsjedniku Dragi Kastratoviću, koga zastupa mr. Dragan Miličić, odvjetnik iz Zagreba.

Rješenjem, koje se tužbom osporava odobrava se Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske upis promjene osobe ovlaštene za zastupanje u Registar udruga Republike Hrvatske, te je kao ovlaštena osoba određen Ljubomir Kuljača, predsjednik zajednice.

Nakon što je konačnim rješenjem tuženog tijela izvršena promjena osoba ovlaštene za zastupanje i predstavljanje određene udruge, tu udrugu ubuduće može predstavljati i zastupati samo novo upisana osoba sve dok se eventualno taj upis ne ospori legalnim pravnim sredstvima i u legalnoj proceduri. Ta je osoba jedino ovlaštena da u ime te udruge podnese tužbu Upravnom sudu Republike Hrvatske.

Kako je predmetnu tužbu Drago Kastratović podigao u ime Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, a iz sadržaja tužbe se može zaključiti da ju je podnio i u svoje ime, jer smatra da nije bilo osnova za upis promjene osobe ovlaštene za zastupanje u Registar udruga Republike Hrvatske, to je Sud našao da je ista nerazumljiva i nepotpuna, radi čega je i pozvao Dragu Kastratovića, putem njegovog punomoćnika, da otkloni nedostatke tužbe, pri čemu ga je poučio što treba učiniti, te ga upozorio na posljedice koje će nastupiti ako ne postupi po traženju Suda.

To rješenje zastupnik tužitelja primio je 14. lipnja 2002. godine.

Kako tužitelj nije u određenom roku, pa niti kasnije, otklonio nedostatke tužbe, a radi se o takovim nedostacima koji sprečavaju rad Suda, jer je jedna od pretpostavki za vođenje upravnog spora uredna tužba ovlaštenog tužitelja, na kojeg se odnosi upravni akt kojim se rješavalo o njegovim pravima, interesima i dr., to je temeljem članka 29. stavak 2. Zakona o upravnim sporovima ("Narodne novine" broj 53/91, 9/92 i 77/92) trebalo tužbu kao neurednu odbaciti.

U Zagrebu 17. listopada 2002.

Zapisničarka:
Sanja Štefan,v.r.

Predsjednica vijeća:
Marina Kosović-Marković,v.r.

RJEŠENJE SE DOSTAVLJA:

1. mr. Dragan Miličić, odvjetnik, Zagreb, Kneza Borne 7,
2. Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave, sa spisom,
3. Slobodan Budak, odvjetnik, Zagreb, Savska cesta 11/I.

Za točnost otpravka - ovlašteni službenik

Blaženka Glavaš

AUTORIZIRANA DISKUSIJA

MILORAD NIKČEVIĆ: NA GODIŠNJOJ SKUPŠTINI NZCH U ZAGREBU 27. 03. 1999. GODINE

Poštovane dame i gospodo, dragi zemljaci!

Radujem se što se danas nalazim s vama na ovoj Skupštini. Kao dugogodišnji član NZCH i član Glavnog odbora, kao i Ivan Brajović, ponajbolje poznajemo probleme koje su nas dugo zaokupljale i tištale. Zapravo, cijeli problem oko Kastratovića i njegovih pomagača, te Crnogoraca u RH, ima nekoliko slojeva, odnosno nekoliko aspekata: politički, inkriminalni, moralni i sociološki. O svakomu bih aspektu mogao napisati studiju. Međutim, reći ću za prva dva aspekta: politički i inkriminalni trebaju biti predmetom svih državnih institucija i kontrolne vlasti, u koju apsolutno ne trebamo sumnjati, pa se čak ne bi trebalo na tome previše zadržavat. U tom pravcu delegat našeg društva podnijet će amadman koji je kao zahtjev donijelo Predsjedništvo crnogorskog kulturnog društva "Montenegro-Montenegrina" Osijek 23. 3. 1999. (u prilogu!), kojim se pokreće upravni i inspekcijski (financijski) nadzor protiv ne/zakonito registrirane udruge "NZCH" u Zagrebu.

Daleko bih više volio govoriti s moralnog i sociološkog aspekta o toj NZCH i njenim organaima, upravljanju i trošenju sredstava iz proračuna jer oni u sebi nose tragi-komične aspekte. Vidite u ruci imam nekoliko preporučenih pisama. Sva su ona adresirana na adresu Vinogradske ulice 17 u Zagrebu, tj. Crnogorski dom (NZCH). Ovo prvo pismo slano je tadašnjem v. d. tajniku NZCH gospodinu Tihomiru Kovačeviću 25. 09. 97. Međutim, vraćeno je s naznakom "Nepoznat". Pismo od 25. 09. 1998. adresirano je na ime Draška Radusinovića, "predsjednika upravnog odbora" NZCH, vraćeno je s naznakom "Nepoznat", "umro"?! . To me je i ponukalo da se službeno obratim generalnom direktoru HRT-a u Zagrebu. S velikom isprikom, odgovorili su da su izvršili provjeru da se na tim vratima u Vinogradskoj, br. 17. nalazi samo "kovčežić s natpisom "KULTURNO DRUŠTVO MONTENEGRO-MONTENEGRINA GALERIJA" (?!), pa me upućuju da na tim vratima moraju stajati pravni subjekti koji u njima djeluju i koji su registrirani, tj. nazivi naše zajednice i društavâ. Nije teško odgonetnuti zašto je to tako rađeno.

No, daleko će vam više reći projekti koje sam mukotrpno radio na mom Fakultetu (a što mi nije žao!) i tiskao u Osijeku i za koje posjedujem orginalne račune:

a) "Fakta montenegrina" br. 4/5, 1996. posvećena je 150 godina Njegoševe *Luče mikrokozma*. Štampana je u 1500 komada. Nakladnik je bio Udruženje studenata mladih "SVEM" u Osijeku. Ukupno su bili stvarni troškovi tiskanja i pripreme 12.090,00 kuna. Prema ***Izvješću Nacionalne zajenice Crnogoraca hrvatske od 01. 01. do 30. rujna 1996. (Predato Uredu Vlade RH, ovjereno i potpisano od predsjednika Kastratovića, tamo sam sva izvješća podigao!)*** taj je broj "Fakte" koštao ***51.785,00 kuna***, dakle otuđeno je ***39.695,00 kuna.***

među ostalim, "ultralijeve stranke" i "radi na tome da novcem u svoj posjed pretvori čak i jednu od nacionalnih manjina u Hrvatskoj"?! Radi li se tu o vašoj crnogorskoj manjini u RH?

"Na taj su me člančić upozorili crnogorski intelektualci. I sâm je g. Drljević nedavno odgovorio tom "anonimnom izvoru". Zasigurno mogu reći da g. Drljević nikada ničim nije pokazao da želi "novcem" pretvoriti crnogorski entitet u RH, usmjeriti ga u nekakove "lijeve opcije", što je i poanta tog člančića. Istina, g. je Drljević, koliko se sjećam, podupro s nekoliko tisuća maraka zapaženi Znanstveni skup o Crnojevića tiskarstvu 1994. godine kojem sam ja bio predsjednik. Marke su završile u nečiji privatni džep jer o njima nema ni traga u službenim Izvješćima čelnikâ naše krovne udruge "NZCH", kao što nema ni spomena o mnogim drugim financijskim pokazateljima koji su pratili kulturne projekte i programe crnogorske populacije u RH?! Nadalje, crnogorsku, a bogme i hrvatsku kulturnu javnost, kasnije je potresala neugodna štorija o veoma skupoj ikoni, čija je provenijencija ekspertizom utvrđeno da je katolička. Nije joj, pak, utvrđen izvor i lokacija. Gospodinu je Drljeviću ikona nuđena za otkup jer je svima poznato da je on revnosni ljubitelj umjetnina crnogorske provenijencije, napose dinastije Petrovića. Crnogorci u RH, s kojima sam kontaktirao, smatraju da je tim člančićem učinjena dvostruka javna podvala: naškoditi g. Drljeviću kao uspješnom hrvatskom gospodarstveniku i konotativno dovesti crnogorski entitet u ovisnosti g. Drljevića koji eto "financira" "ultralijeve stranke", pa tako i "jednu" našu "nacionalnu manjinu u Hrvatskoj"?! A koju od pet zvanično registriranih udruga u RH?!. Ta gruba podvala smišljena je u trenutku raspodjele sredstava iz Ureda za etničke i nacionalne zajednice ili manjine Vlade RH i pred same izbore. Crnogorcima je poodavno poznato iz kojeg središta se fabriciraju denuncijacije i laži. Na svu sreću za Crnogorce u RH, taj je centar do ogoljelosti ovih dana demistificiran. U narednim danima kontrolni državno-sudski organi će izvore takovih smutnji, denuncijacija i, po svoj prilici brojnih inkriminacija, morati staviti u fokus opservacija! Tim će se i pozicija g. Drljevića, kao mecene i dobrotvora crnogorske populacije i ikonostasne umjetnosti locirati na pravo mjesto"

Morao sam citirati ovaj insert jer ga novine nisu objelodanile s obzirom da je intervju neplanirano ušao u kulturnu rubriku "Glasa", a bio je predviđen za subotnji "Glasov" Magazin, pa su ga morali kratiti.

Ovo dalje ne bih komentirao. Zapravo, dodao bih: Hvala, gospodinu Kastratovići i njegovim pomagačima što su nas danas ovako homogenizirali. Nikada nijesmo bili složniji i volio bih da tako i nastavimo!

I još samo da zahvalim na pomoći, što je možda trebao učiniti predsjednik Skupštine NZCH gospodin Brajović. Gospođa Mila Šimić, predstojnica Ureda za nacionalne manjine uputila je 22. ožujka 1999. godine (pred održavanje ove skupštine) Crnogorskom kulturnom društvu "Montenegro - Montenegrina" Osijek dopis sa sljedećim sadržajem:

"Poštovani gospodine Nikčeviću,

žao mi je da je u Vašoj zajednici došlo do tako dubokih međusobnih razilaženja, ali Vas molim da me razumijete da ih samo vi zajedno možete

riješiti. S poštovanjem. I o tome obavijest (gospodin Drago Kastratović, Zagreb, gospodin Ivan Brajović, Rijeka)!

(Preslik dopisa dajem u prilogu ovog Zapisnika!).

Kako ću glasati - pitate me? Javno kao i svi drugi Crnogorci u ovoj dvorani! Hvala vam lijepa.

MILORAD NIKČEVIĆ

Predsjednik CKD "M-M" Osijek i delegat Skupštine NZCH

Na sastanku (29. O3. 1999.) delegati CKD "M-M" Osijek koji su prisustvovali Skupštini u Zagrebu 27. 03. 1999. u cjelosti su prihvatili autorizirani govor prof. dr. sc. Milorada Nikčevića:

1. Vukić Željko .....
2. Grubač Stanko .....
3. Bizmarević Nedeljko .....
4. Kovač /Jeremić Milojka .....

Poštovani predsjedniče!

Poštovano predsjedništvo!

Poštovani zastupnici Skupštine NZCH!

Predsjedništvo Crnogorskog kulturnog društva "Montenegro-Montenegrina" Osječko-baranjske županije na satanku od 23. 3. 1999. godine donijelo je sljedeći

ZAHTJEV

Pokreće se zahtjev za upravni i inspekcijski nadzor, shodño članku 26, stav 1, 2 i 3 a u svezi s člankom 35 / Prekršaji) protiv ne/zakonito, registrirane udruge Nacionalne zajednice Crnogoraca Republike Hrvatske (u daljem tekstu NZCH), Vinogradska 17, Zagreb i zbog osnovnih sumnji da je počinila određene inkriminacije.

OBRAZLOŽENJE

Potkraj godine 1997. (29. 11.) Održana je izborna Skupština Crnogoraca u Rijeci, na kojoj je donesen Statut (usaglašen s novim Zakonom o udrugana *NN, br. 70/1997.*) i izabrani organi upravljanja. Međutim, u trenutku kad je trebalo registrirati zajednicu kao zajedničku organizaciju sa svim drugim crnogorskim udrugama, prema obavijesti tadašnjeg tajnika gospodina Božidara Pavićevića, predsjednik NZCH Drago Kastratović, u dogovoru s uskom grupom istomišljenika, poturaju Ministarstvu uprave sasvim neki drugi i neusvojeni statut od 07. 02. 1999., Ministarstvo je uprave bilo naložilo da se održi ponovna skupština i usaglasi statut s njihovim primjedbama. Međutim, "predsjednik" NZCH i predsjednik "Upravnog odbora" Draško Radusinović, i pored toga, predaju lažirani statut Ministarstvu i Zapisnik o održanoj skupštini te se na taj način vjerojatno "registriraju". Time su nastojali poručiti legitimno izabrane delegate Skupštine u Rijeci i predsjednika Skupštine Ivana Brajovića iz Rijeke, koji ima jedino pravo prema Statutu sazvati redovitu/izvanrednu skupštinu NZCH, kao što je ova danas..

Traži se utvđivanje poslovanja protuzakonite i ne/registrirane udruge NZCH Zagreb te, ukoliko se utvrde novčane inkriminacije, povrat otuđenih sredstva od Ureda za etničke i nacionalne zajednice ili manjine Vlade RH, odnosno svih drugih zakonom registriranih crnogorskih udruga, a koja su predviđene Rješenjem o rasporedu sredstava osiguranih za 1998. godinu (pa i ranije), (NN, broj 141/97. od 30. travnja 1998. godine). Iz citiranog Rješenja sa stranice 76.-77., XIII. odjeljak zajedničke publikacije (u daljem tekstu Vladin ured), razvidno je da su Crnogorci za realiziranje svojih kulturnih programa u RH dobili ukupno ***334.590,00. kuna.***

Iz ***Financijskog Izvješća od 1. 1. do 31. 12. 1998. od 22. veljače 1999.*** paraudruge NZCH (potpisano od strane predsjednika Draga Kastratovića), koji su nam nam faksirali neki članovi "NZCH"), vidljivo je da je **potrošeno 401. 622, 76 kuna.**

Budući da su to novci i svih drugih registriranih crnogorskih udruga prema Rješenju Ureda za etničke i nacionalne zajednice ili manjine Vlade RH, odnosno ove Skupštine, nužno je da ovi zastupnici Skupštine odbace ovakvo poslovanje kvazi udruge NZCH i da donesu Odluku kojom će se zatražiti upravni i inspekcijski nadzor kod svih nadležnih institucija državne vlasti kako bi se utvrdila istinitost. Ovo tim prije što su na te inkriminacije već upozorili kontrolni financijski organ Vladin ured za nacionalne zajednice, etničke grupe predsjednik ove Skupštine i predsjednik naše udruge CKD "M-M" Osijek, a gospodin Je Pavićević već podnio Ministarstvu uprave zahtjev za upravni i inspeksijski nadzor.

U protivnom ako to ne učini ova Skupština, smatraće se da je ona prećutno sankcionirala i zatajno prešla preko sumnjivih inkriminalnih radnji paraudruge NZCH, pa bi sebe doveli zastupnici ove Skupštine u poziciju krivnje!

Stoga je nužno donijeti glasovanjem ovakvu Odluku i pokrenuti predložene inspekcijske radnje!

ZASTUPNIK CKD "M -M" Osijek

U Zagrebu, 27.3. 1999 **Nedeljko Bezmarević**

2

1. Dopis upućen Ministarstvu pravosuda uprave i lokalne samouprave, od nepostojećeg tijela, pisan 13.02.2001. a dostavljen 31.03.2001. godine?!

KOORDINACIONI ODBOR CRNOGORSKIH UDRUGA
ČLANICA NACIONALNE
ZAJEDNIVE CRNOGORACA HRVATSKE

Crnogorsko društvo "Montenegro-Montenegrina"
dipl. ing. Draško Radunović, predsjednik
Crnogorski dom
Vinogradska 17
10.000 Z A G R E B
13. 02. 2001.

Broj: 1/2001-1

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO PRAVOSUĐA,
UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE
Trg Republike Austrije br. 14

Poštovani,

Temeljem članka 26, stavka 2, Zakona o udrugama "Narodne novine" br. 70, od 07. srpnja 1997. godine molimo Ministarstvo uprave i pravosuđa da izvrši inspekcijski nadzor nad radom i djelatnošću Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (u daljnjem tekstu NZCH), Crnogorski dom, Vinogradska 17, 10000 Zagreb, s osnovanom sumnjom da su počinili nezakonite radnje.

OBRAZLOŽENJE

1. Predsjednik NZCH gospodin Ljubomir Kuljača, kao čovjek koji je dužan štiti zakonitost rada udruge, zajedno s dvojicom-trojicom ljudi iz Upravnog odbora NZCH, samovoljno su izašli fiktivne programe NZCH kao nadudruge nad drugih udruga saetnovica NZCH i kao takve proslijedili Vladinom uredu za nacionalne manjine za financiranje.

2. Samovoljno su izbacili neke logičnije predložene i usvojene programe od svojih različitih tijela udrugâ koji su u paketu, putem NZCH, trebali biti proslijeđeni na daljnje usvajanje i financiranje Ureda za nacionalne manjine Vlade RH (primjer: Cjelokupni program Crnogorsko-kulturnog društva "Montenegro-Montenegrina" Osječko-baranjske županije, a pojedine predložene programe drugih udruga su samovoljno prisvojili ili izbacili).

3. U predloženim fiktivnim programima Vladinom uredu naznačili su nositeljima programa (korisnicima udruga) zakonski i statutarno nepostojeće konstitucije (poput Pjevačkog zbora NZCH, Glazbeno-scenske skupine, te neregistriranu Udrugu Crnogoraca iz Rovinja i tome slično). Ovo sve s ciljem da putem njih prisvoje protupravnu korist (sredstva iz državnog proračuna!?).

4. Bez obzira na to što je važećim Statutom NZCH (ovjeren od Ministarstva uprave, broj Rješenja: klasa UP/I-230-02/97-01/523, ubroj: 515-02-02 7-98-6 od 26. 03.1998. godine) utvrđeno člankom 6, stav drugi da "Zajednica ima svoje glasilo FAKTU MONTENEGRINU", predsjednik NZCH i skupina njegovih ljudi, izdavaju nazvadena desetogodišnja kontinuirano izlaženju revija Crnogoraca Republike Hrvatske, koja je upravo svojim registrirana i svojim prepoznatljivim oblikom i formom postigla znatnu recepciju u Republici Hrvatskoj i Crnoj Gori. Dakle, bez ičije odluke i znanja uveli su nekakav svoj "Crnogorski glasnik" koji je u ovoj 20001. godini financiran iz proračuna Vlade RH sa 114,000 kn. S obzirom,na to da taj list izlazi nastavno već godinu dana i da se održava niti sadržajno, niti jezikoslovno, pravopisno i idejno stvarni život i rad Crnogoraca u Republici Hrvatskoj (već je glasilo samo jedne udruge - kako to stoji u impresumu potpisnik gdje je naznačeno da je "Nakladnik izdanja ovoga broja (svakog broja?!): Društvo Crnogoraca i prijatelja "Montenegro-Dukla" iz Zagreba"?!, pa molimo Ministarstvo pravosuđa da se to ilegalno-izdavano glasilo stavi cjelinom van upotrebe.

Ujedno napominjemo da je to "glasilo" svojom tematikom, neplanovošću i nestandardnim jezikom i pravopisom, te sadržajem i idejno stavovima izričito Savez Crnogorskih asocijacije Europe do te mjere da su ga na zadnjoj svojoj sjednici u Varaždinu ocijenjivali "smećem koje svaki put kad pristigne na kile čije adresu treba bacati u koš".

5. Zašto napominjemo i to da su cit. Rješenjem Vlade Republike Hrvatske od 22.02. klasa: 430-06/101-01/04, ubroj: 5030104, i pored upozorenja od mnogih naših udruga, svi gore naznačeni fiktivni programi nepostojećih konstitucija NZCH infinancirani.

Stoga predlažemo Ministarstvu pravosuđa da svojim cjelovitom nazorom kod Ureda za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske daljnje financiranje NZCH dok se ne izvrši pravno valjana konstitucija (Skupština) crnogorskih udruga Hrvatske i ne učini nova revitalizacija realno predloženih programa svih zakonito egzistirajućih udruga i od interesa za cjelokupni korpus Crnogoraca RH.

6. Nastala problematika među Crnogorcima u RH, koja zahtijeva potrebu već duže vrijeme hrvatsku javnost, postaje još složenijom, delikatnijom i odgovornijom što Vladin ured za nacionalne manjine RH u svojoj arhivi posjeduje sva rješenja naših udruga i njihovih unutarnjih konstitucija, pa ovakav način zaobilaženja Upravom i napojiti citiranog Rješenja o raspodjeli sredstava za 2001. godinu (364,000 kn) od 22. 02. 2001, baca opravdanu sumnju da je Vladin ured za nacionalne manjine (vjerojatno pod pritiskom pojedinaca iz takozvanog "rukovodstva" NZCH) s dozvolom takve raspodjele sredstava ili barem manjeg otpora, bio neefikasan i nekritičan te u velikom dijelu prešućivao i nanje nezakonite radnje. Stoga Vladin ured za nacionalne manjine snosi uvelike, jednim dijelom, svoju pravnu i moralnu odgovornost.

U želji da se zakonito reagira i postave upravnim nadzorom stvari na svoje mjesto, srdačno vas pozdravlja Koordinacioni odbor crnogorskih udruga:

Crnogorsko društvo "Montenegro-Montenegrina", Zagreb
dipl. ing. Draško Radunović

Crnogorsko društvo "[illegible]"
Mr. sc. Dragan [illegible]

Društvo Crnogoraca i prijatelja "[illegible]"
prof. Radovan Radević

Društvo Crnogoraca i prijatelja "Montenegro-Lovćen", Varaždin
dipl. ing. Jovan Radenjić

Crnogorsko kulturno društvo "Montenegro-M[illegible]"
prof. dr. sc. Milorad Nikčević

Hrvatsko-crnogorsko društvo prijatelja [illegible]
mr. sc. Ernest Fisher

Crnogorska udruga "[illegible]"
prof. Stevo [illegible]

2

Crnogorski glasnik – Broj 6/7. Lipanj/Srpanj/Juni/Juli 2001. Strana 11

SAVEZ CRNOGORSKIH UDRUGA HRVATSKE
Zagreb, Vinogradska 17

Република Црна Гора
МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА
Примљено: 11. 04. 2001

Оргјед.	Број	Прилог	Вриједност
04/25	887		

Zagreb, 03.04.01.

Ministru Inostranih poslova Republike Crne Gore
Branku Lukovac

Čast nam je izvijestiti Vas da je u mjesecu 24. marta, 2001. godine, u Varaždinu osnovan *Savez crnogorskih udruga Hrvatske*, koji će odsad artikulirati programske težnje i usklađivati aktivnosti ovih udruga ovdašnje crnogorske populacije: "Montenegro-Montenegrina", Zagreb; "Lovćen", Zagreb; "Budva", Koprivnica; "Montenegro-Lovćen", Varaždin; "Montenegro-Montenegrina", Osijek; "Ostrog", Rovinj; Društvo hrvatsko-crnogorskog prijateljstva «Croatica – Montenegrina», Varaždin i Kulturno društvo "Perol 1657", Pula.

Zasnovan na načelima demokracije, solidarnosti i tolerancije Savez će razvijati istinski ravnopravnu suradnju svojih članica, pa je realno očekivati da će se najzad ugasiti trzavice, svađe i sukobi među Crnogorcima u ovoj sredini. U posljednje dvije godine to je bilo zato što je stara krovna organizacija, sada pravno upitna, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, bila "transformirana" u privatnu prćiju nekih pojedinaca bolesnih ambicija. U organizacionom smislu pretvorena je u pravu ekaminu.

Skupština Saveza uputila je dislociranim udrugama ("Montenegro-Duklija" i "Luča", Zagreb; Zajednica Crnogoraca u Rijeci) koje su još ostale u sastavu tzv. NZCH, poziv da se uključe u suvremeniji i svrsishodniji program usklađene djelatnosti što ga obilježje nova krovna organizacija, Savez crnogorskih udruga Hrvatske. Taj Program nudi ovdašnjim Crnogorcima najmoderniji model organizovanja društvenog života koji je izrastao iz iskustava europskih manjina.

Obavještavamo Vas da je demokratskim načinom predlaganja i tajnim glasanjem izabrano vodstvo Saveza: za predsjednika *Draško Radunović*, Zagreb, za potpredsjednika *Milorad Nikčević*, Osijek, za predsjednika Skupštine *Ernest Fišer*, Varaždin, za počasnog predsjednika Saveza *Drago Kastratović*, Zagreb, dok je za predstavnika i potpredsjednika u Evropskoj asocijaciji crnogorskih udruga izabran *Jovan Radenjić*, Varaždin.

Uvjereni da uvođenjem novog oblika organizacije i duha tolerancije započinje nov društveni život, ovdašnji Crnogorci Vam upućuju najsrdačnije pozdrave i izražavaju nadu da će Crna Gora na skorim izborima potvrditi svoju privrženost stvari demokratije, a na istorijskom majskom referendumu i sama sebe.

Molimo da se zahtjev za prijem kod Predsjednika Republike Crne Gore Mila Đukanovića, koji su već uputile tri preostale udruge NZCH (koje čine stvarnu manjinu u Crnogorskoj manjini Hrvatske) stavi u stanje mirovanja. Prijem kod Predsjednika ćemo smatrati svrsishodan i opravdan u tematici kad se odnosi u ovdašnjoj crnogorskoj populaciji definitivno sređe.

Crnogorsko društvo "Montenegro-Montenegrina", Zagreb
dipl. ing. Draško Radunović

Crnogorsko društvo "Lovćen", Zagreb
Mr. sc. Dragan Mikšić

Društvo Crnogoraca i prijatelja "Budva", Koprivnica
prof. Radovan Kašćelić

Društvo Crnogoraca i prijatelja "Montenegro-Lovćen", Varaždin
dipl. ing. Jovan Radenjić

Crnogorsko kulturno društvo "Montenegro-Montenegrina", Osijek
prof. dr. sc. Milorad Nikčević

Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva "Croatica-Montenegrina" RH
mr. sc. Ernest Fišer

Crnogorska udruga "Ostrog", Rovinj
prof. Stevo [illegible]

Dostavljeno:
- Predsjedniku Republike Crne Gore Milu Đukanoviću
- Ministru Inostranih poslova Republike Crne Gore Branku Lukovac

FOM : Prof.dr.M.Nikcevic,Osk.,CROATIA PHONE NO. : +385 31 212 790 Feb. 07 2002 09:02

Ur. broj: 12/1-2002. cd
07.02.2002.

CRNOGORSKO KULTURNO DRUŠTVO
"MONTENEGRO – MONTENEGRINA" OSIJEK

31000 Osijek, Lorenza Jägera 18, tel/fax. ++ 385 (0)31 - 212 - 790
e- mail mnikcevi@pf.hr
Osijek, 07. 02. 2002.
Broj: 08/2-2002

POKO-NOJ "NZCH"!
Vinogradska 17
10 000 Z A G R E B

Predmet: Odgovor nepotpisanom V A P A J U!

Poštovani VAPAJU!

Na Vaš nepotpisani dopis Vapaja (ur. broj: 16/1-2002) dajemo vam slijedeći odgovor:

1. "Ko se topi vata se za pjenu
   Nad glavom se nadodaju ruke".
   .....
   AMIN!
2. Svako daljnje slanje vašega skriboman smeća na našu adresu bit će sudski sankcionirano!
3. S našim osobnim SAUČEŠĆEM i Hvala(J)BOGU!

Predsjednik CKD "M-M"
Prof. dr. sc. Milorad Nikčević

Dostavlja se:

NZCH Rijeka

FOM : N-C-Z-H-ZAGRB,VINOGRADSKA 17 PHONE NO. : 813768378 OCT. 19 2001 10:54PM

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

Klasa: 612-10-98-01-11
Ur.broj: 532-03-1/01-01

Zagreb, 2. listopada 2001.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske
10 000 Zagreb
Vinogradska 17

Poštovani!

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske sufinanciralo je putem natječaja za potporu izdavanju knjiga u 1998. godini knjigu Đurđe Kastratovića: NJEGOŠ I ZAGREB sa 22.500,00 Kn.

U ime Zajednice ugovor br. 612-10/98-01-72/1 potpisao je gospodin Draško Radusinović, a Ministarstvo je 28. kolovoza 1998. godine isplatilo na račun Zajednice 18.000,00 Kn.

U skladu s postojećim ugovorom trebali ste do 31. prosinca 1998. godine objaviti gore navedenu knjigu ili, ukoliko je došlo do nepredviđenih okolnosti koje su utjecale na neizvršenje ugovorne obveze, zatražiti odgodu roka, odnosno Ministarstvu vratiti uplaćena sredstva.

Budući da nam se u međuvremenu niste obratili nikakvim očitovanjem ili dokumentacijom da biste opravdali neobjavljivanje knjige, izvolite nam odmah dokumentirati utrošak uplaćenih sredstava ili vratiti sredstva na žiro-račun Ministarstva kulture br. 30102-637-1005813.

Prilog:
Fotokopija ugovora

Pomoćnik ministra:
Božo Čegec

FM : N-C-Z-H-ZAGRB,VINOGRADSKA 17 PHONE NO. : 013768378 OCT. 18 2001 10:

PLACENO 18.000,00

Ministarstvo kulture (u daljnjem tekstu Ministarstvo), koje zastupa ministar mr. Božo Biškupić i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Zagreb (u daljnjem tekstu Korisnik sredstava) kojega/koju zastupa DRAŠKO RADUŠINOVIĆ sklapaju

UGOVOR
O KORIŠTENJU SREDSTAVA MINISTARSTVA

I

U provođenju Programa kulturnog razvitka za 1998. godinu Ministarstvo će osigurati sredstva Korisniku sredstava u iznosu od

Kn 22.600,00

za objavljivanje knjige Drago Kastratović: NJEGOŠ I ZAGREB

II

Sredstva iz točke I Ugovora isplatit će se:
- 80% u roku 30 dana od dana potpisivanja Ugovora
- 20% nakon podnešenog izvješća o izvršenju programa.

U Zagrebu dne 28-08-1998

III

Korisnik sredstava se obvezuje osigurati preostala sredstva potrebna za objavljivanje knjige iz točke I ovog Ugovora i knjigu objaviti do 31. prosinca 1998. godine. Korisnik sredstava se obvezuje koristiti sredstva namjenski, a nakon objavljivanja knjige 100 primjeraka razaslati knjižnicama prema dispoziciji Ministarstva uz financijsko izvješće o utrošenim sredstvima.

IV

Korisnik sredstava se obvezuje pravodobno obavijestiti Ministarstvo o eventualnim objektivnim smetnjama tijekom realizacije programa koje onemogućuju izvršenje u ugovorenom roku, kako bi se ugovorile izmjene ugovorenih obveza. Ukoliko Korisnik sredstava ne izvrši program ili ne podnese odgovarajuće izvješće, dužan je vratiti primljena sredstva uz obračunate kamate utvrđene kod poslovne banke Ministarstva.

V

Ugovorne strane suglasne su eventualne sporove iz ovog Ugovora rješavati pred nadležnim sudom u Zagrebu.

VI

Ovaj Ugovor sastavljen je u 3 istovjetna primjerka, od kojih Ministarstvo zadržava 2, a Korisnik sredstava 1 primjerak.

Klasa: 612-10/98-01-72
Urbroj: 532-03-1/10-98-1
Zagreb, 1998. lipanj 17

KORISNIK SREDSTAVA
NACIONALNA ZAJEDNICA
CRNOGORACA HRVATSKE
Draško Radušinović

MINISTAR
mr. Božo Biškupić

FROM : SKUPSTINA RCG PHONE NO. : 30191 42278 Apr. 02 2004 12:55PM P

Republika Crna Gora
SKUPŠTINA REPUBLIKE CRNE GORE
Primljeno 2. IV 2004 g.
Org. jed. 9 Prilog

REPUBLIKA CRNA GORA
SKUPŠTINA
Kabinet potpredsjednika

Podgorica, 2. aprila 2004. godine

NACIONALNOJ ZAJEDNICI CRNOGORACA U HRVATSKOJ
Gospodinu Radomiru Pavićeviću – Zagreb
Gospodinu Nikoli Lučiću - Rijeka

Uvaženi,

Iskreno impresioniran srdačnim dočekom i naročito entuzijazmom i ukupnom riješenošću svih članova Zajednice sa kojima smo se sreli tokom našeg boravka u Zagrebu i Rijeci, 27 i 28. marta t.g. cijenim neophodnim da Vam i na ovako-formalan način iskažem visoke izraze zahvalnosti na svemu što činite na očuvanju civilizacijskih veza sa zavičajem i zajedničkom nam matičnom domovinom Crnom Gorom.

Uvjeren sam da bi i mnogo veće države bile ponosne na ambasadore poput gospode: Simovića, Lalovića, Pavićevića, te Milutina Drljevića i drugih.

O našim susretima i razgovorima, inače, već sam u najkraćem informisao sve relevantne funkcionere u Crnoj Gori. Slijedi sada detaljniji izvještaj o ovoj posjeti, nakon čega ću Vas informisati i o pojedinim konkretnim pitanjima koja su se nametnula kao relevantna za dodatno procesuiranje.

Srdačno,

Ervin Ibrahimović

81000 Podgorica, Njegoševa obala 5,
Tel/Faks: 081/242-278, Tel/Faks: 081/242-583

21/ 221 58

SAVJET ZA SURADNJU HRVATSKE I CRNE GORE

Savjetnik za vanjsku politiku predsjednika
Republike Hrvatskeo Savjetu za suradnju Hrvatske i Crne Gore

Mnoge nedoumice, različita tumačenja, ali i istupi pojedinaca koji su na sebi svojstven ačin tumačili ulogu i značenje Savjeta za suradnju Hrvatske i Crne Gore izgleda da su razriješene. avjetnik predsjednika Republike Hrvatske dr. Ivan Maštruko dao je objašnjenje što je to Savjet i ako je osnovan. Objavljujemo faksimil dokumenta iz Ureda predsjednika

REPUBLIKA HRVATSKA
URED PREDSJEDNIKA

[redacted]

fax: 3844144

Poštovani gospodine [redacted]

Predsjednik Republike zahvaljuje Vam na obilnoj dokumentaciji i doprinosu što ste mu ih dostavili.

Pozivajući se i na naš telefonski razgovor želim Vam i ovim putem pojasniti činjenicu osnivanja Savjeta za suradnju Hrvatske i Crne Gore.

Spomenuti je Savjet konstituiran odlukom i voljom članova (ljudi, osoba) koji ga sačinjavaju, a s namjerom i ciljem da svoje prijedloge i sugestije dostavlja vodstvima dviju država kako bi se potakla i unaprijedila suradnja između dviju zemalja i naroda.

Savjet nije osnovan nikakvom odlukom državnih vodstava ili zakonskim aktima, već predstavlja uobičajeni građanski forum i građansku inicijativu.

Dvojica predsjednika država primili su članove Savjeta da bi se upoznali s namjerama i planovima rada Savjeta.

Ništa novo, ništa neuobičajeno.

Vama osobno želim dobro zdravlje i realizaciju svih projekata na kojima radite i za koje se zalažete.

Srdačno,

Zagreb, 4. lipnja 2004.

Dr. Ivica Maštruko
Savjetnik za vanjsku politiku

Crnogorski glasnik - Broj 27, 2004. Strana 30

Vlada Republike Crne Gore
Predsjednik

Prof. emer. dr. se. VESELIN SIMOVIĆ,
Predsjednik Koordinacije Vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske

Prof. se. RADOMIR PAVIĆEVIĆ,
Predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske

Zagreb

Podgorica, 22.´mart 2006.g.

Uvažena gospodo,

Ovim putem, najiskrenije zahvaljujem na pismu od 06. marta o. g.. kojim obavještavate o akciji, sprovedenoj na području Republike Hrvatske, za prikupljanje pomoći porodicama nastradale djece u teškoj željezničkoj nesreći, koja se dogodila 23. januara o.g., u kanjonu Morače. nadomak Podgorice.

Tim povodom, želim da istaknem da je ovaj visoko humani čin tamošnjih pripadnika našeg naroda, preduzeća i naših prijatelja u Republici Hrvatskoj, snažno odjeknuo među građanima Crne Gore. Iskazana solidarnost i podrška, značajno će doprinijeti naporima naše zajednice da ublaži posljedice ovog tragičnog udesa.

Upućujući izraze zahvalnosti, vama gospodo lično, organizacijama koje predvodite i našim prijateljima u Republici Hrvatskoj, srdačno vas pozdravljam i želim puno uspjeha u budućem radu.

S poštovanjem,

Milo Đukanović

KOORDINACIJA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

i

NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE

10 000 Zagreb,Trnjanska cesta 35, tel. 6414 263; fax. 6314 264; e- mail: *vijece.cg@zg.t-com.hr; nzch@zg.t-com.hr; www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr*

Zagreb, 4. 4. 2007.

REPUBLIKA CRNA GORA
PREDSJEDNIK REPUBLIKE
FILIP VUJANOVIĆ
PODGORICA
CRNA GORA

Poštovani gospodine Predsjedniče,

U pismu državnom vrhu Republike Crne Gore, senzacionalistički plasiranom u crnogorskim medijima, Draško Radusinović, predsjednik SCUH, na krajnje grub način proziva i optužuje ambasadora Republike Crne Gore u Republici Hrvatskoj, njegovu Ekselenciju Branka Lukovca, da svojim djelovanjem „diskriminiše crnogorska udruženja", da „produbljuje podjele među Crnogorcima u Hrvatskoj", da „zloupotrebljava svoje službene ovlasti". Braniti gospodina Lukovca od takvih prostačkih ispada i neistina ispod je elementarnog dostojanstva javne riječi. Nema ni potrebe. Imenovanje gospodina Lukovca mudar je državnički potez suverene Crne Gore, koji je cjelokupna hrvatska javnost, ne samo naša nacionalna zajednica, dočekala s jednodušnim odobravanjem. Imenovanje čovjeka njegova profesionalnog ugleda, etičkog integriteta i osvjedočene proevropske orijentacije, simbolički je znak strateške važnosti razvijanja najboljih i svestranih odnosa između Republike Crne Gore i Republike Hrvatske. Stoga i nije riječ o napadu na njega kao osobu, nego o pokušaju da se ti odnosi naruše, a dosadašnji rezultati omalovaže.

U istom duhu, Radusinović optužbe širi i na prikazivanje situacije crnogorske zajednice u Hrvatskoj. Tako se čak i Koordinaciju vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske usuđuje nazvati „nekakvom". On ili nije informiran ili ignorira činjenicu da se manjinska vijeća i njihove koordinacije u Hrvatskoj osnivaju prema Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina. Potom izjavljuje da su SCUH i NZCH usporediva udruženja, jer da „Savez ni po brojnosti ni po efikasnosti djelovanja ne zaostaje u odnosu na NZCH". Kakva glava, takve i „istine".

Činjenice su nedvosmislene. Brojnost pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Radusinovićevom SCUH u odnosu na NZCH je beznačajna, a aktivnosti tog Saveza nijesu poznate hrvatskoj javnosti, jer ih valjda nije ni bilo.

Gospodin Radusinović se ostrvljuje i na Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske zbog obustave dodjele financijske pomoći SCUH, s otvorenim šovinističkim insinuacijama o prosrpskoj politici Savjeta, na štetu Crnogoraca. Istina je drukčija. SCUH je financiran od Savjeta dvije godine (2003.-2004.), sredstvima koja mu i nije trebalo dodijeliti, jer ih nije opravdao izvršenjem programa za koje ih je dobio. Savjet je stoga po zakonu obustavio daljnje financiranje toga Saveza.

Aktivnosti Nacionalne zajednice, crnogorskih vijeća i Koordinacije tih vijeća brojne su i vrlo zapažene kako u Republici Hrvatskoj tako i Republici Crnoj Gori. Nabrojat ćemo

samo neke: obilježavanje crnogorskih nacionalnih i državnih praznika, predstavljanje crnogorskih savremenih stvaralaca i njihovih djela iz književnosti, slikarstva, muzike, pozorišta. Preko 50 stvaralaca iz Crne Gore sudjelovalo je na raznim tribinama, okruglim stolovima, izložbama, pozorišnim predstavama, koncertima i drugim manifestacijama koje su organizovali vijeća, Koordinacija i NZCH.

Predsjednik Republike Crne Gore posjetio je Crnogorski dom u Zagrebu na poziv Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine u RH i predsjedništva NZCH. To je bio susret kojem su prisustvovali predstavnici svih crnogorskih vijeća i udruga učlanjenih u NZCH sa područja Republike Hrvatske. Crnogorski dom je dostojno mjesto susreta mnogih Crnogoraca i prijatelja Crne Gore. Na susretu s crnogorskim Predsjednikom bilo je i članova iz SCUH, a Radusinovića nijesmo pozvali jer se na naše prijašnje pozive, koje smo mu inače redovno slali, do sada oglušivao.

Predsjednik Koordinacije vijeća
crnogorske nacionalne manjine
na području Republike Hrvatske:

Prof. emeritus dr. sc. Veselin Simović

Predsjednik Nacionalne zajednice
Crnogoraca Hrvatske:

Dr. sc. Radomir Pavićević

2

DANILO IVEZIĆ

KRONIKA NZCH 1991-2011

Izdavači

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske

Skaner Studio d.o.o.

Za izdavače

Radomir Pavićević

Dragi Savićević

Urednik

Danilo Ivezić

Grafičko oblikovanje

Ivan Savićević

Naslovnica

Dimitrije Popović - kameni valovi

Štampa

Skaner Studio, Zagreb

Tiraž

1000

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske
ISBN: 978-953-7239-41-1

Skaner studio d.o.o.
ISBN: 978-953-7080-33-4

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 812075

Knjigu sufinancira
SAVJET ZA NACIONALNE MANJINE REPUBLIKE HRVATSKE I ZAGREBAČKA ŽUPANIJA

DANILO IVEZIĆ je rođen 1955. u Kolašinu (Crna Gora). Osnovnu školu i Gimnaziju, završio je u mjestu rođenja. Fakultet političkih nauka upisao je 1973. godine u Zagrebu, gdje je i diplomirao 1977.

Dvadeset jednu godinu je proveo u prosvjeti /položio pedagošku grupu predmeta/ radeći kao srednjoškolski profesor i organizator nastave. Šest godina je obavljao poslove kontrole i nadzora u privatnoj tvrtki, u zadnjih šest godina radi kao tajnik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Dugogodišnji Glavni i odgovorni urednik ***Crnogorskog glasnika*** (od 2001.-2009.). Jedan od autora knjige ***Crnogorski sveci slave i običaji*** (NZCH–2005.). Urednik knjiga: ***Nikola Lopičić Moja zemlja-pripovijetke*** (NZCH–2006.); ***Mijat Šuković Novovjekovna država Crna Gora, stvaranje razvoj i iskušenja*** (Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba–2006.); ***Sava Bogdanović i Ivan Cifrić Crnogorci u Hrvatskoj*** (Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba–2011.); ***Božidar Popović Tragovi istine-pjesme*** (NZCH i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro" Zagreb–2008.); ***Marinko Mijović Bio je obilježen zato mu na grobu nema obilježja-aforizmi*** (NZCH i Zajednica Crnogoraca Pula–2009.); ***Miraš Martinović Antički gradovi snovi i sudbine*** (NZCH, Matica crnogorske i Skaner studio–2012.). Član redakcije dvotomnog izdanja ***Život i djelo Vladislava Brajkovića*** (NZCH, HGD CG i Bokeljska mornarica 809, Kotor–2005.) i jedan od priređivača zbornika ***Lovćen Njegoš Meštrović*** (NZCH i Matica crnogorska–2004). Autor je većeg broja prikaza, osvrta i recenzija.

ISBN 978-953723941-1